VICTOR EFTIMIU

Opere

12

Coperta de
George Paul Mihail

Toate drepturile rezervate Editurii Minerva

859.0
E23

9513

VICTOR EFTIMIU

Opere

12

ROMANE

EDITURA MINERVA
București, 1983

Biblioteca [illegible]
LITERATURA

Ediţie îngrijită de CONSTANTIN MOHANU

ARGUMENT EDITORIAL

Seria de *Opere* — Victor Eftimiu, din care au apărut pînă acum 11 volume (dramaturgia în versuri şi proză : volumele 1—6 ; lirica : volumele 7—8 ; proza scurtă : volumele 9—11) se continuă cu romanul. Scriitorul a cultivat genul de-a lungul întregei sale activităţi literare : de la încercarea de „roman foileton“ *Părintele Sofronie,* publicat în ziarul *Prezentul* (februarie-martie 1907) şi reluat parţial în *Două cruci. Roman din viaţa macedoneană (Dimineaţa,* martie-aprilie 1914) pînă la romanul de aventuri *Pe urmele zimbrului* (1957) şi *Tengri* (1970).

Este autorul a 14 romane, cu o tematică dintre cele mai diverse, elementul romanesc reconstituind în parte destinul şi peregrinările autorului, plecat din mediul sud-dunărean al Boboştiţei natale şi ancorat puternic în viaţa literară şi teatrală bucureşteană, dar şi cu îndelungi popasuri în mediul literar-artistic parizian. Deşi apreciate în epocă, o parte din ele fiind publicate în traducere în foiletonul unor ziare franceze de mare tiraj (în *Comoedia : Tragedia unui comedian ;* în *L'Ere nouvelle : Dragomirna ;* în *Le Figaro : Kimonoul înstelat),* nemaifiind reeditate, romanele lui Victor Eftimiu sînt astăzi aproape necunoscute. Unele au rămas necunoscute chiar şi pentru istoricul literar, cum este *Rasputin,* roman publicat în anul 1920 sub pseudonimul „Axente Sandomirsky“, reeditat apoi, cu ilustraţii de Mih. Saharov, sub titlul *Bestia mistică (Viaţa şi moartea lui Rasputin).*

Presa literară a timpului consemnează şi unele proiecte de roman realizate doar parţial sau abandonate : *Circ babalîc* din care a apărut un fragment în *Adevărul* (august 1936), roman de epocă ce avea ca temă mazilirea domnitorilor pămînteni de către Poarta otomană şi *Cuibul de piraţi,* „roman din viaţa bucureşteană“, a cărui acţiune începea în timpul neutralităţii ţării noastre de dinainte de primul război mondial şi continua pînă în cel de al patrulea deceniu. Autorul însuși devine personaj de roman într-un foileton al ziarului *Politica* (1926).

Reeditarea romanelor lui Victor Eftimiu va contribui la mai buna cunoaștere a personalității literare a unui scriitor înzestrat cu darul povestirii, cu multă abilitate în mînuirea unei intrigi romanești captivante și cu un profund simț al dialogului.

Ca și în cazul nuvelelor și povestirilor, la stabilirea ordinii retipăririi romanelor se va respecta același criteriu cronologic după prima apariție în volum (v. și *Argumentele* editoriale de la volumele 9 și 10). În cazul în care autorul, la reeditarea unui roman, i-a schimbat doar titlul, am optat pentru noul titlu adoptat, păstrînd însă romanul la locul ce îl indică ediția princeps. Este cazul romanului *O dragoste la Viena*, [București], [Editura] Forum, [1947], publicat pentru prima dată sub titlul *Arhanghelul cu aripi de ceară* (București, Editura Cartea românească, [1935]).

Ciclul operei romanești a lui Victor Eftimiu se deschide cu *Două cruci. Roman din viața macedoneană*, tipărit în volum în 1914, după ce, în același an, apăruse — în aceeași formă — în foiletonul ziarului *Dimineața* (din nr. 3619, 31 martie 1914, pînă în nr. 3639 din 22 aprilie 1914). Majoritatea capitolelor din acest roman sînt preluate — întregite și dezvoltate — din romanul foileton *Părintele Sofronie. Roman din viața macedoneană*, apărut în ziarul *Prezentul* (din nr. 535. 13 februarie 1907 pînă în nr. 569 din 27 martie 1907). Unele capitole — reduse ca număr — din romanul foileton *Părintele Sofronie* au fost tipărite ulterior de către autor ca povestiri de sine stătătoare (*Bandiții din Balcani*) sau retopite în scrierea *Cel din urmă albanez*, publicată pentru prima dată, cu o „prefață" a autorului, ca „roman", în foiletonul ziarului *Viitorul* (din nr. 2286, 23 iunie 1914 pînă în nr. 2303 din 10 iulie 1914) și tipărită de către autor — cu mici modificări — în volumul *Poveștile focului* (Editura Minerva, 1915), fără mențiunea „roman", și reeditată, sub titlul *Risto Darda. Povestire din Albania*, drept pentru care această scriere a și fost trecută la proza scurtă (v. *Opere*, volumul 9, p. 171—229).

Două cruci a fost reeditat de autor — fără modificări — în volumul *Spre țara nouă. Povestiri din Orient* (București, Universala Alcalay, [1922], p. 85—186), încadrîndu-se în tematica generală a acestui volum. Cu toate că în subtitlul noului volum se specifica „Povestiri", autorul i-a acordat în continuare scrierii *Două cruci* „statut" de roman, spre care îl îndrituia structura și mai ampla desfășurare a acțiunii, spre deosebire de *Risto Darda*.

Romanului *Două cruci* îi urmează — în cel de al 12-lea volum din *Opere* — romanele *Elfiona* [1925] și *Dragomirna* (1930).

În elaborarea romanului *Elfiona*, autorul pornește de la *Fantoma celei care va veni*, subintitulată „roman teatral în șapte tablouri" (1922), piesă jucată cu succes în 1928 pe scena Naționalului din București și tipărită de către autor ca scriere de sine stătătoare, drept pentru care am reprodus-o și noi în ciclul de „Piese cu subiecte de peste hotare" (*Opere*, volumul 6, p. 189—260).

Dragomirna, „scriere senzațională în genul Al. Dumas, cu mijloace realiste", „foarte bună ca roman foileton" — cum o aprecia G. Călinescu — a fost tradus în franceză și publicat în foiletonul ziarului *L'Ere nouvelle*.

În volumul 13 se vor reedita romanele *Kimonoul înstelat* și *O dragoste la Viena*.

Kimonoul înstelat — cu subtitlul „Roman fantastic din viața americanilor care trăiesc la Paris" — a fost tipărit mai întîi în foiletonul ziarului *Dimineața*, începînd de la 1 februarie 1932, nr. 9016, pînă la 23 aprilie 1932, nr. 9098. Textul publicat în întîiul număr (primele două capitole ale romanului) este tipărit de către ziarul *Dimineața* și în fascicul separat (8 pagini) și distribuit gratuit cititorilor ziarului, pe prima pagină purtînd portretul scriitorului. După ce se publică număr de număr în foiletonul ziarului, se tipărește în volum la începutul lunii mai 1932. Tradus în franceză, apare, în 1935, la foiletonul cotidianului parizian *Le Figaro*.

Arhanghelul cu aripi de ceară (București, Editura Cartea românească, [1935], 315 p.). roman, care — așa cum remarca G. Călinescu — „face de bună seamă aluzie la existența tenorului Leonard", reprezintă de fapt dezvoltarea amplei nuvele *Wini*, publicată de autor în volumul *Vulturul de argint. Nuvele* (București, Editura Ig. Hertz, 1931, p. 65—174). Multe din cele 11 capitole ale nuvelei sînt reluate ca atare, unele refăcute și retopite în acțiunea romanului. Sînt păstrate bineînțeles și personaje, printre care eroina Wini (Winifred), singur personajul principal al nuvelei, Leontin, are numele schimbat în : Narcis, autorul intenționînd prin aceasta să îndepărteze asocierea prea vădită de numele prototipului (Leonard, marele tenor român supranumit „prințul operetei românești“). Bucurîndu-se de succes în epocă, autorul îl retipărește, fără modificări, în 1947, la Editura Forum, cu titlul schimbat în *O dragoste la Viena,* titlu păstrat ca atare și în ediția noastră — reprezentînd ultima voință a autorului.

Un caz aparte prezintă seria de romane dedicate lumii teatrului : *Omul fără nume* ([București], Cultura românească, [1940]), *Lora Mirandy* ([București], Cultura românească, [1941] și *Scadența* ([București], Cultura românească S.A.R. [1944)], toate avînd ca erou central pe un Strszky, regizor și om de teatru, personaj fictiv, dar în opiniile căruia se pot recunoaște cu ușurință multe din crezurile artistice privind arta dramatică ale autorului însuși.

Romanul în trei părți *Omul fără nume* (inclus în ediția de față în volumul 14), în prima parte, intitulată *Tragedia unui comedian,* reia întrutotul romanul aidoma intitulat, apărut în 1924, la Editura Ancora, iar în partea a doua reproduce romanul *Principesa Moruzof* (București, Editura Ancora, 1925). același text, însă cu titlul schimbat în *Principesa Simonof.* În partea a treia a romanului, intitulată *Spre sursele tragediei,* se reia, cu unele modificări, ultima secțiune din *Le nain du Théâtre Français,* tipărit la Paris, în 1931, la Editions de la „Revue Mondiale“. Astfel, în textul francez, Strszky murea, într-un noiembrie ploios, sub scara unui bloc din Paris, și, necunoscut de nimeni, era înmormîntat de către Asistența publică în groapa comună. La fel sfîrșea și personajul principal din *Comandorul,* scriere publicată în volumul *Vulturul de argint. Nuvele* (București, Editura Ig. Herz, 1931), amplă nuvelă care avea ca erou central pe același Strzsky, denumit însă și „Comandorul“, de aici titlul nuvelei, preluată, cu mici modificări, în romanul inspirat din viața teatrului. În noua versiune a romanului *Omul fără nume* (1940), autorul își menține în viață eroul principal, spre a-l duce „spre sursele tragediei“, în vechea Eladă. și a-i continua destinul în romanele următoare : *Lora Mirandy* și *Scadența.*

În noua formulă, amplul roman *Omul fără nume* (564 p.) are și un *Prolog,* inexistent în *Tragedia unui comedian* (1924), împrumutat însă, cu ușoare modificări : la începutul și sfîrșitul *Prologului* — tot din *Le nain du Théâtre Français* (prima parte a romanului). Textul *Prologului* este similar și cu primele trei capitole din nuvela *Comandorul,* menționată mai sus. Diferă doar începutul și se renunță la ultimele patru paragrafe din cel de al treilea capitol din nuvelă.

Ideea elaborării unui ciclu de romane care să aibă ca obiect lumea mirifică a teatrului a început să-l preocupe pe autor în anii de după 1920. Astfel, în 1924, la Editura Ancora tipărește *Tragedia unui comedian,* iar în anul următor, la aceeași editură, îi apare *Principesa Moruzof,* romane anunțate de autor în presă și întîmpinate ca atare, la apariție, de către critica literară, ca „primul“ și „respectiv al doilea“ din „ciclul *Omul fără nume*“.

După apariție, *Tragedia unui comedian* este tipărit și în traducere franceză în foiletonul revistei *Comoedia. Principesa Moruzof* apăruse, înainte de tipărirea în volum, în foiletonul ziarului *Dimineața* din nr. 6472, 17 noiembrie 1924, pînă în nr. 6538, 29 ianuarie 1925, cînd apare capitolul XXVII *(Plecarea),* — ultimul din romanul tipărit în volum în același an, roman reluat ca atare în partea a doua a romanului *Omul fără nume* (1940) însă cu titlul schimbat : *Principesa Simonof.*

În foiletonul ziarului *Dimineața,* în numerele 6539, 6541, 6544, 6547 și 6552 (din 30 ianuarie pînă în 12 februarie 1924) se mai tipăreau încă cinci capitole marcate XXVIII—XXXII *(Lora Mirandy, Un nou teatru, Zile de primăvară, În liniștea monahală, Încheiere),* care, inițial, în concepția autorului, urmau să facă parte din romanul *Principesa Moruzof.* Cînd își definitivează romanul pentru a fi tipărit în volum, scriitorul renunță la aceste capitole, însă nu definitiv : ele vor fi reluate peste ani și dezvoltate în cel de al doilea roman al trilogiei : *Lora Mirandy* (1941), titlu identic cu cel al primului capitol la care autorul renunțase în 1925.

Scriitorul abandonează temporar ideea definitivării ciclului de romane din viața teatrului, elaborînd alte romane. De-abia în 1931 îi apare în versiune franceză, la Paris, la Editions de la „Revue Mondiale“, romanul în trei părți *Le nain du Théâtre Français,* prima (p. 7—31) și ultima secțiune (p. 251—298) inedite, partea a doua (p. 32—250), cea fundamentală, reprezentînd traducerea în franceză a primului roman, *Tragedia unui comedian.*

În același an, 1931, apărea în volumul *Vulturul de argint. Nuvele* (București, Editura Ig. Hertz) nuvela *Comandorul* (p. 239—316), primele trei capitole ale nuvelei reprezentînd un text aproape identic cu prima parte (p. 7—31) din *Le nain du Théâtre*

Français, iar capitolele IV—VIII din nuvelă fiind de fapt versiunea română a celei de a treia părți a romanului (p. 251—298).

Reluînd *Tragedia unui comedian* (1924) și *Principesa Moruzof* (1925), cu titlul modificat în *Principesa Simonof*, — considerate de autor ca primele două secțiuni ale romanului — la care a adăugat o parte a treia, *Spre sursele tragediei* și *Prologul*, menționat mai sus, scriitorul a realizat, prin *Omul fără nume*, un roman unitar, care — în noua formulă — se definește ca primul dintr-o trilogie, acțiunea continuîndu-se firesc în *Lora Mirandy* și *Scadența*. Cîteșitrele romanele au apărut la Editura Cultura românească, fiecare sub un titlu independent, însă avînd marcate pe cotorul cărții — în ordinea enunțată mai sus — cîte unul, două și respectiv trei asteriscuri : încă o dovadă că autorul și le-a dorit, în ultima instanță, o trilogie.

Cum era și firesc, această trilogie își are locul în succesiunea romanelor din ediția de față (volumele 14—15) la momentul 1940—1944 — cînd a prins contur forma definitivă a ei.

În volumul 16 al ediției de față se reproduc romanele scrise de Victor Eftimiu în ultimele două decenii ale vieții : *Pe urmele zimbrului*, publicat mai întîi în 1957, în „Povestiri științifico-fantastice“, șase fascicule : numerele 37—42), colecție editată de revista *Știință și tehnică*, reeditat apoi într-un singur volum : *Pe urmele zimbrului. Roman*, [București], Editura tineretului. [1964] ; *Tengri*, [București], Albatros, [1970], colecția „Aventura“ nr. 4.

Ca și în cazul nuvelelor și povestirilor, și la romane întîlnim numeroase reluări de capitole, de fragmente, de secțiuni sau întregiri, rescrieri și contopiri de la un roman la altul — acestea țintind închegarea și realizarea unor romane cît mai unitare și de sine stătătoare, inconfundabile.

Toate aceste *identificări* de romane, secțiuni, fragmente sau capitole de roman care au la bază romane tipărite inițial în foiletoanele unor reviste, românești și franțuzești, în volume care purtau încă de la început amprenta „nedefinitivatului“, tipărite la început în versiune franceză sau care pornesc de la unele nuvele sau povestiri mai ample, au fost posibile prin confruntarea integrală a tot ce reprezintă text (variantă sau versiune) în materie de roman. Modificările de structură ale unor romane, reeditările cu modificări sau sub alt titlu făcute de autor sînt menționate și în *Bibliografie*.

Pentru edificare asupra configurației fiecărui volum din cele 5 în care se reproduc romanele (*Opere*, 12—16), dăm la finele volumului 16 o *Bibliografie* dedicată romanelor lui Victor Eftimiu, în care se vor menționa și romanele sau proiectele de roman nedefinitivate ce nu se reproduc în prezenta ediție. Pentru a se putea urmări modalitățile în care autorul și-a reluat unele romane, cu modificări — de la periodic la volum, sau de la un volum la altul — *Bibliografia* va fi „analitică“, în felul acesta consemnînd cuprinsul romanelor (secțiuni, capitole), cu restructurările respective la rescrierea sau reeditarea lor de către autor.

Cu toate că am păstrat ordinea cronologică a romanelor, potrivit primei apariții în volum — cu derogările, întrutotul motivate, în cazul trilogiei închinate lumii teatrului — am luat ca text de bază, sau, mai bine-zis, text de la care s-a pornit în stabilirea definitivă a textului romanului respectiv, ultimele ediții apărute în timpul vieții autorului, confruntate însă și cu celelalte ediții antume, cu textele apărute în periodice și — acolo unde a fost cazul — cu manuscrisele, ceea ce a dus la corectarea a numeroase lecțiuni sau întregirea altora, pe baza tuturor variantelor de text existente și prin emendare conjecturală, acolo unde contextul o cerea. Au fost înlăturate astfel o serie de erori sau omisiuni, îndeosebi în primele romane.

Pentru romanele incluse în volumele de *Opere*, 12—16, am luat ca text de bază următoarele ediții :

Două cruci. Roman din viața macedoneană, București, Atelierele Soc. Anonime „Adevărul“, 1914, 175 p.

Elfiona. Roman, București, [Editura] Eminescu S.A., [1925], 215 p.

Dragomirna. Roman, București, Editura „Naționala“ S. Ciornei, 1930, 314 p.

Kimonoul înstelat. Roman, ilustrat de I. Val, [București], Editura „Adevărul“, S.A., [1932], 390 p.

O dragoste la Viena. Roman, [București]. [Editura] Forum, [1947], 209 p. (Apărut inițial, sub titlul *Arhanghelul cu aripi de ceară*, București, Editura Cartea românească, [1935], 315 p.).

Omul fără nume. Roman, [București], Editura Cultura românească, [1940]. 564 p. (în noua formulă, romanul avînd trei părți : *Prolog, Tragedia unui comedian, Principesa Simonof)*.

Lora Mirandy. Romanul unei actrițe. [București], Editura Cultura românească, [1941], 352 p.

Scadența. Roman, [București], [Editura] Cultura românească, S.A.R. [1944], 334 p.

Pe urmele zimbrului. Roman, [București], Editura tineretului, [1964], 232 p.

Tengri, [București], [Editura] Albatros, [1970], (Colecția „Aventura“ nr. 4), 200 p.

La transcrierea textelor, am respectat particularitățile fonetice, morfologice și lexicale specifice scrierilor autorului. Au fost păstrate de asemenea unele caracteristici ale graiului muntenesc în general, dar și altor graiuri regionale, întîlnite îndeosebi în vorbirea unor personaje, în dialog. Frecvența acestora este mult mai mare față de volumele anterioare. În romanele de început se întîlnesc și unele particularități lexicale ale dialectului aromân.

S-au menținut și formele duble și alternanțele lexicale. Ca și în volumele anterioare a fost păstrat genitiv-dativul în — *ei*.

Am unificat însă la *sînt* formele alternante *sunt/sînt*, aceasta din urmă fiind mult mai frecventă.

Normele ortografice au fost aplicate peste tot, acolo unde ele nu duceau la înlăturarea unor realități lingvistice.

CONSTANTIN MOHANU

DOUĂ CRUCI

ROMAN DIN VIAȚA MACEDONEANĂ

1914

lui Const. Mille

I. COPIL DE BOGDAPROSTI

Fiecare om vede pe dracul, odată în viață. Metodie l-a văzut sub chipul unui grec uscățiv, care vindea bricege și „surcele din crucea lui Cristos“.

— Ia briceagul ăsta, flăcăule!... E de sidef... Are două limbi și ți-l dau numai pe optzeci de parale!...

Metodie răspunse:

— N-am, unchiule... sînt băiat sărac... N-am nici o para...

Negustorul își lăsă cutia jos și se uită lung la Metodie.

Era un băiat spătos, cu mîinile mari, rumen la față și cu ceva barbă galbenă pe gușă.

— Stăpîn ai?

— N-am nici stăpîn. Umblu de colo pînă colo. Am o mătușă bătrînă. Îmi dă cîte ceva. Da' nici ea n-are mare lucru, săraca!... Eu i-aș veni bucuros într-ajutor, da' n-am cum. Săraca!

— Ia ascultă, fătul meu... Mie mi-au furat niște arnăuți măgarul. Patru lire n-am să-mi iau altul. Văd că ești zdravăn. N-ai vrea să mă duci în cîrcă prin sate? Dacă vînd zece bricege, îți dau patru groși[1]. Ce mai vrei?

Metodie se uită lung la grec.

Era un om mărunțel, spîn, cu părul spălăcit, cu ochii vii.

După ce-l măsură, Metodie îl întrebă alene:

— Cîte oca ai?

— Nu știu... Da' sînt ușor!

— Ia urcă-te! zise Metodie, aplecîndu-se.

---

[1] Un groș turcesc prețuiește patruzeci de parale (25 b.) (n.a.).

Grecul sări în spatele flăcăului, ca o veveriță.

— Na cutia ! Să văd dacă ești greu cu marfa la un loc.

Apoi, făcu cinci-șase pași, zburdînd. Povara nu era grea.

— Uite ce e ! Eu te duc în cîrcă, da' numai pe drumuri.

Cînd intrăm în vreun sat, să știi, te dai jos, că mi-e rușine. Îți duc numai cutia !

— Bine !

— Chiar pe drumuri, cînd întîlnim vreun om, eu am să zburd și dumneata să faci haz, ca să creadă lumea că ne prefacem, așa, în glumă...

Nu vreau să zică oamenii că sînt măgar.

— Bine !

Și plecară.

Plecară din satul unde se pomenise Metodie om, unde-și pierduse vremea douăzeci de ani, fără să facă nimic.

Nu știu cum se întîmpla că în Zvezda nu se abăteau oamenii stăpînirei să ia băieți la armată : poate unde era ascuns satul printre movile, poate unde erau creștini toți oamenii.

Numai așa m-aș putea domiri cum de a scăpat Metodie de oaste.

Împlinise douăzeci de ani și era tot la vatră.

Băieții ceilalți plecaseră cu tații or' cu unchii, cari la Moreea, după cărbuni, cari în pădurile Anatoliei, cari la București, să piseze piatră în fabricile de sifon.

Metodie n-avea nici tată, nici unchi.

O biată femeie bătrînă cu capul înfășurat într-un prosop mare, alb, îi ținea loc de orce rudă, un fel de mătușă scăpătată, Vancovița.

Ea ajuta pe femei la cuptor și căuta pe copii sub limbă, să vadă dacă n-au semne de turbare.

De cîte ori s-abătea vreun cîine străin prin sat, toate mamele veneau la Vancovița, cu odoarele în mînă. Dînsa le răsucea limba cu un clește de lemn și le cresta vinișoarele verzi cu un brici. Copiii plecau tremurători, galbeni, lăsînd în mîna meșterii doftorițe zece-douăzeci de parale.

Din avutul acesta se înfrupta și Metodie.

Uneori mai cîștiga și el cîte un groș, doi, or cîte o mînă de țiri și o pîine, ajutînd babele la udatul grădinilor și al bostanelor : întorcea apa din pîrîiașe, făcîndu-i vad sub garduri, printre răzoare.

Cînd se băteau babele pentru firul de apă, Metodie se urca în deal, schimba cursul întregului pîrîu, și, lăsînd grădinile fără apă, împăca tot satul.

Pentru treaba asta, el primea, cum v-am spus, o mînă de țiri și o pîine, pe cari le împărțea cu Vancovița.

De la o vreme însă, i se urî cu țirii și cu labele de găină fierte, cari îi plăceau așa de mult bătrînei.

I se făcuse dor de o viață mai omenească.

Și-n ziua cînd veni negustorul de bricege să-l tocmească măgar, lui Metodie îi răsări cea dintîi rază de soare în viață.

O veselie necunoscută pînă atunci îi îneca inima, iar grecul din cîrcă îi păru mai ușor ca o varză.

— Cum te cheamă, fătul meu ?

— Metodie !

— Nume călugăresc !

— Da' pe dumneata, cum te cheamă ?

— Dionisie. Mai scurt, Nisi. Dacă-mi zici „unchiule“ ai să mă măgulești mult. Eu sînt norocul tău.

— Dumnezeu să-ți răsplătească !

— Ce stai acasă, mă, băiete ?...

— De, știu eu...

— Om mare să-ți fie rușine !...

— Păi ce să fac ?

— Du-te în lume, nu mai sta ca o muiere !...

— Da-n lume, ce să fac ?

— Păi bine, mă, frumos e să stai pe spinarea unei mătușe bătrîne ?

— Săraca !

— Na, ține un cerec. Trimete-i-l. Spune-i că ai să te întorci cu lire multe în buzunar și cu o nevastă durdulie, hi ! hi ! !

— Metodie rîse și el, roșindu-se :

— Hi !... hi !

Apoi întîlnind un copil în capul satului, îl trimise la Vancovița cu cerecul.

Nisi îi sări în cîrcă și porniră. Umbre triste copleșiră sufletul lui Metodie. Ieșea din sat întîia oară și-l coprinsese jalea, la gîndul că poate n-o să se mai întoarcă niciodată. Dacă n-ar fi trebuit să țină pe grec de pulpe cu mîinile, Metodie ar fi plîns.

Așa însă, își înghiți suspinele și-și opri lacrimile, ca să nu-l gîdile pe nas.

Un om se ivi la cotitură...

Metodie începu să salte făcînd haz. Pînă nu pieri omul nu se astîmpără.

Grecului însă nu-i venea la socoteală mîndria lui Metodie :

— Nu mă prea zdruncina, băiete, că sînt cam slab de măruntaie... spunea grecul, clănțănind dinții și strîmbîndu-se, oarecum, de durere.

Ziua-ntreagă umblară ei așa, prin satele bulgărești din jurul Dzvezdei, iar seara ajunseră la Pleasa, unde Metodie, care știa ceva grecește, ca orce bărbat din părțile Corcei, nu prea înțelese limba păsărească a cuțovlahilor de acolo.

Visul său era s-ajungă la Corcea, oraș mare cu biserici și geamii.

— Sînt biserici turcești, am auzit, gîfîi Metodie, sub grec.

— Da, le zice geamii...

— Și cum sînt ?

— Cu o clopotniță subțire și lungă, fără clopot : lungă cît un munte și subțire cît o lumînare...

— Da' biserici d-ale noastre sînt ?

— E-he !... Mitropolia e făcută numai din aur, cu ferestrele de piatră scumpă și cu anafură de grîu alb...

— Trebuie să se vadă frumos lumînările, prin sticlă... Popi sînt ? Cine slujește ?

— Un arhiereu îmbrăcat ca sfinții. Numai în odăjdii de aur.

— E tot grec — ori vreun pașă turcesc ?

— E grec, prostule !... Cum o să fie turc ?

— Da' de ce mă faci prost ? se înfurie Metodie și începu să se scuture.

Grecul țipa și dădea din mîna dreaptă ; cu stînga se ținea bine de gîtul vînjos al lui Metodie.

— Mă trîntești, flăcăule ! Ho ! băiete !... Stai !...

— Dă-te jos ! Jos !

Cutia cu marfă căzuse. Bricegile se revărsaseră pe iarbă și scînteiau ca niște gîndaci lungi de sidef și abanos.

— Dă-te jos !... Să nu crezi dumneata — îi zise flăcăul — să nu crezi că dacă te duc în cîrcă, trebuie să mă faci prost ! Eu sînt băiat sărac... sînt copil de bogdaprosti, știu bine, dar nu trebuie să mă faci prost !

Și începu să plîngă înduioșat, sporindu-și lacrimile cu cele pe care nu le plînsese mai-nainte.

Grecul îl mîngîia cu vorbe bune și, văzînd că e băiat simțitor, porni pe jos alături de el și începu să-i spuie altele, ca și cum nu se întîmplase nimic.

— Mi se pare că n-o să ne prea înțelegem, îngînă băiatul.

— De ce mă, puiule ?

— Văd că dumneata mă iei așa... Dacă te-ntreb unele lucruri, crezi că sînt vită și mă batjocorești...

— Ei, asta-acum ! !... Te supărași degeaba... Iartă-mă. Da' n-am vrut să te mîhnesc...

— Nu, nu... Eu mă duc. Mie să-mi facă omul ce vrea : să mă bată, să mă calce în picioare, da' numai să nu mă jignească... Am să te las sănătos.

— Rău faci ! Te făceam om ! Păcat !

— Lasă-mă mai bine așa cum sînt... vită !

— Și ce-ai de gînd ?...

— Nu mai merg cu dumneata, mă întorc la Vancovița.

— Nu faci bine. Știi ce zic eu ? ! Să mai mergi cu mine, măcar zece zile. Cîștigi ceva și poți să-ți iei aripile, să te duci în lume...

— Bine... să fac și așa !... Mai stau cu dumneata zece zile, îmi dai partea mea de cîștig și să ne vedem sănătoși...

Zece zile umblară cei doi drumeţi, Dionisie negustorul şi sluga sa Metodie, vînzînd bricege şi „lemn din crucea lui Cristos..." Dormeau prin hanuri, pe la marginile lacurilor, la un loc cu pescarii bulgari şi cu meşterii pietrari cari făceau şoseaua spre Ianina. Ziua, Metodie ducea în cîrcă pe grec, iar noaptea îi ducea pămîntul în cîrcă pe amîndoi, acolo unde-şi odihneau oasele. De obicei, Nisi era mai obosit decît flăcăul, cu toate că mergea călare, boiereşte.

Într-a unsprezecea zi, pe o dimineaţă îmbucurătoare (venise primăvara de-a binelea) cum şedeau la marginea unei livezi, Metodie îşi aduse aminte că s-a isprăvit tocmeala.

— Ai vîndut cincizeci şi cinci de bricege şi de patru medgidii lemn sfinţit. Mi se cuvin cincisprezece cereci. Scoate banii că mă duc !...

— Credeam că mai rămîi cu mine... te făceam om !

— Lasă, lasă ! Scoate banii...

Lui Nisi nu-i venea la socoteală să plătească băiatului.

— Ce să faci, nepoate, cu atîta bănet ? Argintul e ochiul dracului. Ispita Celui necurat ! Ştii ce ? Mai bine îţi dau măgarul ăla de colo !

— Care măgar ?

— Uite... acolo... în livadă.

— Metodie se uita în livadă şi văzu un măgăruş care paştea, cu mult senin, iarba tînără a primăverii, floarea nouă a cîmpului.

— D-apoi al dumitale e măgarul ?

— Ce-ţi pasă ? Ţi-l dau ţie !... Treaba mea, al cui e ! Hoa ! Şci ! Hoa ! Şci ! (începu să strige grecul). Şi intră în livadă, apucă măgarul de căpăstru, îl trase în drum.

— Încalecă-l şi du-te sănătos ! Un măgar e de mare folos în viaţa unui om pribeag !

Lui Metodie i se păru că Nisi e dracul. Îl îndemna la o faptă rea. Ştia bine că măgarul e străin, dar cum nu-l furase el, îl încălică şi-şi luă rămas bun.

— Să ne vedem cu bine, unchiule !

— Umblă sănătos, fătul meu ! răspunse grecul cu glasul înduioşat. Apoi, îşi şterse o lacrimă, al dracului !...

II. CĂLUGĂRUL SPÎN DE LA RĂSCRUCEA DRUMURILOR

Sîntem cinstiţi numai pe jumătate. Nu facem fapte rele de teama unui pîndar care stă pe brînci în inima noastră şi ne veghează. Dacă ştim să momim pe pîndar (care a îmbrătrînit mult) el închide ochii şi putem sări în toată voia, în grădina păcatului.

Foarte puţină dezvinovăţire ne trebuie faţă de noi înşine şi fărădelegea e gata. Aşa şi cu Metodie. Ştia prea bine că măgarul e de furat, dar vorbea într-alt fel pîndarului din inima sa :

„Eu n-am pus mîna pe căpăstrul vitei. Eu am fost măgar zece zile şi aveam să iau cincisprezece cereci, da' nu mi-a dat Nisi nici unul. Mi-a dat măgarul. De unde ştiu eu că nu era al lui Nisi ? Poate că era al lui Nisi ! Dumnezeu vede toate. Dacă era furtişag, vedea şi trimetea pe stăpîn să mă prindă. Da' n-a venit nimeni şi uite, eu călătoresc acum spre Corcea."

— Hi, căluţule !... Hi, armăsarule !

Armăsarul zvîcnea, se repezea, şi se poticnea. Iar Metodie rîdea în guşă, cu bucurie, de cîte ori coborau o vîlcea...

„Metodie, nume călugăresc !..." Aşa-i spusese grecul. „Aşadar, Dumnezeu, care m-a botezat, a hărăzit să fiu călugăr. Sfinţii Metodie şi Chiril au fost călugări. Au slujit pe Domnul şi-au învăţat pe oameni să facă slove.

Pe mine mă cheamă ca pe sfîntul Metodie. Slove n-am să învăţ pe alţii, fiindcă nu ştiu nici eu, dar am să mă călugăresc."

— Hi căluţule, hi, armăsarule ! Oa ! Sci ! Oa ! Sci !...

„Acolo, departe, la poalele Ţurţurilor e satul Boboştiţa. Oamenii de acolo ştiu trei-patru limbi. Or să-l înţeleagă şi pe el, bulgarul Metodie.

Acolo e mînăstirea Precista, unde n-au mai rămas decît doi călugări... Cu Metodie or să fie trei. La urma-urmei, de ce să nu se facă şi el călugăr. Nu e el stăpîn pe capul lui ?

Ba o să zică lumea că, uite, Metodie, om tînăr, voinic, tocmai bun de muncă, se călugărește... Ei ! și ce-i pasă lui de lume ? Fiecare cu ai săi.

La mînăstire n-ar fi avut mult de lucru : păscutul oilor și al caprelor. Ceva treburi mărunțele și alt nimic. Egumenul, părintele Policarpie, i-ar fi dat cincisprezece parale pe zi și mîncare. Nimic mai bun.

Ce e viața ? O să dea el de rostul lumei ? Să-și chinuiască el trupul pentru munca grea a zilei de mîine ? !...«

Tot gîndind așa, se pomeni că luase drumul mînăstirei.

— Oa ! Sci ! Oa ! striga el, lovind măgarul cu călcîiul, ajunse în Corcea. Se minună de frumusețile orașului, dar nu se încurcă p-acolo, ci plecă spre Boboștița. După vreo jumătate de ceas se opri lîngă cișmeaua de la răscruce.

Acolo găsi pe un călugăr spîn, care băuse apă multă și se cam umflase.

— Apă rece, apă bună. Băui cam multă, fiule, și m-am îngreunat.

— Sărut mîna !

— Domnul !

— Părinte, văd desagii sfinției-tale și bănuiesc niște prescură. Mi-e foame.

— Domnul a dat, Domnul a luat ! oftă călugărul spîn, cu părere de rău.

Desfăcu desagii, scoase o prescură și o frînse în două. Era tare ca pămîntul.

Metodie o ținu la cișmea, o înmuie, o umflă și o mîncă împărătește.

Apoi, zise :

— Sfinția-ta ești bulgar. Și eu sînt bulgar. Dar ce să-ți fac dacă nu e nici o mînăstire bulgărească p-aici ? Mă duc la grec, săracu !

— Du-te, fiule, du-te. Tot creștin e și grecu. Mai bine să te faci călugăr la un loc cu grecii decît bandit cu turcii la un loc.

Două lucruri domnesc în ținuturile noastre : crucea popii și cuțitul tîlharului. Dacă le ții în soare pe amîndouă, fac aceeași umbră : o cruce. Nu le poți deosebi după umbră, care e crucea și care a junghiul. Două cruci, fătul meu, două cruci... Alege una din ele și le-ai ales

pe amîndouă. Dacă te faci bandit, ai să sfîrșești prin pocăință și ai să te faci călugăr — dacă te faci călugăr, ai s-ajungi gazdă de hoți și pe urmă hoț tu însuți !

Călugărul spîn vorbea ca în cărți. Lui Metodie i se părea că aude pe dascălul Nuși, de la Zvezda, citind *Viețile Sfinților*. I se părea c-aude pe sfinții Metodie și Chiril, vorbind în parabole :

— Uită-te, colo, băiete, în vîrful muntelui, vezi o mogîldeață ? Acolo e un pustnic care a fost tîlhar și acuma s-a călugărit. Sfîntul Vasile, cu clopotele sale, l-a întors pe calea cea bună. Acuma, Evghenie e mulțumit. Anul ăsta s-au împlinit patruzeci de ani de cînd s-a pocăit. El stă și ascultă, iarna, cum îi vorbește glasul trecutului.

Clopotele își picură lin cîntarea ca o poveste demult.

Pe dealuri depărtate, semănate în zăpadă, satele își suflă fumul în văzduhul limpede și lovesc bolta de sticlă albastră a cerului cu ciocanele clopotelor. Iar cerul tremură prelung ; de peste tot, undele glasurilor de aramă, se adună și vin spre dînsul, în murmure de gîrlă liniștită. Vin mereu, acum ca o mustrare, acum ca o mîngîiere. Și-i spun povestea vieții lui, răzlețită în codrii Epirului, adunată apoi în chilia aceea întunecoasă, din vîrful muntelui lîngă bisericuța sfîntului Vasile, ridicată acolo de cine știe ce suflet bun. În vale se taie drumurile. Unul o ia încolo, spre Ianina, iar altele spre tîrgurile mărunte dinspre dealuri. Și pustnicul Evghenie stă sus și vede numai mogîldețele ce trec pe căile încrucișate... Stă sus și iarna îl bat vînturile, iar lupii dau ocoluri bisericuții și chiliei, urlînd. Toamna însă, vîntul aduce de peste tot miros de cimbru, iar cînd înzepezesc întîia oară crestele munților îndepărtați, ciorchinii se fac de aur și miros a smirnă și tămîie.

Vin bun și vînt răcoritor are toată vara Evghenie anahoretul. De n-ar fi ele, s-ar duce dracului cele patruzeci de mătănii pe zi, fiindcă nu l-ar mai ține încheieturile. Și nici lumînare nu i-ar mai aprinde sfîntului Vasile, duminica, dacă nu s-ar coborî de cîteva ori cu plosca plină de vin auriu s-o vînză turcului din capul tîrgului și să-și cumpere smirnă și făclii de ceară curată. Lumea îl știe pe Evghenie și-l iubește că-i om de omenie și nu vorbește mult. Are barba căruntă, ochii închiși de pleoapele groase apăsate de potcapiul greu ca o căciulă.

De acolo însă, de sub sprîncenile groase, aruncă de multe ori priviri de blîndețe cari mîngîie. Drumeții vin la el în ceasurile vecerniei ori duminicele-dimineață ca să-i sfințească cu o fărîmă de anafură și cu o urare de drum.

Vin fîrșeroții și ciobani de tot felul, chirigii greci, chiristigii arnăuți, voinici skipetari și pescari bulgari de pe marginea lacului Ohrida... Iar Evghenie are vorbe bune pentru toți și sfaturi și cîte un colț de prescură uscată, rămasă de la cine știe ce sărbătoare de demult.

Întîi, de cîte ori binecuvînta pe cineva îi cam venea să rîdă, dar apoi se învățase. Vremile de altădată i se ștergeau din minte încetul cu încetul și se credea vrednic să-și încrucișeze două degete din mîna dreaptă ori de cîte ori își pleca ochii la pămînt vreun pribeag rătăcit pe vîrful muntelui. Bătrînele ce veneau în fiecare sîmbătă din tîrg, îi sărutau dreapta care învîrtise junghiul de demult și apăsase de trăgaciul carabinei. Nimeni nu știa cine fusese cuviosul anahoret, acum patruzeci de ani. Numai el și clopotele care băteau acum de pretutindeni și trimeteau mănunchiurile de glasuri, răsfirîndu-le și adunîndu-le apoi într-unul singur, pe bolta limpede a cerului. Numai el știa și clopotele, care îi vorbeau de departe, din zarea satelor pe care le cutreierase el în tinerețe și-i aminteau viața lui de odinioară, păcătoasa viață a zilelor de haiducie.

Un an, doi, treizeci, patruzeci de ani trecuseră de atunci. Cine fusese el mai înainte ? Un cîine fără stăpîn, bătut și alungat de pretutindeni ; un drumeț fără cămin, gonit de umbre înfricoșate, de teamă și de remușcări. Dormea în peșteri sau stufișe, mînca pîine neagră și tare. Astăzi cerșea, mîine flămînzea, iar poimîine ucidea oameni la răscrucea potecilor. Cînd însă îl răzbea

foamea și ura, se pitula în turnuri de biserici ori în staule și le dădea foc. Rînjea în umbră și-i venea să mănînce flacările roșii cari lingeau văzduhul și lăsau dîre de fum pe unde trecuseră. Iarna degera în cîte o văgăună de munte, ucidea corbi și îi mînca, mînca zăpadă să-și potolească setea ; iar cînd despoia vreun drumeț se ducea în tîrgurile cele mai vestite, ca să bea vin roșu, dulce și gros.

Se îmbăta atunci, începea să urle, ochii i se înroșeau și plîngea apoi, cu lacrimi cît aluna. De ce plînge tîlharul în clipele de beție ? Într-o zi de Anul nou a văzut cerul albastru peste tot, zăpadă albă și a auzit glasurile dulci ale clopotelor șoptindu-i ceva la ureche. O duioșie nespusă îi copleși inima, ceva depărtat, dintr-o altă viață, parcă i se lăsă în suflet. Cum de n-a auzit el pînă acum clopotele ? Simți dintr-o dată cum i se ușurează pieptul și o bunătate și o milă fără seamă îl cuprinse. Îi era milă de toți drumeții pe care îi pîndise la drumul mare, de toate casele aprinse, și de tot vinul scump care îl băuse pînă atunci.Îi era dor de viață nouă, fără zbucium și fără năluca aceea care îl urmărea veșnic și fără frica de oameni și teama de pedeapsă și de remușcare.

A doua zi s-a dus la o mînăstire și a găsit un egumen bătrîn. Călugărul îl povățui cu blîndețe, îi ceru pușca și cuțitul, îi porunci patruzeci de mătănii pe zi, vreme de patruzeci de ani și cîte o lumînare în toate duminicele, spre slava sfîntului Vasile, care îi vorbise cu glas de clopote și-l întorsese pe calea adevărului.

Un an a stat Evghenie la mînăstire și după un an a trecut granița Epirului și a căutat pretutindeni o biserică a sfîntului Vasile. Dar n-a găsit. Într-o zi a aflat că în vîrful unui deal, la răscrucea drumului spre Ianina, e o biserică pustie în care a putrezit frînghia clopotului. Și Evghenie a căutat o frînghie nouă și a urcat dealul. A șters pînzele de păianjen de pe bolta bisericii, a astupat cu lut ochii găuriți ai sfinților de pe pereți și a aprins candele și lumînări la colțuri. Toți creștinii din cîmpie l-au ajutat cu cîte ceva și s-au bucurat aflînd că va rămîne sus. Aveau unde să-și plece oamenii capul, o icoană ca să se închine și un strop de aiazmă, la ziua Bobotezii.

Încet-încet, sihastrul își făcu o gospodărie, se ruga lui Dumnezeu și începea să se îngrașe. Ce deosebire între viața de altădată și cea de acum ! Cîtă caznă avea odinioară pînă să-și găsească o pîine, sau un clondir cu vin roșu ! Acum mînca mult și bea vin auriu, mai bun ca cel roșu și mult mai ieftin. Acum nu trebuia decît să se roage lui Dumnezeu. E ușor să te rogi. Iar lumea se uita la el ca la un sfînt, căci și-a închis, pasămite, viața lui întreagă în singurătatea chiliii, în posturi și în rugăciuni.

Îi e milă sihastrului de cîinele de altădată, de urmașul lui Cain rătăcitor în largul pămîntului, gonit de răzbunarea oamenilor și mînia lui Dumnezeu... Și îi e milă sihastrului de tîlharul care își zdrobea picioarele pe pietrele drumurilor și dormea cu capul pe bolovani și flămînzea subt podurile neumblate.

Acuma însă nu-i mai e milă. Au trecut patruzeci de ani, Dumnezeu l-a iertat și viața lui e liniștită.

Dacă vrei și tu să te faci călugăr, flăcăule, fă-te. Domnul să te aibă în pază !... Sfaturi îți dau cîte vrei, dar prescură nu-ți mai dau !...

...Și popa spîn de la răscrucea drumurilor, cu obrazul zbîrcit ca al unei babe, se ridică sprinten (se mai dezumflase) și o luă pe drumul Ianinei.

III. CUM S-A CĂLUGĂRIT METODIE

Metodie sări pe măgar și porni spre Boboștița.

Cîte un grec aprins la față trecea, tremurîndu-și fustanela prăfuită și-i ura călătorie bună.

Era pe la începutul primăverei. Micșunele sfioase începuseră să surîdă la rădăcinile mărăcinilor din drum... Cîte-un pomișor, uitat în vreo miriște, suspina trist din frunzele-i abia răsărite și-i umplea de tristețe pe Metodie.

În vîrfurile munților era tot iarnă. Vîntul pesemne că ostenise, căci nu sufla decît rar și atunci în spate.

Metodie se încălzise... Cum îi era lui cald, se gîndea : „Ce bine e iarna“ !

Se mira : Cum se putuse plînge vreodată de frig ?

Sări pe partea dreaptă a măgarului. În față, avea niște dealuri. Acolo se fac struguri buni. Sînt turci răi pe-acolo.

Auzise de la un pîndar că turcii aceia au milă de glonte, nu de om, cînd trag cu pușca. Nu e vorbă, pîndarului îi ieșise nume că minte. Spunea odată că împușcase trei mistreți într-un sfert de ceas și dacă avea „iarbă“ mai împușca alți trei, tot într-un sfert de ceas. Auzi ! Vorbă de spus e asta ? Metodie se năcăjise.

Parcă-l vedea pe pîndar, surîzînd, cu dinții mîncați și clătinînd capul în semn de părere de rău pentru vremile trecute. Încercă să se gîndească la altceva, dar pîndarul clătina mereu capul.

Cam îi părea rău că plecase de acasă. Gîndurile îl furară iar.

„Nu sînt alții mai bogați de mii de ori decît el ?

Și totuși ei trec nebăgați de seamă... Ce rost are el în lume ? Mai bine să-și treacă viața liniștit, la umbră de stejar și să audă caprele ronțăind și vîntul printre frunze, decît să se chinuiască cine știe la ce stăpîn rău...“

Viitorul călugăr se întorsese pe partea stîngă și : „Oa... Șci !... Oa“, trecînd pe șoseaua prăfuită, lăsînd în urmă podulețe de scînduri, sub care rîulețe încruntate se certau cu malurile roase, scurta mereu drumul.

Începuse să însereze, dar nici mînăstirea nu mai era departe. O vedea strălucindu-și crucile strîmbe la lumina roșiatică a soarelui ce apunea. Încă puțin și ieși din cîmp.

Coti pe potecuța întortocheată ce șerpuia la picioarele unui deal.

Inima începu să-i bată și, cu cît se apropia, simțea un fel de tremurătură.

Parcă i-ar fi fost foame. Și cînd intrase la grec, tot așa îi venea.

„Da' de ce să tremur ? Da' de ce să-mi fie frică ?“

Ajunsese.

Descălică, se închină în fața icoanei sfintei Maria, zugrăvită pe o piatră roasă, deasupra porții de lemn, și vîrînd un bețișor ce era legat de sfoară, de un cui, într-o gaură făcută sus, deschise. Un miros de tămîie stinsă îl izbi. O răbufneală rece îl făcu să se înfioare.

O femeie groasă, cu capul îmbrobodit și cu ciorapii albi, îl întrebă pe cine caută.

Metodie se turburase.

— Am venit să vorbesc cu sfîntul egumen... am venit.

— E în grădină, intră acolo...

Metodie deschise o portiță de scînduri și intră în grădină.

Zări o umbră groasă și alta subțire, răsărind în negura serii.

— Binecuvîntează, sfinte...

— Bun venit, fiule. Ce e fiule ?

Metodie nici n-apucase să-i sărute mîna și zise :

— Am venit să mă fac călugăr... am venit. Mi-a spus un om din sat că primiți... mi-a spus.

Un călugăr mititel, care era lîngă egumen, sări :

— Ăă... te faci călugăr... ăă !

Egumenul gras, cu barba căruntă, vorbea răspicat, pe nas, și cînd sfîrșea vorba, o lăsa să cadă scurt, de oboseala pieptului căptușit cu prea multă grăsime.

— Bine, fiule... Știi cum e aici orînduiala... Cincisprezece parale pe zi și mîncare. Trebile știi cari sînt, că de cîntat sîntem noi destui. Miliția ai făcut-o ? Că de nu, îți rade barba și te dezbracă...

Lui Metodie îi crescuse inima. În pacea înserării, egumenul îi părea un sfînt.

Om bun, zău așa ! Parcă știa de pe drum Metodie că e așa.

Dar dacă nu se hotăra la călugărie, mai găsea el un astfel de om ? Și apoi n-ar fi fost păcat ?

Călugărul cel mititel îi da tîrcoale, ridicînd ochii să-l privească.

Înserase. Femeia cu ciorapi albi îi arătă grajdul, pitulat lîngă zidurile cari împrejmuiau biserica.

Metodie își dezlegă măgarul și îl vîrî acolo. Călugărul îl urmărea mereu, privindu-l mirat :

— Te faci călugăr, ăă ? !

Mînăstirea era pe un deal. Noului călugăr îi dădură o odaie, prin podeala căreia se vedeau lespezile reci ale unei chilii.

Era noapte bine.

Prin fereastra deschisă, Metodie privea vîrfurile negre ale copacilor, seninul nepătat al nopții înalte, albastre, zări lacul scînteind în lumina albă a lunei, și lîngă el, satul în care se născuse își poleia căsuțele cu strașini de argint.

Acolo poate toți dormeau... Și pîndarul se preumbla în împrejurimi, gîndindu-se la trecut... Murmurile unui rîuleț se auzeau limpezi în adînca liniște a nopții. Stejarii uriași, îmbătrîniți în lupta cu firea, susurau din frunzele lor neastîmpărate...

Glasul lor îl întrista pe Metodie.

Îl cuprinse dorul.

Simțea un gol în suflet.

Străin, străin fusese el întotdeauna, între necunoscuți, urmărit de privirea cercetătoare a călugărașului, care de mîine va începe să-i poruncească — se simțea atît de stingher !

Pe dealurile depărtate, lucea cîte o lumină galbenă, ca o stea pierdută în necuprins.

Cu capul rezămat de mîini, cu coatele rezămate de scîndura ferestrei, Metodie visa.

Într-un tîrziu, simți că plînge...

IV. ÎN LINIȘTEA MÎNĂSTIREI

Trecură luni...

Zorile aurii ale unei dimineți de toamnă, ce năvăleau aprinse din dosul Munților Sfîntului Niculae, găsiră pe Metodie întins la umbra unui stejar măreț, crescut în livada din fața mînăstirei. Cu ochii duși în fundul adîncimilor albastre, Metodie se gîndea la viața lui de pînă acum.

Nădejdea că va rămîne el vreodată singur stăpîn al averei mînăstirești îi dădea curaj să ducă înainte traiul de servitor prost plătit. Căci nu era decît un servitor bietul Metodie... Nu se gîndea nimeni să-l învețe trebile bisericești.

Policarpie, călugărul egumen, muncea mult. Ziua îl găsea tăind și retezînd crengile prin pădurea mînăstirei, alteori întorcînd drumul pîrîului ce uda bostanul, uneori la ogoarele ce trebuiau semănate toamna.

Ce e drept, venitul cîmpurilor și al celor două sute de vaci, oi și capre, al lui rămînea. Satul nu se amesteca în trebile mînăstirei. Ajungea fruntașilor cîte o oală de unt sau vreo oca de miere din stupul părintelui Policarpie — duse cu cîte o urare de femeia cea grasă, îngrijitoarea — pentru ca să nu le mai abată să se încurce în socoteli ce nu-i priveau.

Celălalt, călugărul Timotei, umbla în satele vecine să ceară pentru sfînta biserică și se întorcea totdeauna cu punga plină.

Cînd venea la mînăstire se văita că e obosit și dormea pînă a doua zi, la prînz. De-l sculau, sărea repede în sus și spunea vorbe pe care nu le isprăvise în somn. Nu se știa ce face cu cele adunate prin împrejurimi, dar seara intra cu egumenul în grădină și ședea ceasuri întregi lîngă o masă de brad, totdeauna cu ceva rachiu de dude pe ea. Pe Metodie îl botezase Todie. Cînd îl striga, îi zicea de două ori :

— Todie ! Todie !... și strîmba gura spre partea dreaptă, rîzînd. Nici el nu era om rău, dar se credea frumos. Zicea că seamănă cu Iisus Cristos.

De el nu-i era frică lui Metodie că o să rămîie în locul lui Policarpie, căci îi plăcea să cam umble, mai ales că avea un măgăruș sprinten, care îl sălta ușor, făcîndu-l să rîdă cu plăcere, cu gura spre dreapta.

Metodie se vedea egumen.

Atunci n-o să mai pască oile și n-o să lucreze ca Policarpie. Se gîndea la vremea cînd vreun flăcău, tot ca el, va veni, sărutîndu-i mîna, să-i ceară binecuvîntarea și să-l roage să intre acolo.

Omul nu se mulțumește niciodată cu ce are și ar vrea mai mult, iar cînd are și acel mai mult, îi pare că nu-i mare lucru să-l aibă... Fericirea nu e simțită niciodată : o

dorim cînd n-o avem și ne pare rău de ea, după ce s-a dus.

Metodie își ajunsese ținta, dar vrea să meargă mai departe. Visarea nu mai avea nici un farmec pentru el. Odihna, umbra, părea că le avusese toată viața. Nu-l mulțumeau nici grămezile de nuci adunate pe furiș, și pitulate la rădăcina vreunui pom scorburos, nici ciorchinii de tămăioasă rupți fără voie din vie, nici rachiul verzui, pe care îl lua din pivniță. Nimic. Vrea să fie călugăr adevărat, nu o biată slugă înțolită în straie călugărești.

Vara o petrecuse bine. Îl cam necăjiseră niște orășeni care veneau regulat să împuște turturele și granguri.

Nu mai lăsaseră nici un pui de pasăre.

Cîte un mierloi prăpădit, mai sfîriia speriat, pe ici, pe colo, la auzul crengilor trosnite. Grangurii de chihlibar plecaseră. Printre rugina frunzelor se vedea rar cenușa turturelelor... Cîte o pupăză mai scutura moțul în verdele catifelat. Pitpalacul încetase de mult să rîdă în fînul — de mult cosit — al livezilor așternute acum cu frunză de purpură aurită, din duzii vestejiți.

În curtea mînăstirei, e un stejar uriaș.

Acolo venea pe vremuri, în toate diminețile, Ghervazios, cel dintîi egumen, și acolo, dus pe gînduri, își pieptăna alba lui barbă, pe care vîntul o răsfirase trei sferturi de veac...

La rădăcina stejarului crește și acum o iarbă subțire, albă ca firele de păr ale unui bătrîn. Străinii rămîn minunați la vederea ei.

Ghervazios e azi în lumea sfinților. L-au găsit mort — povestea spune — în chilia lui, cînd soarele murise în dosul munților de la Dvoran. Deasupra capului său sfînt, plutea o candelă trimeasă din cer să-i lumineze fruntea în asfințitul vieții...

Metodie se gîndea mereu la povestea bătrînului Ghervazios.

Vremile trecute îi veneau în minte. E mult de-atunci... Satul se întindea departe, spre celelalte patru colțuri. Acum, un pumn de case mai arăta ce-a fost odată...

V. ALI-OSMAN

În noaptea aceea senină, luna nu răsărise încă. Totuși, o ceață alburie învestmînta întregul cer, iar stelele, mai mari ca de obicei, răsăreau una cîte una din dosul munților, ca niște ochi mirați.

După o zi frumoasă de toamnă, urmase farmecul unei nopți și mai frumoase.

De pretutindeni, potîrnichile piuiau sfioase, cu glasul înăbușit și de pretutindeni, pîraiele îngînau cîntarea lor în fundul unei păduri depărtate...

Metodie nu putea dormi...

Era neliniștit...

Din cînd în cînd, se auzea cîte un chiuit depărtat, al cărui rost nu-l putea înțelege ; de departe îi răspundea altul și amîndouă vuiau în fundul văilor, se luptau cîteva clipe în prăpastie și se zdrobeau de pereții stîncilor... Ce să fi fost ?

Dinspre partea cîmpiei, nu putea veni nici un zgomot, căci cît cuprindea ochiul nu putea să zărească decît cîmpul sterp, întins și drept pînă la poala celorlalți munți, hăt, colo... de unde venise el acum cîteva luni...

Metodie se apropiase de fereastra chiliei sale, de unde se vedea întreaga priveliște din dosul mînăstirei.

Șuierături prelungi urmară chiotelor și tot mai fioroase răsunau în liniștea fioroasă a nopții, parcă ar fi venit de pretutindeni...

Lui Metodie nu-i era frică. Ba simțea că-i place neliniștea aceea care vestea o primejdie.

Viața lui, de cînd venise la mînăstire se scursese lină, fără nici o patimă și fără vreo zguduire în viața celorlalți.

Și acum, cînd ceva neobișnuit se apropia, un chin dulce îl făcea să aștepte cu nerăbdare cele ce urmau să se desfășoare...

Cerceta împrejurimile mînăstirei, își aducea ochii în văile de la poala dealului, îi înălța spre munții ce începeau chiar de lîngă mînăstire și îi gonea în fund, acolo unde alte stînci mărețe, domneau cu semeție pe tot lanțul munților.

Acolo, cîteva vîrfuri mai înalte se împreunau cu cerul, și nu-i deosebea decît o linie subțire.

În tot cuprinsul, din deluleţul pe care-l stăpînea mînăstirea și pînă-n zarea fundului, nu se vedea nici o făptură omenească și nici o altă vietate nu se mișca printre pomi.

Pe alocurea, cîte o tufă lată, cîte un nuc fără multe crăci, se iveau ca niște mogîldețe negre, ce împiedicau netezeala povîrnișului.

Cine cutreiera dar văile și cine le turbura liniștea ?...

Ciobanii care porneau spre Tesalia, n-aveau obicei să călătorească noaptea, nici chirigiii nu porneau cu mult înainte de ivirea zorilor.

Și acum nu era nici miezul nopții...

De la o vreme, chiotele și șuierările conteniseră, dar începuse să se audă mai desluşit, cum se rostogolesc bulgări de pămînt și cum se îngroapă cu un plescăit ușor, în undele Povrocului...

Deodată un lătrat fioros se auzi din apropiere și cei doi cîini mari ai mînăstirei săriră gardurile și se năpustiră ca niște lupi albi, în jos, spre valea străbătută de pârîu.

Ei alunecară ca niște pete luminoase pe iarba neagră a dealului și în curînd, Metodie nu-i mai văzu.

Dar lătratul lor se făcu și mai fioros.

O clipă numai și pocnetul unei carabine zgudui văzduhul.

Un singur lătrat se mai auzea acum, dar acela subțire și străpungător ca un țipăt de deznădejde — apoi, iarăși se făcu liniște, ca și cum, de veacuri, nimeni n-ar fi turburat sfînta pace.

O pată roșiatică lumina pe zidurile ce împrejmuiau mînăstirea.

Părintele Policarpie se deșteptase și aprinsese lumînarea.

Pe Metodie îl înfricoșa mai mult egumenul decît cei care se apropiau, căci aceștia, cel puțin, nu-i cereau să facă nimic.

Ştia că părintele Policarpie o să-l scoale şi o să-l trimeată în cercetare.

De aceea, el se depărtă tiptil de la fereastră şi îmbrăcat, cum era, se vîrî în plapomă.

— Hei ! Metodie, ia vezi, ce-i p-afară ? Ce urgie ne mai aşteaptă ? !... răsună un glas de jos, un glas pe care Metodie îl cunoştea prea bine...

Felul cum fuseseră rostite cuvintele „p-afară“ şi „urgie“ îl făcură abia acum să se teamă de cele ce se vor fi întîmplînd în vale.

Dar tînărul călugăr se vîrî mai adînc în plapomă, nădăjduind că toate se vor linişti — şi hoţii şi egumenul.

A doua oară gemu Policarpie de jos :

— Hei ! Metodie ! Lumea ne omoară şi tu te faci că n-auzi ? Ia scoală !

Metodie se căznea s-adoarmă, dar nu putea. Îl apăsa glasul neliniştit al călugărului egumen.

Urletul jalnic al cîinilor începu să răsune iar, din vîrful unei movile.

Cu mare părere de rău, Metodie se sculă din culcuşul său călduros şi ascultă.

Părintele Policarpie urcă scările...

Ca să-l îmbuneze, Metodie îi ieşi înainte şi dete să-i sărute mîna.

— Ce băiete ? N-ai auzit cînd te-am chemat ? Ori vrei să înăduşesc pînă să vii ? Ia vezi, ce-i p-afară ? Ia şi puşca, fiindcă nu ştii ce se poate întîmpla...

Or fi niscaiva tîlhari sau mai ştiu eu ce ? !...

— Nu-i nimic, părinte egumen... O fi fost vîntul !... Ce o să caute hoţii tocmai la noi... A fost părere... îi răspunse bietul Metodie, a cărui inimă se strînsese de frică.

Şi într-adevăr nimic nu se mai auzea. Doar valea mai buciuma din urletul dureros al cîinelui...

Tăcerea fu numai de cîteva clipe — ca prevestirea unei furtuni — căci în partea dinspre munţi a mînăstirei răsunară cîteva detunături puternice...

Cei doi călugări se apropiară de fereastră.

Patru bărbaţi cu fesurile şi fustanelele negre se iviseră de jos şi băteau cu ciomegele în poartă.

Carabinele lor lungi trăgeau umbre nesfîrşite, în bătaia de oţel a lunei.

Tot cerul se umpluse acum de o lumină limpede, căci luna urcase treptele cele mai de sus ale tăriei şi revărsa bogăţia ei de raze înspre cele patru zări.

Părintele Policarpie şi Metodie călugărul n-avură multă vreme să privească pe cei de jos, căci unul din ei îi zărise şi începu să strige :

— Hei ! Popo ! nu mai auzi ?

Ia coboară de acolo şi deschide !

— Da' ce căutaţi ? întrebară într-un glas, cei doi călugări.

— Bre Policarpie, sîntem noi... Ali-Osman... Ismail Durduş.

— Aa ! făcu popa, cu faţa luminată ! Dumneata eşti Ali-Osman ? *Thunghiatieta !* Să trăieşti, Ali-Osman...

— *Evala ! Evala !...* dar deschide mai repede !

Părintele Policarpie trase pe Metodie după sine şi amîndoi coborîră repede, treptele şubrede ale chiliei.

Puţin după aceea, egumenul strînse mîna voinică a lui Ali-Osman şi a celorlalţi tovarăşi ai săi.

Metodie îl privea foarte mirat căci Ali-Osman era mîna dreaptă a cruntului tîlhar Ismail Durduş.

Auzise el pe toţi sătenii vorbind de aceşti bandiţi.

Ce căutau la mînăstire ?

De unde atîta prietenie cu părintele Policarpie ?

Într-o clipă egumenul încetă să mai fie un sfînt. Ba lui Metodie îi părea şi lui un hoţ, cu barbă şi cu potcapiu.

— Du-te de aprinde lampa în iatac ! îi porunci egumenul şi-l scoase din visare.

După ce se făcu lumină în odaia cea mare, cei patru hoţi şi cu popa înconjurară vatra stinsă şi începură să vorbească.

Iatacul era curat, aşternut cu velinţe colorate şi văruit proaspăt. Un miros de haine preoţeşti, de busuioc uscat amestecat cu tămîie, izvora de sub icoanele afumate ce priveau din colţul de la răsărit şi se risipea în preajma celor patru tîlhari, ale căror fustanele miroseau a zmoală şi a praf de puşcă.

Metodie pricepu că ochiul egumenului cere pentru mosafiri rachiu, cafele și tutun din cel mai bun, cumpărat de la nizamul turc ce dormise acum o lună la mînăstire.

— Ce ai să ne mai spui, efendi Ali-Osman ? grăi părintele Policarpie privind cu smerenie pe fruntașul bandei lui Ismail Durduș.

În glasul lui era supunere oarbă și lingușire. Pe buze și în lumina ochilor îi rătăcise un zîmbet de umilință.

Spătosul tîlhar se uită în jurul său, privi cu lăcomie în toate colțurile, apoi se apropie de urechea egumenului.

În iatac se făcuse o liniște adîncă. Nici răsuflările nu se mai auzeau.

Doar așa p-afară ca prin vis, urletul cîinelui stingher, spînzura în noapte...

— Ismail e p-aproape... Ca la o jumătate de ceas de mînăstire... Vrea să ne găzduiești noaptea asta aici, rosti Ali-Osman.

Inima lui Policarpie se strînse, dar fața lui arăta bunăvoie.

— Știi că mîine e sîmbătă, urmă tîlharul. Toți bărbații se duc în tîrg. Noi plănuim o răpire... Știi de cine e vorba... Băiatul cel mare al primarului face o mie de lire. Hai, ce zici ? Ne trebuie bani, părinte, ne trebuie bani...

Pașa n-a vrut să ne închirieze pădurea Lisețului. Spunea că prea puțin cinci sute de lire. Ne-a cerut două mii de lire, dar cu o mie și cinci sute se împacă el. E-h ! De unde să-i scoatem ?

Cine o să ni-i dea ?

Ismail are strînși bani mulți, dar nu ne spune. De cîte ori i-am zis :

„Scoate, căpitane, că tot tu ți-i iei înapoi.“ Ei, aș ! zice că n-are. Zice că s-a surpat pămîntul unde-i ascunsese și nu-i mai găsește !... L-a fermecat șerpoaica, părinte Policarpie...

Șerpoaica de ghiaur l-a amețit...

Ali-Osman ar fi vrut să urmeze, dar Metodie intră cu sticla de rachiu într-o mînă și cu ceștile într-alta.

Rachiul luneca în unde subțiri, verzui și pica lin în păhăruțele de cleștar.

Mirosul lui îmbătător se împrăștiase în toată odaia și alungase și sfîntul miros al busuiocului de sub icoane și duhoarea de haine tîlhărești ale soldaților lui Ismail Durduș.

Călugărul și haiducii închinară pentru izbînda desăvîrșită.

Bietul Metodie nu pricepea nimic.

Știa numai că egumenul păcătuiește primind în lăcașul Domnului pe niște tîlhari, cari mai erau și turci.

Îi venea să plîngă... Îi venea să scoață măgărușul din grajd și să pornească cu el pe șoseaua ce șerpuia în mijlocul cîmpiei, și să se tot ducă spre cealaltă zare, lîngă lacul cel bătut de raza lunei... Dar nu plecă într-acolo, ci se coborî jos, unde fierbea cafeaua turcilor.

Le aduse tutun, le aduse filigeanele înnorate în aburii mirositori ai cafelei și ieși...

De ce nu se sfîrșea odată și noaptea aceea ? De ce plecase tocmai atunci călugărașul ? Dar îngrijitoarea, femeia aceea grasă, cu ciorapii albi, de ce nu se mai ivea ?

N-auzise chiotele ? N-auzise lătratul cîinilor ?... Împușcătura cea grozavă ?

N-auzise pe cei patru tîlhari urcînd treptele, spre iatac, acolo unde era primit numai episcopul, la zile mari ? Simțea că ceva ascuns se plănuiește acolo sus...

Metodie se urcă iarăși în chilia lui, și cuprinse cu privirile întinsul munților.

Să fi trecut un sfert de ceas. Ușa iatacului se deschisese cu zgomot și doi dintre tîlhari ieșiră și se avîntară spre vale.

Iarăși vuiră prăpăstiile de vuiete prelungi, iarăși se desprinse un lătrat din pata cea albă ce înmărmurise pe un colț de stîncă.

De departe, o altă ceată, adăpostită de zidurile muntelui, striga celor ce șuierară și după o vreme, un pîlc de alți bandiți răsăriră din vale.

Erau vreo cincisprezece inși.

Toți purtau carabine lungi și iatagane late. Erau la fel toți. Sub fesurile negre ochii străluceau în bătaia lunei, ca și țevile carabinelor. Fețe crunte sub plete lungi și încîlcite, mîini vînjoase ce-și tremurau puterea sub negreala cămășilor.

Și aceștia veneau spre mînăstire ? Și ei aveau să găzduiască în noaptea aceea acolo ?

Lui Metodie îi venea să se repeadă în mijlocul bandiților și să-i omoare pe toți, ca pe niște pui de vrabie.

Ce să facă ?

Ca să se gîndească mai bine, Metodie se întinse în pat, se înveli bine și închise ochii tocmai cînd grămada de hoți intrase, unul cîte unul, pe poarta mînăstirei...

Da ! ! Trebuie cu orice chip să facă așa. Să deștepte satul. Să strige...

Culcat, îți vin gînduri mai multe,

Chiar acum, da, chiar acum pînă nu e tîrziu, trebuie îndeplinită fapta.

Trebuie să scoale pe săteni.

Ia să vedem... Să-l cheme pe Gachi Cărbunarul ?

Da-da ! Acela are o pușcă bună, o pușcă nouă... Dar dacă s-ar duce întîi pe la Barba-Costa, care mai avea un frate înarmat ? „Bine zic... să mă duc întîi la Barba-Costa“... se gîndi Metodie, trăgîndu-și velința peste cap.

„Ba nu !... se răzgîndi el. Mă duc la conac să găsesc pe pîndar...“

Și tot gîndindu-se pe cine să trezească mai întîi, Metodie începu să sforăie cumplit : adormise.

În mintea lui ațipită, începeau să înflorească visurile, cari de cari mai ciudate : i se părea că duce în cîrcă pe grecul ce vindea bricege și lemn din crucea lui Cristos. Apoi vedea pe Vancovița crestînd un copilaș sub limbă, ca să-l ferească de turbare.

Cele două chipuri, ale Vancoviței și ale grecului, trecură limpede prin somnul lui Metodie. Dar mai tîrziu, visurile începură să se încîlcească. I se năzărea satul Zvezda și părintele Policarpie era primar, iar tîlharii lui Ali-Osman, babe cari se ceartă pentru firul de apă. Timotei călugărașul, era și el femeie, dar avea și pușcă în spinare.

Toți oamenii aceștia, parcă mergeau la biserica grecească din Corcea, să se închine unui pașă turcesc, îmbrăcat în odăjdii aurite și în cap cu mitră scînteietoare. Biserica se topea și se prefăcea apoi într-o șură, în care sta ascuns Metodie copil și mînca mere necoapte și acrișoare, cari îi strîngeau gura ca o pungă și-i lăsau apă subt limbă.

Deodată însă, visul se limpezi. Subt un cer luminos, Metodie văzu pe călugărul spîn de la Crucea-Drumurilor.

Și călugărul îi zise lămurit :

„Două lucruri domnesc în ținuturile noastre : crucea popei și cuțitul tîlharului. Dacă le ții în soare pe amîndouă, fac aceiași umbră : o cruce. Nu le poți deosebi, după umbră, care e crucea și care e junghiul.

Alege una din ele și le-ai ales pe amîndouă.

Dacă te faci bandit, ai să sfîrșești prin pocăință și ai să te faci călugăr ; dacă te faci călugăr, ai s-ajungi gazdă de hoți și pe urmă hoț tu însuți.“

...Călugărul spîn pieri din vis și Metodie nu mai văzu pe nimeni. Cocoșii cîntau pe-afară vestind miezul nopții ; și după miezul nopții, somnul omului se liniștește.

VI. POLICARPIE

A doua zi după sfatul de la mînăstire, tîlharii lui Ismail Durduș răpiră pe feciorul primarului, după ce-i prădară casa.

Metodie știa cine pusese jaful la cale, dar tăcea, de frică...

Și alte luni trecură.

Nu prea era mulțumit Metodie la mînăstire. El venise acolo să se călugărească, dar pîn-acum, nici nu-l băgaseră în tainele slujbei bisericești. Știa el, dinainte de-a veni, ce va trebui să facă la mînăstire, dar se vede că prea marea obișnuință cu trebile de servitor îl cam scîrbiseră și-l îndemna la ceva mai mare.

Părintele Policarpie simțea ce năzuințe răsăreau în sufletul lui Metodie și de aceea căuta să-i răscolească visurile de mărire, ca să-l facă să se vadă din ce în ce cît e de mic și cît e de mare drumul pînă la o schimbare a soartei.

Egumenul mîngîia, de multă vreme, un dulce vis : s-ajungă episcop în vilaietul Corcei.

Atîta năzuință mai avea pe pămîntul acesta. Altă dată, visa să fie egumen. Era de mult, dar egumenia nu mai avea nici un farmec.

Anii trecuseră repede, unul după altul.

În scurgerea domoală a vremii, starețul Policarpie nici nu simțise cum i-a albit părul.

Cînd sta uneori la marginea pîrîului, cu ochii țintă la pietrele din fundul apei, își privea fără voie chipul tremurător în crețurile undelor...

Cine știe de cînd nu se mai oglindise bătrînul călugăr ! Farmecul frumuseții de primăvară îl scosese din cuprinsul mînăstirii, îi dase puteri noi și îl împinsese în ascunzișul pădurii. Acolo, sub bogăția frunzelor tinere, lîngă pîrîul limpede, Policarpie se simțea înviorat ; își umplea pieptul cu adieri proaspete și răsufla mulțumit.

Îi părea rău că a îmbătrînit. Ar fi vrut să mai trăiască o viață, să soarbă cu nesaț întinerirea firei, diminețile luminoase, primăverile pline de farmec.

Policarpie privea pîrîul, chipul său tremura necontenit sub alunecarea apei.

Chipul ăsta, îmbătrînit, se oglindește în aceleași unde, ca acum cîteva zeci de ani. Ce mult e de atunci și cît de puțin îi pare ! Ca într-o noapte au trecut cele dintîi zile de cînd venise la mînăstire, lunile lui de muncă, anii de cînd, ajuns egumen, stăpînea toate avuțiile mînăstirii. Numai firea rămăsese aceeași, nici o schimbare în pădure, în livezi.

Același pîrîu rătăcitor printre stejari îi amintea de tinerețea lui, aceeași iarbă colilie, de la marginea apei, îi amintea pe bătrînul călugăr Ghervaziu care își pieptăna barba tocmai în locul acela unde acum cresc firele subțiri și albe, iar soarele de primăvară furișat printre frunze îi deștepta în suflet cele dintîi nădejdii de odinioară.

Venise la mînăstire fiindcă n-avea ce face.

Sofronie egumenul îl primise cu multă dragoste acolo, iar călugării ceilalți, îl priviseră cu ciudă întîi, dar în urmă cu prietenie.

Sofronie a murit de mult. Muriseră și ceilalți călugări, unul cîte unul. Timotei trăiește încă, dar toată ziua e pe drumuri.

Pe Policarpie grija averii îl ucide. Moșiile înmulțite prin munca lui Sofronie, trebuiesc îngrijite. Timotei nu-i dă nici un ajutor, știe numai să ceară dulcețuri. Argații fură mult. Și Policarpie știe că ei fură, dar ce să facă ? De i-ar goni, ar rămîne cîmpurile nelucrate și el ar avea o grijă mai mult.

Ah, unde e tinerețea lui, petrecută la umbra răcoroasă a stejarului, ascultînd cîntecele pasărilor și freamătul frunzelor ? ! Unde sînt serile lungi de iarnă, cînd cu picioarele întinse la focul căminului, asculta fermecat poveștile bătrînului egumen Sofronie ? ! Parcă-l vedea, aplecat de greutatea anilor, cu fața aprinsă în bătaia focului, povestind rar din viața lui Ghervaziu.

Policarpie plîngea des. Cît n-ar fi dat să fie iarăși tînăr ! Tot sărac, tot cioban ca înainte, dar fără griji, fără griji !

Averea l-a făcut zgîrcit, bani are adunați mulți, dar pentru cine ?

Egumenul se ridică încetișor de lîngă pîrîu și pornește printre cotiturile stejarilor.

De aci, pînă la chilia lui Timotei nu mai e mult. Timotei stă pe un scaun în mijlocul unei pete de soare ; cînd aude pașii egumenului, tresare.

— Stai colea, părinte Meletios, suflă el obosit.

Și îi întinde un scaun.

Bătrînii își amintesc de trecut, bătrînii stau ceasuri întregi de vorbă, amintindu-și de trecut.

Asta era toată viața lor, de atît amar de ani.

Acum, de cînd venise Metodie la mînăstire, parcă li se mai îmbucurase traiul.

Simțeau bătrînii că va rămîne cineva în urma lor, la mînăstire. Chiliile în cari trăiseră ei atîtea zeci de ani, nu vor cădea pradă guzganilor și paiajenilor...

VII. TIMOTEI

Metodie era și el fericit cîteodată... Omul nu știe de ce e nefericit.

Ne bucurăm de-o rază și ne întristăm cînd s-abate un nor deasupra soarelui.

Metodie era cînd senin, cînd tulburat — ca lumina cerului ; zi cu zi, căuta să afle ceva din viața celor doi bătrîni.

Călugărașul Timotei se lăuda că are două sute de ani, dar nu-l credea nimeni, fiindcă Toma Cocoșatul, învățătorul satului, spusese că nu mai trăiește nimeni atîta în ziua de azi.

Șaptezeci de ani însă, tot trebuie să fi avut Timotei. De cînd îl știau oamenii, era tot pe drumuri. Zicea că adună bani pentru mînăstire. Umbla săptămîni întregi, chiar în viforoasele zile ale iernii și totdeauna aducea cîte ceva.

Odată, a lipsit o lună întreagă, pe-o iarnă grozavă. Părintele Policarpie se gîndea cu bucurie că Timotei adună mereu. Trebuie să fi adunat mult !

Nu se gîndea la necazurile bietului om, care umbla prin viscole, care era, poate, pradă lupilor.

Și, pe cînd egumenul își prăjea picioarele la foc, Timotei umbla prin viforniță, pe-o noapte cumplită.

Vîntul șuiera ca un haiduc. Zăpada se dădea peste cap în văzduh. Timotei zări lumină la o cocioabă, se apropie, și bătu la ușă.

— Bucuroși de oaspeți, oameni buni ?

— Nu prea !...

...Amărît, bătrînul își trase căciula pe urechi și porni înainte, prin viscol.

Haini oameni, bre, să-l lase așa pradă crivățului și lupilor ? Mai văzuse el creștini răi la inimă, dar nu într-atîta ! Cînd le zicea : „Bucuroși de oaspeți, oameni buni“, ei răspundeau (cu glasul pe jumătate, da' tot răspundeau) :

— Bucuroși, părinte !

Și-l pofteau la gura sobei. Mai întorcea ea capul, cîte o cumătră, uitîndu-se cu silă și oftînd, ca și cum ar fi zis : „Ce ne mai căzu și ăsta pe cap ? !...“ dar el se făcea că n-aude și-și afunda și mai mult ochii în blidul dinainte.

Acum, că-l alungară, i se pusese un nod în gît.

Viforniță grozavă. Crivățul chiuia, fulgii îl frigeau. Încotro ? Cît putea vedea cu ochii, de se domolea viscolul, nici o lumină, nici o mogîldeață.

Încotro, Doamne, încotro ?

Îi venea să se întoarcă iar la casa dindărăt, dar îi era frică ; într-așa fel că lui Timotei călugărul, nu-i mai rămînea decît s-o pornească înainte, uite-așa, în neștire. Cînd în drum, iacă o cîrciumă. Timotei călugărul își făcu cruce :

— Piei ispita Satanei !

Știa el ce e cu cîrciumele astea ! Mai mare păcatul ! Cît îi era lui de frig, dar tot nu-i venea să intre. Din cîrciumă venea cîntece și glasuri de oameni ce se omoară. Că diavolul e vîrît în rachiu și cînd intră în sîngele omului îl îndeamnă la moarte. S-ar fi încălzit el bietul Timotei și ar fi ros cîțiva covrigi, din cei înșirați la fereastră, dar teama de ispită îl opri :

— Doamne ferește !

El era om slab de înger și, cum avea banii bisericii în buzunar, s-ar fi încurcat la băutură. Știa el ce e rachiul. Îi spusese și un hoge din Tișnița ce i s-a întîmplat lui în tinerețe, cu rachiul dracului... „Treceam printr-o pădure — îi spusese Hogea — și cum însera, m-am pomenit cu Necuratul. «Stai ! — îmi zise el — că de nu, s-a sfîrșit cu tine !» Am început să tremur că eram om tînăr, iar Necuratul îmi zise : «Dacă vrei să scapi de mine, să faci ce ți-oi spune eu : Ori să ucizi un om, ori să bei rachiu, ori să necinstești o femeie !» Precum vezi, trei păcate mari.

Eu am zis atunci că beau rachiu, că era mai mic păcatul ; iar diavolul mi-a dat băutura și s-a dus. Da' să vezi ce-a fost pe urmă, că eu dacă am băut rachiu, am început să văd roșu. Mi se întunecase mintea și-mi ardea sîngele. O femeie trecea pe drum... m-am legat de ea, încercă să se împotrivească, dar cum eram voinic am răsturnat-o și am necinstit-o. Ea începu să-și strige bărbatul, care veni în grabă să-mi ceară socoteală. Am văzut iarăşi roşu, i-am răspuns înfuriat şi nu ştiu cum se întîmplă, că l-am omorît!

Şi precum vezi, frate Timotei, am făcut două păcate mai mari, fiindcă am vrut să fac unul mic. Băutura e păcatul cel mai mare, fiindcă din ea se trag toate celelalte. Aşa să-mi ajute Allah, frate Timotei!...«

Povestea hogii îi veni acum în minte călugăraşului. Îşi făcu iar cruce şi fără să păşească măcar pragul cîrciumii, porni înainte, prin viscol. Nămeţii creşteau şi crivăţul urla. Nu se mai desluşea în noapte decît zborul turbat al fulgilor.

Cînd, iacă un lup. Parcă ninsese şi el ca un fulg mare şi negru, printre fulgii albi şi mărunţi.

— Ia stai colea, lupule-moşule, ia stai colea să ne chibzuim...

Lupul văzînd că Timotei nu se înspăimîntă, căscă gura şi începu să vorbească:

— Să stăm, părinte, săru' mîna, să stăm! (Prin părţile Botoliei, dacă nu te sperii de lup, lupul vorbeşte şi nu-ţi face nimic. Ba te şi ajută, cînd eşti om de omenie).

— Cum te rătăcişi pe la noi, părinte?

— Ştiu eu, fiule?!... Ia cu drumurile astea încurcate. Şi apoi nişte creştini de aici din vale, n-au vrut să mă primească. Iar în cîrciuma de peste drum n-am intrat nici mort.

Cum o să intru în cîrciumă? Precum vezi, sînt un călugăr drumeţ. Adun bani pentru o biserică nouă şi m-am zăbovit prin locurile astea. Dar dumneata, fiule, pe unde-ţi ai vizuina, că tare m-aş încălzi!...

— Pe-aci, părinte!

Şi lupul apucînd pe Timotei de pulpană, îl trase cu blîndeţe după el. Cît ţi-ai face trei mătănii, ajunseră în vizuina lupului.

Timotei se lăsă pe brînci şi intră în gaură. Taman bine pentru un om şi-o fiară. Vizuina era întunecoasă, dar era cald şi ochii verzi ai lupului luminau dulce ca două candele.

— Mare sărăcie pe la voi, taică, zise Timotei. Nici tu scaun, nici tu masă... Nimic!

— Aşa e, părinte, aşa e! răspunse lupul, clătinînd capul cu multă tristeţă.

— Dar cum se face că duci aşa sărăcie? îl întrebă popa. Tovarăşii dumitale sînt tot aşa de strîmtoraţi?

— Tot aşa, săracii! lăcrimă lupul.

— Vai de voi! grăi Timotei călugărul.

— Vezi de aia mă gîndeam eu, taică părinte, că ar fi bine să ne dai nouă banii strînşi pentru biserică, că şi aşa aveţi d-voastră biserici destule. Cu ceea ce ai strîns sfinţia-ta, ne-am ajuta taman bine şi ne-am mai lua cîte ceva de ale casei, zău aşa, părinte, săru' mîna...

Se gîndi el ce se gîndi părintele Timotei, şi la urmă, înduioşat de necazurile mărunte ale bietei fiare, scoase punga din sîn şi i-o dete lupului zicîndu-i:

— Mai bine aşa, decît s-o beau la cîrciumă!

Apoi se culcară şi dormiră pînă în ziuă. Cînd s-au trezit, viscolul se domolise iar soarele era sus de tot.

Şi iată de ce s-a întors cu mîna goală părintele Timotei. Cel puţin aşa i-a spus el egumenului că ar fi prăpădit banii adunaţi pentru biserica cea nouă. Aşa a spus şi îngrijitoarei cu ciorapii albi, care îl învinovăţise precum c-ar fi băut banii la cîrciumă...

Lucruri de-astea i s-au întîmplat multe călugăraşului Timotei.

Într-o zi de toamnă, trebuia culeasă via de la Sfîntul Niculae.

Egumenul nu găsea argaţi şi era foarte necăjit. La urmă se gîndi să trimeată pe Timotei şi pe Metodie fiindcă tot n-aveau ce face.

Gîndul că trebuie să facă pe argatul umplu de amărăciune pe Metodie.

El îşi dezbrăcă sumanul, îl agăţă de o viţă şi se pregătea să înceapă. Timotei se văita că e obosit şi se întinse la umbra sumanului. Atunci, Metodie, văzînd isprava tovarăşului său, uită de cules şi începu să caute iepuri. Cîte unul fugea speriat, pe coastă. Văzînd că iepurele urcă spre vîrful muntelui, Metodie se gîndi şi el să se urce sus.

Timotei sforăia; flăcăul urcă binişor coasta, mai rostogolind cîte o piatră, mai stîrnind cîte un stol de potîrnichi, mai ochind cîte un iepure pitulat în vreo tufă, și după un ceas, ajunse în vîrf.

Aci se gîndi că Dumnezeu e mare. Îi dovedeau asta șirurile de munți ce creșteau mereu, spre fundul zării.

Cîmpia îi răsărea toată, înconjurată de dealuri. Munți ciudați își dogoreau creștetele pleșuve în bătaia soarelui de toamnă.

Orașul, la care tîrguiau împrejurimile, se vedea întreg, cu casele albe, lucind în bătaia razelor.

La poale, oameni mititei lucrau la culesul viilor. Metodie își aduse aminte că avea de lucru jos : un fior îi trecu prin inimă.

Simțea călduri la rădăcina părului : înțepături aprinse îi străpunseră trupul. Roșu, o luă la fugă în jos.

Avea noroc că muntele nu era prăpăstios, căci altfel și-ar fi rupt gîtul în goana lui nebună.

Ajunse într-un sfert de ceas și găsi pe Timotei mîncînd cu poftă.

Nici un ciorchine nu era cules.

Călugărul îl primi surîzînd :

— Unde ai fost, mă băiete ?

Metodie se bucură de atîta bunătate și prinse curaj :

— Urcai muntele ăsta, că nu l-am văzut niciodată și...

— Bine ai făcut, băiete. Și eu am fost odată. E o panoramă rară. Ia șezi colea să mîncăm.

Metodie era vesel. Niciodată Timotei nu fusese așa de bun.

Ce era ? Pasămite, călugărașul scotocise în buzunarul sumanului și îi furase o jumătate de liră pe care Metodie o aduna de multă vreme.

Mîncară.

Metodie, înviorat de bunătatea călugărașului, acesta de punga lui Metodie, începură să lucreze zoriți.

Pînă seara, jumătate din vie era culeasă. Se pregătiră de plecare. Metodie îmbrăcă sumanul și fără să vrea, duse mîna la buzunar. Se așteptă să simtă plăcuta tărie a banului rotund.

Nimic !...

Mîna îi luneca în gol.

Îngălbeni.

Simți că ceva îi împăienjenește creierul. Ca fulgerul, mîinile îi pipăiră tot trupul : nici un nod. Hainele erau întinse pe piele. Capul îi vîjîia. Căzu pe o piatră din marginea viii.

Timotei pierise în negura nopții, ca o nălucă, pe măgarul sprinten.

Metodie cercetă încă o dată buzunarele. Iar nimic.

Cîțiva băieți, rămași să-și păzească via neisprăvită, cîntau și rîdeau zgomotos, la lumina unui foc de curînd aprins.

Lui Metodie îi venea să-i strîngă de gît.

Cum putea oare să rîdă cineva ?

Le ceru o lumînare. Băeții îi dădură.

Oh, de nu i-ar fi dat ! I-ar fi prăpădit în pumni. Ce noroc avuseseră, ce noroc !

Păgubașul începu să caute în vie.

Ciorchinii mari de struguri îi rînjau. Metodie zise înăbușit :

— Le trebuie vin la oameni... să bea.

Năuc, căuta mereu. Își scotea necazul pe tot ce apuca. Îi durea capul.

Toată greutatea trupului i se adunase în fruntea ce părea că o să-i plesnească.

Deznădăjduit, porni spre casă.

Aci, îngrijitoarea îl întîmpină necăjită :

— Hai, Metodie ! haaai odată !...

Cum ar mai fi lovit-o cu capul de piatră ! Îi părea mai grasă, cu fața mai vînătă.

Cînd toți adormiră, el luă un felinar și ieși să caute sub stejarul sfînt, unde spuneau bătrînii că creștea barba călugărului Ghervaziu și unde se odihnea Metodie de obicei.

Credea că și-o fi pierdut banii acolo, peste zi.

Căută în iarba colilie, dar nu găsi nimic.

Pîrîul susura a batjocură.

Metodie blestema pe bătrînul Ghervaziu, care nu mai avea altceva de lucru decît să-și pieptene barba sub stejar.

O frîntură de cîntec îl chinuia și o cînta fără să vrea. Îl scoase din fire.

Căută ce căută, dar negăsind nimic, se întoarse.

Îi păru că vede capul călugărașului zburînd de la o fereastră. S-o fi găsit el? Să i-o fi furat?

Nu, căci de cîte ori venea vorba de cinste sau hoție, Timotei spunea o poveste făcută de el:

„Era odată un pescar. El s-a dus pe lîngă un rîu și a pus în undiță un vierme. A aruncat undița în apă și peștele, văzînd viermele, s-a repezit să-l înghită, dar s-a prins el.

Pescarul e diavolul. Rîul e lumea. Undița e ispita. Viermele este hoția și prinsoarea e pedeapsa pe care o primește omul după ce a furat.

Așa e că e frumoasă? Sînt eu la chip ca Iisus, dar nici mai prost nu sînt!...“

Deci Metodie nu credea că tocmai el, parabolistul, să fie peștele.

Frîntura de cîntec îl chinuia. Capul i se îngreunase. Năuc, se trînti în pat și începu să cugete:

„De ce sînt prost? Ce e o jumătate de liră? Dar cei cari n-au nimic? Dar cei cari pierd sute de mii de lire? Ce să facă?

Să se înece?

Poate a găsit-o vreun sărac. Cît o să se bucure! La cîte nu i-ar prinde.“

Așa încercă să se mîngîie Metodie. La urmă se gîndea că cea mai bună mîngîiere ar fi... să găsească banii. Dimineața se sculă iar întristat.

Hotărî ceva. Păcatul lui Meletios era că lua prea repede hotărîrile.

Se duse la Timotei și, bizuit pe bunătatea din ajun, îi zise:

— Eu am pierdut o jumătate de liră. Sfinția-ta ai mai mult.

Dă-mi-o și ți-o voi da înapoi cîndva!

Timotei, de frică să nu-i abată lui Meletios să-i cerceteze buzunarele, știind că acesta va deveni vreodată egumen, scoase banii și-i dete.

Lui Meletios i se păru că Timotei seamănă puțin cu Cristos, zugrăvit pe icoana cea nouă din altar.

Un gînd însă îl muncea: banii săi erau pierduți!

Se căzni să alunge acest gînd întunecat. Ce va fi o jumătate de liră pe lîngă bănetul din viitor?

VIII. OMUL NU SE MULȚUMEȘTE CU CE ARE...

Egumenul Policarpie nutrea gînduri asemănătoare cu ale lui Metodie. Nici el nu era mulțumit cu egumenia lui și ținea la ceva mai mare, la un vis luminos, a căruia împlinire i se părea revărsarea tuturor fericirilor pămîntești: să ajungă episcop. Tot ce făcea, făcea cu gîndul acesta. Pînă și prietenia cu tîlharii, pe cari îi găzduia și-i învăța cum să prade pe săteni, o păstra tot pentru un ajutor în treaba episcopirei.

Nu era un vis zadarnic acesta: dintre toți călugării din vilaietul Corcei, el era cel mai bine văzut; episcopul îmbătrînise tare și de la o vreme, nici nu mai slujea pe la biserici.

Din zi în zi se aștepta moartea lui și din zi în zi creștea nădejdea lui Policarpie.

În sfîrșit bătrînul trecu în lumea sfinților.

Părintele Policarpie sluji la înmormîntarea lui cu o nerăbdare ce nu-l lăsă nici vorbele să le zică bine.

Abia sfîrșiră slujba de înmormîntare și gîndul său cel dintîi fu să se ducă la valiu și să capete, încă o dată, încredințarea că el și numai el va fi ales în locul răposatului episcop.

Apoi, se întoarse la mînăstire și zise lui Metodie:

— Binecuvîntat fii tu, cel ce vei stăpîni în curînd aceste găini ce ciugulesc prin iarbă, acel măgar ce paște acolo, acele oi ce urcă coasta dealului și vacile ce nu se văd încă, fiindcă nu a asfințit soarele. Binecuvîntat să fii...!

Metodie îl privi cu uimire ; credea că a înnebunit. Dar cînd adînci înțelesul vorbelor sale, văzu parcă din nou strălucind în jurul potcapului egumenului acea roată de foc pe care i-o mai văzuse în ziua, cînd călcase, întîia oară, pragul mînăstirei.

Într-o clipă, el uită și de noaptea aceea cu hoți și de toate poruncile pe cari i le dăduse popa pînă atunci.

Se vedea egumen.

Toate lanurile mînăstirești ale lui or să fie. Toate stupurile de albine ale lui or să fie...

Și ce n-o să fie al lui atunci ? Și cerul și pămîntul !

O să ia și el o îngrijitoare a mînăstirei, dar una tînără, fiindcă cea veche cam începuse să uite cum trebuie să fie îngrijită o mînăstire. O să tocmească trei turci servitori, cărora o să le poruncească mai vîrtos decît i se poruncea lui. Cu călugărașul, o să bea și el rachiu de dude la masă, cînd s-o întîmpla să vie vreun flăcău să se călugărească.

Și iată de ce, în seara aceea de toamnă (o lună după ce banda lui Ismail Durduș răpise pe Niculae, fiul primarului), părintelui Policarpie și lui Metodie călugărul, li se păru că cerul e mai senin și înnoptarea mai caldă.

IX. CÎND MOARE UN EPISCOP, VINE ALTUL

Nici n-apucase să înceapă a putrezi răposatul mitropolit, abia se învățase bietul Metodie cu gîndul egumeniei, cînd, o veste neașteptată se răspîndi în sat : patriarhul numise episcop pe un tînăr călugăr grec, venit de-a gata la înalte slujbe bisericești.

Vestea aceasta fulgeră pe Policarpie.

Cînd veni Metodie să-l întrebe cît va trebui să plătească dijmă cînd va fi el egumen, părintele Policarpie îi răspunse necăjit :

— Tu să te duci să freci scîndurile în grajd, nu să vii cu d-astea...

Apoi, mai îmblînzit :

— Ne-am topit, Metodie, ne-am topit... A venit alt episcop ! A venit un episcop tînăr !

Glasul său răsuna pe nas, și cînd isprăvea vorba, o lăsa să cadă scurt, de oboseala pieptului căptușit cu prea multă grăsime.

Metodie parcă picase din cer.

„Da' cine dracu îl adusese pe cela p-aici ? Ce știa el cum merg afacerile la vilaietul acesta la care poate nici nu se gîndise vreodată, decît acum, cînd venea să-l stăpînească ? !"

După ce se potoli durerea întîielor zile, părintele Policarpie trimise pe călugărul Timotei în tîrg ca să vadă pe noul episcop.

Episcopul era mai mult un băiat cu barbă, un slăbănog deșirat și cu fața ca de mort. Ochii îi erau înfundați în orbite, părul foarte negru, iar fruntea, lată și osoasă, arăta că ascunde ceva în dosul ei.

Cînd slujea și auzea oamenii șoptind, se oprea din rugăciune și începea să strige că în biserică trebuie să fie liniște ca în peșterile unde se rugau odinioară cei dintîi creștini.

Încetul cu încetul, lumea se deprinsese cu el, toți îl cinsteau ca pe un adevărat episcop, toți se temeau de el.

Călugării de pe la mînăstirile învecinate își limpezeau socotelile, căci Antim putea să pice din zi în zi, puneau servitorii să curețe toate ținuturile mînăstirei iar în biserică mai lustruiau sfeșnicele și candelele, că prea se înnegriseră de fum.

Ploile întristătoare ale lui noiembrie începuseră să înfrigureze văzduhul.

Pretutindeni, o ceață rece, apăsătoare, își desfăcuse pînzele-i umede și învăluia pămîntul într-un lințoliu cenușiu.

Singur, în iatacul unde nu mai fusese de multă vreme, de cînd cu găzduirea lui Ismail Durduș, părintele Policarpie își înfundase fața în barba apăsată pe piept, și cu fruntea încrețită în cute groase, cu ochii întunecați sub încruntatele sprîncene, plănuia cine știe ce faptă grozavă, într-atît îi erau de posomorîți ochii și fața într-atît îi era de îngrijorată.

Dorurile aţipite de la o vreme se deşteptaseră mai puternice în pieptul său, mai ales acum, cînd ploile reci ale toamnei îl împiedicau să lucreze ceva, cînd frigul îl închidea în casă şi-i zăvorea mintea într-un singur lanţ : izbînda visului fărămiţit dintr-o dată.

Nu mai voia să fie egumen.

Grija asta îl apăsa. Mînăstirea îi şedea pe suflet, cît era ea de mare, cu toate împrejurimile ei, cu toate avuţiile ei, îl striveau subt greutăţile lor. Se simţea înnăbuşit, se zvîrcolea ca un om prins într-o stîncă. Oriunde ridica ochii, nici un ajutor. Povara era tot mai grea, tot mai apăsătoare, tot mai ucigătoare şi tot mai luminos îi răsărea visul de mărire...

Şi Metodie era ros tot de aceleaşi gînduri. El însă visa bogăţia.

Cît sîntem tineri, ne e frică de sărăcie şi muncim de zor s-ajungem bogaţi. După ce ne-am îndestulat trupul cu mîncăruri şi odihnă, după ce ne-am hrănit şi pentru anii de sărăcie şi pentru părinţii noştri cari au flămînzit şi pentru strămoşii noştri cari au murit de suferinţă, după ce nu mai avem nimic de hrănit trupeşte, începe şi sufletul să-şi ceară hrana lui. Şi, cea dintîi hrană a sufletului e mărirea...

Lui Policarpie-egumenul, i se făcuse dor de măriri... Averea nu-i mai ajungea... Voia să fie cinstit episcopeşte, voia să vadă frunţi smerite şi genunchi îndoiţi în faţa măciuliei de fildeş a cîrjei sale.

Un om slab o duce cum poate cu însărcinarea umilă ce i-a dat-o soarta. E nemulţumit, geme, ar vrea să scape de dînsa, nu moare însă.

Dar cînd şi-a înălţat cîteva clipe gîndul spre o culme mai înaltă şi piciorul n-o poate ajunge, atunci lumea asta e prea îngustă, valea în care se tîrăşte e adîncă, fără fund, plină de miasme otrăvitoare care îi strîng gîtlejul, îl îneacă, îl fac să se zbată strîns de nevăzuta mînă a morţii şi să-şi pironească ochii către scăparea de sus : frumoasa culme verde. Egumenul nu mai voia să fie egumen ; Metodie nu mai voia să fie servitor.

Umilirea asta îl apăsa. Îngrijirea mînăstirei îi şedea pe suflet, îl strivea sub greutatea ei. Şi el se simţea înăbuşit, se zvîrcolea ca un om prins subt o stîncă ; oriunde ridica ochii, nu vedea decît un întuneric adînc şi numai într-un colţ, pe un petec de cer senin i se arăta mîntuirea : frumosul vis scăldat în raze.

Numai călugăraşul Timotei n-avea să se plîngă de nimic. El nu visa nici o mărire... Poate că în sufletul său nu erau deşărtăciuni pămînteşti ; or, poate că-i era prea lene să umble după măriri. De obicei, multe lucruri pe cari nu le facem din lene, ni se pare că nu le facem din lipsă de deşertăciune... Timotei era mulţumit... Îl cam supăra, nu e vorbă, ploaia asta tristă fiindcă îl împiedica să colinde satele. Dar şi la mînăstire era bine. Făcuse focul şi tolănit pe velinţele curate de lîngă vatră, îşi prăjea picioarele cu gîndul numai jumătate aici, căci cealaltă jumătate îmbrăţişa încă pulpele albe şi goale pînă deasupra genunchilor, ale unor fete ce spălau rufe la o fîntînă dintr-un sat depărtat : nevinovată privelişte prinsă în poleiala unui amurg de aur.

Le văzuse în treacăt, înainte de a-l băga ele de seamă.

— Ce frumoase glezne aveţi, fetelor !

Ele se ascunseseră rîzînd una la spatele celeilalte, iar el trecuse înainte, în săltăturile măgăruşului sprinten. Acum, se gîndea ce treabă să iscodească în satul acela, ca să mai treacă o dată pe lîngă fîntînă...

Pe Metodie îl frămîntau alte gînduri. Şedea în aceeaşi chilie unde plînsese în cea dintîi noapte petrecută la mînăstire, şedea cu ochii resfiraţi pe întinsul cîmpului şi cu gîndul dus la soarta lui tristă şi la satul său depărtat... satul ce nu se vedea prin sita deasă a ploii.

Ca prin minune, în ceasul acela nu se mai gîndea la egumenie. Ploaia, care înnopta ţinuturile, îi lenevea sufletul şi-il liniştea.

Îi era bine în singurătatea gîndurilor... Simţea ceva cald, o fericire tainică în tristeţea sufletului său.

Altă dată, de cîte ori era singur, dorul de a se vedea egumen, de a nu mai fi sluga tutulor i se bătea în piept cu o furie nebună. Cînd era obosit, mîinile i se înălţau ca un blestem spre cer, faţa-i era roşie, iar ochii scînteiau în focul unei mînii fără margini.

Acum însă, era liniștit și nu se gîndea la soarta lui ticăloasă decît așa, cu o tristețe blîndă, care-i storcea ochii în lacrimi încete, și-i amesteca năzuințele viitorului, cu amintiri duioase din trecutul său plin de suferințe. Se pomenise băiat mare și fără să știe al cui era și ce rost avea pe lumea asta.

Azi argat la unul, mîine servitor la altul, uneori îmbucînd ceva în grabă, alteori răbdînd de foame ziua întreagă și dormind prin cîte un colț de pădure, se pomeni că vine vremea oastei fără să fi făcut nimic pînă atunci.

Își amintea de nopțile dormite în pădure în mijlocul celorlalți băieți din sat, care îl ascultau ca pe unul mai înțelept, de luna ce lumina cozile peștilor din lac, de ascunzișurile tainice de unde pîndeau turturelele rătăcite în amurg pe o creangă uscată și mai ales de grădinile oamenilor unde sărea mai în toate nopțile de la capătul verii, ca să fure poame și trandafiri mari și galbeni.

Cînd plecase din sat credea că pentru totdeauna părăsește acele locuri... Se bucura închipuindu-și că atîta vreme cît va fi la mînăstire nu se va mai reîntoarce nici cu gîndul la colțul de pămînt unde-și petrecuse copilăria.

Dar acum ! Cît de mult ar fi vrut să fie în satul său, acolo unde îndurase multe necazuri, dar și fericiri multe, pe malul lacului albastru, în pădurea cu fagi scurți, la poala dealului cu vii și să vadă iarăși fețele mai îmbătrînite ale celor ce-l ajutaseră sau poate îl și bătuseră odinioară. Cît n-ar fi dat să audă iarăși poveștile cu hoți ale pîndarului și basmele din vremea veche povestite de vreo bătrînă încovoiată, cu capul înfășurat în ștergare albe ! Toate împrejurările vieții trecute îi perindau pe dinaintea ochilor și cu cît isprăvea mai multe gînduri cu atîta îi veneau alte și mai multe... Începuse să distrame întregul fir al vieții sale de pînă acum și gîndul alerga pe suișul anilor, alerga sus, tot mai sus ca să se zdrobească de culmea aceea atît de dorită.

Și iarăși începu să gîndească la speranțele lui înșelate, la fericirea zilelor cînd egumenia îi surîdea ca o lumină la capul vieții sale întunecoase.

Amurgul sur începu a deosebi luminile tremurătoare ale unei candeli, cînd glasul părintelui Policarpie se auzi de dincolo.

Îl chema.

Smuls din lumea sa de visuri, Metodie se ridică greoi de la fereastra de unde privise pînă acuma cîmpul și trecînd pe lîngă cîteva uși închise de veacuri, ajunse în iatacul unde sta egumenul.

Acesta îl învălui în privirea blîndă a ochilor săi fără culoare și apoi îl îndemnă :

— Șezi colea, lîngă mine...

O tăcere de cîteva clipe domni în odaie. Apoi Policarpie începu să vorbească. Vorbea domol de visele-i trecute și de ceea ce-l rodea. Metodie asculta pe gînduri... Avea dreptate egumenul !... Binențeles c-avea dreptate !... Nu-i era necaz atît fiindcă nu e el mitropolit ci, se gîndea cu ură la acel tînăr slăbănog, care nu năzuise atît amar de ani la o mărire pe care acum era stăpîn, ci venise de-a dreptul să domnească, înainte de a cunoaște umilința, înainte de a fi cunoscut pe de rost tainele unei împărății pe care o stăpînea acum.

Și acum, cînd după obiceiul tutulor episcopilor de a se duce în fiecare primăvară și toamnă în cercetarea mînăstirilor din vilaiet, trebuia să vie Antim și la el, părintele Policarpie roșea de umilirea ce-l aștepta și frămînta gînduri de răzbunare.

— Metodie, tu știi că nu mai e altceva de făcut : trebuie să ne scăpăm de el... nu îngălbeni... altfel, tot așa vei rămîne : un servitor de rînd, pe care-l scuipă oricine îi iese în cale.

N-o să-l omorîm noi, firește ! Asta e treaba lui Ismail.

Tu trebuie să dai o goană pînă la Liseț și ai să prevestești pe căpitan că diseară vine Antim și că Antim n-ar trebui să mai vină diseară,

Azi-dimineață Ismail a fost iarăși pe la mînăstire. A trecut în zori, dinspre drumul Ianinei și mi-a cerut merinde pentru o săptămînă. I-am dat și nu i-am cerut bani. Și avea. Avea galbeni mulți. Era vesel la față, și cu el, toți ceilalți turci. Le-am spus că un ceas înainte de a veni el, trecuseră pe sub mînăstire o sută de inși cari au luat drumul pădurei. El mi-a spus că trebuie să fie niscaiva antarți și au pornit să-i caute.

Acum Ismail trebuie să fi ajuns acolo. S-o fi întîlnit cu antarții, s-o fi luptat cu ei, poate. Vezi, mi-e dator mulțumire, fiindcă i-am spus să se ferească. Dacă nu-l înștiințam eu, îl înconjurau o sută de inși și poate îl omorau, cu bandiții săi cu tot. De aceea du-te cît poți mai repede și spune-i că, un ceas după asfințitul soarelui, să fie în potecile de la marginea viilor, fiindcă pe acolo vine Antim... Spune-i că nu trebuie să-l fure, ci să... și părintele Policarpie făcu un semn de ucigaș.

Metodie șovăia.

Să îndemne pe niște bandiți la omor ? Să se facă părtașul egumenului ? Să omoare el pe un episcop ?

Nu, mai bine pleacă. Da' pleacă înapoi, de unde venise înainte de a fi călugăr. O să-și ia măgărușul și, în loc să se ducă la Liseț, o să apuce o altă cale : drumul Corcei, și de acolo la satul său, pe care de atîta vreme nu-l văzuse.

Da' ce-i trebuie lui egumenie ?

Da' ce-i trebuie lui popie ? O să-și rază barba, o să lepede potcapiul și o să înceapă să muncească. Poate că în sat s-or fi schimbat lucrurile.

Cine știe, cînd a plecat el, s-or fi răzgîndit oamenii că au pierdut un băiat de treabă, care mai era și deștept — și-l vor primi acuma cu brațele deschise. I se urîse tot printre străini. I se făcuse dor de pîndarul cel cu dinții mîncați, care povestea despre isprăvile lui de vînătoare. Pe acolo, nu erau hoți ca aici, la mînăstire. Popa de acolo era mai puțin învățat decît părintele Policarpie, dar era om cinstit. Nu umbla cu dragostea hoțească. Și era bătrîn popa din satul lui... nu, Metodie n-o să-și mai radă barba ci o să se facă popă acolo; în satul lui, unde îl vor cinsti oamenii, ca pe un băiat de treabă, care mai e și deștept. Așa gînduri îi treceau prin cap bietului flăcău, cînd Policarpie îl îndemna să se ducă în mijlocul hoților.

Egumenul vedea că Metodie se îndoiește și începu să-l descînte, la început mustrător, apoi blînd.

— Măi omule, de-aia ești tu de rîsul lumii, fiindcă ți-e lene să faci ceva. Ce e un drum pînă la pădure ?

Două-trei ceasuri acolo... Și de aia mai stai pe gînduri ? Bine mă, nu vezi că pentru tine le fac toate astea ? Nu înțelegi că mi-e milă să te văd așa, bătaia de joc a tuturor copiilor ?

Du-te, bre, și fă ce ți-am zis ! Nu te gîndești că toată viața o să te tîrăști ca slugă, tu om deștept, cum nu prea am văzut mulți ? Ce să-ți fac... Așa soartă ai avut și acum, în loc să apuci norocul de mînă, tu îi dai cu piciorul.

Păi nu e drept să te chinuiești ? Păi nu e drept să freci lespezile mînăstirei și să cari lemne ?

Metodie, băiete, gîndește-te că scapi norocul. Nu te duce, stai aici. Lasă... Nu mai facem nimic lui Antim. Să fie sănătos și să ne stăpînească în voie. Bravo lui c-a fost deștept și-a venit de-a gata la episcopie... Nu te mai duce...

— Ba mă duc... îngînă Metodie cu jumătate de glas.

— Așa de ! izbucni Policarpie înveselit. Știi pe unde sînt ei ? La vîrful Lisețului. Spune-i lui Ismail că mai am vreo cinci sute de lire, pe care i le-aș da bucuros lui, mai ales dacă Antim s-ar duce să pupe mîna răposatului arhiereu din cer !

Metodie ieși de acolo cu capul aplecat, ca un osîndit.

El își luă măgarul din grajd, îl bătu pe ceafă și-i trînti samarul pe spinare. După aceea îl apucă de căpăstru și îl trase după sine, ieșind din mînăstire pe poarta de din dos, care dădea în valea Provrocului.

Coborî treptele de piatră ale dealului, coti în susul rîului pînă îl urmări egumenul cu privirea și cînd umbra stîncilor l-ascunse, întoarse frumușel măgarul și în loc să urce spre munte, o luă în josul apei și după vreun sfert de ceas era pe cîmp.

Se văzu iarăși în mijlocul șoselei pe unde venise odinioară — aceiași pomișori suspinau din crengile goale, în bătaia vîntului de toamnă, aceleași rîulețe alergau sub podurile de scînduri.

Era hotărît Metodie : se reîntorcea în satul său, să ducă acolo traiul tihnit al unui om care n-are a face cu hoții.

Mii de gînduri îl frămîntau mai mult decît totdeauna.

Nici nu simți cînd ajunsese la Corcea. Zgomotul orașului îl smulse din gînduri.

Privi în jurul său și deodată, fără voie, ochii i se opriră pe crucea mitropoliei.

Un gînd bun prinse inima lui Metodie și o ținu ca într-un cleşte. Începu s-alerge în neștire, trăgîndu-și măgarul de căpăstru, prin ulițele orașului. Niște bărbieri în papuci, care jucau arșice în fața prăvăliei, se opriră din loc și începură să-l strige din urmă, batjocorindu-l.

Fără să întoarcă ochii, Metodie fugea mereu. Ajunse. Își lăsă măgarul nelegat, în curtea bisericei și năvăli spre locuința episcopului. Antim ședea singur în iatac. Era îmbrăcat cu pantaloni și cu o hăinuță scurtă, ca oamenii din orașe. Lucrul acesta îl miră foarte mult pe Metodie. Nu-i venea să creadă că acela este înalt-preasfințitul.

Roșu, nerăbdător, Metodie dete să-i sărute mîna.

— Lasă, fiule, lasă ! Ce e fiule ?

— M-a trimes popa Policarpie... m-a trimes. Mi-a spus să nu vii la mînăstire... că sînt niște hoți în drum... așa mi-a spus...

— Mulțumesc fiule... Spune-i că vin mai tîrziu...

Și fără să mai aștepte răspuns, Metodie ieși în curtea bisericei și înainte de a-și căuta măgarul, începu să se întrebe dacă a făcut bine... sau dac-a făcut rău...

Amurgul cobora... Și Metodie își găsi măgarul și porni, gînditor, întrebîndu-se mereu : „Ce-am făcut ?“

X. CĂLUGĂREȘTILE PLANURI ALE EGUMENULUI POLICARPIE

Același amurg prinse pe părintele Policarpie la ferăstruica unde văzuse Metodie pe Ali-Osman.

Razele aurii poleiau cu lumina lor tristă creștetele munților și cerneau parcă zgura lor cenușie la poale și în adîncul tăcutelor văi.

Nici un om nu se vedea pe tot cuprinsul zărei.

Unde să fi fost Metodie ?

De ce întîrziase atîta ? S-o fi dus oare să vestească pe Ismail de sosirea mitropolitului ? S-or fi întîlnit hoții cu cei o sută în Liseț ?

Spuneau cîțiva băieți care fuseseră în pădure că auziseră împușcături, dar li era frică să se apropie. Pe Metodie nu-l văzuseră nici unul. Dar dacă plecase Metodie ! Dar dacă, în loc să se ducă la Ismail, s-o fi dus să-l dea de gol, pîrîndu-l episcopului ?

Părintele Policarpie se căia că încredințase lui Metodie taina ce-l rodea.

Poate că servitorul său nu mai voia să fie părtaș la uciderea lui Antim și atunci cum rămîne cu planul episcopirei ? Ce avusese el să trimeată pe Metodie la Ismail ? El singur nu se putea duce ? Nu putea să-și înăbușească dorul de a se vedea arhiereu ?

La urma-urmei nu era bine și așa ?

Felurite gînduri se rostogoleau în capul lui Policarpie.

Noaptea, care cobora tot mai mult, începuse să-l scoată din sărite. Fierbea. Îi venea să dărîme tot, să dea foc la toată mînăstirea, la munții toți. Ah ! Dacă, l-ar fi avut în mînă pe ticălos ! Cum i-ar fi smuls unul cîte unul firele din barba lui galbenă și rară !

Că așa barbă avea Metodie : galbenă și rară. La ea se gîndea acum părintele Policarpie.

— Eu i-am dat-o, eu am să i-o tai. Ticălosul !

Pe unde o fi ? Unde l-a îndemnat dracul să se ducă ?

Într-un tîrziu, poarta grea și vechie a mînăstirei se auzi bătîndu-se de perete și un zgomot de copită hui în tăcerea curții.

Egumenul sări de la fereastră și alergă din chilie, ocolind o sală lungă și coborîndu-se jos acolo unde auzise sunînd lespezile.

O umbră călugărească ce părea călare pe un dobitoc cu urechile lungi, se zugrăvea în negreala nopții și mișca potcapiul în semn de moțăială.

Nu era Metodie.

Era călugărul Timotei. Venea după o călătorie lungă, pe drumuri și sate depărtate și îi era lene să descalece.

— Hei ! Pe Todie l-ai chemat ? Nu e Todie, nu... E argatul care umblă din sat în sat și se chinuiește să adune bani pentru mînăstire. Eu sînt, părinte, și sînt obosit, că toată ziua m-a bătut vîntul munților...

— Du-te dracului ! parcă îngînă egumenul. Dar nu-l auzise nimeni. Timotei descălecase, își frecă mijlocul și după aceea urcă scările putrede ce duceau spre chilii, ca să se culce, fără să mai aprindă lumină, fără să se mai dezbrace. Dar popa Policarpie nu-l lăsă singur, ci veni să-i ție de urît.

Îl întrebă pe unde fusese ca să-și mai uite necazurile cu Metodie. Călugărașul răspundea alene, pe jumătate adormit. Glasul egumenului răsuna ca un cîntec adormitor, tărăgănat, iar lui Timotei îi părea că e un cîntec de leagăn.

Tocmai cînd egumenul părea că uită de cel care-l necăjise atîta, Metodie veni și el, legă măgarul în grajd alături de al călugărașului și intră unde văzu lumină.

Era sfios și mai galben decît atunci cînd venise întîia oară la mînăstire...

Pe drum se răzgîndise iar... Metodie era un om foarte nehotărît... Suferințele de odinioară din satul său îl făceau să părăsească gîndurile de plecare să-și închipuie mai bine, fericirea vieții de călugăr, acolo, la mînăstirea Sfînta Maria.

Făcuse binele, acum se putea întoarce liniștit, fie ce-o fi să-i zică egumenul.

Cînd acesta îl văzu intrînd pe ușe, o lumină de bucurie îi străluci în ochii bolnavi și cu glasul mai limpede îl întrebă :

— Ce-a zis Ismail ?

Metodie își frămînta degetele. El credea că egumenul îi cunoaște toate gîndurile ce-l munciseră în ziua aceasta și cînd colo, bietul om nici nu bănuia.

— Iartă-mă ! Iartă-mă ! zise vinovatul, cu un glas înecat în lacrimi și îngenunchind la picioarele părintelui Policarpie.

— A ! ce e mă, Todie, sări Timotei, care era om milos din firea lui și nu putea să vadă lacrămi.

— N-am fost la Ismail preasfinte egumene. Mi-a fost frică. Ismail a omorît niște oameni din sat de la noi și

dacă m-o cunoaște că sînt de acolo, mă omoară și pe mine. Am fost... la Corcea, la episcop...

I-am spus că e teamă de hoți și că sfinția-ta m-ai trimes să-l rog să nu vie astă-seară, ci să lase pe mîine...

Metodie aștepta să cadă doborît de loviturile părintelui Policarpie. Simțea că-i sosiseră cele din urmă clipe.

Da nu fu așa.

Egumenul se însenină la față și îl binecuvîntă. Într-o clipă, el cumpănise toate faptele și se gîndea că e mai bine așa.

— Iertat fii de faptele tale, fiule, și să mă ierte Dumnezeu că am ridicat gînd cu împotrivire cinstitului episcop !... Stăpînească el în pace împărăția Domnului și noi, cu robire ne vom supune lui, precum dat i-a fost. În numele Tatălui și Fiului și Sfîntului Duh, amin !

Pentru a treia oară îi păru lui Metodie că cel ce-i vorbise era un sfînt. Vedea chiar, strălucind în preajma chipului său, acea cunună de foc și aur, pe care o poartă cel zugrăvit pe icoane.

Îi părea rău de toate neajunsurile ce îi adusese egumenului și se gîndea să-l slujească de aci înainte, cum va fi mai bine.

Dacă părintelui Policarpie îi trecuse pofta de înalte rînduieli bisericești nici el n-o să se mai amestice în trebi cari nu-l privesc. O să ducă înainte viața lui de serv... de călugăr, viața care-și va avea și ea farmecile ei...

Părintelui Policarpie însă, nu-i pierise deloc pofta de a sta el pe scaunul copleșit de Antim.

Ba gînduri și mai groaznice îi treceau prin minte : voia să-l omoare el singur, fără știrea nimănui, pe tînărul mitropolit.

Metodie parcă făcuse o minune cînd îi trăsnise prin cap să înștiințeze mai dinainte pe Antim.

Acesta mulțumise chiar părintelui Policarpie, fiindcă și-a trimes vestitorul care-l oprea să vie.

După ce l-o ucide în taina nopții pe Antim, o să arunce vina asupra hoților. Cine n-o să-l creadă ? Cui o să-i treacă prin minte că el, bunul călugăr, care i-a spus mitropolitului să se ferească de hoți, tocmai el să-l omoare ?

Cea din urmă zi a toamnei trecuse și episcopul Antim nu venise încă la mînăstirea Precista. Era mai mult de o săptămînă de cînd îi spusese un călugăr că sînt hoți prin pădure și de cînd prevestirea aceasta se împlinise printr-o groaznică luptă în aceiași zi, în pădure.

Părintele Policarpie părea că trăiește într-un vis. La fiecare bătaie de clopot, sărea să se uite spre cîmpie ca nu cumva să se arate episcopul. Dar clopotele răsunau de vecernie sau de înmormîntare.

Cînd era să vină Antim ?

De ce mai întîrzia ? Sau presimțise că i se plănuia moartea ?

Cînd cerul începu să fulguiască, vestind că iarna e acum stăpîna firii, liniște deplină cuprinse poalele Lisețiului. După cum toată lumea se aștepta, o dată cu toamna plecase și Ismail, lăsînd cel puțin ca iarna să doarmă în pace aceia care tremuraseră atîta.

Însuși pașa din Corcea fusese în munți ca să adeverească episcopului și întregului oraș că nu mai e nici o primejdie din partea hoților.

Antim putea să amîne plecarea pentru la primăvară, dar fiindcă era un om care voia să-și facă cu orice preț datoria, și mai ales fiindcă ținea să cunoască mai de aproape gospodăria părintelui Policarpie — a acelui călugăr prevăzător, care-și cinstea cu adevărat pe cel mai mare, veghind ca sfînta lui ființă să nu fie în primejdie — hotărî ca, atunci cînd n-or mai fi decît zece zile pînă la Crăciun, să învingă greutățile iernei și să dea pildă credincioșilor de felul cum își îndeplinesc menirea, adevărații apostoli ai lui Cristos, părăsind căldura și pacea reședinței lui ca să urce spre satul nevăzut încă, unde știa că e iubit mai mult decît oriunde.

Și cum nu mai erau decît cîteva zile pînă atunci, el trimise un călăreț care să-l vestească pe egumenul mînăstirei și să-i arate, cu prilejul acesta, cîtă dragoste îi poartă înalt preasființa-sa...

Călărețul sosise la mînăstire și fusese primit cu mare cinste de către cei trei călugări.

Îl ospătară ca pe un sol împărătesc — căci arhiereii sînt niște adevărați împărați pentru creștinii de sub stăpînirea sultanului.

La ei vin să se roage cei apăsați de perceptori sau de alți slujbași ai împărăției, numai ei le fac dreptate.

Antim era un grec înfocat și, pe cît își iubea credința, pe atît lupta pentru țara al cărei fiu era.

De aceea noul episcop nu era bine privit de către creștinii cari n-aveau sînge grecesc în vine.

Dar, oricît erau aceștia de încredințați că el pusese să fie uciși niște preoți cari nu voiseră să slujească decît în limba lor, n-aveau ce face, căci ar fi pierdut orice sprijin dacă ar fi încercat să se răzvrătească împotriva pornirilor sale.

Părintele Policarpie nu-l ura fiindcă era turc sau grec, ci fiindcă era episcop.

Totuși la plecarea călărețului, îl încărcă cu plecăciunile cele mai umilite pentru înaltul stăpîn și îi spuse că tot satul și mai ales cei de la mînăstire îl așteaptă pe mitropolit ca pe Iisus Christos.

Egumenul începuse să-l iubească pe Metodie ca pe un fiu de cînd cu minunea ce făcuse la Corcea. Îi părea că într-adevăr se cuvine ca tînărul călugăr să-i fie urmaș la egumenie.

Călugărașului Timotei nu-i spusese ce doruri îl mistuie, dar acesta, pe lîngă că era frumos, mai era și deștept. Mirosise cam în ce fel bat gîndurile egumenului, dar cum el plutea deasupra patimilor omenești nu prea se amesteca în lucrurile acestea.

Ce e drept, era și el de partea egumenului. Cum adică ? Băiatul acela, cu fața ca de stafie să vie de-a gata să stăpînească bisericile din vilaiet, iar bietul egumen, care de atîția ani se muncea și îmbătrînea în slujbe bisericești, să rămîie tot acolo ? Nu, asta nu se face.

De aceea nu se îngrozea la gîndul că Policarpie să-l omoare chiar atunci pe Antim.

Metodie se dezvățase cu gîndul de a fi egumen, căci îi părea că părintele Policarpie se pocăise și nu mai nutrea planul de a ucide pe episcop.

Dorul acela ce-l chinuise atîta vreme i se topise încetul cu încetul, pînă nu mai rămase decît o amintire, mai ales că acum erau în vreme de iarnă, cînd n-avea nimic de lucru, nici pe cîmp nici în mînăstire.

Şi cum el era unul din acei care nu prea se gîndesc la ziua de mîine, nici nu-şi închipuia că va veni primăvara, cu munca ei obositoare, cu reînceperea suferinţelor din primăvara trecută.

XI. ÎN DANGĂTUL CLOPOTELOR

Cîmpul tot albise pînă în colţurile cele mai ascunse iar ninsoarea se aşternea domol pe valurile de zăpadă ce îmbrăcau pămîntul.

Satul dormea sub pătura albă a iernii şi numai fumul ce se înălţa din ogeacuri, mai vieţuia parcă, în adormirea aceea a firii.

Era o iarnă blîndă, caldă.

Venise pe tăcute ; întîi cu cîţiva fulgi mari, leneşi, ce se desprindeau din văzduh ca nişte stele îngheţate, şi apoi, cu un noian de fluturi zglobii ce dănţuiau cîteva clipe, ca să se facă totuna cu cei ce sărutaseră pămîntul şi nu se mai dezlipiseră.

Pe o aşa ninsoare porni Antim din Corcea, însoţit fiind de un diacon, şi de cîţiva soldaţi.

Unii din soldaţi fugeau înainte să vestească pe săteni că episcopul e pe drum. Cei din sat însă ştiau că Antim trebuie să vie în ziua aceea şi se pregătiseră cum nu se putea mai bine.

Preotul Economu venise şi el la mînăstire, împreună cu ceilalţi fruntaşi ai satului, printre cari se ivea şi capul viclean al profesorului Toma şi ochii vioi ai lui Nisi Pîndarul.

Cîţiva erau duşi jos, la livezi, pe unde trebuia să intre în sat episcopul.

Îl aşteptau acolo cu capetele descoperite, cu inimile tremurînd de nelinişte.

Ninsoarea se cernea necontenit, încărunţindu-le creştetele şi îmbrăcîndu-i ca într-o haină de sărbătoare ; pe la ferestre, capetele femeilor, pieptănate cu mai multă grijă ca de obicei, îşi ţineau luminile în văzduh, încercînd să zărească, prin pîcla fulgilor, fesurile roşii ale soldaţilor ce însoţeau pe episcop, dar afară de ninsoare şi de cîţiva pomi ce umpleau fundul zării, nu se mai vedea nimic.

De la o vreme, se vede că cei de sus, de la mînăstire, zăriră ceva, căci clopotele începură să bată cu putere, şi să înfioreze liniştea văzduhului. Nu trecu mult şi pe şosea se zugrăviră nişte umbre negre ce zburau pe deasupra pămîntului, purtate de nişte alte umbre, mai lunguieţe.

Inimile celor de la poarta satului începură să bată cu mai multă putere, ca şi cum vedeau a doua oară pe Mesia.

Episcopul sosea călare pe un armăsar negru, care păşea falnic în mijlocul acelui sat, nevăzut încă, diaconul îl urmărea ţanţoş, iar ceilalţi oaspeţi, soldaţii, veneau mai înapoi, călărind nişte roibi neastîmpăraţi.

De se întîmpla cîte un om pe drum, acesta se apropia sfios de episcop, îşi scotea fesul de la cîţiva paşi, şi venea apoi lîngă el, ca să-i sărute mîna.

Episcopul păşea falnic, cu frîul calului în mîna dreaptă şi cu toiagul în stînga, pînă cînd, după ce străbătu tot satul, ajunse lîngă pragul mînăstirei, unde-l aşteptau alte perechi de săteni.

Şi aceştia se îndoiau, tot atît de umiliţi, şi-şi arătau — prin plecată atingere cu buzele, a sfintei mîini — supunerea ce o poartă stăpînului lor atotputernic.

Lui Antim îi plăceau toate aceste semne, căci se proptise foarte ţeapăn în şa şi primea cu îngîmfare plecăciunile supuşilor săi.

Părintele Policarpie se uita la el şi se închipuia episcop. Mai mult decît oricînd, ar fi vrut ca în clipele acestea, cînd se risipea atîta umilinţă, să fie el cel căruia i se închină o lume.

La gîndul acesta se cutremură, căci vedea înainte-i noaptea ce trebuia să vină...

Îşi făcuse bine socotelile părintele Policarpie.

Arătase tuturor cît de mare e bucuria pentru noul episcop și cîtă grije pune ca să nu i se întîmple nimic cînd va veni la mînăstire.

Apoi, după ce episcopul va fi fost ucis, el ar fi aruncat vina asupra lui Ismail Durduș, care se ascunsese dinadins ca să pîndească sosirea preasfîntului.

Deoarece pe capul lui Ismail se pusese un dar și mai mare, căci fiorosul bandit era greu de încolțit, părintele Policarpie ar fi vorbit cu valiul ca să i-l dea el pe mînă, numai dacă ar fi pus acesta o vorbă bună, dacă l-ar fi încredințat că el va veni pe scaunul de unde se va prăbuși Antim.

Era o socoteală bună, căci valiul ar fi fost foarte mîndru să fi prins pe acel drac în chip de om pe care nu-l putea prinde nimeni.

Și ca răsplată pentru ajutorul dat, nu se cădea oare ca părintele Policarpie, cel ce făcuse atît de mult pentru prinderea hoțului, să fie ales în locul celui omorît ?

XII. ÎNALT-PREASFINȚITUL

Noaptea coborîse de mult în jurul mînăstirei.

Ninsoarea, care pînă acum se lăsase tăcută pe toată cîmpia, începu să se zvîrcolească în văzduh, chinuindu-și roiul de fluturi în bătaia unui vînt geros, care se pornise de cu seară. Din ce în ce tot mai tînguitoare se făcea bătaia crivățului, pînă se lungi deodată într-un suspin dureros, înecat de mînie...

Apoi, vîntul începu să urle năprasnic, răscolindu-și toată ura înăbușită de atîta vreme și lovind în zidurile munților parcă să le dărîme.

La mînăstire era încă lumină.

Sătenii care întîmpinaseră pe episcop, ședeau acum împrejurul său, în iatacul curat și acoperit cu velințe nouă. Fie că le plăcea cum vorbește Antim, fie că nu le venea să plece pe noaptea aceea înfricoșată, ei rămăseseră la mînăstire și ascultau pe înaltul oaspe, care le spunea despre furtunile din țările înghețate, unde tot anul e iarnă și unde soarele e mai rece decît luna noastră.

Apoi, după ce isprăvea de vorbit ceva, sărea la altceva, cu totul deosebit de cele ce vorbise pînă acum, ca să spuie după aceea că la brîul pămîntului e o căldură cum numai în iad o mai fi.

Cei vreo zece săteni ședeau pe jos, cu picioarele încrucișate și ascultau doar așa, ca să nu zică oaspele că nu-i fac atîta cinste, căci lucrurile acestea le știau ei de mult... le povestise mult mai frumos Toma Dascălul.

Antim care sta lîngă foc, țapăn pe niște perne cît o movilă, avea lîngă el pe egumenul mînăstirei, iar în față, de cealaltă parte a vetrii, avea pe preotul Theodor Economu, de la biserica de jos.

Acesta ținea ochii spre episcop și-l asculta ca pe unul care le vestește lucruri pururea nouă.

După ce isprăvi sacul de învățături, Antim începu să le vorbească de viitorul Macedoniei, îndemnîndu-i să se dea de partea grecilor, căci aceștia sînt adevărații stăpîni ai zilei de mîine — numai lor li se cuvine să fie moștenitorii lui Alexandru cel Mare.

— Nu vedeți — le spunea el — că în orice parte a Macedoniei vă veți duce, toți cei care se întîlnesc își spun „Bună ziua !“ în grecește ? E sat unde să nu se vorbească această limbă ? Și apoi, nu tot grecii ne plătesc pe noi, pe mine ca episcop, pe dumneata, cinstite Econome, ca preot al satului, pe chir Toma ca învățător ? Nu slujiți voi grecește în biserică ? La școală nu învățați ca și în școlile din Atena ?

Dar. învățătorul Toma Cocoșatul, abia își putea ține rîsul într-un colț unde se înfundase.

Hohotele, pe cari le înăbușea în piept, se umflau acolo și-i săltau umerii strîmbi, zguduindu-i întregul trup. Apoi cînd se mai potoli, șopti ceva unuia de la spate și se puse iar pe rîs. Cîțiva hi ! hi ! hi ! pătrunseră pînă la urechia episcopului, dar acesta se făcu că nu-i aude și nici nu întoarse capul să vadă dincotro veneau.

Theodor Economu știa că neastîmpăratul său de nepot e cel care hohotește și-i aruncă iarăși o privire mustrătoare.

Într-un tîrziu, sătenii se ridicară unul cîte unul **și**, sărutînd mîna episcopului, ieșiră din iatac, împărțindu-se fiecare pe la casele lor.

XIII. CUM L-A IERTAT DUMNEZEU PE EPISCOPUL ANTIM ȘI PE CĂLUGĂRII POLICARPIE ȘI METODIE

După ce plecară sătenii, Metodie însoți pe episcop în odaia unde trebuia să se odihnească în noaptea aceea, o odaie tot atît de curată ca iatacul.

Antim, după ce-și făcu rugăciunea, cercetă cu ochii încăperea ca să se încredințeze că pe nicăierea nu puteau veni hoții.

Fereastra — singurul loc pe unde ar fi intrat — era deasupra unei prăpăstii fioroase.

Pe acolo, ar fi fost cu neputință cuiva să pătrundă în odaie. Ușa dădea în chilia unde era să doarmă părintele Policarpie, așa că banditul trebuia să-l deștepte întîi pe acesta, pînă să intre la episcop.

Antim se culcase pe saltele moi și, înfășurat în pătură călduroasă, cu ochii la focul ce pîlpîia vesel pe vatră și se gîndea.

Părintele Policarpie pîndea. Cînd simți că episcopul a adormit, el își înăbuși bătăile inimei, încercă să potolească zvîcnirea tîmplelor și, ușor, în vîrful degetelor, trecu pragul porții ce-l despărțea de Antim.

Episcopul dormea adînc, cu fața scăldată în lumina vetrii. Strecurîndu-se ca un șarpe, egumenul se apropie de el și încercă să-i tragă plapoma jos, ca să-l țintească în inimă. Dar episcopul se deșteptă dintr-o dată și scoase un strigăt puternic. Fu țipătul său cel din urmă, căci egumenul se năpusti cu furie asupra lui, îi strînse gîtul

în mîna vînjoasă, iar cu dreapta, care ținea cuțitul strălucitor, începu să-l lovească în față, găurindu-i-o de răni.

Antim se zvîrcolea sub apăsarea acelei mîini de fier, și în zadar încerca să ducă mîinile spre gîtlej, ca să scape de strînsoare. Toată fața lui era un lac de sînge — un ochi neînsîngerat încă, se rostogolea în orbită, parcă cerînd milă, parcă blestemînd.

Ochii popei străluceau ca ai unei fiare. Cînd îi păru că destul sînge cursese, ca să poată lua puterile unui om, el ridică trupul încă însuflețit al episcopului și îl tîrî spre fereastră.

O rătăcire de lumină din mijlocul jeraticului se răsfrîngea pe fața lui Antim și i-o zugrăvea ca pe a unui mort sculat din criptă.

Sîngele care-i curgea șiroaie din răni se prelingea pe fața lui de mort, păta cămașa albă și i se lipea de mîinile galbene și subțiri.

Pe afară vîntul gemea — se lovea de fereastră, parcă să dărîme tot și să-l scape de mîna ucigașe...

Popa Policarpie credea că înnebunește.

El strîngea cu putere, în mîinile încordate, brațele slabe ale lui Antim și se căznea să-l ducă lîngă fereastră.

Ochii ucigașului înotau în sînge, fața lui era învinețită.

Dar tot mai avu putere să deschidă fereastra și să apese pe Antim împingîndu-l spre pieire.

Trupul episcopului alunecă în jos, ca un fulg mare, mai greu și mai alb decît fulgii ce dănțuiau în vînt.

O răbufneală de viscol pătrunse prin fereastră, înfrigurînd odaia.

Popa Policarpie tremura din creștet pînă în tălpi.

Îi era frică.

Voia să fugă de acolo și să se vîre în plapomă, să nu mai vadă, să nu mai gîndească la nimic.

Dacă ar mai fi stat acolo, simțea că ar fi murit și el, căci prea suferea mult, prea îi bătea inima.

Nici episcopul poate nu suferise atîta !

Îl vedea în sute de colțuri, cu mii de ochi care se învîrtesc în orbite.

— Cine e acolo ?... s-auzi un glas, pe afară. Cine a strigat ?

Şi în prag apăru o lumină, purtată de un om pe care egumenul şi-l amintea de undeva... de mult...

Era Metodie...

El nu putuse să doarmă, căci îl chinuia un gînd înfricoşat.. Auzise, chiar, glasul răguşit al lui Antim cum înfiorează tăcerea mînăstirei... Venea să dea ajutor, dar era prea tîrziu.

Egumenul sta singur, cu ochii în aiurarea nebuniei, cu mîinile pline de sînge...

Metodie îl zgudui de umeri.

— Cine a strigat, cine a strigat ? !

O tresărire — şi Policarpie îşi veni în fire.

— Ne-au omorît hoţii, Metodie... Pe episcopul l-au furat...

— Unde sînt hoţii ?

— Pe aici au fugit... Pe aici — şi egumenul îi arăta fereastra.

Metodie îşi scoase jumătatea din trup afară, încercînd să vadă ceva... Atît aştepta egumenul : cît ai clipi din ochi, înfipse mîna între umerii lui Metodie şi voi să-l arunce pe fereastră. Dar Metodie se ţinu bine. Se dădu cîţiva paşi înapoi şi se repezi la părintele Policarpie.

— Ucigaşule... Vrei să mă omori şi pe mine ? Nu ţi-a ajuns episcopul ?

Glasul său era răguşit, ochii i se topeau în flăcări.

Voia să-l ţină bine pe egumen, pînă ce se vor deştepta oamenii din mînăstire şi să-l dea pe mîna lor. Amîndoi se zguduiau în luptă, cercîndu-se să se biruiască unul pe altul. Pe fereastra deschisă, crivăţul năvălea cu putere, aducînd după sine tot viscolul de afară.

Vîntul biciuia pe cei doi călugări care se luptau acolo, ca nişte duşmani de-o veşnicie.

O dată, păru că Metodie şovăieşte.

Atunci egumenul îl trase spre fereastră, încercînd să-l arunce iarăşi după episcop.

La fereastră, lupta fu şi mai înverşunată : nu se mai vedeau decît două trupuri ce se zbat, se frămîntă, parcă se topesc într-unul singur, pînă cînd amîndouă se încordară cu avîntul clipei din urmă şi se rostogoliră în prăpastie...

XIV. ÎN CARE PĂRĂSIM CÎTVA PE CEI DOI CĂLUGĂRI ŞI VEDEM PE AUTORUL ACESTEI POVESTIRI, ÎN DRUM SPRE BOBOŞTIŢA

Pînă la Steina, mai avem de umblat vreo jumătate de ceas. O dată cu lumina turbure a amurgului, se lăsa de pe vîrful munţilor un ger crîncen, care ne sfîrcuia vîrfurile urechilor şi încetinea mersul cailor.

Hanul înota în negură, ca o mogîldeaţă ghemuită la poala muntelui, iar dimprejurul său, o ceaţă mai deasă şi mai întunecată decît a înnoptării venea spre noi, aducînd o adiere căldicică şi un miros de fum.

Cele din urmă raze luminau ciudat aburii reci ce se ridicau de pe spinarea cailor, iar pe Rapi — căruţaşul cel gros şi cu capul mic — ni-l înfăţişau ca pe o nălucă din vise.

Din toate părţile, ne ameninţau nişte munţi îmbrăcaţi în zăpadă, cari, în lumina aceea tremurătoare, păreau că se mişcă ; şi cu cît scădea ziua, se apropiau de noi, gata să ne sugrume.

Poştalionul scîrţîia pe zăpada bătătorită a şoselei, şi parcă dinadins, mergea mai încet decît toată ziua.

— Bre Rapi, — încercă să îngîne unul din noi — dă bice cailor, bre Rapi, că rămînem pe drum !...

Dar căruţaşul se făcu că n-aude, căci nici nu-şi desfăcu mîinile de la piept ; cel care vorbise se ridică peste umerii lui Rapi, privind spre han şi clătină capul cu tristeţe.

Nu trecu mult şi ajunserăm. Împrejurul hanului era întuneric adînc, iar pe nişte vîrfuri de munţi dinspre răsărit, tot mai călătoreau cîteva raze roşiatice.

Era întîia oară cînd treceam iarna prin Steina.

Nimic din frumuseţile de cari îmi aduceam aminte nu mai rămăsese acolo : nici munţii verzi, îmbrăcaţi în tufe cu frunză multă, nici trestiile mlădioase de pe malul lacului şi nici cerul înalt, albastru şi răsfrînt în apa din faţa hanului.

Zarea îmi părea mai străină, mai neprietenoasă. Totul era pustiu. Lacul, cîmpul, munţii erau îngheţaţi. Pe stuful care acoperea hanul, zăceau grămezi late de zăpadă tare și nici o ciripire nu mai răsuna sub crengile celor trei salcîmi pitici, de la marginea șoselei.

Cînd fusesem cea din urmă oară acolo, era un început de toamnă. Nu era atîta liniște ; se auzeau undele plescăind ușor, un foșnet prelung de frunze, și un alt glas tainic, ce se mlădia ca o melodie duioasă : aci părea cîntecul unor păsări risipite pe tot întinsul cîmpiei, aci o muzică depărtată de tambure.

Acum, un răsunet ciudat plutea ca un duh rău de la un munte la altul, iar pe pămînt se deslușea ca prin vis, un oftat de care, ce se mișcau alene de partea cealaltă a șoselei.

Eu rămăsesem cu ochii duși la lunecușul lacului și a trebuit să aud gălăgie înăuntru, ca să mă trezesc din visare.

Se certa Rapi cu niște turci, ce se tolăniseră în singura odaie pentru oameni și nu voiau cu nici un preț să ne facă loc și nouă.

Erau vreo zece inși. Făcuseră focul în mijlocul odăii și-și prăjeau picioarele în dogoare.

Odaia era plină de fum, căci n-avea nici un ogeac, iar ferestrele erau bătute în cuie.

Crîmpeiele de fum ce se puteau strecura cînd se deschidea ușa, înveleau hanul în ceață și se pierdeau în răsărit, spre partea pe unde veniserăm noi.

Cu multă caznă ne făcurăm loc într-un colț ; întinși pe rogojini, cu fesurile și geamantanele drept căpătîi, ne căznirăm să închidem ochii înlăcrămați de atîta fumărie.

Peste putință. Turcii aveau poftă de cîntece, iar cei cari nu cîntau, tușeau, sforăiau și se roșeau la față, ca niște spînzurați.

Un băiat cîrn și cu fruntea îngustă, vîrîse capul pe o gaură din zid, ce dădea în grajd, și făcea *cucurigu !* de cîte ori cînta un cocoș de-acolo.

Apoi, scotea capul și rîdea la un bătrîn de lîngă el.

Multe ceasuri din noapte le trecurăm așa. De la o vreme, cîntecile încetară, dar cei bolnavi tușeau cu mai multă îndîrjire.

Nu știu dacă am putut dormi în noaptea aceea.

În zori, cu gîtul strîmb și o falcă încleștată, m-am făcut ghem în poștalion, alături de cei doi tovarăși, cu care venisem din Bitolia, și am plecat mai departe.

Șoseaua o ținea tot pe marginea lacului Prespa.

Rezemat cu fruntea de geamul rece al poștalionului, vedeam, nedeslușit, cîte o culă ruinată, iar în zare, dincolo de marginea lacului, șiruri de munți ce se schimbau mereu, luînd înfățișarea de urși albi și alte dihănii.

Răsăritul începuse să deosebească liniile vîrfurilor ; negura se dezlipea de pe pămînt și toată priveliștea din drum plutea într-o lumină albăstruie și limpede.

Cerul se înseninase peste noapte.

Era să avem o duminică frumoasă, o duminică din cele de iarnă, cînd pămîntul pare învelit într-o pătură albă, plină cu flori de argint, iar cerul o apă senină din care țîșnesc raze.

Coteam acum pe lîngă deal ; fereastra despre partea mea era tocmai în fața soarelui și se limpezea încetul cu încetul.

În sticla verde a lacului, băteau razele dimineței și o prefăceau într-un soare scînteietor.

Era în dimineața aceea o lumină orbitoare peste tot locul, dar bătea pe ținuturi sterpe.

Codrii prin care treceam, erau pustiiți de urgia iernii, rîurile înghețate, iar tufele, dezbrăcate de podoaba frunzelor, zăceau în marginea drumului, ca niște sfori încurcate.

Ce frumos era pe aci odinioară !

Cerul înalt și adînc, munții verzi, falnici, oglindindu-se în apa curată a lacului, codrii plini de umbră și răcoare, cîmpiile îndoindu-și mătasa verde în bătaia unui vînt dulce...

Urcam dealuri cari trebuiau să ne deschidă totdeauna o zare plină de priveliști minunate. Ne pierdeam sub bolți de tei. Ieșeam în cîmpuri unde tutunul crește în flori înalte ; străbăteam sate înecate în grădini.

Uneori ne afundam pe lîngă o margine de munte, în umbra căruia părea că trebuie să meargă o veșnicie. Alteori ne pomeneam că avem în față un cîmp nesfîrșit, împrejmuit de munți și presărat cu case albe și roșii.

Cînd intram în vreo pădure, stîrneam stoluri de potîrnichi. O căprioară ne privea cu ochii mari, mirați, din vreun colț înalt de stîncă.

Întîlneam în cale izvoare largi, în jurul cărora se adăpau cîrduri de cerbi... Capetele se ridicau speriate, iar din boturile trandafirii se prelingeau boabe rotunde de mărgăritar, ce picurau cu sunet lin, în apa izvorului. Și într-o clipă, nu mai vedeam nimic. Numai cîte o rază furișată printre frunze, alerga în apă, să caute chipurile celor afundați în desiș, numai un zgomot de crengi trosnite se mai auzea, ca prin vis, din adîncimile pădurei.

Acum, în amorțeala aceea a firei, cînd toate pasările porniseră prin alte zări, cînd nici o vietate nu cuteza să-și arate chipul, numai un vultur mai rătăcea prin cîmpiile albastre ale văzduhului, deasupra munților acoperiți de zăpadă.

XV. BABA CU CIORAPII PENTRU METODIE

Pe la amiazi, ajunserăm în culmea unuia din Munții Pădurea-Uscată.

Poștalionul urcase pe nesimțite, de dimineață și acum, ieșind din învălmășagul dealurilor ce ne tăia calea la orice pas, ne pomenirăm stăpîni pe măreața cîmpie a Corcei, largă și netedă, pînă la poala munților ce o împrejmuiesc.

Deși știam că în curînd vom ajunge deasupra așteptatei cîmpii, vederea acelei priveliști, răsărită dintr-o dată în fața noastră, ne făcu să tresărim de mirare și de bucurie. Știam că în fund... departe, e satul la care năzuiam de atîta vreme ; uimirea că ne aflăm înaintea unei vederi cum nu ni se mai arătase pe tot drumul, de la Constantinopol pînă acolo, ne făcu să uităm că sîntem lîngă satul drag și să privim ca în fața unei minuni, la dealurile și munții albi ce scînteiau în lumina bogată a amiazei, la rîurile înghețate ce se strecurau ca niște șerpi de argint printre cîmpiile înzepezite, la șoselele negre care tăiau zăpada, pierzîndu-se în cotitura unor dealuri depărtate.

Orașul Corcea, prelungit pînă la jumătatea cîmpiei, se întindea la poala unor dealuri ce nu se vedeau decît puțin, în partea stîngă. La dreapta, cîmpia se prelungea la spatele nostru ; în fund, se vedea lacul Ohrida, de la marginea căruia cresc munții ce închid, ca într-un zid, partea dreaptă a cîmpiei.

Poștalionul începu să coboare în șerpuiri repezi.

Pe drumul nou al căruțelor nu se cunoștea nici o urmă de roate sau de pași ; se vede că în noaptea aceea viscolise grozav în toată cîmpia, deoarece caii noștri se afundau pînă la genunchi în zăpadă și o răscoleau cu picioarele, spulberînd-o în nenumărate fire de nisip înghețat.

Uneori trebuia să ne oprim (într-atîta troienise crivățul zăpada) și să așteptăm pînă cînd să se desfunde drumul.

Cu cît coboram, cu atît creșteau dealurile din jurul cîmpiei, pe care le stăpîniserăm pînă atunci, și ne priveau din înălțimea lor, mîngîiată de revărsarea razelor.

Soarele, urcat în creștetul cerului, părea că-și topise marginile, într-atîta era de aprins ; nouă însă ne era frig, căci un vînt uscat bătea cam dinspre cîmpia Devolului — cîmpia aceea tot atît de mare ca a Corcei, ce se zărea uneori, cînd poștalionul ieșea în fața a două dealuri din stînga. Într-un ceas, eram jos, la Zvezda.

Acum, nu mai aveam nimic, decît o muchie de munte, ce se urca din dosul hanului și cîteva ridicături albe, ce se strevedeau printre niște copaci zgribuliți, de lîngă drum.

Pînă la Corcea, hanul Zvezda era popasul cel din urmă. Era să ținem drumul tot pe marginea muntelui și în trei sau patru ceasuri ajungeam în tîrg.

Cu cîtă fericită neliniște n-așteptam noi să treacă ceasul cel de odihnă al cailor !

Intram în han și ieșeam. Nu ne venea să stăm locului. În han era cald, dar prea mirosea a rachiu și a tutun prost, iar afară era frig. O răbufneală de vînt însă ne împinse înăuntru.

Cei doi tovarăși ai mei își găsiseră de lucru să rînduiască darurile ce le duceau rudelor ; eu stam gînditor în prag. Nu știu de ce, hanurile mă întristează totdeauna. Priveam în zare, cu ochii pe jumătate închiși, cînd auzii pe Rapi, scuturînd hamurile cailor și pregătind de plecare.

Mai aveam cîteva clipe pînă s-o pornim ; eu avusesem grijă să mă așez în locul cel mai bun al poștalionului.

Deodată, auzii de departe un glas ; o bătrînă, care răsărise parcă din pămînt, se apropie gîfîind.

În mînă ținea o traistă umflată.

— Plecați spre Corcea ? ne întrebă băbușca, în ochii căreia rătăcea o licărire de bunătate.

— Da.

— V-am văzut eu de cînd erați sus, zise ea surîzînd, cu degetul spre vîrful muntelui... Poate că vă duceți la Boboștiță ?...

— Mă duc eu acolo, îi zisei.

Fața blîndă a bătrînei luă o înfățișare de rugăciune și, cu glasul tremurat îmi zise, întinzîndu-mi traista.

— Să i-o dai lui Metodie.

Cum eu o priveam nedumerit, băbușca îmi zise, parcă mirată de mirarea mea.

— Lui Metodie, nu știi ? Metodie călugărul ! (Eu știam că în Boboșița erau trei călugări : bătrînul Crisanth, de la Sf. Niculae și ceilalți doi, de la Precista : Policarpie și Timotei.

Bătrîna mă descurcă.

— Metodie e un nepot al meu... A plecat de astă-primăvară de acasă și s-a dus tocmai acolo. S-a făcut călugăr. Nu mi-a scris nimic, dar mi-au spus niște oameni că a ajuns bine.

Uite, îi trimet aici niște ciorapi. I-am împletit eu singură. Dă-i. Și spune-i că mă gîndesc mereu la el. De ce m-a uitat, acum la bătrînețe ? Eu l-am iubit ca pe un copil al meu... Și cînd l-am văzut mare, atunci a plecat...

Bătrîna ridică un colț al șorțului ei verde și-și șterse o lacrimă...

Aș fi vrut să stau mult de vorbă cu dînsa, dar Rapi începu să bată din picioare, nerăbdător.

— Păi... rămîi cu bine, îngînai eu, strîngînd cu putere mîna uscată a bătrînei.

Poștalionul se clătină și porni scîrțîind pe zăpadă. Cînd am întors o dată capul, bătrîna sta în drum, privind cu ochii pierduți în urma noastră.

Pe înserat, ieșeam singur din Corcea.

Satul Boboștița se deslușea pe cele două dealuri ale Galinatei, ce se prelungeau apoi și se înălțau, prefăcîndu-se în Munții Țurțurilor.

De la locul unde se încrucișau cele două drumuri, vedeam bine plopii ce deschid calea în sat, șirurile de grădini albe și duzii din livezi.

Trecuserăm prin Corcea fără să ne oprim, decît pentru cîteva clipe ; tovarășii mei rămîneau acolo...

Eu n-am mai luat poștalionul, căci nu voiam să intru cu zarvă mare în sat, ci am plecat din Corcea pe jos, ocolind prin ulițele unde-mi închipuiam că n-o să întîlnesc cunoscuți (nu e vorbă, eu nu mai fusesem de zece ani pe acolo : cine era să se gîndească la străinul acela sfios, care mergea cu fruntea în pămînt ?).

Pe drumul spre sat, nimeni.

Și doar erau numai două zile pînă la Crăciun !

În zăpada proaspătă, vedeam urme multe de cai : m-am mirat mult văzînd că în loc să ție pe șoseaua cea mare, spre Ianina, călăreții se abătuseră pe poteca ce ducea spre sat.

Eram la jumătatea drumului abia, la Încrucișarea-Căilor, Krestati-Pat, cum zic locuitorii din Boboștița, și obosisem. Cam îmi părea rău de vitejia ce făcusem, neluînd poștalionul, dar acum n-aveam ce face : trebuia să ajung în sat înainte de a înnopta.

Cu cît mă apropiam, inima îmi bătea mai tare. Simțeam o bucurie, o teamă ascunsă.

Cum o să intru în sat ? Cu cine am să mă întîlnesc întîi ? Mă vor cunoaște oare ai mei ? Dar trăiesc cu toții ? Cine o fi murit din bătrîni ? Dar din copiii cu care ne făcuserăm planuri de pribegie, va mai fi vreunul în sat ?

Și, furat de gînduri, mă pomenii sub ferestrele celor dintîi case.

În sat era pustiu ca într-un codru. Nici o ființă omenească nu se ivea pe la uși sau pe uliți.

Urcai pînă aproape sus, lîngă casa noastră și nu întîlnii pe nimeni. Ferestrele erau deșarte... Ce se întîmplase ? Nici nu-mi dădeam seama că revăd locurile copilăriei. Urcam mereu.

În neștire, trecui pe lîngă casele învățătorului Toma Cocoșatul, pe lîngă a preotului... Mă împingea ceva în sus, spre mînăstirea Sfînta Maria.

Parcă nici nu călcam pe pămînt. Trăiam ca într-un vis. Cînd ieșii din sat, deasupra grădinilor, zării niște soldați turci, ce se coborau de la mînăstire, ținînd caii de căpăstru.

O clipă, îmi fu frică.

Apoi, prinzînd curaj, întrebai pe unul din ei :

— Da' unde sînt oamenii ?

Altul mă privi din cap pînă-n picioare, și apoi, alene, îmi făcu semn să intru în curtea mînăstirei.

Aci, se strînsese tot satul.

În mijloc, zării fesuri de soldați, iar printre ei, un loc gol.

Nimeni nu vorbea. Numai de lîngă locul acela gol, se auzeau șoapte.

Nici nu îndrăznii să întreb pe cineva, ceva.

Mă strecurai printre oamenii pe cari îi vedeam după zece ani, dar cu cari parcă trăisem toată viața.

Mă apropiai de soldați.

Tresării.

Jos, în mijlocul lor, întinse pe niște velințe, zăceau trei morți zdrobiți, înghețați.

Cîteșitrele cadavrele erau groaznice.

Unul îmbrăcat numai în cămașă, galben, cu fața plină de răni, cu un ochi scos, cu altul holbat și limpede, strîngea buzele, cu mustățile și barba împreunate.

Celelalte două trupuri strivite, se țineau de gît, cu gurile căscate într-un blestem, cu ochii deschiși și amenințători. Ai fi așteptat să-i vezi încăierîndu-se, atîtea flacări aruncau ochii lor vii.

Pe unul din ei, îmi păru că-l recunosc : era Policarpie, egumenul mînăstirei Precista. Ceilalți, erau mitropolitul Antim și Metodie călugărul, un băiat care venise de cîteva luni la Precista.

Fuseseră scoși cîteșitrei din prăpastia de la spatele mînăstirei.

Nimeni nu știa cine-i aruncase acolo și nu-i plîngea nimeni.

Abia tîrziu, cînd amurgul de iarnă se întinsese de mult în dosul munților de la Drenova, soldații scoaseră dintr-o chilie pe călugărul Timotei, jumătate mort de frică. El tremura tot.

Fericiți că descoperiseră pe unul care știa ceva, soldații îl legară și porniră spre Corcea, lăsînd pe morți în paza sătenilor.

Cîteva luminări fură aprinse, iar clopotele începură să bată jalnic, ducînd vestea celor din Corcea că mitropolitul Antim a fost ucis la poala Țurțurilor, iar bătrînei din Zvezda răspunsul că darurile ce-mi dăduse lîngă han, nu vor mai ajunge în mîna lui Metodie...

. . . .

Cîteva săptămîni în urmă, ca un fel de glumă a soartei, fu ales episcop Timotei Călugărașul, bunul și leneșul călugăr Timotei, care nu se gîndise niciodată la episcopie...

ELFIONA

ROMAN

[1925]

I. NOAPTEA EXASPERANTĂ

Poetul și Doctorul stau față-n față. Sînt vechi prieteni. Se cunosc din liceu. Prieteni ? Poate. E, totuși, o ură surdă între ei. Sînt două firi cu totul opuse. Deaceea, poate, se caută mereu unul pe altul și nu se pot suferi. Nu-i desparte nimic : nici ambiția, nici inegalitatea averei, nici o femeie. Totuși, între ei va fi o luptă. Unul va ucide pe cellalt. Sau îi va fura ceva foarte scump, poate sufletul. Care din ei va fi învingătorul ? Și va fi, într-adevăr, o victorie ?

Poetul e din rasa oamenilor slabi : bun, politicos, preocupat să nu jicnească pe nimeni, rănit în permanență de indelicatețea celorlalți. A moștenit mult.

Își cheltuiește averea cu nehotărîre. Faptul că n-a muncit niciodată ca să trăiască a făcut din el un dezarmat, un *„désoeuvré“*... Are ceva din melancolia prinților cari se simțeau străini și neurastenizați, în singurătatea marilor castele strămoșești.

Doctorul — om tare. S-a ridicat de jos. A avut de luptat cu viața, a muncit și a învins. Dar această îndîrjire i-a lăsat în suflet o amărăciune care ia forma sarcasmului — și a negațiunei orcărui ideal abstract.

Are, însă, o forță morală, neclarificată încă, pe care, dacă o va adînci vreodată, o va putea pune în slujba unor mari idei. O va adînci vreodată, oare ? Și-n slujba căror idei o va pune ? Poate în știință. Dar nu-și iubește bolnavii. E doctor de nebuni. Și nebunii sînt tipuri cari pot fi pitorești, comice sau dureros de impresionante — numai în literatură. În realitate, sînt dezagreabili, atunci cînd n-au devenit anoști și obositori prin repetarea acelorași manii. Și sînt murdari, fizicește.

Doctorul însă își iubește arta. Și acolo va învinge, fără îndoială. Această menire îi aprinde scîntei de geniu în priviri. Geniul poetului este în ochii catifelați, plini de visul depărtărilor.

Doctorul și Poetul stau de vorbă în biroul de-acasă, al celui dintîi. Un birou simplu, cu mobile noi și tablouri fără gust.

Deasupra capului, pe peretele de la spatele său, Doctorul are fotografia unei femei frumoase, în rochie deschisă. E un colț de primăvară.

— Nevastă-mea ! spune el Poetului, care pare că-l întreabă, pironindu-și ochii pe acel portret.

E departe acum. Mi se pare că e-n Japonia.

Călătorește mereu... Vine-n țară numai o dată pe an. Își încasează veniturile, pe urmă iar, *zvrrr !* spre orizonturi depărtate... E un suflet curios. N-a găsit în căsnicie afecția visată și călătorește mereu...

— O-nțeleg foarte bine. Cred că numai în călătorii e fericirea.

Și eu am vrut să plec de-atîtea ori !... Mi se pare că-n țări străine, sub alte stele, mi-aș găsi norocul... acea fericire pe care n-am întîlnit-o aici.

— Dragul meu, fiecare om își duce destinul în propriul său suflet. Nu există peisagii : există numai ochiul care le vede. Zadarnic ai pleca spre alte țărmuri, căci nemulțumirea din tine te va urmări pretutindeni.

Caută de-ți fă educația voinței, ocupă-te cu pasiune de ceva, încordează-te, entuziasmează-te, muncește și vei vedea ce frumoasă este viața.

— Nu pot. N-am nici un fel de energie. Nu vezi ? N-am nici măcar curajul să plec. Sînt incapabil de orice inițiativă. Sînt singur, am destui bani, mi-e dor de ducă și nu pot să mă urnesc din loc. Mă mulțumesc să dorm ziua, să lucrez puțin, fără credință, și să plec la club. Am pierdut o grămadă de bani, la cărți.

Nopțile petrecute la masa de joc mă demoralizează. Îmi dau bine seama, îmi făgăduiesc să nu mai calc pe acolo, iar cînd vine noaptea, încep să am emoții și, sub pretext că trebuie să respir aerul mării, iau trenul și mă duc la Cazino... Astă-seară am poftă de o partidă violentă. Vii ?

— Viu.

— La revedere. Ne vedem acolo.

— La revedere.

Noaptea, în Cazino. Domni în frac, livizi, femei enervate și descompuse, crupieri și lachei calmi, cu fața roză. Crupierii și lacheii din cluburi au un ten virginal. Se vede că le priește această viață. Trăind din emoțiile altora, ei nu cheltuiesc nervi. Jucătorii sînt verzui la față : toată frăgezimea le-a trecut în obrajii personalului de serviciu... Fum de țigară, gros, acru, amestecat cu parfumurile multelor femei decoltate.

Poetul, Doctorul și doi cunoscuți joacă pocher la o măsuță, în vreme ce lungile mese par catafalcuri verzi, în jurul cărora stau aplecați zeci și sute de oameni, bocind un mort imaginar.

Pocherul de la măsuță a început în glumă, cu obiectivitate, cu chipuri odihnite și surîzătoare. Încetul cu încetul, s-a întețit. Acum e o bătălie surdă : mîini enervate, ochi încruntați, maxilare strînse, frunți preocupate.

Au trecut cîteva împărțiri de cărți și n-a deschis nimeni. Se presimt cîteva întîlniri fatale.

Doctorul dă cărțile. La schimbarea lor, Poetului i se pare că cel ce împarte a avut unele mișcări puțin clare. Poate să fie numai o părere. Un domn deschide. Poetul triplează. Al doilea domn, care e între Poet și Doctor, spune : „De nouă ori“. Doctorul ține. Ține și domnul care a deschis. Ține și Poetul. Jocul devine violent. Cei doi domni se retrag. A rămas Doctorul și Poetul. Se luptă. Cîștigă Doctorul. Vreo douăsprezece mii... Poetul pălește. O sudoare rece îi gîdilă tîmplele. În vreme ce Doctorul și cei doi domni cer sandvișuri și vin roșu, Poetul se scoală, renunță la joc și iese pe terasă. E o minune de noapte, un cer de iunie adînc și albastru, stele multe și un aer curat, răcoritor ca o apă de munte. Grădina din jurul Cazinoului e plină de miresme. Și valurile sînt parfumate.

O femeie cîntă pe mare, aproape de tot, pe marea liniştită ca un lac. O mică orchestră o acompaniază. E o romanţă languroasă, care obsedează de cîteva luni grădina, marea, oraşul, pe Poet :

Car il est bien loin le temps des cerises...

Poetul ascultă şi respiră. Pe terasa Cazinoului nu e nimeni. Cîteva mese de fier, cîteva fotolii de paie. Ici şi colo, un vas de flori, roşii, pe o coloană, pe o margine de uşă. O fereastră mare, verde, spre sala de joc.

Prin ea se văd, ca-ntr-un acvarium, cei dinăuntru. Mai sînt cîteva uşi cu geamuri. Umbra unui om, care suge cu un pai lung dintr-un pahar şi mai lung, se profilează pe sticla verde. A trecut un ceas şi jumătate după miezul nopţii. Doctorul iese, pe una din uşile cu geamuri spectrale. Îşi caută prietenul. L-a găsit. Fumează amîndoi şi vorbesc fără să se privească.

Doctorul fredonează cîntecul femeiei care pluteşte pe mare, cu lăutarii.

— Asta e Morfinomana mea... Ce-o fi pătit ? spune Poetul.

— Un acces de romantism !... răspunde Doctorul. Şi iarăşi tac. Şi iar vorbeşte Poetul.

— Ce noapte blondă, caldă, leneşă, parfumată !

— Ca o cocotă...

— Doctore, ştii că astă-seară nu-mi arde de glume...

— Cît ai pierdut ?

— N-are a face...

— Ba da ! Altminteri, găseai comparaţia mea pitorească. Într-adevăr, e o noapte superbă...

— Mai mult...

— Sublimă...

— Banal...

— Atunci ?

— E o noapte exasperantă...

— Într-adevăr, toate sînt la paroxism.

— De la parfumul apei şi al pădurei, pînă la lumina de lună, atmosfera e supraîncărcată... E o poezie intensă, care-ţi încordează sufletul ca o strună... Şi cum noaptea asta sînt mai trist decît oricînd, durerea mea se face şi mai mare !

Poetul visează. Un lung suspin interior îl zbuciumă. Tăcere...

Doctorul se aşează pe masă, se uită la cer, la mare, la prietenul său, apoi, ca şi cum ar ţine o conferinţă, monologhează :

— Există fenomene de-acestea atmosferice cari duc nervii noştri la exasperare : serile de toamnă, e ştiut, predispun la melancolie, iar vremea furtunoasă te-mpinge la crimă.

Nopţile de iunie, de obicei sînt optimiste. Auzi ce sentimentală e morfinomana ta ?

Pînă şi cărăbuşii sînt exaltaţi, uite, Uite cum danţează chelnerul de colo, cu farfuriile în mînă : îşi simte şi el, probabil, un suflet de arhanghel. Mă mir că eşti abătut...

Probabil, fiindc-ai pierdut... Cît ? Cincisprezece mii, douăzeci ?... Numai eu ţi-am luat, într-un pot, zece mii... La mine s-a încordat bucuria de a trăi. Sînt fericit... Răsuflu cu plămînii unui leu...

— Probabil fiindc-ai cîştigat !... îi spuse Poetul, surîzînd.

— Desigur... desigur !... răspunde Doctorul, fără să-şi ascundă mulţumirea.

Pe Poet, această satisfacţie meschină, această veşnică preocupare bănească a camaradului său de liceu îl indispune. Cum e enervat, ar vrea să fie brutal. Nu răuşeşte, însă. Brutalitatea lui se poate transforma, cel mult, în ironie.

— Şi... ţi-ajunge atît ?

— Fireşte... ce-aş mai dori ?

— Doctore, am remarcat că voi, medicii, sînteţi, în general avari şi încornoraţi...

Doctorul e foarte calm : portmoneul încărcat îi dă o minunată stăpînire de sine.

Aceasta îi permite şi luxul de-a face pe înţeleptul, gata să discute oricînd, cu seninătate, cele mai delicate chestiuni.

— Se poate ! spune el, după o reflecţie de cîteva secunde.

Apoi continuîndu-şi conferinţa de-adineauri :

— Avar, sînt ; un avar conştient : banul e singura certitudine, singura realitate... E izvorul tuturor posibilităţilor. În ban e concentrată toată poezia lumii. E o armă, şi-n acelaşi timp, un scut. Ştiu că sînt avar şi nu mi-e ruşine s-o spun. Încornorat, nu cred. Nevastă-mea, despre care ţi-am vorbit azi atîta, mai este şi o femeie bravă, care nu-mi ascunde nimic. Şi nici n-are de ce : îi dau toate libertăţile şi nici nu-i cer nici un fel de socoteală. Mi-a spus că nu mă va înşela decît atunci cînd va găsi un om vrednic de dînsa. O s-o aflu cel dintîi... De ce zîmbeşti ? Eşti stupid ! Te-ai gîndit că vorbesc ca toţi oamenii însuraţi... Dragul meu, ştii că nu trăiesc cu nici o himeră, ca tine. Aşa că poţi să mă crezi. Sînt ani întregi de cînd între soţia mea şi mine, nu mai e comun decît numele.

Dînsa e totdeauna departe de mine. Călătoreşte mereu... N-o văd decît o dată pe an. Observi, dar, cît mi-e de indiferent...

Conferinţa Doctorului începe să intereseze pe Poet. El a lăsat să-i cadă surîsul ostil cu care-l întîmpinase pîn-acum şi ascultă, ca un copil bun ce vrea să se instruiască. Cu o mare milă, aproape cu durere, întreabă pe Doctor :

— Nu vă mai iubiţi ?

— Mi se pare că nu ne-am iubit niciodată... La început, avea oarecare admiraţie pentru mine — cred că i-a rămas şi acum — dar, după cîteva luni de căsnicie, s-a înstrăinat mult. Nu ne potrivim. E o fire visătoare, foarte sensibilă ; dornică de-o afecţiune permanentă, pe care eu n-am putut să i-o dau, căci n-o simt, n-o înţeleg. Pe mine mă găseşte un spirit prea pozitiv, prea rece.

— De ce nu vă despărţiţi ?

— Fiindcă nu ne jenăm unul pe altul. Fiecare are averea lui şi face tot ce vrea. Sîntem chiar foarte buni prieteni, sîntem foarte mulţumiţi, fiecare...

— Eşti sigur că şi dînsa e mulţumită ? Dacă s-ar şti liberă şi-ar face o viaţă nouă...

— Cu altul ? Nu, dragă ! Are prea mult dispreţ pentru bărbaţi — am dezgustat-o eu, pentru totdeauna, de noi toţi !

Cu un gest larg şi calm, Doctorul duce mîna la buzunarul de la spate al pantalonilor şi scoate o tabacheră lată de argint :

— O ţigară ?

Poetul a tresărit. I s-a părut că Doctorul scoate din buzunar un revolver, pe care i-l întinde.

Cu glasul alterat, el răspunde :

— Mulţumesc, nu... Sînt emoţionat : de cîte ori duci mîna la spate mi se pare că scoţi un revolver... Îmi bate inima...

— Am şi revolver... Îl ţiu în stînga : partea inimei !

Doctorul, cu acelaşi gest larg şi calm, scoate un browning pe care, cu un zgomot metalic, enervant, îl freacă de tabacheră. O lucire stranie trece-n ochii Poetului.

— Împrumută-mi-l, noaptea asta !

Doctorul a ghicit că prietenul său vrea să-şi zboare creierii. Aceasta nu-l emoţionează. Îi întinde arma ca şi cum i-ar fi întins o ţigaretă.

— Poftim. Dar am să te rog un lucru : să nu tragi în tîmplă, căci ar fi păcat să strici un creier aşa de frumos. Trage-n inimă. Îmi făgăduieşti ! ?

Poetul îi întinde mîna şi-i răspunde cu simplicitate :

— Îţi făgăduiesc !

O mare pauză se face. Doctorul îşi dă abia acum seamă că jocul acesta e un lucru foarte grav. O-nduioşare subită îi urcă din inimă pe buze.

Îşi dă seama că ţine-n mînă mîna prietenului său. Adăugînd şi stînga, ca o mîngîiere, peste dreapta poetului, el îl strînge puternic, îl priveşte în ochi :

— Ai pierdut tot, nefericitule ?

— Tot... De mult !

— Atunci... din ce mai trăieşti ?

— Numai din bani !

— Spuneai că i-ai pierdut...

— Averea ? Nu ! Slavă Domnului... Dar am pierdut tot ce visam, toate năzuinţele mele. Nu mai cred în nimic. Nu-mi mai place viaţa !

Poetul are glasul plin de lacrimi. Un mare dor de spovedanie l-a cuprins. Ar vrea să plîngă în braţele cuiva.

în brațele unei femei, fără-ndoială, o soră, o mamă, o iubită. Dar n-are pe nimeni. Doctorul e un om rece, cumpănit, care ar rîde de un geamăt.

— Sînt singur... sînt prea singur !... spune Poetul, înfrîngîndu-și elanul de durere... Trăiesc între un ofticos și o morfinomană, fără prieteni, fără dragoste. Eu, care-am crescut numai în alintări. Am dormit pînă la doisprezece ani, cu mama într-un pat, atîta mă iubea...

Și-acum sînt atît de singur ! Mama a murit, și-n locul ei, s-a instalat femeia asta care cîntă acum — de ce-o fi cîntînd, nu știu ! — și un poet ratat, care fumează mereu și-și scuipă ftizia pe covoarele părintești... un nenorocit care nu poate să mă sufere și pe care nu-l pot goni, căci n-are pe nimenea, nici el... Numai moartea ne-ar despărți...

Și cum ei n-or să moară amîndoi dintr-o dată, prefer să-i părăsesc eu pe ei... Te rog, lasă-mi revolverul !

— Prostii !... Ți-l las... N-ai să te împuști, fiindcă numai boalele incurabile, în frunte cu sărăcia, duc la sinucidere. Ești enervat fiindc-ai pierdut. Mîine o să-ți treacă. În orice caz, scrie colea că revolverul îmi aparține și că-mi lași mie creierul tău... Mi-ai făgăduit : ai să tragi în inimă !... Eu mă duc să mai joc. Am o venă nebună astă-seară... N-ar fi mai bine să-ncerci să te refaci ?

— Nu, mulțumesc !

Doctorul iese. Poetul își scoate *porte-cartes*-ul pe care-l examinează, îl așează lîngă revolver și scrie ceva pe foaia de hîrtie lăsată de doctor.

Maestrul, care toată vremea șezuse în dosul geamului verde, imobil, la masă, cu o femeie imobilă și dînsa, fiecare cu cîte un pahar lung înainte și un pai în gură, intră și-și examinează prietenul.

— Desigur, desigur ! izbucnește el. Gestul clasic : deoparte portofelul gol, de alta, revolverul plin... Scenă de Cazino — sfîrșitul miliardarului cu *spleen*. Ha, Ha !...

— Ce e, dragă ? îl întreabă Poetul, liniștit.

— Nimic, ce să fie ?... Am venit după tine. Acasă nu erai... Te-am așteptat pînă la unu și jumătate !

— M-aș fi întors...

— Sub formă de macabeu ha ! ha ! Era să te aștept pînă la judecata din urmă... Ha ! ha !...

Maestrul, e un poet ratat, fie din cauza mediului, fie din cauza ftiziei, fie din insuficiența-i intelectuală.

Unul din sutele de nemulțumiți ai cafenelelor literare, disprețuitor al tutulor gloriilor recente, tiran care impune prin forța destructivă a argumentației sale. N-a scris nimic de seamă : a fost întotdeauna un complot care l-a împiedecat, o nedreptate ce i s-a făcut : dar va scri lucruri geniale, cari vor uimi pămîntul.

Subiectele sale alegorice sînt, într-adevăr, extraordinare. Maestrul le prezintă cu vervă covîrșitoare, aureolată de boala care-l minează și care adaugă prestigiului său sentimentul de milă al celorlalți. E un orator uluitor. Spre deosebire de muncitorii scrisului, cari-și pun toată fantezia în cărți numeroase și nu mai păstrează nimic pentru conversațiile cotidiane, devenind astfel, comeseni mediocri, fără pitoresc, reci și sterpi, el e o comoară de spirit și emoțiune.

Maestrul e îmbrăcat ca toți boemii și are o vîrstă nehotărîtă ; poate avea și 25 de ani și 70, haine prea mari, roase, lavalieră mototolită. Poartă părul foarte lung, un păr pe care nu-l știi dacă e blond sau cenușiu. Se crede frumos ca un zeu antic, deși e mereu neras, scofîlcit, în ultima etapă a tuberculozei. Vorbind, răsuflă greu, șuierător ; deschide gura cu un gest asemeni peștelui aruncat pe mal și care nu poate respira. Febril, el își apostrofează prietenul de pe urma căruia trăiește și pe care îl detestă, căci i se pare că i-a uzurpat toate bunurile vieții.

Poetul se uită la el cu o mare compătimire. Nu-l iubește, căci e rău și murdar, veșnic nemulțumit. Îl ține totuși, pe lîngă el dintr-un fel de milă și dispreț și, oarecum, de frică. Sînt ani întregi de cînd îl întreține. Aceasta a devenit un fel de obligație.

— Ce e cu tine ? Îți arde mîna ! îl întreabă Poetul, blînd.

— E viața, dragă ! spune Maestrul. Viața care bate-n mine cu toate ritmurile ei. Uite ce noapte !... Simt c-am să mai trăiesc o sută de ani !... Pulsul e vesel, sîngele e plin de alegreță, Ah ! trebuie să fii sărac ca mine, ca să simţi binecuvîntarea cerului şi bucuria de a trăi !... Noapte divină !... Ploaie de inspiraţii !... Trăiască viaţa ! !...

Maestrul şuieră din plămîni, nemaiputînd să respire.

— Ai luat ceva ? îl întrebă Poetul.

— Un rosbif cu sînge şi-o oranjată. Dar proaste amîndouă... E un local infect. Chelnerii au nişte fracuri demodate... Ah ! cînd am să scap de mizeria asta !... Vreau să plec, să nu mai viu înapoi !

— Maestre dragă, să nu-ţi închipui că aiurea e mult mai multă strălucire. Fantezia ta înfierbîntată îşi închipuie că-n alte ţări, Cazinourile sînt locaşuri de feerie... Tot aceleaşi fracuri demodate, tot fier şi sticlă, pretutindeni, tot femei fardate, unele mai elegante, altele mai puţin...

— Asta mi-o spui, probabil, fiindcă iar ai de gînd s-o ştergi singur... Te cunosc eu. Cum vrei să pleci, începi să mă dezguşti de străinătate.

...Ţi-e frică să nu viu şi eu. Nu, dragă nu-ţi fie frică ! Nu viu !...

— Te-am rugat eu singur, astă-iarnă...

— Astă-iarnă-ţi convenea ţie, nu mie. Eu aveam de scris...

— Dar n-ai scris nimic...

Maestrul îl priveşte lung, cu milă, apoi, îndreptîndu-se, îşi bate fruntea cu un gest august şi-i spune mîndru :

— *Aici* e scris tot, aşa să ştii ! Îmi trebuie o lună de completă atmosferă şi...

— Instalează-te vara asta într-o mînăstire... Îţi fac eu rost... Ai să stai admirabil !...

Această propunere cade-n vînt : bănuitor, Maestrul vede într-însa un exil, o formă prin care bogatul său confrate, pe care-l socoteşte lipsit de orice fel de talent, caută să se dezbare de el. Refuză cu asprime :

— Nu, mersi ! Pustietatea !... Tu ştii ce vreau eu : o lună de vis... o lună de feerie... şi *asta* nu vrei tu să-mi dai !...

— Dragă, aşa cum îţi imaginezi tu luna asta, eu n-am nici mijloacele, nici posibilitatea... Tu vrei un apartament oriental, cu baie de marmoră roză şi cu doisprezece sclavi negri, nu ?

— Desigur... Desigur !

— Vrei o muzică permanentă, cîteva baiadere autentice, cari să te poftească la masă, dansînd, cu gesturi lascive... E greu, dragă... E, omeneşte, imposibil...

— Recunosc, nu e un lucru uşor, dar pentru tine, cu averea ta... Numai aşa voi putea să scriu *Crinul mistic*... Cadrul pe care ţi-l cer eu e poate extraordinar, dar nici romanul meu nu e un lucru de toate zilele... Simt că numai atunci cînd îmi voi putea realiza visul, opera va ţîşni din mine, biruitoare. E o obsesie care mă va ţine zeci şi zeci de ani, pînă la moarte !...

Eram copil... Nu ştiu dacă am văzut cei doisprezece sclavi negri printr-o piatră de inel sau într-un panopticum... Dar ştiu că treceau printre coloane de marmoră roză, spre o sală unde dansau baiadere... Şi de atunci, nu mă văd decît, acolo, între coloanele de marmoră roză... Vreau să-mi trăiesc visul !... De ce nu-mi ajuţi ? De ce nu faci atîta lucru pentru mine ? Sau eşti gelos, spune ?... Nu-i aşa că eşti gelos de geniul meu... Asta e !... Asta e ! Ha ! Ha !...

Maestrul se pune pe un rîs sarcastic, ca să nu se remarce că se îneacă. Dintr-o stranie cochetărie, sau ca să-şi ascunză lui însuşi că e bolnav, de cîte ori simte că nu mai poate respira, el începe să rîdă. Aceasta îl oboseşte şi mai mult.

Tusea lui răsună macabru sub cerul de sticlă albastră, lîngă marea parfumată.

O voce metalică de femeie, o voce care de obicei îl crispează pe Poet, taie, binefăcător, noaptea. E Morfinomana, tovarăşa de viaţă a Poetului, femeie pe care o suportă din laşitate, ca pe Maestru. Morfinomana s-a săturat de plimbat singură şi-acum s-apropie de ţărm, strigîndu-şi amantul.

— Allo ! Allo !...

— Bună dimineaţa ! răspunde Poetul, drăgălaş. El se poartă cu multă blîndeţe şi cu această nefericită, una din acele femei slabe, nevropate, fără busolă, capabile de mari devotamente instinctive, femei a căror plecare o aştepţi necontenit... Închipuindu-ţi viaţa fără ele, în suflet ţi se deschid imense orizonturi depărtate, planuri de viață și de fericire pe cari numai dorurile copilăriei le puteau imagina.

— Te-am auzit. Știi, cînți foarte frumos ! îi aruncă Poetul, de pe țărm.

— Vii ? Hai, vino pe mare cu noi...

— Mai tîrziu, da ?

— Mai lasă Cazinoul ! Vino pe mare ! Ce fel de poet ești, tu ? Viu să te iau, da ?... Allo !...

— Da...

— Ai auzit ? Viu să te iau !

— Nu, mai tîrziu...

— Ba da ! Ba da ! Acum !

Barca trage la marginea terasei. Maestrul n-o poate suferi pe Morfinomană. Nici dînsa, dealtfel, nu-l poate suferi. Fiecare vede în cellalt ființa care-l împiedică să beneficieze total de nehotărîrea poetului. De cîte ori le vine bine, se bîrfesc unul pe cellalt.

— Uite și scîrba asta !... Face pe sentimentala ! scrîșnește Maestrul, scuipînd. (El scuipă de nevoie, dar vrea s-arate că scuipă din simplu dispreț.)

A găsit-o dragostea ! Iar are vreo notă de achitat ! Te înșeală cu toți lăutarii. Și cu doctorul te-nșeală... Eu nu știu la ce-o mai ții ! O bestie ! Nu mai are nici o lună de trăit ! Un cadavru ambulant ! Stafie !... Parcă-și bagă-n ea numai var, așa a făcut-o eterul, cocaina, și morfina !

— O nenorocită, săraca !...

— Să se ducă dracului !... Să plece !...

— Unde ? Unde vrei să se ducă ?...

— La dracu ! Ce, ți-e copil, ca să-i porți grija ? Eu nu înțeleg atîta lașitate !... Cu un sfert din ce-i dai ei, mi-aș putea tipări toată opera — aș avea liniște un an, nu o lună, să-mi scriu capodopera... Femeia asta mi-a mîncat peisagiul meu de feerie !... Din pricina ei, da, da ! Din pricina ei n-a răsărit pîn-acuma *Crinul mistic* !...

Morfinomana s-a dat jos din luntre, a spus lăutarilor să mai aștepte, s-a apropiat de cei doi poeți.

Vederea Maestrului o irită. Simte crescîndu-i unghii de pisică, pe cari le-nfinge-n palme, îndurerîndu-le. Nu mai are glasul muzical și metalic de-adineaori. Nu mai are nici-o vorbă bună pentru amantul ei. Se încruntă, privind spre Maestru, căruia îi aruncă un disprețuitor :

— Aici erai ?

— Pe mare nu eram, sireno, nici în apă !... Cred c-ai remarcat !... rînjește Maestrul.

Discuția se înfierbîntă.

— Știi c-ai face mai bine să-ți petreci nopțile în pat... Ai nevoie de liniște, de multă liniște !

— Da' tu !... Tu crezi c-ai să moștenești pămîntul ? Nu te-ai uitat în oglindă ? Parcă ești de var ! Nu vezi că te omori, nefericito !

Brutală, femeia palidă îl lovește unde-l doare :

— Mai bine să mă omor eu singură, decît microbii ofticei... Ți-ai făcut testamentul ?

Maestrul nici nu ia în seamă această răutate :

— Ha-ha ! Cine vorbește ! rîde el. (Se știe perfect sănătos.)

Morfinomana și-a scos din palmă unghiile însîngerate și se repede la el, să-i sfîșie obrazul : e o noapte exasperantă. Poetul intervine, împăciuitor :

— Dragii mei, dragii mei !... Lăsați vorbele astea grele... Iei o oranjată ?... Maestre, bem un ceai ?

— După ce va pleca doamna pe mare, cu lăutarii dumisale...

— Ba eu n-am nici o poftă ! Pleacă tu, dacă vrei !

— O, ce nesuferit !... Doamne Dumnezeule, pînă cînd ai să...

— Destul ! Să lăsăm bocetele !... spune Maestrul. Nu vă stric eu idila, n-aveți grijă. Mă duc să-mi iau ceaiul înăuntru... cu doctorul... Multe complimente de la doctorul de nebuni, sireno !... Te-așteaptă ! Ha ! Ha !...

Și face o ieșire teatrală. De la ușa cazinoului mai aruncă un : „Ha-ha !“ satanic și intră repede, căci are nevoie să tușească mult : pe geamul verde i se profilează silueta curbată, mîinile la gură, zguduiturile umerilor.

Morfinomana explodează :

— Ți-am spus că nu mai pot, că nu mai pot, că nu mai pot ! Alege : or' eu — or' el. Mi-a otrăvit viața. Am plecat de-acasă fiindcă era el acolo : toată casa e plină de fum rece și de țigări stinse. Ședea pe sofa și fuma, cu picioarele pe pat; da, pe cuvertura de mătasă, care am brodat-o eu... cu ghetele murdare... acum e iar aici!... Da' ce atîta prietenie? Nu știi că nu te poate suferi? Nu știi că-ți invidiază talentul, averea, sănătatea? Nu știi că te bîrfește mereu, oriunde intră? Vrei să ne otrăvească și pe noi? Vrei să luăm tuberculoza, spune? De ce n-o rupi odată?

— E un nenorocit, săracul!... Ce vrei să facă?

— Treaba lui! Să muncească! Din pricina lui, nu mai ai nici o atenție față de mine!... Dacă nu era el, care-ți mănîncă toți banii, mi-ai fi cumpărat de mult colierul... Atîta lucru ți-am cerut și eu... Dar tu-ți cheltuiești averea cu poeții... Firește, ai nevoie de glorie... ești ambițios și, cum nu poți să scrii singur, îl plătești pe el să-ți lucreze... Da! da! Așa spun toți... așa spune și el... da, da! Așa e!

Și deodată, schimbînd tonul, cu vocea iarăși plină de sonorități metalice și muzicale, ea se extaziază, beată de farmecul straniu al cerului de iunie.

— Ah! Ce frumos e! Ce frumos! Nu știu ce am noaptea asta... Mergi să ne plimbăm pe mare cu barca?...

— Nu, mulțumesc... Mai stau puțin pe terasă și pe urmă plecăm... Vrei?

Morfinomana îi întinde mîna. Surîde cu grație, unul din rarele ei surîsuri bune, și vrea să plece. Poetul e înduioșat: o vede ultima oară. Cînd va fi pe apă, el își va trage un glonte. Scena dintre ea și Maestru, perspectiva de a trăi veșnic între acești doi dușmani i-a întărit și mai mult gîndul sfîrșitului. Îi ține mîna, cu dragoste, cu emoție. Cu stînga scoate din buzunarul de afară al hainei toți banii ce-i mai avea: cîteva bancnote de cinci sute, mototolite. I le întinde:

— Stai, uite, ține. Să-ți iei mîine colierul. Dar să nu mai fii supărată pe mine... Bietul Maestru!... E așa de nenorocit!... Toată răutatea lui vine din boală... E bolnav greu, știi?... Cred că n-apucă iarna... Săracul!...

Sărutînd-o pe frunte:

— La revedere!...

Morfinomana ia banii și-l răsplătește cu un: „Mersi!“ alintat, plin de drăgălășie.

— Am să-ți cer și eu ceva!... îi spune el, ușor mișcat.

— Da...

— Nu te mai injecta azi. Îmi făgăduiești?

— Am să încerc!... Și Morfinomana coboară iar spre lăutarii cari o așteaptă, spre barcagiul imobil, cu ochii la stele.

Poetul se uită lung pe urma ei, se apropie de fereastră, se uită înăuntru, se reîntoarce. Pe mare a reînceput cîntecul:

Car il est bien loin le temps des cerises...

Orchestra e mai languroasă, parcă, decît adineauri... Ușor-ușor, muzica se depărtează. Cu gesturi sacerdotale, Poetul scoate revolverul și-l duce la tîmplă. Se oprește: își aduce aminte făgăduiala dată doctorului.

Ia două fotolii, așează între ele un scaun și se întinde pe patul improvizat. Apoi, duce arma la inimă.

Dar se-ntîmplă ceva ciudat. Un foșnet trece prin văzduh, ca bătaia unor aripi de înger. Un parfum necunoscut se răspîndește-n aer, un dulce parfum, de iasomie și pădure, un nume trece ca un fîlfîit de goelanzi: Elfiona!... O presimțire de noroc și de bucurii viitoare. În fața lui a apărut o fantomă. O femeie în rochie albă, în mînă cu o creangă de cireș înflorit. Fantoma se apropie de el, plutind, parcă... E un chip cunoscut, deși nu l-a văzut niciodată... E una din cele trei femei ale visării sale: Olgunda, Cleano și Elfiona.

În aer plutește parfumul Elfionei.

— Elfiona!...

E visul său de totdeauna, e dragostea dorită, e multașteptata liniște, cîntecul singurătăților, chemarea depărtărilor... Olgunda și Cleano erau năluci de voluptate... Fantome trecătoare... Elfiona, cu parfum de iasomie și pădure e lîngă el, îi apucă mîna înarmată, surîde trist, îi lasă jos brațul rezemat de inimă... Îi vorbește... Îi vorbește de departe, cu glasul tutulor durerilor și bucuriilor lumii:

— Nu încă!... Ceasul morții tale n-a sosit... Nu s-a sfîrșit cîntarea vieții tale. Cuvîntul cel mai frumos nu l-ai rostit încă. Depărtarea dintre noi nu înseamnează veșnicie!

Poetul își lasă jos brațul și-o privește lung, în extaz. Conturele s-au limpezit. Femeia-n rochie de primăvară e lîngă el. Dac-ar întinde mîna, poate c-ar atinge-o. Dar nu vrea să-ntindă mîna. Nu vrea să sperie fantoma dragă, ființa din viitor, multașteptata.

A văzut-o de multe ori pîn-acum, dar niciodată atît de aproape, atît de luminoasă, atît de clar profilată pe cerul de sticlă albastră al lui iunie. A văzut-o, umbră fugară, într-un pahar de vin rubiniu, în rombii de cristal ai unui policandru, pîlpîind într-o flacără viorie, în cămin, iarna și-a văzut-o pe zborurile de lună, în vîrfuri de val, noaptea, pe mare.

I s-a părut uneori că-i luminează între două rame de aur ruginit și-n ochii de străbună, din vechile portrete, cu chemări și fîlfîiri de năframă, peste generații. Dar niciodată n-o văzuse atît de aproape! Cu un chip atît de omenesc, atît de femeiesc, vestitor de bine.

Abia poate să murmure, într-un dulce delir:

— O, cine ești, necunoscuta mea?... Lumină nouă, de ce mi te ivești? Ispită a paradisului, de ce mă uimești? Nici bobul de rouă ce răsfrînge nemărginirea cu toate stelele nu e mai uimit și mai copleșit decît inima mea, răsfrîngîndu-te... O, cine ești, necunoscuta mea?

— Un sunet lin într-al vieții greu tumult. Nu sînt aici, deși sînt lîngă tine... Nu mă cunoști, dar mă iubești de mult... Sîntem ursiți acelorași destine...

Sînt toate mîngîierile visate acum și mîine și-n atîtea dăți... Și-n ora melancolicei singurătăți, sînt mîna blîndă peste tîmplele înfierbîntate...

> Icoana mea din minte n-o goni...
> Recheam-o-n ceasul cel mai greu de suferință.
> Așteaptă-mă cu gînd și suflet pline de credință:
> Eu sînt fantoma celei care va veni!...

. . . .

Glasul se pierde, dus pe vînt, pălește, nu se mai aude. Chipul precis și luminos al Elfionei tremură, conturele palpită, se lărgesc și tot desenul de alb pe albastru întunecat se estompează, se face fum, se resoarbe-n noaptea de iunie.

Revolverul alunecă din mîna Poetului.

În dosul geamurilor verzui ale Cazinoului, ca într-un acvarium, trec umbre chinezești... Jocul continuă.

II. O CONSULTAȚIE MEDICALĂ

În noaptea aceea, Poetul nu dormi. Halucinat, se preumblă pînă-n zori pe malul mării, singur, într-un vis. Un vis de fericire, beția unor bucurii apropiate îl întraripa.

Răsărise bine soarele cînd trenul dimineții îl duse-n oraș.

Acasă plutea fum acru de țigară și mirosea a eter: însemnau prezența, pînă tîrziu, a Maestrului și a Morfinomanei în odăile mobilate, bogat și bătrînește, în odăile făcute să miroasă a mere și a sulfină.

Vechea dezolare îl cuprinse. Realitatea îl sugruma. Făcuse imprudența să dea atît prietenului, cît și amantei sale, cîte o cheie a apartamentului și cei doi dușmani plecau și veneau ca la ei acasă. Nu-i respectau nici o intimitate a sufletului și-a locuinței. Veneau și plecau indignați că Poetul permite celuilalt să-i violeze domiciliul. Fiecare, însă, își închipuia că are tot dreptul să circule, la orice oră, prin apartament, care, din pricina asta nu era destul de strălucit întreținut.

— Astăzi or să vină iar... și mîine iar... și toată viața iar!...

Înecat de scîrbă, Poetul pipăi din nou revolverul. Și, din nou, se ivi fantoma. De data aceasta nu-i vorbi. Trecu prin luciul plumburiu al unei oglinzi, îi surîse și pieri... oglinda aceea avea melancolii de baltă în desișuri de pădure: nu putea să răsfrîngă lumina soarelui, căci era prost plasată, ascunsă, de alte mobile. În dimineața aceea, întîia oară de cînd o știa, oglinda plumburie fusese cercetată de-o rază.

Poetul suspină adînc, deschise toate ferestrele și adormi în ciripit de vrăbii.

Aceeaşi lumină de vară copleşeşte ferestrele sanatoriului, pereţii vopsiţi în alb, grădina cu nebuni.

În biroul său, Doctorul, calm cu faţa odihnită, stă de vorbă cu paznicul. E şi o bolnavă lîngă fereastră : o fată care se crede asasinată de Othelo. I se zice Desdemona şi-i place. Se uită la două pisici cari se alungă pe crengile copacului din faţă.

— Numărul 2 cum a dormit ? întrebă Doctorul.

— Noaptea, bine. Spre ziuă însă a început să se bată cu capul de pereţi. L-am pus în cămaşa de forţă şi l-am scos din odaie, ca să putem face curăţenie. Nu se scuturase de o lună. Era o murdărie !

Paznicul a tăcut : s-a apropiat Desdemona...

— Domnule Doctor... Eu am să plec de-aici !

— Ia şezi... colea, cuminte, lîngă mine şi spune-mi cine te-a supărat ?

— Îngrijitoarea. N-a vrut să-mi dea supă. Zicea că n-o să mai vie nimeni să mă vadă. Parcă o s-o întrebe pe ea. Ştii c-am mai învăţat o poezie ? ! Toate surorile plîngeau cînd le-am spus-o. Vrei să ţi-o spui ? Ştii, azinoapte n-am dormit deloc. Eu am să mor, domnule doctor, zău, aşa ! Ce să vă mai supăr pe toţi ? Tata e un om bun, dar nu se face ce-a făcut. Cînd mă duci odată la teatru ? N-am mai fost de cînd am murit. A, ce frumos calendar ! Domnule Doctor, nu-i aşa că Desdemona era nevinovată ? De ce a omorît-o ? Vai, cum se joacă bărbaţii cu un suflet de femeie ! Domnule Doctor, dă-mi doi lei, zău. Nu spun la nimeni. A, cum mă doare capul ! Cum mă doare !...

Nebuna îşi lasă fruntea pe birou şi plînge ; s-aude soneria. Paznicul iese :

— Vezi... Dacă nu vrei să m-asculţi pe mine !... Stai cuminte, nu te mai certa cu surorile. Ele te iubesc !... spune Doctorul.

— De aceea mă leagă mereu...

— Dacă vrei să le scoţi ochii !...

— Nu-i adevărat ! Ele vor să mă omoare. M-au urcat într-o fereastră cu gratii, ca să nu mă uit şi eu cînd vine baba cu papagalul...

Intră paznicul cu o carte de vizită.

Se anunţă Poetul. Doctorul are un gest de plăcută surpriză. Îl aştepta.

— A ! Pofteşte-l !... Apoi Desdemonei :

— Acuma, dute-n grădină şi nu te mai supăra... O să vie sora Onorina să te pieptene frumos şi să te-nveţe poezii...

O petrece pînă la uşe. Intră Poetul.

Doctorul îl primeşte cu mîna întinsă :

— Îmi pare bine că te văd.

Vream să-ţi dau înapoi banii pe care ţi i-am luat aseară...

— Ce bani ?

— Cei 10 000, de la pocher.

— De ce ?

— Fiindc-am trişat...

— Spui prostii !...

Doctorul îi întinde banii :

— Poftim ! Aseară am trişat ca un simplu începător... Eram lacom de cîştig : mă fermecase noaptea, noaptea exasperantă. Dar azi-dimineaţă mi-a părut rău şi....

— Nu-nţeleg nimic...

— Ţi-am mai spus de cîteva ori teoria mea... care nu se potriveşte cu cea obişnuită. Eu cred că omul se naşte plin de instincte rele, pe cari societatea, civilizaţia, i le îndreaptă. Aseară, instinctul m-a împins să trişez, iar astăzi raţiunea mă îndeamnă să-mi repar greşeala ! Ţine-ţi banii...

Poetul protestează.

Doctorul insistă ;

— Ţine-ţi banii ! şi să nu mai vorbim de asta !

Dă-mi revolverul !

Poetul ia banii, îi bagă-n buzunar, răsuflînd din plin :

— Îţi mulţumesc... Mi-ai luat o piatră de pe inimă...

— Băgaseşi de seamă ? îl cercetează vechiul său prieten.

— Mi s-a părut. Şi, îţi spun drept, era unul din motivele disperărei mele de-astă-noapte. Îmi ziceam : „Cum se poate ca singurul om pe care mi-l credeam prieten, pe care-l stimam, să facă un lucru atît de urît ?“ Nu voiam să cred... Căutam să mă conving că m-am înşelat, dar drojdia îmi rămăsese în suflet: eram foarte amărît. Îmi sporise dezgustul de viață, de oameni — era un pas mai mult spre sinucidere. Acum, m-am înseninat. Să nu mai vorbim de asta...

— Să nu mai vorbim, — dar nu fiindcă mă jenează. Eu socotesc mărturisirea mea ca un triumf, ca o biruință asupra mea însumi, asupra brutei milenare. Am dominat instinctul! Încă un succes al științei, al civilizației, al spiritului asupra materiei. Sînt foarte mîndru de această nouă experiență, sînt foarte mîndru!

Toate sforțările, toate sacrificiile omului modern, trebuie să tindă spre regăsirea conștiinței sale. Conștiința e suprema civilizație. E diamantul pur ce zace-n noi; sîntem datori să-l șlefuim neîncetat. E filtrul magic prin care trebuie să trecem toate acțiunile noastre.

Altminteri, în zadar am mai ieșit din caverne!

Și-acum, spune-mi: de ce-ai venit?

— Doctore, mi se pare că înnebunesc...

— Dac-o spui, înseamnă că nu e nici un pericol. Nici un nebun nu crede că e nebun.

— Doctore, mi se pare că înnebunesc și am venit să-ți cer o consultație.

— Cinci sute!...

Poetul scoate o hîrtie din cele înapoiate de doctor și, cam surprins, i-o întinde.

— Poftim!...

Doctorul se așează la biroul său, îl poftește pe un scaun bine luminat, se concentrează, îl invită să vorbească.

— Doctore, d-ta crezi în fantome?

— Acuma văd și eu că începi să-nnebunești...

— Să vorbim foarte serios. Crezi în fantome?

— Nu, firește că nu.

— Dar știința ce spune? Le admite?

— Nu. Fantoma e o gînganie pur literară.

— Există oameni cari văd fantome?

— Destui...

— Și cum explică știința aceste viziuni?

— Cei ce văd fantome sînt de două categorii; nebunii și escrocii, aceștia din urmă ca să exploateze nebunia celor dintîi.

Mai sînt și semi-escrocii, cari sunt și semi-nebuni. Aceștia se sugestionează să vadă fantomele, dar nu cred în ele decît pe jumătate. Fenomenul e foarte frecvent, mai ales la ședințele de spiritism.

— Cei ce nu mint, cei ce-ntr-adevăr au halucinații, cum sînt priviți de voi?

— Oameni cu nervii detracați. În special, cei ce au omorît. Remușcarea ia forma unui spectru. Cred, de pildă, în apariția postumă a lui Banco. E foarte firesc ca Macbeth, care l-a ucis și e supraneurastenizat, să-i vadă umbra foarte des. Nu admit însă spectrul lui Hamlet. Aș fi înțeles dacă bătrînul rege ar fi apărut lui Claudiu, asasinului. El apare însă tînărului Hamlet, care era cu totul nevinovat. Mai mult, îl văd și alții: Horațiu, santinelele. Neavînd o explicație logică, această fantomă nu poate suscita decît un interes pueril.

— Așadar, toți cei ce văd fantome le-au cunoscut, odată, aievea... Fantomele sînt proiecțiuni ale trecutului...

— Da. De multe ori, oameni afectați de moartea unei ființe adorate, o văd și mai ales o aud. Sau li se pare că o aud — și asta e totuna. E o epuizare nervoasă, care se vindecă o dată cu ivirea unor noi afecțiuni, distracțiuni sau, numai, prin simplă trecere de vreme... De obicei, victimile spiritismului se aleg printre oamenii cari trec prin această mare criză de durere...

— Doctore, eu am văzut azi-noapte o fantomă.

— Posibil. Erai supraexcitat. Mi-ai vorbit de mama ta. Se prea poate s-o fi văzut pe dînsa...

— Nu, doctore, nu era nici mama și nici vreo altă ființă de demult... Era o necunoscută...

Era o femeie palidă, pe care n-am întîlnit-o niciodată, dar pe care o simt foarte aproape... făcînd parte din mine, din toate melancoliile, din toate speranțele mele, din viitorul meu, cu care se contopește. E femeia predestinată. Eu cred că fiecare dintre noi e sortit unei alte ființe, care va trebui să vină odată și fără de care nu poți trăi, cum nu poți trăi fără inimă...

— E foarte frumos ce spui, dar n-are nici o legătură cu fantoma.

— Ba da. E unul și același lucru.

— Susții ?

— Cu încăpățînare !

— Atunci e grav. Ia spune-mi : ai avut vrun dement în familie ?

— Nu...

— Adu-ți bine aminte...

— Nu...

— Nici vro somnambulă... vrun unchi vizibil maniac... vro mătușă bigotă, care vorbea cu Maica Domnului ?

— Ești idiot, doctore ?

— Nu rîde : te-ntreb foarte serios ! N-ai auzit, în familia ta, povestindu-se de vrun spirit fantast, plecat să caute aur în California, s-ajungă general în armata țarului sau să cucerească vrun ținut polar ? În sfîrșit vrun aventurier, un excentric...

— Nu, afară de bunicul dinspre mamă, care era un pasionat colecționar de fluturi...

— A-ha ! Te-apropii...

— Dar care a murit în toate mințile, la nouăzeci de ani, după ce scrisese cartea sa celebră despre *Insectele Europei*...

— Te depărtezi...

— Afară de el, toți în familia mea, au fost făpturi normale, aproape mediocre...

— Ia spune-mi : cînd erai mic, vedeai stafii ?

— Nu ; vedeam îngeri.

— Poet...

— Da. Dar nebun nu ! Remarci cît sînt de lucid. M-ai interogat ca pe-un asasin — și n-am spus nici o elucubrație. Sînt în toate mințile și ți-o spun : am văzut o fantomă.

— Atuncea nebunul sînt eu, care nu vreau să te cred !

— Nu ești nebun, dar mi se pare că după cum eu, care, ca orice poet, mă nutresc cu himere și sînt puțin cam exaltat, din pricina îndelungatei îndeletniciri a meseriei, tot așa și tu, din pricina meseriei, ești exaltat în sensul contrar.

— Nu te înțeleg...

— Avînd a face numai cu nebunii, vezi un nebun sau cel puțin un maniac, în fiecare om ; nu vrei să crezi nici un lucru pe care rațiunea nu-l poate controla și admite.

— Maniac, da. Fiecare om are o mică manie.

— Afară de tine, bineînțeles.

— Bineînțeles ! În lupta spiritului cu materia, cred că la mine rațiunea a învins... Nemaifiind pradă instinctelor, n-am cum să fiu maniac. Maniile aparțin instinctelor.

— Admirabil. Logica ta nu admite, deci, lucruri cari sînt dincolo de viață, dincolo de lume, dincolo de percepțiunea imediată, a celor cinci simțuri.

— Firește că nu...

— Nu crezi nici în glasurile celor de departe, nici în presimțiri, nici în semnele misterioase din lumile imaginare, în nimic din ceea ce face frumusețea acestei vieți aride și obositoare ?

— Literatură, monșer, literatură... Eu aș spînzura pe toți fabricanții de ficțiuni, cari tulbură omenirea și o abat din calea dreaptă a realităților.

— Fantoma pe care am văzut-o eu astă-noapte, nu este literatură. Te-asigur ! E o realitate !

— Dacă într-adevăr ai văzut-o, numai știința îi poate explica rostul : chestie de nervi.

— Da, doctore, dar după cum singur mi-ai spus, voi, cu știința voastră n-ați înregistrat pînă acum nici un fel de fantomă care să nu fie o remușcare sau o durere a trecutului. Fantoma mea e o fantomă de viitor... Te-am învins !

— Triumful poeziei !... surîde Doctorul, cu multă ironie și mai mult dispreț.

— Unde e scris să triumfe numai știința ? îi răspunde Poetul, iluminat, sigur de o apropiată victorie asupra Doctorului.

— Ai să vezi, pînă la urmă, că tot știința are să triumfe. Să consultăm, dealtfel un savant ceva mai mare decît mine.

Doctorul sună. Intră Paznicul.

— Domnul profesor Paulini a ieșit ?...

— Era prin grădină...

— Spune-i că-l rog să poftească pînă la mine !...

Doctorul Paulini, este un învățat cu reputație europeană !... E profesor la Universitate ; locuiește la mine, în sanatoriu, din pricina scumpetei din oraș ; îi datoresc măcar atîta ! I-am fost elev, m-a protejat foarte mult și mi-a făgăduit catedra sa de neurologie...

Dacă nici el nu va dezlega enigma, să știi că toți trei sîntem buni de dus la balamuc !...

Ah ! domnule profesor, te rog să mă ierți că te-am deranjat... spune Doctorul profesorului, care intră, urmat de Paznic, prin ușa deschisă ceremonios. Profesorul Paulini e un om cărunt, cu o privire vie sub o frunte grea, cu o aparență oarecum sălbatecă, dar foarte blînd la vorbă, la apucături.

Fostul său elev se scoală, cu atitudinea respectuoasă a școlarului care oricît ar îmbătrîni, oricît ar fi ajuns de sus, păstrează pînă la sfîrșitul vieții, o mare timiditate, o admirație infinită, dascălului de odinioară...

— Vă rog să mă iertați, domnule profesor, dar e un caz foarte interesant. Dați-mi voie să vă prezint pe cel mai bun prieten al meu, autorul poemelor *Prințesele îndoliate*...

— A, le cunosc... E o carte rară. Multă fantezie !... spune Paulini cu o voce gravă, întinzînd mîna Poetului.

— Nu-i așa ? Foarte multă fantezie ! subliniază Doctorul, apăsînd ultimul cuvînt.

Ei bine, prietenului meu i se întîmplă ceva foarte ciudat : astă-noapte a văzut o fantomă.

— Fantoma celei care va veni... lămurește Poetul, în vreme ce profesorul Paulini se uită la el, surprins, dar calm, surîzător.

Era o femeie îmbrăcată în alb, purta în mînă o creangă de cireș înflorit... Mi-a spus că va veni într-o zi în viața mea, ca o mîngîiere supremă !...

Profesorul Paulini, pe care nu-l mai miră nimic — a cunoscut atîtea fenomene de dezordine cerebrală ! — spune simplu :

— Foarte gentil !... De obicei, fantomele anunță lucruri sinistre. Ah ! poeții !... Pînă și coșmarurile lor iau forme de idilă...

Intervine Doctorul :

— Domnule profesor, prietenul meu e foarte îngrijorat de cea ce i se-ntîmplă... Ar vrea să scape de obsesia ei. Îl tulbură.

Paulini, tot glumeț, tot calm, sfătuiește pe Poet :

— Mă rog, dacă această fantomă nu se manifestă violent, dacă nu e indiscretă, zgomotoasă, inoportună, n-are de ce s-o gonească. Consider-o, scumpe poete, ca un vis plăcut, iar dacă visului îi urmează simptome fizice neplăcute, atunci ai toată vremea să-ți cauți sănătatea.

Ești poate surmenat ? Ai lucrat mult ?

— Nu...

— Atunci, ai petrecut mult...

— Nici asta...

— Prietenul meu face puțină neurastenie, lămurește Doctorul.

Trăiește singur, printre companioni dezagreabili. E o fire sentimentală, are nevoie de multă afecțiune ; eu cred că lipsa de afecțiune îi provoacă aceste tulburări nervoase.

— Desigur... desigur !... confirmă profesorul Paulini.

Poete, cred că cel mai bun lucru e să călătorești puțin, pe mare, mai ales pe mare. Schimbă aerul și dacă vezi că tot nu te-ai vindecat, însoară-te : e leacul suprem !...

D-ta ce zici, Doctore ?

— Sînt absolut de aceeași părere, domnule profesor... Cu atît mai mult cu cît amicul meu are, asupra căsătoriei, o concepție cu totul creștină.

La auzul cuvîntului *creștină,* spus parcă intenționat, profesorul Paulini, se tulbură. O ușoară iritare îi colorează fruntea.

— Creștin ? Ce înțelegi dumneata prin acest cuvînt ? vorbește el, aprinzîndu-se încetul cu încetul, luînd un ton care contrastează violent cu liniștea surîzătoare de pînă-acum.

Creștinismul popilor, al Inchiziției ? Dar nu vi se pare că religiile batjocoresc credința ? Nu vedeți abuzurile cari se fac în numele crucii ? De aproape două mii de ani, ceea ce am predicat noi în pustiurile Iudeei și pînă la Roma, de două mii de ani, toate s-au prefăcut în cenușă, erezie, prostituție. Rușine ! Mi-am ros tălpile pe pietrele drumurilor, mi-am sîngerat mîinile de toţi mărăcinii, am răguşit urlînd perceptele lui Iisus, ca să văd opera mea schimonosită de popi şi de episcopi, de mitropoliţi şi de ţîrcovnici ? !

Creştinism ? Infamie ! Citeşte epistola mea către Corinteni şi vezi ce face azi Corintul !

Ha ! ha ! Îmi vorbiţi de creştinism. Nebuni ! Sărmani nebuni ! Torquemada şi Sinodul de la Petersburg ! Sinodul care a excomunicat pe Tolstoi şi-a îmbrăţişat pe Rasputin. Mi-e scîrbă... Mi-e scîrbă !

Furia profesorului Paulini atinge culmea. E roşu tot. Iese supărat, zgomotos, trîntind uşa.

Poetul e consternat.

— Ce-nsemnează asta, doctore ? Ce e farsa asta sinistră ?

Doctorul surîde enigmatic :

— Nu e nici o farsă, dragul meu. E o experienţă.

— M-ai pus faţă-n faţă cu un nebun ?

— Nu e nebun. E chiar doctorul Paulini, profesorul de la Universitate, care e-n toate minţile. Judecă orice lucru, cu o luciditate perfectă. Ai văzut...

— Da... Tot ce-a spus pîn-adineauri, era foarte logic...

— Ei bine, profesorul Paulini are o nebunie : se crede Apostolul Paul. E singura lui sminteală. Am adus vorba înadins de creştinism — e resortul care-i pune în mişcare nebunia...

— Şi de ce-ai făcut asta ?

— Ca să-ţi dovedesc că cineva poate să fie foarte echilibrat, în toate privinţele şi să aibă, totuşi, un grăunte de nebunie. Ca să-ţi dovedesc că tu, care eşti un om întreg la cap, ai totuşi o marotă : fantoma.

Ai văzut o fantomă — după cum doctorul Paulini e Apostolul Paul — încolo sînteţi perfect sănătoşi, amîndoi !

Poetul se cutremură. Îşi dă seama că înţeleptul său prieten are dreptate.

— Doctore, Doctore, mă înspăimînţi... Mi se pare acum că înnebunesc de-a binelea...

— Nu ! îl asigură Doctorul, sunînd ; şi ca să-ţi dovedesc, vom mai face o experienţă.

Paznicul intră.

— Adu-mi aici pe numărul 17.

Paznicul iese.

— Numărul 17 este un inginer foarte reputat, foarte bogat, care a călătorit mult. S-a întors din Extremul Orient cu ferma convingere că e împăratul Japoniei. Încolo e omul cel mai bine echilibrat din lume. Boala lui însă e incurabilă. Îl am de trei ani aici — şi nu e nici o speranţă de scăpare. Vrei să vorbeşti tu singur cu el ?

— Mi-e penibil...

— Încearcă, totuşi... Are o conversaţie foarte agreabilă. Cînd vei crede de cuviinţă, adu vorba de Japonia. Să vezi !...

Cîteva minute trec. Paznicul sanatoriului introduce pe „Împăratul Japoniei" ;

— M-ai chemat, doctore ? întrebă el cu tonul cel mai simplu din lume...

— Da... Am întrebat de dumneata şi mi s-a spus că eşti liber... Voiam să-ţi prezint pe amicul meu, poetul...

— A, îl cunosc pe domnul, după fotografie... Îmi pare bine !... Oamenii celebrii nu-i întîlneşti pe toate cărările — mai ales în ospiciile de nebuni !

Împăratul Japoniei, care ştie că Doctorul primeşte tot felul de candidaţi la cămaşa de forţă, face un semn doctorului, întrebîndu-l din ochi dacă Poetul e nebun. Doctorul îi răspunde, tot printr-un semn, că nu.

Asigurat, Împăratul Japoniei, îşi propune să vorbească noii sale cunoştinţe ca unui om normal şi-l ascultă cu bunăvoinţă :

— Şi eu sînt încîntat că vă cunosc, spune Poetul. Am auzit de lucrările d-voastră, de inginerie, ştiu că sînteţi un călător pasionat...

— Da,... am umblat tot pămîntul, i-am văzut toate minunile, dar regret că n-am fost în Africa Centrală, unde se găsesc cei mai bătrîni arbori din lume. Sînt nişte cedrii gigantici, rămaşi dinaintea potopului... Îmi pare foarte rău...

— Ce vă împiedică să vă duceţi ? !

— A, nu cred să mai plec din ţară... Am îmbătrînit... N-aş mai putea suporta o călătorie lungă. Şi-apoi nici nu mă simt prea bine. Am muncit prea mult în tinereţe.

Sînt istovit... Nu mă lasă nici Doctorul... zice că trebuie să mai stau un an în sanatoriul lui. Îmi face băi de electricitate. Ştii că nici d-tale nu ţi-ar strica o cură de cîteva luni... Pentru intelectuali, electricitatea e foarte bună. Calmează, regenerează...

Doctore, ştii că tratamentul d-tale e inutil pentru biata copilă de la nr. 7.

Am vorbit cu ea pînă mai adineauri. Aiurează. E foarte drăgălaşă, dar starea i se înrăieşte pe zi ce trece... Azi-noapte...

— Da... A strigat... toată noaptea !... O să trebuiască s-o punem în cămaşa de forţă ! completează Doctorul.

— Nebuniile din dragoste par a fi cele mai cumplite... Simţirea e mai gingaşă : primeşte mult mai adînc o rană, continuă Împăratul Japoniei, trezind via curiozitate a Poetului, care întreabă :

— De cine e vorba ?

— De fata care era la mine cînd ai venit !... răspunde Doctorul.

Iar Împăratul Japoniei lămureşte :

— Iubea un tînăr — părinţii n-au lăsat-o să-l ia, el s-a însurat cu alta, fata a înnebunit. Acum vrea să se facă actriţă, să joace pe Desdemona şi să spuie lui Othello că nu l-a înşelat, să n-o omoare. Sărmana ! A aflat de trădarea iubitului seara, la teatru, pe cînd se juca *Othello*... De atuncea nu şi-a mai venit în fire...

— În Japonia aţi fost domnule inginer ? întrerupe Poetul, emoţionat.

Surîzînd, inginerul se adresează Doctorului :

— Întreabă dac-am fost... Doctore, spune-i d-ta dac-am fost şi mai ales, cine am fost... Pe mine nu m-ar crede !... Spune-i doctore, spune-i, să vedem ce cap o să facă...

Se apropie de urechea poetului, îi şopteşte ceva.

— Da, da ! Asta am fost eu acolo — şi de asta nu plec în Africa Centrală. Cînd o fi să plec — plec la Tokio, să-mi reiau tronul strămoşilor. Da, da, tinere... Degeaba te uiţi lung la mine... ţi se pare că dacă sîntem într-o casă de nebuni, sînt nebun şi eu... Nu, Poete. Vezi cît de calm ţi-o spun — dac-aş fi nebun, aş urla şi m-ar pune Doctorul în cămaşă de forţă, ca pe Desdemona... Aşa e doctore ?

— Desigur... desigur !... îi răspunde Doctorul, care începe să se plictisească ; a doua experienţă i-a răuşit : Împăratul Japoniei nu-l mai interesează.

— Dar n-aş vrea să te reţin !... adăugă el, întinzîndu-i mîna. Ne vedem la patru, nu ?

Împăratul Japoniei i-o strînge cu efuziune :

— Exact ! Numai un inginer şi un medic pot fi atît de precişi... Scumpul meu poet, omagiile mele !...

Salută cu un aer de uşoară superioritate şi iese. Pauză. Clipe stranii fîlfîie-n văzduh. Poetul e desfiinţat. Îşi dă seama că şi el a pornit pe calea nălucirilor.

— Ei, ce zici ? întreabă Doctorul, cu o demonică satisfacţie-n privire.

— E grozav ! Oare în halul lui să fiu şi eu ?

— Nu încă ! Dar ascultă-mă... Eşti ameninţat... Ca să scapi, fă ce ţi-a spus profesorul Paulini : pleacă !... schimbă aerul şi mai ales, schimbă-ţi prietenii... Iar dacă tot nu te linişteşti, însoară-te !...

— Am să fac tot ce mi-ai spus...

Poetul ascultă ca un copil. Nu mai are nici un răspuns, nici o părere. Trebuie să se supună. Chiar azi va pleca, da-da !... Departe... cît mai departe...

— Asta e semn bun. Faptul că te-ndoieşti, că vrei să reacţionezi, e cel mai bun indiciu că nu mai crezi în apariţii... că nu mai e nimica grav.

Doctorul are aerul uşor plictisit şi de prietenul său. De cîte ori i se prezintă un bolnav, el se pasionează, îl cercetează cu grijă. Îndată ce a pus diagnosticul şi a prescris remediul, nu-l mai interesează, se gîndeşte la altceva...

— Mi-ai dat revolverul ? !

— Da !... spune Poetul, trezit din prostraţiune.

Îi dă revolverul.

Simte că nu mai are nimic de vorbit.

Îşi ia rămas bun.

— Îţi mulţumesc, doctore. Mă duc chiar acum să-mi fac geamantanul. La revedere !

Doctorul a rămas singur. Cercetează nişte hîrtii. A şi uitat pe cei de pîn-acum. Sună.

Intră Paznicul, cu care înfiripează un dialog cotidian :

— Numărul două s-a potolit ?
— Da. I-am scos cămaşa.
— Bine. Adu-l aici.
— Am înţeles.
Şi conversaţia se întrerupe sau urmează cam tot aşa.

III. „SUNT LACRIMAE RERUM...“

Casa Poetului — apartamente spaţioase, interior vechi şi bogat, în care au murit cel puţin trei generaţii — şi-a pierdut mireasma de sulfină şi de mere domneşti, de cînd uşile s-au deschis Morfinomanei şi Maestrului.

Fum gros de ţigară, înecător, şi abur de eter s-au risipit în odăi, îmbîcsind covoarele, perdelele, stofa jilţurilor, broderiile bătrîne, odăjdiile unui odihnit episcop. Praful a copleşit portretele cu rame de aur late şi înflorite, de unde privesc, ca printr-o ceaţă, bunice tinere, moarte de mult, ofiţeri de-acum o sută de ani şi strămoşi cu cravate răsucite, cu părul adus pe tîmple şi cu pîrguieli surîzătoare în obrajii rumeni. Decoraţiile lor lucesc în focuri vii, cu toţi anii, cu toate moliile, cu toată funinginea şi aţele de păianjeni aninate de pereţi, mînjite pe tablouri.

O mînă bună de femeie — ah, mîna femeiei multaşteptate — cum ar trece, ca o minune, ca o fîntînă de apă vie şi ar trezi toate, din somnul lor greu, plin de vise urîte !... O bună mînă de femeie — ah ! alba şi tînăra mînă a soţiei visătoare ! — cum ar deschide ferestrele, ar scutura praful, ar unge cu unt de nucă stejarul vechi al mobilelor, cu felii de măr ar curăţa tablourile de mîlul anilor, ar afuma cu iarbă-mare prin casă, apoi ar înşira gutuile rînduri-rînduri pe bibliotecă, pe sobele vechi de zid şi ar aprinde candela stinsă de mult, în faţa iconostasului ! Ah, mîna albă şi liniştită şi bună !

Dar n-a venit încă şi casa e pustie. Mai rău. Casa e năpădită de duşmani. Un poet sărac stă înfundat într-un divan, cu un picior pe altul. E singur, fumează şi ţine ochii în tavan ; deasupra cineva cîntă la pian.

Soarele începe să se plece. S-aud paşi. Sînt paşii nervoşi ai cuiva care trînteşte uşile şi intră autoritar : Morfinomana. După fumul proaspăt şi abondent al ţigărilor, a recunoscut pe Maestru. E supărată că l-a găsit iar. Tuşeşte, mormăie ceva, apoi îi aruncă un :

— Eşti aicea, nu ?

— *Eu* sînt aici ! răspunde Maestrul apăsînd pe-ntîia vorbă.

Agitîndu-se mult, lovind mobilele, bodogănind, Morfinomana se duce spre fereastră, o deschide, trîntind-o. Aerul începe să se limpezească. E un amurg de vară plin de aur şi de zorele. Un miros de grădină stropită năvăleşte-n casă şi se luptă, biruitor, cu fumul.

— De tine întrebam şi eu !... Numai tu eşti în stare să otrăveşti aşa odaia !...

Maestrul face „hî ! hî !“, rău. E un rîs stupid, provocător. Ştie că asta o exasperează. Morfinomana fierbe. Se repede la el, îl apucă de picioare, i le aruncă de pe fotoliu. Încăpăţînat, poetul bătrîn şi sărac le pune la loc şi rînjeşte :

— S-o scurtăm !

Tu n-ai să intri niciodată aici ca femeie legitimă, ai auzit ? Eu ştiu ce ştiu... Aşa că te superi de pomană. Aerele astea de gospodină nu te prind. O ştiu şi eu, o ştie şi amicul... De nevastă nu te ia ! Mai bine lasă-mă-n pace, ca să te las şi eu... O mînă spală pe alta. Hi ! Hi !

— Nu-mi fac iluzii, n-avea grije. Dar nu-mi place să te văd cu picioarele pe divan, or' al cui ar fi ! E ceva urît — asta numai o femeie o poate pricepe. Bărbaţii nu-şi dau seama că şi lucrurile au un suflet şi le calcă în picioare...

„Sunt lacrimae rerum“...

— Da' de unde ştii tu proverbul ăsta latin ?

— Nu ştiu nici un proverb... Asta o simte orice femeie.

— Femeilor le e milă numai de lucruri, nu şi de fiinţe.

— Cînd vei fi şi tu un lucru, are să-mi fie poate milă şi de tine... Dar pîn-atunci nu pot să te sufăr. Nu pot să sufăr nici un bărbat !

Pornită pe calea destăinuirilor, Morfinomana începe să uite că stă de vorbă cu duşmanul ei neîmpăcat. Generalizează. În definitiv, Maestrul nu-i este cu totul străin. Contactul lor zilnic, veşnicile lor certuri au creat între ei un fel de intimitate ! Dezagreabilă, fără îndoială. Dar totuşi, intimitate. Ceva din nemulţumirile cotidiene, din mizeriile împărtăşite ale unei căsnicii, care, oricît ar fi de urîcioasă, rămîne căsnicie.

Sînt clipe cînd se-nţeleg : atunci cînd au să se plîngă de protectorul lor. Fiecare se-ntrece să-i găsească neajunsuri. Nu se opresc, nu-şi reiau duşmănia decît atunci cînd unul din ei s-a întrecut lăudîndu-se şi ocărînd pe Poet.

Atunci redevin duşmani. Maestrul e şi el un bărbat. Iar Morfinomana nu-i poate suferi.

— Sîntem sclavele lor... Uite, ce viaţă am eu ? !... Trebuie să stau aici zi şi noapte ! Şi mama îmi scrie mereu să mă duc s-o văd... Ah, ce bine mi-ar prinde cîteva luni, la ţară, cu mama !

Morfinomana are o mamă. Ah, mamele femeilor cărora nu le-a văzut nimeni mama, vreodată !... Mame sfinte, cari stau undeva, departe, în singurătăţi de castel, în reculegerea unei mînăstiri, în bogăţia unei ferme, printre găini grase şi vaci de peisagiu elveţian !...

Mamele acestea pe cari un colonel le-a înşelat odinioară şi-acum îşi ispăşesc greşeala în contact cu natura purificatoare, plîngînd de dorul fetii care face teatru, în oraşul tentacular !... Mamele acestea cari n-au alt vis decît să-şi vadă copila măritată cu vecinul de moşie, tînărul bogat şi nobil, îndrăgostit de ea de cînd se juca printre cireşii din parc, ca o zînă din poveşti !

Mame cari pot fi şi mătuşi, sau simple doici, sau o bunică improvizată, mame uneori mai tinere decît copila lor, mame cari nu apar decît în momentele fundamentale ale vieţii, şi cari, asemeni acestor momente, nu sînt niciodată aceleaşi, de cîte ori sînteţi evocate, o mame iluzorii, cît loc ţineţi voi în viaţa unui om îndrăgostit de-o femeie a cărei mamă n-a văzut-o niciodată !...

Morfinomana e zguduită şi dînsa, foarte des, de acest fior filial. Dealtfel, e singurul sentiment pe care i-l respectă Maestrul : a avut şi el o mamă, dar n-a cunoscut de la dînsa decît certuri şi bătăi şi privaţiuni.

În mama Morfinomanei, el vede fiinţa ideală, de care vorbesc toate cărţile, mama pe care el n-a avut-o, venerabilă fiinţă care e surîsul copilăriei. Maestrul nu rîde acum. Îşi pleacă fruntea, pios. Încurajată, Morfinomana continuă să-şi plîngă soarta :

— Poţi să pleci ?... Mi-am sacrificat toată tinereţea pentru omul ăsta... Şi n-am nici măcar două-trei luni de libertate...

Maestrul are şi el un calvar. Bocetele celeilalte nu-l interesează : ce e dînsa decît o biată femeie, fără rost în viaţă, fără nici o importanţă ? Centrul acestei case este el. Pe Ierusalimul său pierdut plînge acest nou prooroc Irmiah :

— Dar eu ? Pe mine nu mă plîngi ? În loc să-mi văd de opera mea literară, trebuie să fac pe „secretarul“ dumisale... Să-i duc poeziile la reviste... să-i fac corecturi... să-i scot cărţile. El a tipărit pîn-acum opt volume, auzi, opt — şi eu nici unul.

— Lasă, nu te mai plînge... Cu tine a fost gentil. Nu mai găseai tu altul ca el... Spune mai bine că ţi-e lene să scrii... El te-a luat secretar aşa de formă, ca să nu-ţi dea bani degeaba. Dragă, tu nu trebuie să te plîngi ! Între noi trei, eu sînt singura victimă, aşa să ştii !

Acest colocvium, lipsit de unitatea preocupărilor lor e întrerupt de zgomotul civilizat al paşilor Poetului.

— Ia mai taci, mi se pare că vine !... anunţă Maestrul.

Şi amîndouă figurile devin grave, nemulţumite, înţepate.

Poetul intră, surîzător. Vorbeşte repede, simpatic, aproape glumind, ca un om care şi-a făcut curaj şi dă o mare bătălie : e terorizat.

Ştie că hotărîrea lui de a pleca va fi primită, ca orice hotărîre a lui, cu mîrîieli.

Cele două fiinţe, de care n-are curajul să se scuture, sînt cumplit de unite cînd e vorba să-l judece.

Scoţînd din buzunar un carnet cu foi verzi şi roşii, el îl agită :

— Copii, ghiciţi ce-am eu aici ? A, imposibil să ghiciţi ! Staţi jos, ca să nu cădeţi... Aşa ! Am un bilet circular....

— Circular, cum? Unde circulă? întreabă Maestrul, acru.

— În jurul pămîntului... Un bilet de clasa I, în care intră şi masa: ultima invenţie a unei companii americane.

— Şi tu vrei s-o brevetezi? aruncă Maestrul, mai acru.

— Nu... Vreau s-o folosesc.

Maestrul nu înţelege:

— Şi cum vrei s-o foloseşti?

— Foarte simplu: mă duc să fac ocolul pămîntului!

Zarurile s-au aruncat: fraza hotărîtoare a fost spusă. Morfinomana, care a tăcut pîn-acum, sare dintr-o dată, ca un leopard:

— Da' ce te-a găsit?

Văzîndu-i agresivi, Poetul schimbă tonul. Devine imperios şi el. Pe un ton mai potolit ca al lor, bineînţeles, dar plin de energie, de mustrări, de dor de ducă, el le vorbeşte fixîndu-i rînd pe rînd.

— M-a găsit, dragii mei, o neurastenie cumplită...

N-o pot vindeca decît aşa. M-am săturat de toţi, de toate, m-am săturat de mine însumi... nu mai pot sta aici!...

Maestrul nu se lasă bătut. Tot sarcastic, silabisind, el întreabă:

— Şi... ţi-a venit aşa... dintr-o dată?

— Aproape!... murmură Poetul.

— Şi mie să nu-mi spui nimic?! intervine Morfinomana.

— V-o spun acum, la amîndoi, se scuză el, roşind uşor, slăbind în faţa dublei agresiuni.

— Ne-o spui cam tîrziu, dragă!... rînjeşte Maestrul, simţindu-l că şovăieşte.

Poetul se încordează iar:

— Trebuia să vă cer voie?

De data aceasta, Maestrul lasă el tonul.

— Nu asta, dar...

— Dar?

— Îl pregăteşti pe om... Îl anunţi cu o săptămînă înainte...

— Nici eu nu eram pregătit! spune Poetul, care nu poate să ducă lupta înainte. Şi-a adunat toate puterile ca să-şi anunţe plecarea. A anunţat-o. S-a sfîrşit. Acum, răsuflă uşurat şi vorbeşte iar cu glasul său obişnuit: blînd, să nu supere nici o ureche, alegînd cuvintele, să nu rănească nici un suflet.

— ...Mi-a venit aşa... deodată... Adică nu...

Drept să vă spun, nici nu mă gîndeam. Doctorul mi-a spus. Întrebaţi-l!

Maestrul face un semn cu mîna:

— Dragă, asta te priveşte...

Apoi, nu mai spune nimeni nimic. Poetul se uită împrejur. Ar vrea să rămîie singur. Dar n-are curaj să le-o spună. Insinuează:

— Aşa... Şi-acum să-mi fac geamantanul...

Femeia se trezeşte în Morfinomană, gospodina:

— Să te ajut şi eu...

Şi se repede la un dulap. Caută geamantanul. L-a găsit. Îl scutură. Începe să-l înfunde cu rufe. Apoi îl lasă: caută cufărul...

— Ştii, nu iau cufăr: un rînd de haine şi şase de rufe. Un geamantan de mînă şi atît!

Morfinomana începe să împacheteze lucrurile desemnate.

Obosit, Poetul se lasă într-un fotoliu:

— Aşa am visat eu întotdeauna să fac o călătorie mare: fără grija cuferelor; o valiză, în mînă şi cîteva cecuri în buzunar: ca pasările cerului.

— Pasăre cu cecuri n-am mai pomenit! spune Maestrul, ca să nu tacă.

Poetul se agaţă de această replică şi încearcă să deplaseze interesul plecării sale:

— Apropo de pasări: ştii că s-a reîntors rîndunica proprietarului: avea la un picior un inel şi numele unui fermier din Noua Zeelandă. Curios, nu? Plin de nostalgie.

— Lasă, nu mai schimba vorba, îl taie Maestrul care se ridică, aproape amenințător.

Zi, pleci, hai? Cum?

Ușor enervat, în vreme ce alege niște ghete, Poetul vorbește cu calapoadele :

— Cum ! Cu vaporul ! Pe urmă cu trenul, pe urmă cu trăsura, pe urmă cu cămila, pe urmă, poate, cu aeroplanul, pe urmă cu elefantul...

— Pe urmă pe un crocodil, nu ?

Dezarmat, Poetul surîde. E mai bine să le ia toate în glumă.

— Cum se călătorește, Maestre ! Se prea poate ca trecerea Nilului s-o fac pe un crocodil !

Maestrul n-are poftă de glume.

— Da' Niagara, cum ai s-o treci ?

Tot glumind, Poetul îi aruncă :

— După sistemul clasic, în butoi !

Furios, Maestrul își ia pălăria și vrea să plece :

— Drum bun, scumpe amice. Să ne vedem cu bine !

Poetul îl oprește. Nu-l rabdă inima să se despartă supărați.

— Da' de ce pleci ? Mai avem de vorbă !

— Acum e prea tîrziu... Ce să mai vorbim ? Și iar se îndreaptă spre ușă.

— Stai, dragă... Mai avem de aranjat situația ta. Vreau să te știu liniștit...

— Cîte gulere ? intervine Morfinomana ca s-aducă aminte că mai există și dînsa.

— Zece. Unu pe zi mi-ajunge. La primul port cumpăr altele și pe cele purtate le arunc. E un sistem englezesc... Cel mai bun !

Dar nici Maestrul nu vrea să fie uitat, pierdut printre rufe și aruncat ca un simplu guler :

— Da' ce să-ți mai bați capul cu situația mea ?! Să lăsăm ipocriziile !... pledează el.

— Nu e nici o ipocrizie. Eu nu lipsesc mai mult de un an. Trecem acuma pe la bancă și-ți las să ridici lunar...

— Mă scoți la pensie, cu alte cuvinte !

— Da' unde dracu tot găsești răspunsurile astea, frate ! În fiecare vorbă a mea, în fiecare gest, vezi ceva jignitor. Îți dau și de buzunar lasă !

— Cravate iei ? întreabă, cu capul în dulapul deschis, femeia care-i face geamantanul.

— Șase. Dar numai lavaliere.

Maestrul rînjește :

— Să-i fluture pe bordul vaporului, ca la cinematograf.

— Exact. Cum ai ghicit ? rîde fugarul.

— Nu mi-ai spus tu singur, la un film ?

— Cum aș vrea să fiu în locul tipului care stă pe bord și-i flutură vîntul lavaliera.

De mult te bate pe tine gîndul să te duci... Știam eu !... Da' odată nu te-ai gîndit să mă întrebi și pe mine dacă n-aș pleca ! Eu n-am drept, firește. Eu sînt sărac... n-am moștenit milioane... Ah ! dar mi-o veni și mie ziua libertății ! Am să-mi cumpăr și eu un bilet circular — ba am să iau două-trei, fiindcă eu nu sînt egoist ca tine. Eu am să mai iau și pe alții !

Gospodina din Morfinomană a murit, o dată cu completarea geamantanului. Acum se trezește într-însa femeia abandonată, care găsește că are dreptul să se supere și ea. Nu poate renunța la dulcele cuplet final.

(Poetul tocmai se-ntreba cum de-a găsit-o resemnarea, așa, din senin.)

— Da, desigur, cum o să ia pe alții ? Eu sînt bună să-i fac bagajele, să-l întreb dacă-l doare capul și să-i fierb ceai de tei cînd (nu) poate să doarmă !

Înaintînd spre Poet care nu știe cum să se-ngroape în jilț, îl atacă elocvent :

— Din pricina ta, să știi, din pricina ta m-am învățat să iau morfină... m-am detractat... am ieșit din rîndul oamenilor... Și acuma pleci, firește, și nu mă întrebi ce mă fac...

— Dar, scumpa mea, crezi că nu m-am gîndit la tine ? Ai să ai tot ce-ți trebuie...

— Nu e vorba de asta... E vorba ce fac eu singură... aici ?!

— Du-te la țară, la mama ta... Mi-ai spus de-atîtea ori c-ai vrea s-o vezi, să stai cîteva săptămîni acolo... Acuma e momentul cel mai potrivit !...

Această subită evocare a sfintei ființe de la moșie, aruncă un duș calmant pe furia Morfinomanei. Nu mai are nici-o replică la îndemînă. De frică să nu fie și el expediat în vro mînăstire sau la sanatoriu, Maestrul a tăcut. O lungă tăcere se face. Poetul ar vrea să-ncuie casa. Plecînd, n-o poate lăsa cu uşile şi ferestrele deschise. Cei doi prieteni ai săi au cîte-o cheie, fiecare. Ar vrea ca ei să i-o dea de bunăvoie. Le bănuieşte, încă, delicateţe sufleteşti. Nici unul, însă, nu mişcă. Întinzînd mîna, Poetul îngînă, roşind iar :

— Îmi daţi cheile ?

— Ce chei ? ! sare Morfinomana.

— Cheia de la apartamentul meu... Nu de alta, dar, plecînd, aş vrea să-l ştiu încuiat... Voi tot n-o să mai veniţi p-aici ! Aşa că...

Cel dintîi, Maestrul, mai acru ca oricînd, foarte jicnit, scoate din buzunarul de la spate al pantalonului o cheie. I-o întinde într-o mare linişte : se aude clar pianul deasupra...

— Mă rog, mă rog... nu e nevoie de explicaţii... Poftim !...

— Poftim !... i-o-ntinde Morfinomana cu acelaşi joc.

O mare pauză, penibilă. Poetul se simte foarte jenat, aproape ruşinat de gestul său. Ceilalţi doi sînt ofensaţi şi au luat poze de cea mai desăvîrşită distincţiune.

Ca să rupă gheaţa, Poetul îşi freacă palmele, îi bate pe umăr, mîngîie pe Morfinomană, aranjează cravata Maestrului.

— Aşa !... Şi-acum — gata !... Mergem la masă, cîteşitrei, nu ? !... pentru ultima oară... Curios ! Parcă plec numai pentru o zi-două... N-am deloc sentimentul înstrăinării !

Această expansiune lasă absolut indiferenţi pe ceilalţi doi pateneri. Şi iar se face o pauză, mobilată numai de notele clavirului cari poate că aleargă dincolo de tavan, pe podele. Cîteşitrei ascultă.

— E o muzicantă excelentă !... spune Poetul.

Maestrul rînjeşte iar :

— Cine ? Înstrăinarea ?...

— Nu, pianista de sus. Să vedeţi ce mi s-a-ntîmplat cu ea.

Celorlalţi doi, le e cu totul egal ce s-a întîmplat Poetului cu pianista de dincolo de tavan.

— N-ar putea nimeni să spună că n-are talent.

Cîntă frumos, nu-i aşa ? Eu, cel puţin, îi datorez multe din poeziile mele... Seara, cînd sînt singur şi-o aud... fără să vreau, simt în suflet acea atmosferă simpatică, acea adunare de nouri interiori încărcaţi şi fecunzi, pe care unii au numit-o inspiraţia... şi-atuncea scriu... Poeme pe cari nu le sfîrşesc... le reiau a doua zi — bineînţeles nu-mi mai plac, căci ceea ce adaug e artificial, mecanic... Multă vreme, am crezut-o cea mai frumoasă, cea mai ideală fiinţă din lume... Ceva, aşa, în genul muzei clasice... nu voiam s-o cunosc prea curînd — aşteptam clipa asta ca o încununare a tuturor aspiraţiilor mele... Ţi-aduci aminte, maestre versurile *Femeia care cîntă*... E una din puţinele mele poezii cari ţi-au plăcut.

— Nu... Nu mi-aduc aminte.

— Începe aşa... Stai... Da...

> Femeia care cîntă deasupra mea, la pian
> E, poate, fericirea de-atîtea ori visată...
> O văd înaltă, pală, cu zîmbet diafan,
> Cuminte, visătoare şi mult îndurerată...

Ei bine, monşer, n-am apucat să public bine versurile astea, şi muza mea s-a prezentat : bătrîioară, surîzătoare şi cu ochelari ! Mi-a mulţumit pentru poezie şi mi-a mărturisit că e dispusă să se mute aici, ca să-mi consoleze singurătatea... vedeţi, o iluzie mai puţin... De ce ţin oamenii cu orice chip să ne strice iluziile ?... Cine a pus-o să se dea jos ? Cine-a pus-o să-mi citească poezia...

Ca şi cum n-ar fi auzit nimic :

— Şi... cînd pleci, întreabă Maestrul ?

— Diseară....

— Expeditiv, om, n-am ce zice... În orce caz frumoasă farsă ! Bine ştii să te ascunzi !

Nervii poetului s-au crispat. Nu poate să mai reziste.

Lupta pe care o duce de o jumătate de oră cu cei doi inamici l-a covîrşit. Ar vrea să strige, să agite scaune, să-i gonească pe-amîndoi, aruncîndu-le, în cap, volumele marii enciclopedii, precedate de cîteva vase antice, persane. Dar se stăpîneşte. I-a trecut. O extenuare infinită a luat locul furiei — într-o jumătate de minut. Exasperat, el îşi lasă braţele de-a lungul corpului, îşi loveşte palmele de coapse.

— Da' nu m-ascund ! Da' nu e nici o farsă !... Sînt extenuat... Nu mai pot, credeți-mă... Nu mai pot !... Mă duc, fiindcă am mare nevoie să fiu singur... uite, dac-ați ști cît mi-e de rău. Eu n-arăt... îmi ascund nervii... glumesc... dar sînt foarte istovit... îmi vine să plîng de rău ce mi-e... Crezi că nu mi-ar fi plăcut să am tovarăși de drum ?

Te-aș fi luat pe tine și pe ea, fiindcă eu pe altcineva n-am... Voi sînteți familia mea... Dar e mai bine să ne despărțim cîtva timp... Îmi dau seama, încep să fiu dezagreabil... vă supăr... cînd mă voi reîntoarce însă, am să fiu foarte drăguț... să vedeți... Dar acum... sînt bolnav... mi-e rău... mie foarte rău... Iertați-mă pentru neplăcerile pe cari vi le fac... uite, abia acum simt ce mult vă iubesc, pe amîndoi... dar trebuie să plec... Ah, cum mă doare capul ! Cum mă doare capul !

Își pleacă fruntea-n palme și plînge. Maestrul se duce la fereastră și rămîne acolo, cu ochii în stradă. Morfinomana închide un sertar, se reazemă cu spatele de el, și, imobilă, ascultă notele pianului, cu ochii în sus.

Amurgul copleșește odaia cu raze roșii, apoi cu umbre din ce în ce mai compacte.

Cu fața-n palme, Poetul a-ncetat să plîngă. Stă cufundat în jilț. Nu se mai vede.

Maestrul dă din umeri, își ia pălăria, se duce spre ușă, unde se oprește, crezînd că va fi rechemat. Dar nu-l reține nimeni. Iese. După cîteva minute pleacă și Morfinomana.

Noapte...

O noapte bună, odihnitoare, după atîta zbucium. La capătul ei mijesc zori de-argint, vestitoare de bine.

IV. ÎNTRE PĂMÎNT și APĂ

Scoaterea pașaportului, vizele la diferitele și numeroasele consulate, așteptarea zilei de plecare a transatlanticului i-au luat o săptămînă, în care timp Poetul a fost mai liniștit ca pînă-acum, mai senin. Faptul de a-și ști casa închisă, cînd pleca, de a nu găsi nimic dezagreabil la reîntoarcere, i-au dat un fel de certitudine, de autoritate, de senzație a căminului, a intimității, a propriei sale regăsiri.

De cînd apartamentul său nu mai este un culoar de hotel, Poetul calcă ferm pe pămînt. Pîn-acum, de mulți ani, se simțea în spațiu. Acest triumf asupra amicilor săi — luarea cheilor — i se pare o rară izbîndă ; i-a dat o mare încredere în el însuși.

Perspectiva plecărei îi umple inima de bucurii. Se vede pe mări străine și colorate, în orașe cu palmieri și cupole, pe fluvii abondente, plutind, cu oamenii necunoscuți și amabili. Răsfoiește marea enciclopedie, cu ilustrații vechi, pline de pitoresc : sînt orașe desenate cu penița, turnuri și ziduri de cetate. Studiază drumul, citește descripția și curiozitățile provinciilor pe cari le va străbate, rasele cu cari va veni în contact, flora de sub cerurile cu alte stele, cu alt climat, cari îl așteaptă, înrourate.

Îl obsedează gîndul Indiilor și al Japoniei. Sînt primele locuri ce vin în mintea cui se gîndește să ocolească pămîntul.

Și fiecare peisaj e văzut alături de-o femeie. Știe prea bine că va întîlni, în calea lui — cea mai lungă cale din viața unui pămîntean — multașteptata ființă, nimfa gîndurilor sale.

Acum, viziunea sa de iubire e triplă iar. Atîta cer albastru, atîtea ape însorite, atîtea miraculoase grădini exotice din viitor îi alimentează fantezia cu bogăție. E inspirat. E plin de năzuințe.

Sînt iarăși trei femei la orizont : Oglunda, Cleano și Elfiona. Sînt femeile pe cari le-a cîntat în versurile sale, necunoscute femei, fără țară, fără nici o realitate în jurul lor.

Oglunda e brună și rîde mereu, cu dinți albi și buze roșii. Are umerii rotunzi, sînii goi, tineri ; un inel negru îi strînge bine brațul drept. Și-atîta. Și nu mai știe nimic de dînsa.

Unde va fi trăind ? În inima unor Spanii încă medievale, într-una din casele vechiului Toledo, în care secolele n-au schimbat nimic, într-o insulă din Arhipelag, într-un oraş circazian ? ! Poate !...

Cleano are părul de aur roşcat şi ochii cenuşii... E o făptură de la Nord, pasionată, totuşi, cu priviri de viţiu ; o vede cum închide pleoapele, ca să evite o rază prea puternică, ce-i colorează în roz aurul părului... Şi-atît...

Şi amîndouă aceste năluci de voluptate vin şi trec... Sînt clipe de beţie, sînt patimi efemere, femei cărora nu le cere nici suflet, nici cugetare, sînt amantele ideale, dar nu sînt Elfiona.

Elfiona are mîini muzicale şi glasul armonios, plin de melancolie... Nu-i ştie culoarea părului şi-a ochilor... E o procesiune de armonii sufleteşti, e tovarăşul din eternitate, e soţia.

O va întîlni vreodată, sau pleacă înadins ca să n-o mai întîlnească ? ! Aşa i s-a spus. Călătoria aceasta i-a fost ordonată tocmai ca să ucidă fantoma. Va putea ? Cu cît se apropie ceasul înstrăinărei, cu atît i se strînge inima. Dar trebuie să plece !... Drumul acesta lung e menit să pună frîu nebuniei care-l pîndeşte... Seară de vară, grea de furtuna care se vesteşte. Cerul e cenuşiu, marea pămîntie, pămîntul e de plumb.

Singurul lucru care se precizează în această oră crepusculară e o punte, între ţărm şi un vapor. Un controlor, marinari, pasageri, hamali încărcaţi. Doi soţi bătrîni şi graşi din cari unul are în mînă o foarte mică geantă de voiaj — semn că nu se duce departe — nu-şi mai sfîrşesc bunul rămas.

Controlorul îi desparte.

Cufere imense, cari urcă singure, parcă. Orientali greoi, în scurteici verzi, în caftane de galben-violent.

— Mă rog, unul pe vapor, altul pe pămînt, puntea e pentru cei ce trec !

Dar soţii bătrîni şi graşi, ce par să se fi înţeles de minune în anii lungi ai căsniciei lor nu se-ndură să se părăsească aşa de curînd. Ei caută să convingă pe controlor că pînă la plecarea vaporului mai este vreo jumătate de ceas şi că doamna poate urca pe bord să-şi petreacă soţul. Dealtfel dînsul se va da jos la primul port — peste două ore — şi chiar dacă doamna ar rămîne pe vapor...

Controlorul de bilete nu admite, nu poate să înţeleagă această abatere de la regulament. El ştie că vaporul e pentru cei ce pleacă, pămîntul pentru cei ce rămîn, iar puntea pentru cei ce trec.

Controlorul e simbolul autorităţii, devotat şi implacabil, maşina de înregistrare, ultim vestigiu al ordinei, cel mai puternic stăvilar împotriva oricăror incursiuni de idei şi teorii ce n-au fost încă experimentate.

În vreme ce îşi spune, ultima oară, sentinţa, bunilor burghezi sentimentali, s-a strecurat pe punte un grup tragic, un emigrant care-şi lasă femeia şi doi copii... Sînt lacrămi şi cuvinte consolatoare, ce n-au nici o convingere şi nu conving pe nimeni.

— Lasă... lasă... nu mai plînge... mă-ntorc curînd !... spune emigrantul, iar femeia lui, cu neîncredere, cu durere, geme :

— Cînd ? ! Cînd ? ! Să fie blestemată marea şi vaporul şi pămîntul unde te duci ! Blestemat cine ţi-a spus c-ai să găseşti comori acolo !

Emigrantul îşi mută greul bagaj de pe un umăr, pe altul.

— Nu se poate altfel... Aici, nu mai e chip de cîştigat o pîine... Viaţa e prea grea... Copiii se fac mari... nevoile sporesc... Lasă, nu mai plînge !

— Dar ocolo... Ce-ai să găseşti acolo ?... De unde ştii că te-aşteaptă norocul ? !

— Dragă, draga mea... de-atîtea ori le-am vorbit noi lucrurile astea !... Ştii bine... M-aşteaptă prietenii... am un loc sigur... n-ai văzut scrisorile ? !

— Focul să le fi ars, nainte de a-ţi fi venit ! Să laşi nevastă... casă... copii... să te duci în lume... la întîmplare !

— Pentru binele vostru mă duc... Să vezi ce fericiţi o să fim mai tîrziu... Aşa, n-avem nici o mulţumire... Toată ziua necazuri... certuri... supărări... asta e viaţă ?...

— Aşa cum era, era bună... biata noastră viaţă... eram cu toţii la un loc... Dar acum ?... O să mai am eu linişte, ştiindu-te departe ?...

— Ai să te-nveţi, cum s-au învăţat toate... Ci nu mai plînge, pentru Dumnezeu !... Acum, în ceasul plecărei te-ai găsit să-mi spui toate astea ?... Nici eu nu sînt de piatră... Am şi eu nevoie de-o vorbă bună... eu plec singur... Tu, măcar, rămîi cu copiii, în casa ta... Eu, știu eu unde mă duc ? ! Crezi că las pămîntul cu inima ușoară ?... mie nu mi-ar fi plăcut mai bine să rămîn cu voi acasă, așa cum e ea căsuța noastră, mică și săracă ?... Ușor îmi vine să mă despart de tine și de maimuțele astea drăgălașe ?... Dragii tatei, dragii tatei !...

Se apleca, își ia copiii în brațe, îi strînge, le sărută creștetele, cu furie.

— Ai dreptate... Ai dreptate ! îi răspunde femeia, văzîndu-l înduioșat.

Curaj, dragul meu, curaj... Dumnezeu să-ți ajute...

Îl strînge în brațe, mult, copiii li s-au agățat de genunchi. Cele patru făpturi omenești, par un bloc de bronz, pe care nu l-ar putea desface nimeni. Atît se strîng de tare, atît s-au contopit. Afară de o divinitate : controlorul.

Monoton, metalic, fără pasiune, ca natura, el le spune, bătînd un umăr, care poate fi și-al emigrantului și-al femeiei, atît de tare s-au strîns, în clipa supremă, atîta par de unite :

— Mă rog, unul pe vapor, altul pe pămînt... Pe punte se circulă, nu se stă de vorbă...

Resemnat, emigrantul trece pe vapor, femeia cu copiii se reîntoarce pe pămînt.

Alți emigranți vin și trec... Suflete neliniștite, urmași degenerați ai conchistadorilor, nemulțumiții de azi, învinșii de mîine, rarii cuceritori, marii poeți nerealizați, ei poartă-n ochi splendoarea himerelor și tristețea căminului pierdut.

Un tînăr sărăcăcios încearcă să se strecoare pe vapor.

— Biletul... biletul !... îl oprește Controlorul.

Tînărul se caută prin buzunare, pălește, nu l-a găsit, caută încă, surîde, asigură :

— L-aveam... adineauri... era verde...

— Știu că era verde, dar să-l vedem !... spune Cerberul, fără intenția de-a glumi sau de-a jicni.

Tînărul e dezolat... Știa că nu-l mai are biletul, dar tot spera să-l găsească. Sau poate nu-l avusese niciodată, după cum n-avea nici un fel de bagaj...

Tremură tot. Ochii i s-au umplut de-o disperare imensă, cît oceanul pe care nu-l va mai putea brăzda.

— S-a dus și biletul... S-a dus și el... Îl pusesem în boccea... Da' mi-a pierit bocceaua cu bilet cu tot... Ce mă fac eu acum ? spuse el, aproape plîngînd.

Controlorul nu răsfrânge nimic în ochii morți :

— Mai caută-l. Într-un sfert de ceas poate să-l găsești : deocamdată, fă loc.

Trec hamali cu bagaje. Tînărul se uită împrejur, se pipăie, apoi doborît se lasă la pămînt și plînge, cu capul în palme.

Lunecînd rotund, ca un mare săpun animat, se apropie de el și-l bate pe umăr un bătrîn ce ține în mînă un coș.

E un negustor de chibrituri. Le vinde de vreo patruzeci de ani emigranților. Nu cunoaște decît casa, fabrica de chibrituri și această punte pe care a petrecut mii și mii de ore...

E cel din urmă înțelept. E realizarea supremă a experienței milenare. E cea mai perfectă rimă a controlorului de bilete.

— Ce e, tinere ? Mi-ai rupt inima... De ce plîngi ?

— Mi-a furat bocceaua... cu biletul...

— Și ?

— Și nu pot să mai plec...

Bătrînul n-a întîlnit, de patruzeci de ani, printre atîția care plîngeau plecînd, pe nici unul care să plîngă că nu poate pleca.

E mișcat... N-a fost niciodată atît de mișcat. E drept că n-a fost niciodată atît de bătrîn. Se simte aproape de moarte, a trăit singur, toată viața, și-acum vede golul întregei sale existențe de vînzător ambulant, de propagator al atîtor milioane de flacări minuscule scăpărate o clipă, stinse cu dispreț, într-un fîlfîit efemer de aripioare și aruncate în imensitatea oceanului sau în scuipători.

— Ei, comedia dracului !... Asta e adevărată încurcătură !...

Da' de unde ești dumneata, băiatule ? !

— Viu de departe... Și tocmai acum să rămîn !...

— Încotro plecai ?

— Mă duceam pe celălalt continent...

— Ai ceva rude acolo ?

— Nu...

— Atunci ?

— Mă duceam să muncesc !

— Eh ! Da parc-aici, nu poţi munci ?

— Eu *acolo* voiam să mă duc...

Negustorul de chibrituri nu înţelege acest miraj al limanului visat, această încăpăţînare tinerească. Pentru el, toţi cei ce se duc sînt duşi, pentru vecie. Marea îi înghite cu vapor cu tot. N-a mai revăzut pe nimeni de patruzeci de ani. Nu mai ştie de nimeni şi nu-şi poate închipui pe nimeni dîndu-se jos pe un pămînt nou şi începînd o nouă viaţă... Nu poate admite că cei îmbarcaţi mai trăiesc, din clipa cînd au scăpărat ultimul chibrit din cutia cumpărată la plecare...

O calmă revoltă îl cuprinde iar, văzînd cum acel copil sărac şi slăbănog se îndîrjeşte în dorul ducerei departe.

— *Acolo... acolo !* Parcă acolo nu sînt aceiaşi oameni, aceleaşi greutăţi... aceleaşi lupte. Parcă acolo o să-ţi crească patru braţe ! Cînd ai două mîini şi nu vrei să le ţii în buzunar, e loc oriunde, fătul meu, chiar în fundul mării ! Norocul îl duce omul cu sine — nu trebuie să umble după el... Stai aici şi dacă vrei să munceşti, răzbeşti şi aici...

— Dar ce să fac aici ? Nu cunosc pe nimeni...

— Parcă acolo cunoşti pe cineva ?...

— Sînt prieteni de-ai mei cari au ajuns bine...

— Dac-au ajuns bine, n-or să te mai cunoască ei... Aici, cel puţin, mă cunoşti pe mine. Eu sînt negustor de chibrituri... Le vînd pe vapor... La asta nu se gîndeşte nimeni. În viaţă trebuie să faci ceva la care nu se gîndeşte nimeni. Uite, am desfăcut tot pachetul, pe care îl aveam — cît pot să duc şi eu pe braţele astea şubrede. Te iau în slujba mea !... Vindem chibrituri amîndoi... Cînd am început cu negustoria asta, mergea slab — acuma, însă, cînd merge bine, am slăbit eu. Tu, dacă eşti băiat isteţ, poţi s-alergi de trei-patru ori de pe chei pe vapor, încărcat de pachete, că eşti tînăr ; le desfaci pe toate. Cu vremea, ai putea să vinzi şi altceva. De pildă scobitori sau cremă de ghete... Nici la asta nu se gîndeşte nimeni... Toţi vînd ce-au apucat : ciocolată şi portocale ; de aceea nu desface nici unul, nimic... Ia te uită cum se-ntorc cu toată marfa înapoi. Asta fiindcă gîndesc la fel cu toţii... n-or să se procopsească niciodată... Hai flăcăule, vino la mine şi n-o să-ţi pară rău !...

Înviorat ca de-o supă caldă de cuvintele bune şi grase ale bătrînului, el se lasă dus... Au părăsit puntea : negustorul de chibrituri mulţumit, tînărul cel sărac nedumerit, fără să-şi dea seama că renunţă, pentru totdeauna, la visul miraculos al splendorilor din noul continent.

Se pierde şi el în mulţimea de hamali şi de călători... Cerul e vînăt, aproape negru. Pe apă şi-n oraş pîlpîie lumini verzi şi roşii. O clipă, nu se mai vede puntea dintre ţărm şi vapor. Pare c-a murit ucisă de viaţa care licăreşte pe pămînt şi pe valuri.

Dar un glob electric s-a aprins, toate razele cad pe acest pod ; triumfător, nu se mai vede decît el... Universul se cufundă iar în umbră. Numai puntea dintre pămînt şi apă luminează...

Iată Poetul, Maestrul, Morfinomana...

Nu s-au prea întîlnit în zilele din urmă. În ceasul acesta solemn sînt iarăşi împreună şi, cu toată importanţa momentului, nu s-au schimbat nici unul : Poetul e tot amabil, melancolic şi surîzător, iar ceilalţi doi tot nemulţumiţi, cîrîitori. Şi vor fi aşa în vecii-vecilor.

— Îmi place ! spune Poetul ; e văpsit în alb şi pare foarte modern. Mi-era frică de vreo epavă roşie, care scîrţîie din toate încheieturile şi mai are pretenţii, sub cuvînt că e a unei firme vechi...

— Ce tot aiurezi dragă ? De cine vorbeşti ?... întreabă Morfinomana.

— De vapor. E un vapor nou şi asta mă bucură...

Maestrul aruncă dispreţuitor :

— Cum se cunoaşte egoistul !...

Poetul rîde :

— Ei asta acum !... Parcă dacă voiajezi prost, eşti altruist !...

Această glumă irită pe Maestru :

— N-ai vrea să spui că ce faci tu acuma e un act de mare prietenie ? !!! Mă lași aici, singur... răcit grozav și te duci să-ți potolești nervii, în călătorii de agrement !

Poetul arată pe Morfinomană :

— Uite, rămîne ea... Ne-am înțeles !

— Da ! Parcă eu sînt soră de caritate !... protestează dînsa.

Maestrul îi aruncă o privire teribilă :

— Nu ți-a cerut nimeni asta și nici n-am nevoie și nici n-aș primi să mă-ngrijească o viespe ca d-ta.

E vorba de amicul nostru, care-și aranjează viața cum îi convine d-sale !

Poetul începe să se enerveze :

— Dragă Maestre, dacă acestea sînt urările tale de călătorie, îmi pare rău că te-ai mai deranjat.

Sublim, Maestrul întinde mîna, ca o binecuvîntare.

— Am vrut să-ți arăt că nu sînt egoist... că îmi risc sănătatea să viu aici, în curentele astea, ca să te conduc. Oamenii egoiști însă nu pot aprecia niciodată sacrificiile celorlalți... ia uite cum bate vîntul !

Își ridică gulerul pardesiului și se apropie de balustradă, cu aerul unui om care vrea să vadă de unde bate vîntul.

De fapt, s-a dus acolo ca să tușească fără să fie remarcat.

Poetul ia mîna cu degetele lungi albe și uscate a Morfinomanei, i-o sărută, i-o mîngîie.

Privind-o în ochi, o roagă :

— Tu ai să-mi scrii, da ? Și, vezi, fii cuminte, nu-ți bate joc de sănătate. Am să-ți aduc o pasăre rară de la Ecuator, iar din Japonia, douăsprezece chimonouri...

Maestrul s-a reîntors și intervine :

— Frumoase lucruri dar, în definitiv, puteai să nu pleci, cînd mă vezi cum sînt... grozav am răcit !

Și iar tușește și iar șuieră din adînc, la sfîrșitul frazelor, cu zgomotul curcanului ce-și fîșiie supărarea prin nări, cu gestul peștelui aruncat pe pămînt, cînd vrea să respire.

Morfinomana e emoționată și ea în clipa despărțirii de Poet. La urma-urmii, n-are să-i reproșeze nimic. A fost, întotdeauna, foarte darnic și foarte delicat cu dînsa. Va mai găsi ea un asemenea om ?... Ieșirea Maestrului i se pare brutală și inutilă. Nici nu găsește măcar o formă nouă ca să-și exprime eterna nemulțumire.

— Da' la urma-urmei, lasă-l să plece, ce, nu e stăpîn pe banii lui ? intervine dînsa.

— Firește... ție ușor îți vine... replică Maestrul.

Tu ești femeie, te aranjezi lesne, dar eu ce mă fac ?...

Iar e gata să scapere cearta. Poetului i-ar fi mai penibilă ca oricînd în această oră de emoție :

— Maestre, un an de zile ai viața asigurată !... încearcă el cu timiditate.

— Ah, nu e vorba de asta ! Ce mă fac eu cu romanul meu ?... Cum îl scriu, dacă n-am nici un stimulent ? dacă n-am un cadru necesar... un decor ? Vezi, acuma n-ai vrut să mă iei cu tine... Acum aș fi venit și eu... Știam eu ce spuneam cînd mă descurajai de străinătate !... Voiai să pleci singur ! Asta era. Asta !...

Maestrul prepară un întreg rechizitoriu, cel mai frumos, cel mai tragic. Se simte inspirat... Va fi discursul suprem, după care ar urma despărțirea definitivă. Cine știe ce se mai poate întîmpla într-un an ?

Elanul său însă e curmat de-acea divinitate, care regulează, asemeni Creatorului, mersul armonios al destinelor încredințate mîinilor sale : Controlorul de bilete se apropie și își lansează fatidica lozincă :

— Mă rog, voiajorii pe vapor și particularii pe chei... Pe punte se trece numai...

Poetul întinde mîinile cu efuziune :

— Rămîneți cu bine, dragii mei ! Vă scriu eu...

Se îmbrățișează.

Vîntul se-nrăiește. Maestrul își ridică gulerul. Tușește.

— Hm, bine-am răcit !... Am să mă duc la un doctor...

— Nu... nu te duce la doctor !... strigă Poetul, cu un glas neobișnuit. E în stare să-ți descopere cine știe ce boală gravă... să-ți răpească iluzia sănătății... Mie mi-a răpit o iluzie și mi-a găsit grăuntele nebuniei... mai bine nu l-aș fi văzut !

Maestrul și Morfinomana ies. S-a făcut aproape noapte. Pe punte nu se mai vede nimeni. Vîntul face să vibreze ceva, metalic și strident. Foarte departe, ca un ecou de altădată, o orchestră cîntă : *Le temps des cerises*.

Poetul își ridică gulerul pardesiului, își ia geamantanul și vrea să treacă pe vapor. În aceeași clipă, un parfum de iasomie și pădure trece pe valuri. Ieșind din raza globului electric ce lumina puntea, Poetul intră în umbra vaporului. Parfumul Elfionei, e mai intens, muzica mai accentuată... Inima îi bate cu putere : simte apropierea fantomei.

Iat-o !... Iat-o !... în lumina verde a unui bec electric... Iat-o-n rochia de primăvară, cu o creangă înflorită în mînă. Îl oprește. Îi vorbește :

— Rămîi !... Zadarnic pleci spre alte orizonturi... Ce porți în tine, vei lua cu tine și vei purta pretutindeni. Ai să mă chemi cu brațele — amîndouă — pe marile pustietăți... de unde ai să mă vezi la orizont în zori de zi pe apele de-argint și-n serile de aur...

Subt cer străin mă vei dori mereu, mă vei chema...

Eu sînt visarea ta, nu cerurile depărtate. Odihna care o ceri înstrăinării sînt eu. Bucuria multașteptată sînt eu.

Mă porți în suflet și mă duci cu tine. Zadarnic pleci, zadarnic te vei depărta... Așteaptă să facem drumul acesta împreună. Singur îți va părea lipsit de orice farmec. Așteaptă-mă. Nu voi întîrzia.

Icoana mea recheam-o-n ceasul cel mai greu. Așteaptă-mă cu gînd și suflet pline de credință. Eu sînt fantoma celei care va veni !...

Poetul se oprește, întinde brațele. Nălucа a pierit. Un șuierat prelung sfîșie noaptea ; e cel dintîi semnal de plecare. Poetul are impresia că a uitat ceva pe mal. Nu poate pleca, nu mai poate pleca... Se întoarce pe punte, unde vede un băiat sărăcăcios, urmat de un bătrîn gras, care-l trage de haină.

— Nu, lasă-mă ! lasă-mă !... se zbate tînărul.

Nu vreau să vînd chibrituri. Nu pot. N-am visat asta eu, cînd am plecat de-acasă ! Lasă-mă !

— Dar n-ai bilet, tinere, n-ai cum să te duci !

— Nu știu... Am să rog pe căpitan să mă ia... mă duc jos, la cărbuni... Spăl vasele... îi curăț cabina... orce ! orce ! Numai să plec... vreau să ajung dincolo !...

E atîta pasiune, atîta hotărîre în ochii largi ai acelui băiețandru, încît Poetul se oprește fascinat.

— Ce e, tinere ? n-ai bilet, întrebă el.

— Mi l-au furat... era în pachetul meu de drum !

— Și vrei să pleci cu orice chip ?

— Cu orice chip ! Cu orice chip !

— Dar n-ai nici cu ce să te-mbraci ! intervine Negustorul de chibrituri.

— Dar ce-mi pasă ! Ce-mi pasă ! Mă-mbrac cu stelele ! strigă tînărul, exaltat.

Poetul e cutremurat, e umilit, e entuziasmat de această ardoare juvenilă. El n-ar putea fi niciodată capabil de atît elan. E o mare lecție de voință, de credință, în gestul copilandrului...

„Oamenii aceștia înving, nu eu ! A lor e viața, nu a mea !“ își spune el.

Foarte simplu întinde tînărului emigrant carnetul cu foi verzi și roze, cu scoarțe albe.

— Poftim biletul meu. Eu nu mai plec !... Buimăcit, tînărul ia caiețelul, îl examinează, se uită la domnul care i l-a dat și îngînă :

— Mulțumesc,.. dar... nu-ți rîzi de mine ?...

Ba da... rîzi de mine... Biletul ăsta nu e bun, e alb... al meu era verde...

Negustorul de chibrituri e surprins de scena petrecută. Ca un om trezit dintr-un vis de patruzeci de ani, el își lămurește protejatul :

— E alb fiindcă e de clasa întîia, nu vezi ? Ăsta e bilet cu mîncare !...

— Cu mîncare ? întrebă tînărul nedumirit.

— Da... e plătită și masa în el, îl lămurește Poetul.

Numele meu e pe bilet... să-mi scrii, ai auzit ?

Du-te sănătos și Dumnezeu să-ți ajute !...

Îi întinde mîna, apucă mîna tînărului emigrant și i se pare că acesta i-a transmis o forță nouă ; fluidul oamenilor tari.

Negustorul de chibrituri e fericit :

— Nu, ți-am spus eu, tinere, că nu trebuie să umbli după noroc ? vine *el* după tine !

Îl bate pe umăr :

— Hai, călătorie bună — și dacă n-o da norocul peste tine acolo, să știi că eu sînt tot aici : Lăzile mele de chibrituri n-așteaptă decît două brațe vînjoase și o inimă încrezătoare. Călătorie bună !

Al doilea șuierat răsună. Bătrînul părăsește puntea. Poetul nu se poate dezlipi de cel care pleacă.

Și iarăși se ivește, implacabil, Cerberul...

— Mă rog, or pe chei, ori pe vapor...

Dumneata poftim pe vapor, spune el Poetului. Iar dumneata tinere, fă bine și du-te pe chei, și altă dată nu-ți mai pierde biletul !

— Pardon. *Eu* mă duc pe chei și *domnul* pe vapor ! lămurește Poetul.

Fără să se uite la ei, Controlorul îi răspunde :

— Mă rog, mie mi-e totuna. E vorba să nu-mi încurcați puntea !

Și trece mai departe...

Tînărul emigrant are aripi, urcîndu-se pe bord.

I-e frică să nu-l cheme cineva înapoi. Grozav i-e de frică... Și iată... cineva l-a chemat... E domnul care i-a dat biletul. Băiatul pălește. Să se fi răzgîndit ?... Tînărul se curbează... E învins... Nu mai poate înfrunta o nouă decepție...

Iarăși nu va mai pleca... A treia oară va rămîne pe țărm.

— Tinere, ți-ai uitat geamantanul, îi spune domnul cu biletul, întinzîndu-i o splendidă valiză.

Hipnotizat, emigrantul ia geamantanul din mîna poetului și se uită la el ca la un nebun sau la cineva care vrea să-l asasineze.

S-aud zgomote precipitate, funii cari hîrîie, un motor bolnav de cord, lăzi cari se dau peste cap, fulgerul de disperare al sirenei.

Și mai ales, s-aud zgomote de lanțuri care cad. Pretutindeni, cad lanțuri...

V. MOARTEA MAESTRULUI

Vîntul mării a spăimîntat pe Poet și l-a aruncat pe țărm, a furat pe tînărul emigrant și l-a dus departe, a smuls ultimele resturi din plămînii Maestrului.

Singur, într-o odăiță triunghiulară, pe o stradă anonimă, Maestrul agonizează, de trei zile în patu-i mizerabil.

N-a venit nimeni să-l vadă. Nici nu vrea. A interzis proprietăresei să dea alarma. E o criză trecătoare ; nu-i nevoie să vuiască orașul. Nu-i trebuie nici doctor, nici prieteni. Proprietăreasa e de părere contrarie. A cercetat și-a aflat. Ieri a fost un doctor.

Cineva bate astăzi la ușă.

— Intră ! horcăie Maestrul.

Și intră Morfinomana, cu un mare buchet de flori în brațe. Bolnavul se sperie :

— Ce cauți ? strigă el. De unde știi că stau aici ?

— Ce-ți pasă !... răspunde Morfinomana, am aflat că ești bolnav și-am venit să te văd...

Îi dă buchetul.

Maestrul surîde.

— Mulțumesc... Da' cine ți-a spus că sînt bolnav ?

Morfinomana îi vorbește cu o blîndețe pe care el nu i-o cunoaște :

— Asta nu te privește... Dar cum s-a întîmplat ?

— De alaltăieri-seară... m-am simțit rău... Știi, vă spuneam eu în port... Am căzut la pat... A venit ieri un doctor... Dragă, știi, eu credeam că glumești cînd mă făceai ofticos... Da' mi se pare că am un început de ftizie ! O să trebuiască să mă caut... la aer curat. Nu e vorba asta n-o să-mi strice... Am să pot scri... Am un ciclu de nouă romane... Ei, da-ți mulțumesc c-ai venit... asta însemnează c-ai inimă bună... Nu te mai uita prin casă... eu, știi, nu prea stau aici... e o odăiță mizerabilă... Dar am să mă mut... Nouă romane vreau să fac ; primul e *Crinul mistic*. Da' vreau să lucrez serios... Cel puțin un an, fiecare carte... Pe urmă, am să scriu teatru. Teatrul e mai ușor și mai productiv. Am o serie întreagă de tipuri şi de conflicte. Ceva cu totul nou...

Morfinomana nu-l ascultă. Se uită împrejur îngrozită :

— Da' cum se poate să trăieşti în mizeria asta dragă ?

— Păi... nu prea stam acasă... surîde iar Maestrul.

Morfinomana se uită iar, clatină capul :

— Zi... d-asta n-ai vrut să ne dai adresa niciodată... Dacă nu venea să ne spuie...

Maestrul, rîcîind cu unghiile pătura-i găurită, văzînd-o că ezită, se enervează :

— Cine ţi-a spus ? De ce-ai tăcut ?... Proprietăreasa ! A dracului... Da' ce nevoie avea ?...

Morfinomana nu-şi poate ascunde temerile :

— S-o fi speriat şi ea... ştiu eu...

— Speriat, de ce ? protestează Maestrul. Slavă Domnului ! nu-i nimic grav... Şi doctorul a spus că e ceva trecător... Ce ? dacă vorbesc aşa... încet... dacă tuşesc cîteodată ; asta e o tuse trecătoare... Aşa e la început...

„Aşa e la sfîrşit", îşi spune Morfinomana. Apoi tare :

— Taci, nu mai vorbi. N-ai nevoie de ceva ?

Maestrul o linişteşte cu un gest august :

— Mulţumesc, nu...

Cîteva clipe de tăcere, pe care o întrerupe dînsa :

— O să vie şi el. Trebuie să pice...

Nedumerit, Maestrul o priveşte :

— Cum o să vie ?

— Vine să te vadă... îl lămureşte Morfinomana.

Nu era acasă, dar i-am lăsat un bliet, cu adresa ta. I-am scris să vie numaidecît aici...

Maestrul tot nu înţelege :

— De cine vorbeşti, frate ?

— Aşa e, tu nu ştii că s-a întors !

Maestrul nu înţelege :

— Cum s-a întors, abia a plecat alaltăieri ? !

— Nu, că n-a mai plecat !...

— Ce spui ? ! Da' de ce ?

— Ştiu eu ce l-o fi găsit ? Parcă de ce pleacă ştia ?

Cît poate să mai rîdă, Maestrul rîde.

— Ia te uită frate ! Ce farsor !... Aşa ceva n-am mai pomenit.

Morfinomana îi spune şi amănunte :

— Închipuieşte-ţi : şi-a dat biletul de vapor unuia care-l pierduse şi el a rămas. I-a dat şi geamantanul !...

Vechea nemulţumire a Maestrului se trezeşte :

— Cu lucruri cu tot ! Hîm ! Dacă i-l ceream eu, nu mi-l dădea, te asigur ! Odată nu mi-a dat o haină !... Şi tu vezi ce mizerie e aici.

Duelul reîncepe :

— N-o fi vrut să te jignească ! spune dînsa convinsă că bolnavul se plînge pe nedrept : din pricina lui n-a avut dînsa colierul de perle visat. Dacă n-ar fi fost omul acesta, care mînca atîţia bani amantului ei, dînsa ar fi avut mult mai multe avantagii, o, mult mai multe !

Maestrul însă nu se dă bătut. A fost o victimă. Îşi dă seama acum mai mult decît oricînd.

— Aş ! protestează el.

— Nu poate să mă sufere, ştiu eu !...

La gîndul Poetului, îl şi vede urcînd, pe scară. Nu i-a spus dînsa că i-a lăsat un cuvînt, chemîndu-l ? !

Nu se poate ! *El* nu trebuie să intre aici. Gîndul acesta exasperează pe Maestru :

— Nu ! Nu !... se agită el.

Să nu vie ! Nu vreau să vie !...

— Ei asta ! Nu poţi să-l împiedeci. Mi-a vorbit cu multă dragoste de tine... Cum m-a văzut, întîi de tine m-a întrebat. Eu n-am ştiut ce să-i spun, nu-ţi cunoşteam adresa... Dacă nu venea...

Se opreşte iar : nu vrea să denunţe pe cea care i-a denunţat pe bolnav.

Maestrul nu se lasă...

— Ştiu, da' nu vreau să intre aici !... Nu vreau !

Morfinomana surîde. I se pare o copilărie.

— N-ai cum să-l împiedici !...

Îndîrjit, Maestrul îi răspunde :

— Foarte bine !... Uite... Dă-te jos şi aşteaptă-l în faţa casei !... Spune-i că nu trebuie să vie... că e doctorul... nu !... spune-i c-am adormit... Să vie pe seară... Te rog... fă-mi asta... Împiedică-l să vie aici... măcar pînă diseară !...

Morfinomana dă din umeri :

— Ce ciudat ești frate !... Ce ciudat !... Bine, mă duc...

Maestrul e mulțumit. Vizita aceasta femeiască, buchetul de flori, l-au înseninat. Oare n-a fost prea aspru pînă acum cu dînsa ? E drept că dacă nu era Morfinomana, să ia atîția bani prietenului său, el ar fi putut avea decorul de feerie absolut necesar *Crinului mistic*. Din pricina ei nu locuiește dînsul acuma într-un apartament cu ferestre albastre și băi de marmură, pe ale căror trepte roze îl așteptă sclavii negri. Dar e gata să uite : în viață trebuie să fim generoși, să iertăm multe, mai ales femeilor. Faptul că dînsa a venit așa de drăguț, să-l vadă, spală tot trecutul.

— Da' tu te 'ntorci, nu ? După ce-l trimeți pe el la plimbare vii iar, nu ? insistă el cu ochi de cîine alungat.

— Mă-ntorc firește, îl asigură Morfinomana. E înduioșată și dînsa.

— Cînd te dai jos, spune și proprietăresei să vie nițel... o roagă el.

— Bine.

Maestrul îi mai recomandă o dată :

— Ai auzit ?... Eu am ațipit puțin... să vie pe seară...

Morfinomana iese.

Maestrul ascultă pașii depărtîndu-se, apoi cu mare caznă, se dă jos din pat, se duce spre măsuță, de unde ia două volume groase, pe cari tot cu mare caznă, le ascunde subt pat. Apoi ia un postav brodat de pe un scaun, și-l vîră subt pat, deasupra cărților.

Se duce spre un dulap, pe care-l deschide. Două icoane mari cad de-acolo.

Poetul sărac le ia cu greutate, dar la mijlocul drumului, se împiedică de masă și icoanele îi scapă subt masă.

Cu mare greutate, pe brînci, se apropie de pat dar n-are putere să se urce și-n marea sforțare pe care a făcut-o, cade sleit, lîngă pat, cu mîna agățată, totuși, de pernă. Se chinuiește să se urce. Nu mai poate. A rămas așa — cinci minute, zece... E epuizat... Afară s-aud zgomote :

Morfinomana a așteptat puțin în fața porții. Poetul a venit, dar n-a vrut s-audă de recomandațiile ei. Emoționat de biletul ei, de starea gravă a prietenului, a alergat spre adresa indicată și-acuma vrea neapărat să-l vadă. El nu admite să vie tocmai diseară :

— Ia nu mai umblați cu prostii... Ce doctor ! ! Ce somn ! ?

— Intră în odaie cu Morfinomana și amîndoi speriați dau de bolnavul căzut, se reped la el și-l urcă în pat.

— Ei, da' ce înseamnează asta ? Maestre !... Maestre ! strigă el speriat.

Morfinomana e mai calmă.

— A vrut să se dea jos din pat probabil... și n-a avut putere să se suie... are sînge la colțul gurei...

Alarmat, Poetul :

— Mă duc să caut un doctor... Ei, bietul Maestru !...

Maestrul se trezește :

— Nu... lasă... nu e nevoie... m-am împiedecat... mi-e mai bine...

Afectuos, Poetul îi strînge mîinile :

— Maestre dragă, da' ce e cu tine ?... Hei drăcia dracului !... Și eu să nu știu nimic !... Da' bine, frate, să nu ne spui tu niciodată unde stai !...

— Ce nevoie !... rînjește Maestrul. Ce să vă mai car și pe voi în mizeria asta ? !

Poetul își dă seama că nu s-a îngrijit niciodată, în mod serios, de starea Maestrului. E drept, i-a dat mulți bani, dar mai mult de silă, ca să scape de el. Acum îi pare rău că nu s-a ocupat de el cu prietenie adevărată... Abia acum înțelege — și-i dă dreptate — perpetua nemulțumire, bombăniturile, sarcasmul amar al confratelui sărac, ciudățeniile caracterului său. Caută să se scuze, să se apare :

— Dar cui i-ar fi trecut prin cap... nu ne-ai spus niciodată !...

Maestrul rînjește iar :

— Eh ! Parcă dacă vă spuneam...

— Acum s-a isprăvit !... Nu te mai las *eu* aici ! Îți caut singur un apartament și nu-ți mai dau voie să dispari... sînt și eu de vină... nu e vorbă ! Nu m-am prea interesat de tine... Dar de-acum, să vezi !... Nu te mai slăbesc un minut !...

Maestrul simte — dar nu vrea să creadă — că toate astea vin prea tîrziu... că planurile unei alte vieți sînt inutile. El schimbă vorba :

— Dar de ce n-ai mai plecat ?

— Știu eu ? ! În ultimul moment, m-a apucat o mare tristețe... Se lăsase noaptea, bătea vîntul, mi-a tăiat orice poftă... Mi-era frică de infinit, de necunoscut... Și m-am întors... Dacă era lumină, poate plecam !...

Maestrul și-a regăsit splendida ironie :

— Ce om fericit !... Să nu-l împiedice din drum decît o simplă umbră !

— O umbră într-adevăr, răspunde, visător, Poetul.

Iar Maestrul încearcă să rîdă :

— Tu mi-aduci aminte de cavalerul care pleca la cruciade... Îmbrăcat și el și calul în armură.. Cînd a ieșit pe poarta castelului și-a văzut că plouă, n-a mai plecat. A lăsat altora grija să elibereze mormîntul Mîntuitorului !... Nu știu de ce, dar tu-mi faci impresia unui Lohengrin ratat...

— Sîntem ratați, cu toții, puțin ! spune Poetul, cu timiditate.

Maestrul protestează. Acest cuvînt îl scoate din fire :

— Eu nu mă simt deloc ratat... Eu am o operă vastă înaintea mea. Și-am s-o îndeplinesc, pînă la capăt ! Nici un om, nici o plantă, nu moare înainte de aș fi împlinit misiunea ! E o credință a mea pe care nu mi-o poate scoate nimenea din cap !...

Dealtfel e și subiectul primului meu roman din seria celor nouă... *Crinul mistic* e candela de lumină albă ce arde și parfumează-n sufletele noastre. El nu apune-n noi, decît atunci cînd fapta s-a săvîrșit, cînd opera s-a desăvîrșit. Atunci și numai atunci, uleiul sacru se epuizează, iar crinul se-nalță cu aripi de arhanghel și se topește-n sfera lilială a perfecțiunilor abstracte ! E mai mult o mare poemă în proză în care va agoniza toată descurajarea veacului nostru dezolat, și va pîlpîi, ca raza unui far, idealul viitoarelor renașteri... Va fi marele imn de reînnoire al umanității și, mai mult decît o operă de artă, va rămîne-n veacuri ca biblia unei religii nouă, la care se vor adăpa toate religiile prezente, defuncte sau embrionare...

Maestrul vorbește în fraze literare, bine ritmate, cu un vocabular cam căutat, dar e impresionant. Pare un prooroc în agonie. Sînt acordurile finale : cetatea se va dărîma curînd.

Toate blestemele au fost stoarse, toate întraripările epuizate. E elanul suprem punctat de accese de tuse.

— Ah ! de n-ar fi tusea asta !... Nu vă închipuiți cîte forțe sînt în mine... cîte posibilități ! Cîtă vitalitate... trei poeți ar mai putea trăi din spiritul meu... Și-am să scriu tot... da ! da !...

Începe s-aiureze :

— N-am să las o idee neexploatată !

Pînă la șaptezeci de ani, n-are să-mi scape condeiul din mînă ! Și-am să trăiesc într-un decor de feerie cu sclavi negri... cu băi de marmură roză... cu fîntîni luminoase și în jurul meu baiadere !... baiadere !... Maestrul cade cu capul pe pernă și continuă s-agite brațele :

— Baiadere !... baiadere !... baiadere !...

Un horcăit spăimîntător : a murit.

O mare liniște se face. Poetul și Morfinomana se privesc unul pe altul, uimiți, consternați. Morfinomana se apropie de mort, îi lasă pleoapele.

Cu o voce care parcă n-ar fi a lui, Poetul spune rar :

— Așa de curînd ? Începusem să cred eu însumi în eternitatea lui !...

Morfinomana ia florile și le depune pe mîinile reci, pe cari le-a împreunat. Apoi îngenunchează, își pleacă fruntea de marginea patului și plînge înăbușit.

Poetul încearcă un sentiment straniu. Foarte calm ca și cum și-ar vorbi lui însuși, el spune :

— Ciudat... ! Nu simt nici o lacrimă în ochi... nici un regret în inimă... Dimpotrivă... Parcă simt o ușurare !...

Morfinomana a auzit. Mirată, își înalță capul, încet și privindu-l lung, îi spune, tot rar :

— Ai auzit ce-ai spus ?

Poetul o privește în ochi și continuă :

— Da! Am auzit! Foarte ciudat... S-a făcut o mare pace în sufletul meu... Parc-am aruncat din mine un organism bolnav, care mă-mpiedica să trăiesc...

Morfinomana nu vrea să-şi creadă urechilor :

— Dar bine... e-ngrozitor ceea ce spui !

— Într-adevăr, îngrozitor, spune Poetul. Şi găseşte o voluptate bizară să-şi spună şi lui însuşi, să spuie şi altei fiinţe omeneşti ceea ce-i trece prin suflet :

— Dar e aşa. La moartea celui mai bun prieten, simt o uşurare. Abia acum îmi dau seama cît mă apasă !... Iartă-mă că vorbesc aşa, Maestre dragă — se adresează el cu duioşie celui ce nu mai este — dar o spun fără nici un fel de revoltă, fără nici o supărare, fără nici o răutate. A trebuit să mori, ca să-mi dau seama, numaidecît, dintr-o dată, că tu erai o parte din dezgustul meu de viaţă...

Morfinomana se ridică indignată. Nu mai poate răbda. Nervii o dor :

— Şi cealaltă parte, eu, nu-i aşa ? Spune-mi-o ! Haide, spune-mi-o în faţă ! N-aştepta să mor !... O, cîtă laşitate ! Nu mi-aş fi închipuit niciodată atît cinism, atîta prefăcătorie ! La căpătîiul unui mort ! Al unui prieten ! Dar nici cînd îţi moare cel mai mare duşman nu ţi-e îngăduit să-ţi arăţi satisfacţia !

Poetul surîde, bun şi umilit :

— Ai dreptate.. Mă simt foarte micşorat. Dar aş minţi dacă n-aş mărturisi-o...

Morfinomana e cuprinsă de un mare acces :

— Bietul Maestru !... S-a dus !... N-am să-l mai văd niciodată... Dragul, dragul poet ! Mintea genială...

Îşi pleacă fruntea pe marginea patului şi plînge încet...

Poetul o priveşte... Clatină capul. Vorbeşte rar, fără să polemizeze, fără intenţia de a reproşa ceva, cuiva. Constată :

— Uite, tu-l plîngi acum... Şi-mi dau bine seama că lacrimile tale sînt foarte sincere... Cu toate acestea, cît trăia, îl urai, nu pierdeai un prilej să-i arunci în faţă dispreţul tău... Tu ai contribuit mult să mă înstrăinezi de el şi uite, acum eşti mai mişcată tu decît mine... O, femeile sînt mult mai simţitoare, mult mai iertătoare, mult mai afectuoase decît noi !...

Îndîrjită, Morfinomana protestează :

— Nu i-am arătat dispreţul meu niciodată... Eu totdeauna l-am admirat... ne certam, cîteodată, e drept, dar eu am ţinut totdeauna la el... Abia acum îmi dau seama ce am pierdut... abia acum simt că l-am iubit... da ! da !... Era singurul om pe care l-am iubit...

De data aceasta, Poetului nu-i vine să-şi creadă urechilor. Cu tonul ei de adineauri, privind-o lung, el îi spune, silabisind, aproape :

— Tu ai auzit ce-ai spus ?

Morfinomana s-a ridicat gata de luptă şi-i aruncă teatral :

— Da... Şi ţi-o repet... l-am iubit... l-am iubit !...

Poetul e nedumerit. Nu e supărat. Surîde mereu :

— Dar, draga mea, nu mi-ai spus-o niciodată... Nu mi-aş fi închipuit niciodată... De m-ai fi lăsat s-o înţeleg măcar m-aş fi dat la o parte... V-aş fi lăsat pe amîndoi... să trăiţi fericiţi... Nu m-aş fi supărat... Vă rămîneam tot prieten !

Superbă, Morfinomana îl priveşte cu dispreţ :

— A, nu ! Prieten cu tine ! Credeam că-ţi cunosc sufletul — dar văd că nu te-am cunoscut ! Păreai omul cel mai bun din lume şi acum, cînd nu mai poate să-ţi răspundă, insulţi prietenul mort !... Fără nici o sfială, i-arunci în obraz ceea ce nu îndrăzneai să-i spui în viaţă !

— N-o fac cu răutate, îţi repet, protestează Poetul, fără vigoare. Dar cred că e mai crud să spui cuiva în faţă dispreţul tău, decît atuncea cînd s-a dus şi nu mai poate suferi !

Morfinomana devine stridentă :

— E crud, dar e mai cavaleresc. Adio ! Ne vedem ultima oară ! Nimic nu ne mai leagă. Eşti un suflet de rînd, mi-e scîrbă de tine !

Poetul nu se supără :

— Poate că ai dreptate. Oricine m-ar judeca aşa. Dar ţi-o repet : nu simt nici o părere de rău !...

Întîmplător, ochii îi cad pe ceva. Fără să-şi schimbe tonul, el îi arată şi Morfinomanei :

— Uite. Cartea asta e din biblioteca mea. Al treilea volum din Shakespeare. Mi-a descompletat o ediţie rară. Dincolo, văd un *coupe-papier* de argint. Mi-a dispărut acum o lună. Uite și icoanele : cum a putut să le scoată ?... Toată casa e plină de lucruri de-ale mele. Mi le-a furat de-acasă...

Morfinomana e consternată :

— De-aceea poate nu ne-a dat adresa niciodată... nu voia să vedem.

— Ce lucru urît ! se scutură Poetul. Și n-am măcar consolarea unei decepții : am gîndit rău de el întotdeauna... Rămîi cu bine, draga mea ! Te rog să mă ierți că nu mai pot sta aici. Dar simt o mare nevoie de aer. Uite, ține banii pentru înmormîntare... Am să-ți trimet proprietăreasa să te ajute.

Morfinomana nu-l poate lăsa să plece cu această ultimă impresie, nu vrea să-l vadă învingător în luptă cu amintirea :

— Avea dreptate el cînd spunea că ești un egoist !...

Poetul simte că fraza de despărțire a fost căutată dinadins aspră. Spune și el, cu oarecare răutate, subliniind „felul de a trăi" :

— Poate. Dar de-azi încolo, am să-mi schimb felul de a trăi. Rămîi cu bine. Dumnezeu să-ți dea noroc în viața ta cea nouă.

— Și dumitale de-asemeni... îi aruncă Morfinomana, rece.

— Mulțumesc...

Poetul îi întinde mîna. Morfinomana nu i-o dă pe-a ei. Poetul dă din umeri surîzînd cu blîndețe și iese.

Morfinomana deschide fereastra...

VI. „CRINUL MISTIC"

Moartea Maestrului și plecarea Morfinomanei au lăsat un mare gol în sufletul Poetului. Un gol de cer albastru, însă. o liniștire, o pauză de înseninare și de lumină. O dată cu ei s-au dus și multe din gîndurile sale tulburi... S-a dus și nevoia de a crea făpturi imaginare, care să-l consoleze de realități. Nemaifiind contrariat la fiecare clipă de lipsa de afecție a celor din jurul său, el nu-și

mai creează afecțiuni în lumea viselor copilărești, fantome consolatoare, vestitoare de fericiri imposibile.

A devenit aproape om normal. Cel mai satisfăcut e Doctorul. Încă o dată, vede că are dreptate : totul era o chestie de oboseala nervilor. Profitînd de autoritatea pe care o cîștigase asupra poetului, de această victorie asupra camaradului de liceu, el începe să-l iubească, se îndîrjește să-l vindece total. Îl iubește fiindcă l-a învins. Fiindcă se simte mult mai tare. Îi arată o dragoste plină de superioritate. Poetul însă nu se simte umilit de aceste aere de protector. Își dă bine seama că vechiul său prieten e pe calea cea adevărată, nu el. De aceea se lasă dus ca un copil ascultător. În ziua cînd Doctorul îi spuse că i-a găsit o logodnică, Poetul se înclină, supus și recunoscător.

Și iată-i în seara de logodnă... Vals la modă, oameni în frac, femei decoltate. Lume bună...

Doctorul își poartă protejatul, îl prezintă, îl bate pe umăr :

— Îmi place să te văd așa. Ești mai senin, faci impresia că te bucuri de viață...

Poetul e fericit :

— O, da !... Parc-am renăscut !... S-au dus toate tristețile acelea nelămurite, enervările fără motiv, pe cari le-năbușeam în minte. S-au dus zilele fără lucru, nopțile fără somn... De cîteva luni, sînt un alt om...

— Ai scris mult în ultima vreme... Și cu ce succes !...

— Da, sînt mulțumit de mine. Am făcut un roman și un întreg caiet de poezii. Am să le public. Sînt cu totul altul în opera mea nouă.

Doctorul surîde ironic :

— Să nu fii prea mult *altul,* fiindc-ar da de bănuit.

— Înțeleg ce vrei să spui, se-ntristează Poetul.

Maestrul îmi scria volumele. Ce infamie !... Și nu-mi spunea nimeni... Nici tu !...

Doctorul dă din umeri :

— De ce ?... Să te mai mîhnesc și eu ?... Și-apoi credeam că ești în curent...

Poetul meditează :

— E într-adevăr bizar să afli într-o bună zi că o lume întreagă vorbea, era convinsă de un lucru, pe seama ta, și tu să treci prin viață inconștient, surîzător — singurul care nu știi nimic... Ani întregi a fost convinsă lumea că scrierile mele nu erau ale mele... că mi le făcea altul, pe care eu îl exploatam.

În definitiv — de ce să poată scri prietenul meu și eu nu ? De ce susțin atîția că operile cutărui scriitor celebru sînt scrise de nevasta lui — și nu de el ? E absurd !

— Nevoia iluziei, dragul meu. Fiecare din noi vrea să vadă mai mult ceea ce nu e decît ceea ce-i cade imediat subt ochi. Eu cred că, grație acestui sentiment, a fost descoperită America. Spre norocul tău însă, Maestrul a murit și tu continui să publici... Afară numai de cazul cînd și romanele de acum ți le face altul — de pildă eu.

Doctorul rîde. Poetul nu rîde :

— Spune-mi doctore, mă crezi complect vindecat ?

Doctorul ridică sprîncenile :

— Asta o știi tu mai bine decît mine...

— Dar tu ce crezi ?

— Din moment ce nu mai ești neurastenizat, din moment ce te-ai hotărît să te însori — cred că primejdia a trecut.

Acest aer de definitivat în victorie, contrariază pe Poet. Îi e rușine, e adevărat, de copilăriile de ieri, dar totuși îl doare să renunțe la visurile sale. Acea arătare era un dulce extaz, ca o beție de eter, primejdioasă, dar aburită de miresmele paradisului.

Nu se poate despărți atîta de ușor de ea. Nu poate fi atît de nerecunoscător :

— Susții încă inexistența fantomelor ? atacă el.

Doctorul îl măsoară :

— Și tu susții încă existența lor ?

Poetul precizează :

— Eu rămîn în credința că fiecare om e destinat unei femei, care, odată și-odată, *trebuie* să vină în viața lui...

Sarcastic, doctorul îi pune mîna pe umăr :

— De venit, vine totdeauna dragul meu, dar nu e cea care trebuie — iată marea tragedie !...

Poetul se întristează :

— În cazul ăsta, logodnica mea nu e cea care mi-a fost ursită...

— Doamne, n-aș putea răspunde precis, fiindcă n-am consultat ursitoarele. Dar e o copilă încîntătoare, inteligentă, după cît o cunosc. Căci prea bine nu ne cunoaștem nici pe noi înșine. Tu ai experiența vieței, ea are dorul de a trăi... Mai mult ce vrei ? !...

— Dar eu ? Sînt eu vrednic de dînsa ? Lumea în care am trăit, nu m-a schimbat ? Nu m-a stricat prea mult ? Cum m-aș putea apropia de copila asta gingașă, nevinovată, cu ochii larg deschiși pe-această lume care o uimește ? *Ea* e crinul mistic, de care vorbea răposatul Maestru, balsamul renașterii mele, fîntîna mea de tinerețe nouă...

Ce deosebire între această floare de primăvară și tuberoza vestejită care era Morfinomana mea !...

Doctorul tresare. Morfinomana e una din cuceririle sale. O femeie stranie. I se oferise într-o zi, din senin, deși îl știa cel mai bun prieten al Poetului. Sau tocmai de aceea. I se oferise, într-o zi, pe urmă în alte zile și această taină crease între ei o intimitate lipsită de farmec, deși culpabilă. Era, totuși, unul din orgoliile Doctorului să știe că-și învinsese și-așa prietenul, să-l simtă și mai umilit. Satisfacție vulgară, dar totuși, satisfacție, de care cel dintîi profită Poetul, căci învingătorii sînt generoși, de obicei. Știindu-l complect măcinat de puternica-i personalitate, Doctorul epuizase ultima rezervă de dușmănie împotriva colegului de clasă și căuta, cu orice chip, să-l facă fericit.

Lupta surdă pe care o presimțea de ani de zile cu Poetul, se rezolvase în favoarea lui : furase ceva prietenului său, îi furase ceea ce e mai important : sufletul, femeia....

Doctorul se înșela : lupta nu s-a sfîrșit încă. Nu se știe, încă, cine va fi învingătorul.

Cu gîndul la bizara făptură care fusese ani de zile metresa Poetului, îl întreabă :

— Ai mai văzut-o ?

— Nu... E la țară, cu mama ei... Îmi scrie din cînd în cînd să-i trimit parale. Are un ton foarte distins, plin de dispreț pentru mine. Nu uită să-mi repete că n-o să ne mai vedem niciodată... Mi se pare că se mărită cu doctorul de plasă, care a vindecat-o de morfină...

— E soluția cea mai bună : numai așa scapi de ea definitiv...

Încă terorizat, Poetul se scutură :

— Parcă nu-mi vine să cred... Ce făcuse oamenii ăștia din mine ! Ce zdreanță păcătoasă, fără încredere, fără entuziasm, fără liniște !

Îmi uram interiorul meu, fugeam de casa în care trăise și murise mama... Mă convinseseră că sînt rău, că sînt egoist, brutal, lipsit de ideal, lipsit de talent... Și cînd îți bagă cineva astea în cap, nu mai ai mult pînă să-ți intre și în suflet și de-acolo să-ți domine toată ființa . Acum mă simt salvat... sînt liber... pot să lucrez... am să scriu, am să călătoresc, am să mă bucur de viață, afară numai dacă...

Și se oprește, meduzat.

— Dacă ?... insistă Doctorul.

Palid, Poetul spune rar :

— Dacă nu s-o ivi iar fantoma ! mi-e frică... Ea m-a oprit să plec... numai ea m-ar putea împiedica...

— Ai văzut-o iar ?

— Da... În port. Am făcut bine că n-am mai plecat... Peste cîteva zile, a murit unul, cealaltă m-a lăsat. Am răsuflat, liber, fericit ! Acum...

— Acum ?

— Acum am iar un sentiment straniu... În clipa asta hotărîtoare, cînd se prepară pentru mine viitorul, simt că mi-a căzut un nor pe suflet... Parcă îmi pierd din nou libertatea, atît de greu cîștigată... și parcă pierd nu numai libertatea mea, dar și pe a altcuiva... Parcă-mi încredințase cineva ceva, și eu l-am înstrăinat... Da... da... simt că am furat cuiva o iluzie... că i-am trădat o taină : parcă ce fac nu fac bine... În fața mea se deschide un drum cam întunecos,cam nehotărît...

Doctorul îl bate pe umăr :

— Lasă !... lasă astea !... Du-te mai bine de bea un pahar de șampanie, pe urmă caută-ți logodnica și dansează cu ea... Respiră-i carnea tînără, îmbată-te de frăgezimea ei, gîndește-te că într-o zi va fi a ta și-ai să uiți toate prostiile astea ! Hai du-te !

Poetul îi ascultă sfatul... Se duce spre bufet șovăitor...

Logodna asta s-a făcut prea repede. Un lucru atît de important nu se rezolvă cu atîta superficialitate.

Nu numai mirele, dar și viitoarea lui soacră simte la fel. E o femeie între două vîrste și două mentalități, o burgheză nehotărîtă, fericită că-și mărită fata, tristă că se desparte de dînsa, nesigură de viitor... Are senzația vagă c-a fost păcălită...

E sentimentul cel mai frecvent în serile de epitalam această impresie de tragere pe sfoară.

Alarmată, dînsa caută pe doctor, îl găsește, se revarsă ca o cascadă.

— Doctore, doctore, crezi c-au să fie fericiți ?

Calm, Doctorul îi răspunde printr-o întrebare :

— Da ? de ce te-ai speriat ?

— Par speriată ?

— Desigur ! Credeam că vii să-mi anunți o catastrofă...

Surîzînd puțin, amintindu-și, brusc, că e o femeie de lume, ea vrea să pară c-a glumit :

— Ce crezi, doctore, au să fie fericiți ?

Doctorul nu se pierde în asigurări. Răspunde cu oarecare scepticism :

— După toate probabilitățile, da...

Mama e îngrijată iar :

— Vezi că poeții ăștia... Eu n-am fost entuziasmată de la început !...

Plictisit, Doctorul o lămurește :

— Scumpa mea, știi că ai toată vremea să cauți un ginere pe plac !

Viitoarea soacră își corijează iar atitudinea :

— Nu... n-am vrut să spun asta... Dar vezi, inima de mamă.

Doctorul surîde.

— Of ! Doamne, cum nu înțeleg bărbații... se răsfață amfitrioana.

Fără prea multă convingere, Doctorul pledează :

— În definitiv, scumpa mea, ce mai vrei ?... Fata dumitale îl apreciază, îl admiră chiar. Prietenul meu, prin excepţie, e bogat şi de familie bună. Poate că ţi-ar fi plăcut un poet autentic : cu lavalieră, predispus la ftizie sau demenţă ! Regret, n-am de unde să-l scot. Cunoşteam unul, dar a murit !

Doctorul e sarcastic, enervat. Îl plictiseşte să fie luat drept un domn care va primi atîta din zestre.

Acum regretă zelul pe care l-a pus să facă această logodnă : diabolic, e capabil s-o strice pe loc. Mai ales că nici poetul nu i s-a arătat prea entuziasmat de perspectiva unei apropiate căsnicii.

— Vai de mine, nu !... protestează mama logodnicei. Dar vreau să mă asigur... şi acum cînd sînt gata să mă despart pentru totdeauna de fetiţa mea... ce crezi, au să fie fericiţi ?

Doctorul rînjeşte mereu :

— Astrolog n-am fost pîn-acum, ca să cunosc mersul planetelor şi căderea stelelor. Dar după toate probabilităţile, *dînsa* are să fie fericită — şi pentru d-ta, *asta* are importanţă. Cît despre el, Doamne... Ce importanţă are fericirea bărbaţilor ? !

— Doctore, logodna asta s-a făcut foarte repede. Nici n-am avut vreme să ne cunoaştem bine...

— Parcă dacă pui vreme multă, ajungi să cunoşti pe cineva ?

— Aş fi vrut să-mi spui tot binele pe care-l crezi despre prietenul d-tale... ca să fiu liniştită.

— Scumpa mea, cunosc lista partidelor excelente cari vi se prezentau înainte de intervenţia mea, dar cred că Poetul nu e una din cele mai rele... Fii pe pace !... Fata d-tale va fi cea mai fericită fiinţă de pe pămînt...

— Mi s-a luat o piatră de pe inimă. În orice caz eu am să fiu cu ochii în patru. Am să-i însoţesc chiar în voiajul de nuntă — tot n-am văzut eu Italia pînă acum...

O mare poftă de a izbucni în hohote, într-un rîs imens, zguduie pe Doctor... Dar se reţine. Spune numai atît :

— Dă-mi voie, te rog, un moment, să prezint ginerelui felicitările mele !

Doctorul iese pe o parte, mama pe alta ; intră Poetul şi Logodnica.

Logodnica e tipul fetei moderne, sănătoasă, inteligentă şi lipsită de orice fel de nehotărîre. Unii ar zice : lipsită de orice fel de poezie. Va fi fericită, în viaţă, căci nu face nici un fel de concesii celorlalţi.

Poetul se poartă cu ea ca un frate mai mare cu o soră debilă, ca un grădinar cu o floare de mimoză :

— Ia stai colea şi odihneşte-te. Ai dansat prea mult...

Logodnica îşi agită evantaliul.

— Îmi bate inima. Îmi place !... Ah ! îmi plac emoţiile violente. Să dansez, s-alerg călare, să fac schi, să joc cărţi la miză mare...

— Joci cărţi ? întreabă Poetul surprins.

Logodnica nu i-a remarcat mirarea.

— Da, şi-am un curaj nebun ! Mie nu-mi pasă de primejdii... Joc tot ce am pe mine ; mă fac palidă, simt cum am pălit, inima îmi stă pe loc şi ori pierd ori cîştig, mi-e totuna. Emoţia a trecut. Emoţia a fost totul !...

— Şi... joci de mult ? încearcă el, timid.

Logodnica nu e timidă :

— Aş ! Abia de un an. Dar mă acomodez repede cu toate situaţiile. Să vezi, după nuntă : parcă ne-am fi luat de zece ani. Ştii, eu n-am să te plictisesc !... O să facem *chambre à part*. Ai să poţi scri toată noaptea, eu am să pot citi sau dormi... Îmi place să dorm singură. A doua persoană în odaie e totdeauna jenantă. Nu-i aşa ?

Demontat de atîta siguranţă, Poetul surîde amabil :

— Asta mai tîrziu, fireşte... Dar la început, o, la început are să fie viaţa noastră un poem de dragoste... Cel mai frumos poem de dragoste... Toate mîngîierile mele stăpînite, am să le revărs pe fruntea asta pură, pe grădina asta minunată.

Logodnica îl întrerupe :

— Ştii că e inutil să-mi vorbeşti poetic. Mie-mi place literatura în cărţi ; în viaţă, îmi plac englezii : eleganţi, precişi şi discreţi. Aşa că nu eşti obligat să faci eforturi de imaginaţie... Poartă-te cu mine, aşa cum eşti : un poet modern... Am oroarea boemilor netunşi, cari-şi închipuie că sînt creatori de frumos. Arta e în primul rînd eleganța. Și d-ta îmi placi fiindcă ești elegant. Puteai să nu fii poet și mi-ai fi plăcut. Cred că e supremul omagiu... Și te rog să nu-mi vorbești de călătoria noastră de nuntă, cu eterna Veneție și alte cărți poștale ilustrate. Toate prietenile mele cari s-au măritat, mi-au trimes vederi din Italia. Așa că sînt sătulă de ea înainte de a o fi văzut. Eu vreau să mergem în țările de la nord... Am auzit că la Stockholm, e cel mai frumos hotel din Europa. Oh ! Ador confortul și cîinii mari, puternici, cari se zbat în lanț, vor să fugă și să te tîrască după ei. E o senzație delicioasă... D-ta nu spui nimic ?

— Te-am ascultat. Și-ți spun drept, că sînt cam surprins, cam uimit... Uimit și fermecat de ființa d-tale nouă... E adevărat, te visasem cu totul altfel... Dar așa cum ești, ești încîntătoare... Ai răsturnat toate închipuirile mele... Îmi dau seama că am rămas cu totul în urmă... cîți ani ai ?

— Douăzeci și unu...

— Da ! spune Poetul clătinînd capul cu melancolie : Sînt în urmă cu cincisprezece ani, anii care ne despart... Eu am treizeci și șase. Am rămas cu sufletul meu de la douăzeci și unu de ani. D-ta mă readuci în epoca mea. Are să-mi fie cam greu să mă acomodez, dar trebuie : legea progresului !...

Ca și cum l-ar mustra, Logodnica îl întrebă :

— Te-au surprins cuvintele mele ?

— Mi-ar fi plăcut să mi le spui oarecum în glumă... Mi le-ai spus foarte serios, aproape rece...

— Eu nu văd nimic comic în ele...

— Ai dreptate... Sînt o fire cam impresionabilă... Nu știu ce senzație m-ar lăsa indiferent... Dau proporții stupide celor mai neînsemnate nuanțe. Dar am să mă vindec. Nu-i așa ? Ai să mă vindeci d-ta...

— De simțul nuanțelor ? întreabă dînsa cu neglijență.

— De susceptibilitatea mea bolnavă, absurdă... De mania armoniilor perfecte... de acest sibaritism moral... de nevoia de a mă analiza, de-a analiza mereu pe alții...

Ea nu înțelege. N-are vreme să înțeleagă :

— Prea complicat. Mie-mi plac emoțiile violente... Vino să dansăm...

Poetul e tulburat... N-ar putea...

— Nu ! dansează cu altcineva. Vreau să te privesc. Ești minunat de frumoasă cînd dansezi. Vreau să te văd dansînd cu altul și să visez, să te visez așa cum te-aș fi vrut...

El închide ochii, ca să-i reculeagă imaginea, deschide nările ca să-i aspire cît mai profund tinerescu-i parfum...

Ciudat... Acest parfum e mireasma de pădure și de iasomie... Valsul s-a transformat într-o romanță cunoscută, iar imaginea pe care o culege nu este a logodnicei sale, ci e femeia îmbrăcată în alb, e fantoma celei care va veni, e Elfiona.

E una din acele ființe, cari par mereu absente și exercită un farmec straniu, de liniște și înduioșare.

Voce și mîini calme, muzicale, pline de vis. Femeia care-ți sugerează nu numai dorul de-ai fi tovarăș viața-ntreagă, dar și nevoia de a te sacrifica, plîngînd ca s-o știi fericită. Femeia pe care pierzînd-o simți că ai pierdut orice rațiune de a mai exista. Femeia tulburătoare, însă, căci e mereu departe, nu-i poți ghici sufletul și nu știi dacă într-o zi nu se va subtiliza și confunda cu aburii zorilor violete.

— Vreau să te visez așa cum te-aș fi vrut ! spusese el logodnicei.

„Așa cum ai fi vrut-o n-o să fie niciodată !“ îi răspunde glasul de dincolo de lume...

Îndepărtat, melodios, Elfiona continuă aproape îndurerată :

— N-ai să fii niciodată fericit alăturea de dînsa... Ai să te simți, lîngă logodnica visată, străin între străini !...

Poetul izbucnește în plîns și-și lasă capul pe masă. Fantoma s-a apropiat de el. Simte o mînă de lumină mîngîindu-i părul :

— Plîngi !... Lasă-ți nima în lacrămi să tresalte, dar nu te da învins părerilor de rău : nici ea, nici cea de ieri, nici toate celelalte nu sînt destinul tău...

Destinul tău sînt eu, cea de departe, cea care va veni curînd-curînd... Nu-i veșnicie drumul care ne desparte, cînd sufletul așteaptă tremurînd... Icoana mea din minte n-o goni : Eu sînt fantoma celei care va veni !

Dulcea nălucă se irosește... Muzica a tăcut. Parfumul Elfionei s-a stins și el. Cineva a pus mîna pe umărul Poetului. Ridicînd capul, el dă cu ochii de Doctor, foarte surprins că-l vede abătut :

— Ei, da' ce-i cu tine ? Ai plîns ? De ce ?

— Nu știu... Serbarea asta mă întristează... mă simt străin în casa asta...

— Cum străin ? Doar tu ești centrul acestei serbări

— Eu ?

— Nu ești tu logodnicul ?

— Da, dar logodna asta nu e pentru mine...

— E adevărat, e mai mult a miresei... așa e totdeauna...

— Nu, nici a ei nu este. Mireasa e cu totul absentă din sărbătoarea asta — după cum pe mine, care aș fi vrut să fiu cu tot sufletul aici, m-au exilat...

— Cine te-a exilat ?

— Nu știu...

— E drept... Și eu am impresia că logodna asta nu e nici a ta, nici a fetii : e a mamei. Ea e centrul serbărei, ea se agită mai mult ca toți. E ceva ratat în afacerea asta.

Poetul prinde curaj.

— Doctore, familia asta, în care m-ai adus, e foarte onorabilă... Dar cred că eu n-am ce căuta aici — nu sînt vrednic de ei, nu-mi bate inima în același ritm cu al casei, sînt cu totul dintr-o altă lume... Aduc cu mine toată nemulțumirea vieții de boem, toată lipsa mea de ordine, de disciplină... N-aș vrea să tulbur casa asta...

Doctorul îl bate pe umăr :

— Aide, aide, dragul meu ! Spune ce crezi ; sînt niște burghezi oribili — fata e o păpușe modernă care merge mai repede decît secolul însuși !... Ai curaj ! Mie poți să-mi spui... Eu te-am adus aci, tot eu am să te scot, n-avea grijă ! Las' pe mine...

Un tip admirabil Doctorul !... Nu știe ce înseamnă ezitarea. Merge direct la țintă. A făcut logodna cu plăcere — ar desface-o cu voluptate.

Poetul e mai puțin curajos :

— N-aș fi vrut să spun asta... n-aș vrea să supăr pe nimeni...

— Nu superi pe nimeni, îl asigură Doctorul... Găsesc eu mijlocul să te calomniez și să-și ceară ei scuze că te-au silit să renunți la logodnă ! Nu-i așa că nu te-ai simțit în mijlocul unei viitoare familii ?...

Poetul are un elan... E multă durere în el, multă renunțare.

— O, nu... nu !... Credeam că voi găsi multvisata afecțiune... dragostea de care am nevoie... Nu s-a putut.

Logodnica mea mă privește cu un ochi amabil, dar lipsit de curiozitate, de mister... Știe dinainte cum vom trăi și, dacă i-aș strica planul, s-ar simți contrariată, m-ar socoti un dușman...

— Inutil să mai insiști. Am înțeles. Fă bine și treci dincolo... Începe lupta !...

A intrat mama Logodnicei pe care Doctorul o oprește, pe cînd iese Poetul.

Pare un mare vinovat, care nu știe cum să-și ceară iertare.

Niciodată dracul n-a fost mai satanic de cum e Doctorul acum. Apucînd mîna gazdei — care în tinerețe trebuie să fi semănat mult cu fiica ei — omul care i-a recomandat viitorul ginere îi strînge mîinile cu efuziune, i le sărută, e gata să cadă în genunchi :

— Draga mea, draga mea, sînt dezolat de ce-am făcut, dar te rog, iartă-mă ! Nu e vina mea... Am crezut că te servesc și pe d-ta și pe amicul meu, dar m-am înșelat !

Mama e nedumerită :

— Nu te-nțeleg, doctore...

— Abia acum îmi dau seama că d-ta regreți această logodnă...

— Ba nu, te-asigur !... protestează dînsa.

Doctorul însă nu se lasă :

— Ba da ! Ba da !... Prostul de mine !... Nu pricepeam rostul întrebărilor d-tale, grija d-tale de mamă...

Nu știam că te urmărea neliniștea că aveai oarecari bănuieli, oarecari certitudini chiar, asupra Poetului...

Nu știam că ai fi fericită dacă logodna asta nu s-ar mai face !...

— De ce ? Dacă n-aș fi vrut, m-aș fi opus ! spune dînsa fără să-nțeleagă această alarmă a Doctorului.

— Bine, dar cînd ți-ai dat consimțimîntul, nu știai...

Mama e din ce în ce mai surprinsă :

— Ce să știu ? !...

— Ceia ce știi acum...

— Pentru Dumnezeu, Doctore... mă tulburi. Ce vrei să spui ! Ce să știu... nu știu nimic ?...

Doctorul coboară tonul :

— Aveam impresia că ți-au spus alții ceea ce am aflat și eu și nu îndrăzneam să-ți spun...

— Dar îți jur... nu mi-a spus nimeni, nimic...

— Atunci să nu mai vorbim de asta... Îmi oferi un vals ? !

Mama e foarte impresionată :

— Doctorul o prinde de mijloc și începe să danseze cu dînsa. Curiozitatea femeiască a viitoarei soacre nu se dă bătută :

Se oprește din dans, trage pe Doctor la o parte, îl silește să vorbească. Jenat, ca și cum i s-ar fi cerut sacrificii penibile, el vorbește. Insinuează. Cele mai mari calomnii — spuse cu mare părere de rău, cu o blîndețe îngerească. Mama e enervată, e indignată. Abia-și poate stăpîni furia : dacă Doctorul nu i-ar consilia prudența, calm și cu distincție, l-ar da afară pe Poet, în gura mare.

Singura ei grijă e fetița.

Să nu sufere fetița de pe urma acestei rupturi.

Dar, dac-ar fi urmărit conversația între cei doi logodnici, temerile i s-ar fi risipit :

— Știi că nu prea ai aerul să te amuzi Poete ? ! spune frumoasa mireasă.

— Sînt obosit... sînt trist !...

Nu știu de ce... te rog să mă ierți... N-aș fi prea nepoliticos dacă m-aș retrage ?...

Logodnica îl privește de sus :

— Ar fi ridicol...

— Dar nu mi-e bine... insistă el rugător.

Logodnica, e aproape aspră :

— N-are importanță... învață-te să-ți fie bine totdauna. Eu vreau să trăiesc... îmi place viața intensă ; cînd încep să dansez, plec cea din urmă de la bal... Cînd ies călare, mă despart de grup și-o iau înainte : cine poate să mă urmeze, bine, cine nu, să rămîie în urmă...

— Am impresia că porți totdeauna o cravașă-n mînă...

— E gestul meu obișnuit. Probabil, mi-a rămas de la călărie. D-ta călărești ?...

— Nu... Nu se potrivește cu firea mea contemplativă...

Logodnica e decepționată ; cu un aer ușor de mustrare :

— Doctorul nu mi-a spus asta...

— Cred că n-are o importanță prea mare...

— Eu am visat totdeauna să am un bărbat care să facă sporturi cu mine... E plictisitor să-ți schimbi totdeauna cavalerul... Știi că asta mă contrazice mai mult decît îți închipui...

Un tînăr o salută, o poftește la dans și o duce. Prostit, Poetul o privește, ar vrea să-i ceară iertare, ar vrea să plîngă, să se revolte, să se sinucidă.

Doctorul intră repede și-l scoate din toropeală :

S-a aranjat : ți-ai mîncat toată averea, vorbești în somn, ai coșmaruri, faci o paralizie progresivă și pe deasupra ai o metresă morfinomană, care s-a jurat că va arunca vitriol în ochii viitoarei tale soții !

Poetul își freacă ochii. I se pare că nu vede bine. Că n-aude bine.

— Ce înseamnă asta ?

— Asta înseamnă că mîine vei primi o scrisoare de concediu, cu mii de scuze. Ești dezgolit ! Ești liber... Domnul a dat, Domnul a luat, fie numele Doctorului binecuvîntat !

Își face o cruce mare și răsuflă ușurat ; bătîndu-și prietenul pe umăr, îl duce spre ieșire. Fug amîndoi, ca doi tîlhari. Petrecerea e în toi. Mama răsuflă ușurată. Logodnica dansează cu furie. N-ar întrerupe beția jocului modern pentru atîta lucru. Ar fi și păcat : e atît de frumoasă cînd dansează !...

VII. BALUL NEBUNILOR

De cîteva zile, Poetul simte ceva greu pe suflet. Remuşcări fără-ndoială. Remuşcări că s-a purtat ca ultimul aventurier cu familia în care urma să intre, deşi prietenul său îl asigurase că remuşcările sînt de partea cealaltă : în cîteva rînduri logodnica şi mama ei îl întrebase dacă nu cumva domnul Poet e supărat prea tare de felul brusc cum a fost concediat şi dacă nu cumva are de gînd să dea ceva la gazetă, în această privinţă.

Au trebuit multe asigurări din partea Doctorului, ca onorabila familie să se liniştească.

Poetul mai are o remuşcare : a ascuns prietenului său, care i s-a arătat atît de devotat în ultima vreme, vedenia cea nouă. Se teme de rîsul său sarcastic. Se teme de-o ridicare din umeri a Doctorului, cînd i-ar mărturisi că a văzut iar fantoma, în seara de logodnă.

Elfiona e ceva prea aproape de inima lui, o taină atît de dulce, o făptură atît de fragilă, încît se teme s-o atingă mîini profane, surîsuri de îndoială, calomnii de nebunie.

Şi totuşi va trebui să se spovedească Doctorului. În momentele de luciditate completă, el îşi dă seama că ceva e stricat în maşinăria nervilor săi, că o rotiţă s-a oprit în loc sau merge prea repede...

E drept, acest accident înseamnă, pentru un moment, o pauză plăcută, o oază fermecătoare, în mersul său normal. Dar mai tîrziu, peticul său de lumină, se poate transforma în întuneric total, în neant. Şi se înspăimîntă la gîndul demenţei.

— Doctore, am văzut iar fantoma, îndrăzni el într-o zi.

— Bine. Vino poimîine seara, 30 august, la ora 10, în frac, aici ! îi răspunde Doctorul cu un rîs enigmatic ; sărmanul Poet îşi închipuia că Doctorul vrea să-i prezinte pe Elfiona !

Şi se despărţiră.

A treia zi, Poetul sosi la ora fixată. Poarta sanatoriului era împodobită cu lampioane. Multe limpioane erau agăţate de copacii grădinei, femei în rochii de seară şi domni eleganţi luau parte la această recepţie în aer liber.

Erau şi multe măşti, bărbaţi şi doamne costumate, pretutindeni...

— Iată salonul meu de primire ! îl întîmpină Doctorul. O grădină cu lampioane într-o noapte de august. E balul nebunilor, cel mai căutat.

În noaptea asta fiecare este ceea ce ar vrea să fie. Ca-n poveste ! Profesorul Paulini e Apostolul Paul, inginerul e împăratul Japoniei, iar nebuna de la nr. 7, poartă costumul Desdemonei. Toate dorinţele se împlinesc în noaptea asta... Cine ştie... Poate că se va împlini şi visul tău... poate că vei întîlni aicea fericirea mult visată, femeia ideală, care ţi-a apărut de-atîtea ori !...

Ironia, cu care vorbise directorul sanatoriului îndureră mult pe Poet.

— Doctore, şi cînd vrei să spui ceva agreabil, ai un ton satanic. Nu ştiu de ce, în noaptea asta, mai mult decît oricînd îmi faci impresia diavolului...

— A lui Dumnezeu ! întrerupse Doctorul solemn cu braţul ridicat. Nebunii au decretat că, astă-noapte, eu sînt Dumnezeu... Fiecare, în sminteala măreţiei sale, admite totuşi, pe unul mai mare decît el !

O ceată de nebuni trece... Poartă cele mai stranii costume şi sînt fericiţi... O fericire calmă, fără licăririle demenţei.

E noaptea lor... Pe chipuri le trece bucuria libertăţii, a nădejdilor împlinite.

Poetul îi priveşte înduioşat. O privire bună citeşte el şi în ochii Doctorului, care oricît ar fi de sătul de bolnavii săi, le dă, o noapte de fericire pe an.

Poetul îi strînge mîna... Îi mulţumeşte, tăcut, pentru această idee caritabilă.

Mişcat, Doctorul îşi aruncă masca de cinism şi vorbeşte cu blîndeţe, aproape cu elan :

— Nu-ţi închipui ce fericiţi sînt, în noaptea asta, bolnavii mei. Posibilitatea de a fi cîteva ore ceea ce visează o viaţă întreagă, îi răsplăteşte de toată suferinţa lor... E, parcă un simbol al întregei lumi, al tutulor frămîntărilor noastre, cîteva ore de satisfacție, cîteva clipe de iluzie plăcută, în noianul minciunilor amare, de cari e plină existența noastră !...

Poetul se entuziasmează ! Îi strînge amîndouă mîinile :

— De ce nu vorbești așa întotdeauna ? De ce scepticismul tău permanent, batjocorirea iluziei, perpetua chemare la realitate ?

Vocea Doctorului s-a făcut gravă :

— Pentru că am și eu, poate, decepțiile mele și nu vreau să las pe alții să persiste în eroare. Cred că aceasta e misiunea mea...

— Dar de aci, pînă să vezi în fiecare om un maniac... Nu ți se pare și asta o manie ?

Doctorul tresare și-l ascultă, tulburat, atent. De cîte ori n-a bănuit el însuși că e nebun ! Că o luciditate exagerată poate fi ea însăși o nebunie, că logica perfectă e o notă stridentă în lipsa de logică a naturei, că a judeca limpede într-o vreme cînd neprevăzutul distruge orice armonie, e o abatere de la calea normală, deci o originalitate, o manie, o nebunie...

Citind îndoiala în ochii prietenului său, văzînd că-l domină în sfîrșit, încurajat de atmosfera generală în care el avea mai mulți partizani decît doctorul — printre pacienții săi, acesta nu era într-un mediu ostil ? Poetul, vrăjit de noaptea minunată, vorbește privindu-și fix partenerul :

— Da, eu cred că și tu ai un grăunte de nebunie : acela de a crede pe toți oamenii nebuni...

Încăpățînarea asta de a combate ficțiunile, de a nega tot ce întrece realitatea, mi se pare mania ta. Doctore, tu ești nebunul lucid, nebunul logic... nebunul fără speranțe !

Rîzînd, dar spăimîntat, Doctorul îl oprește :

— Să nu spui a doua oară, căci s-ar putea să te cred...

Simțindu-și o clipă de autoritate, Poetul prinde curaj și insistă :

— Ești atît de încrustat în credința ta că nu există nimic în afară de ceea ce admite știința, încît chiar avînd proba contrarie, te-ai încăpățîna să negi !

— Nu ! răspunde Doctorul, ferm.

Și după cum ți-am mărturisit odată că am trișat la cărți, tot așa, ți-aș mărturisi acum că m-am înșelat ! Îți făgăduiesc !

O ceată de nebuni costumați, se apropie întrerupînd o conversație care începea să neliniștească pe Doctor și să dea Poetului o superioritate sacerdotală.

În fruntea celorlalți nebuni, împăratul Japoniei se înclină în fața lor și, jumătate-n glumă, declamă, adresîndu-se Doctorului :

— Glorie ție care-ai făcut pămîntul și cerul și ne-ai dat înapoi împărățiile pierdute !...

Tot glumind, cu aerul că nu crede în ce spune, ca să petreacă, Apostolul Paul interveni, continuînd :

— Fii slăvit de-apururi, purtătorule de cuvînt, cuvînt al adevărului ! Prin tine, credința veche va renaște și fariseii vor fi goniți din templu !...

Porumbelul alb va pluti iarăși în azur ! Osana ! Osana ! Osana !

Iată că intervine un domn ras, îmbrăcat într-o uniformă celebră, cu o mai celebră pălărie : e Napoelon I care sta deoparte : are să-i spuie ceva lui Dumnezeu...

— Din vîrful Piramidelor ți-am dat odată mîna, ți-aduci aminte ? Eu eram împăratul lumii, iar tu stăpînitorul văzduhului. De ce ți-ai ras barba ? Îți venea mai bine cu plete albe și-n halat de baie. La Waterloo, te-ai purtat cu mine ca un măgar !

Imitînd zgomotul gloanțelor, Napoleon I continuă melodramatic :

— Brrr ! Fîș ! Pftiu !... Garda moare, dar nu se predă ! Ai o țigară ?...

Doctorul oferă țigări tuturor nebunilor, Desdemona aprinde și ea una.

— Domnule Doctor... spunea ea cu glas plîngător.

— Sst ! Aicea nu e nici un doctor ! o-ntrerupe Împăratul Japoniei. Aicea sîntem numai noi și Dumnezeu. În genunchi cînd vorbești cu Cel de Sus !

Desdemona îngenunchează în fața Doctorului :

— Domnule Doctor Dumnezeu, unde e iubitul meu ? Ai spus c-are să vie !...

Mai blînd ca de obicei, Doctorul o ridică, îi oferă braţul... Aici, în grădină, nu-şi simte autoritatea din birou. Acolo e numai el, paznicul, zidul alb şi nebunul. Aici mai sînt stelele, dincolo de cari e Dumnezeul adevărat, mai e zefirul printre lampioane şi toată oastea bolnavilor, cari sînt la ei acasă, în lumea închipuirei lor, stăpîni. Doctorul nu se mai simte stăpînul. Şi pentru el e o dezrobire, noaptea asta. Muzicile cîntă, oaspeţii costumaţi dansează, perechi se caută pe alei...

Îşi reazămă braţul de al Desdemonei cu un abandon aproape amoros.

— Vino să-l căutăm, copilule...

Şi se depărtează, lăsîndu-şi prietenul printre nebuni.

Doctorul Paulini şi cu inginerul, pe cari Poetul i-a cunoscut în biroul sanatoriului, nu se mai reţin. Cu aerul că s-au deghizat ca să facă plăcere celorlalţi, ei îşi gustă nebunia cu voluptate.

E un minunat prilej să-şi destindă voinţa, să fie aşa cum sînt, liberi de orice constrîngere socială şi fizică, de orice aparenţe de judecată.

Profesorul Paulini (Sf. Paul) înaintează spre el, îl măsoară şi-l întreabă :

— Dar dumneata, divinule Homer, unde ţi-e toga şi lira celebră ? Ai putea să ne defineşti, acum, din care localitate eşti şi dacă te-ai născut într-adevăr ?

Apoi celorlalţi nebuni :

— Domnul e cel mai mare poet din lume : îl cheamă Homer, s-a născut în şapte oraşe, e orb şi n-a existat. Ce-ţi mai fac „prinţesele îndoliate“ ? Cred c-a sosit vremea să le măriţi, căci fetele bătrîne, îmbrăcate-n doliu, nu le mai ia nici dracul...

Apoi către Împăratul Japoniei :

— Aşa dar, maestre, îmi vei permite să convertesc pe japonezi la creştinism ? !

— Da, răspunde Împăratul Japoniei, dacă te vei supune planului meu, care e următorul : adunăm toate rîurile şi toate fluviile din lume într-un coţet. Eu am făcut şi ingineria. Napoleon îl va duce în cap, în loc de chipiu, care i-a rămas la muzeu, totdeodată va face şi un plan strategic. *Silentium !* Dacă adăugăm la rîurile pămîntului cîteva canale din Marte, sfinţia-ta vii cu Iordanul într-un chimonou şi-l reverşi în diferite puncte cardinale. Atunci toate canalele vor fi pline de apă sfinţită şi toţi supuşii mei voi fi creştini ! Se aprobă ?

— Divagaţii ! Divagaţii !... protestează Apostolul Paul. Nu apa, ci cuvîntul sfinţeşte !

Dînd pe toţi la o parte, urcîndu-se în cîrca unui bolnav spătos şi cu capul cît un pumn, Napoleon vociferează :

— Soldaţi !... Patruzeci de veacuri vă privesc din înălţimea acestor Piramide. Fiţi gata pentru cinematograf, La cinematograf ! La cinematograf !...

Ies toţi. Poetul impresionat, îşi prinde capul între mîini, îşi strînge fruntea şi ochii de cîteva ori, ca şi cum ar vrea să alunge un coşmar. Apoi văzînd pe un paznic care trece cu o mantie de femeie pe braţ, căutînd pe cineva, îl opreşte :

— Fii bun te rog şi spune-i Doctorului c-am plecat, da ?...

Paznicul se-nclină.

— Pardesiul meu e la garderobă ?

— Nu. E în biroul domnului doctor ; l-am pus cu pălăria : e mai sigur... Să vi le-aduc ?...

— Nu, mulţumesc, le iau singur...

Paznicul, găsind pe cine căuta, salută şi se repede să pună mantila pe umerii goi ai unei foarte elegante doamne.

Poetul îngălbeneşte. Se reazămă de un copac, îşi pipăie fruntea... Acea femeie în rochie neagră, decoltată, acea femeie pe care nici o romanţă cunoscută, nici o mireasmă de pădure şi de iasomie n-a povestit-o, acea fiinţă în carne şi în oase acum, nu e alta decît Elfiona...

Acelaşi obraz, aceleaşi mîini visătoare, aceiaşi ochi de melancolie. Numai glasul pare altul :

— Mulţumesc... mulţumesc... spune dînsa Paznicului, care salută ceremonios şi se depărtează.

Poetul stă înfipt locului şi aşteaptă. Aşteaptă să-i vorbească iar... Dar Elfiona abia de l-a zărit... Vrea să treacă-nainte, cu totul străină... Ca o chemare pasionată, ca o mustrare, după ce a privit-o lung și a urmărit-o cîțiva pași, hipnotizat, el îi spune :

— Doamnă !...

Atît :

— Doamnă !...

— Elfiona s-a oprit... Se uită împrejur să vadă cine a chemat-o și dacă într-adevăr pe dînsa a chemat-o.

Cum poetul s-a apropiat foarte respectuos și s-a înclinat, așteptînd, ea îi răspunde amabil cu o ușoară aplecare a capului :

— Domnule !...

Surîde și așteaptă rezemîndu-și mîna dreaptă de evantaliul pe care-l ține în stînga... Și în clipa aceea e și mai asemănătoare cu fantoma, căci penele de struț, albe, par o creangă de cireș înflorit.

— Nu-mi spui nimic ? întreabă Poetul.

Femeia cu evantaliul alb, bănuind că i-a ieșit în cale alt nebun și știind că cei periculoși nu pot fi liberi nici măcar la balul lor, e cucerită de apariția distinsă a acestui tînăr, ale cărui tîmple încep să încărunțească. Plină de grație, îi surîde :

— Bună seara, domnule !...

Poetul e decepționat... Învățat cu vorbele bune și mîngîietoare cu cari îl deprinsese Elfiona, el îi spune cu o ușoară mustrare copilărească :

— Numai atît ?... Altădată îmi spuneai lucruri atît de frumoase și acum...

„E un melancolic... își zise necunoscuta. E din bolnavii cei mai interesanți."

Se simte atrasă de acest personagiu bizar, atît de elegant în fracu-i impecabil, cu o voce atît de gravă, atît de armonioasă. I-ar plăcea să-l audă vorbind... Mult... mult... Acel glas i se pare o încîntare.

— Acum aștept să mi le spui dumneata lucrurile frumoase ! îl îmbie dînsa.

— Ai vrea ?...

— Firește...

Fericit, Poetul e gata să-i cadă în genunchi :

— O, îți mulțumesc ! Îți mulțumesc pentru tot ce m-ai lăsat să sper și că-n sfîrșit ai venit !...

Femeia cu evantaliul alb, surîde mereu. E amuzată.

— Trebuia să viu ?...

Cu un glas plin de sinceritate, de cuceritoare căldură, Poetul exclamă :

— Nu se putea să nu vii ! Prea mult te-am așteptat !...

— Cine sînt eu ?

Poetul își trece mîna pe frunte. Se dă un pas înapoi. Întrebarea e prea precisă și nu-i poate răspunde. Abia dacă îngînă :

— Nu știu... Știu că trebuia să te ivești odată și-odată în viața mea... Ești chipul de-atîtea ori visat, ești glasul auzit, de-atîtea ori !...

— Unde m-ai auzit vorbind ?

— În fundul inimei mele...

Necunoscuta începe să se-ndoiască dacă omul din fața ei e într-adevăr nebun... Poate fi numai un original, un visător care evită conversația banală, un aristocrat al simțirei.

— Ciudat... Îmi place ce-mi spui... Ai ceva neobișnuit... Nu sînt învățată să-mi vorbească cineva așa... Ce cauți aici ?

— Sînt un biet Poet rătăcit printre nebuni... sînt poate mai nebun decît ei, căci am început și eu să cred că mi s-a împlinit visul...

— Care vis ? întrebă necunoscuta, din ce în ce mai nedumerită, din ce în ce mai prinsă de farmecu-i straniu, învăluitor.

— Îl știi mai bine decît mine, deoarece *tu* mi l-ai îndeplinit...

— Tu ? subliniază doamna, ușor contrariată de această familiaritate.

Oarecum trezit din visare, Poetul se scuză :

— Iertați-mă, doamnă... Vă vorbesc așa cum m-ați învățat !... Aș vrea să vă spun că nu sînt un nebun, cum vi se pare, dar n-ați crede-o, fiindcă toți nebunii spun așa...

Femeia cu evantaiul alb alimentează această conversație care-o pasionează :

— Dar oare nu sîntem nebuni cu toții ? Nu sîntem la balul lor ? Te rog vorbește-mi ca la un bal... Spune-mi tot ce vrei !

— Vorbiți cu mine, doamnă, parc-aș fi un străin...

— Sîntem prieteni ?

— Mai mult decît prieteni.

— De cînd ?

— De totdeauna... Și mai ales din seara cînd mi te-ai ivit întîia oară — ți-aduci aminte ? Dusesem revolverul la inimă — era să curm o existență fără rost și mi-ai oprit mîna... nu-ți aduci aminte ?

Necunoscuta e nedomirită : străinul a-nceput iar să divagheze.

— Nu...

— Ba da... ba da... insistă Poetul. Era o noapte de iunie — acuma două luni...

— În iunie, domnul meu, eram la zece mii de kilometri... spune dînsa.

— *Nu.* Erai aici, erai lîngă mine. Și mai tîrziu, cînd am vrut să plec, nu m-ai oprit ? Nu mi-ai spus să te aștept, să plecăm împreună ?...

Convinsă de astă dată că vorbește cu un nebun, necunoscuta nu vrea să-l contrazică ; l-ar supăra, l-ar face să plece, ar pierde cea mai interesantă jumătate de ceas la acest bal neobișnuit.

— Da-da... Mi-aduc aminte !...

Fericit, Poetul continuă :

— În sfîrșit ! Ți-aduci aminte... și-n seara logodnei mele... Ce dezolare ! Cum credeam eu că voi găsi o nouă familie și cît aș fi fost de străin în mijlocul lor !... Ca un înger bun ai venit atunci și m-ai oprit... Mi-ai spus că în zadar încerc să caut fericirea acolo unde nu e — fericirea erai tu, cea care trebuia să vii, cea care — ai venit...

Zefirul flutură sub stele și sub lampioane și aduce un val de parfumuri... Trec flori de pădure și mii de iasomii în văzduh și undeva cîntă o orchestră și cîntecul nu e altul decît acea melodie care plutea pe mare la Cazinou și o vestea pe Elfiona... Și Elfiona e colea acum și Poetul, exaltat, vorbește mult, vorbește mereu, cum n-a vorbit niciodată, iar necunoscuta îl asculta în extaz, căci nu i-a vorbit niciodată cineva cum îi vorbește acel străin și niciodată n-a fost mai mișcată ca acum :

— Ascultă romanța asta banală... Pe valurile ei mi-ai apărut întîia oară, ca o spumă... Și nu știu de ce, de cîte ori ai venit, cîntecul ăsta plutea în văzduh... *S-a dus și e departe vremea cireșelor...* Și tu veneai purtînd o creangă înflorită cu petale de cireș...

Și-acum, ai venit... Iată-te aievea... Îți mulțumesc... Îți mulțumesc c-ai răsărit în calea mea așa cum te-am visat întotdeauna, lumină nouă care mă uimea, cum stelele uimesc furtuna...

Ești tu și ești aici și nu ești mit. O ! nu, ești vis amăgitor, căci iată, nu piei, ca-n alte dăți, cum ai pierit cînd te vedeam în alb învesmîntată.

Erai învesmîntată în alb — o, lasă-mă să te evoc pe malul unui lac, în noaptea plină de arome și mi-ai venit, chemare de noroc, sub chipul străveziu al unei dragi fantome.

Te-ntruchipa din aburii de apă și de lună înfierbîntatul gînd al meu ; te făuream din raze și petale, Dumnezeu. În ceasurile de singurătate grea, tu mi-ai trimis o mînă, o mînă calmă care fruntea-mi răcorea și-n care toate visele îmi păreau că se îngînă...

În clipe cînd vieții mele fără rost voiam să-i cînt eternul *mizerere,* ai răsărit și m-ai făcut să uit de toate cîte-au fost, ca să visez o nouă înviere.

Plecam spre țări îndelungate, vagi, să caut fericirile amăgitoare și tu — lumină către Betleem a ultimilor magi — mi-ai arătat credința viitoare.

N-a fost un ceas de renunțare sau de îndoială, în care tu să nu-mi trimeți un semn și te-am crezut și fără șovăială eu am primit biruitorul tău îndemn.

Și-acuma ești aici așa cum te visam în tumult, surîzătoare, calmă și bună și mirată și cuminte și tăcută și palidă și mult îndurerată...

De ce ? De ce ai în colțul gurii tale amăgiri și-n ochii tăi chemări neîmplinite ? Cine-a rănit frumoșii trandafiri, cine-a-ncercat să tulbure fîntînile cu apă liniștite ? În tine simt că sufletu-mi s-ar fi răsfrînt cu — aceleași năzuințe înalte și profunde... ai plîns, și tu un vis zădărnicit în vînt ? Mi te-au lovit ? Te-au înșelat ? Răspunde !

O mare pauză se face... Poetul s-a rezemat de un copac și stă așa... i-e frică să nu cadă, atîta e de extenuat. Așteaptă. Nu știe ce... O sentință !...

Iar femeia cu evantaiul alb a pălit... își ține [răsuflarea.]

O mare nevoie de-a vorbi ca el, de a se destăinui, a cuprins-o în fața acestui om pe care nu-l cunoaște, de care încă nu știe dacă e sau nu un nebun.

— Lasă-mă... M-ai tulburat... Ai răscolit în mine dureri trecute... Mă-nvățasem să uit glasul alintării... Cine ești ? De ce-mi vorbești așa ? De ce cauți în vorbe mîngîietoare să trezești simțirea mea adormită ? Eu nu mai trebuie să visez — decît în noaptea asta. Mîine, visul se va sfîrși de mult. Va trebui să plec din nou...

— Dar cine te silește ? Cine ?

— Nimeni. Poate cei din jurul meu... sau poate numai eu sînt de vină... Caut țara fericirei care nu e nicăieri. Duc o existență stranie, paradoxală... Poate că cer prea mult vieții și viața se răzbună pe mine. Am o fire ciudată bolnăvicioasă... Cel mai mic lucru mă-ntristează... mi se pare că toți vor să mă gonească... Oamenii vorbesc tare și prea scurt, ai băgat de seamă ? Cînd s-a sfîrșit cuvîntul, s-a sfîrșit și mica lor gîndire... Dincolo nu mai e nimic... Eu aș vrea ca după ce s-a sfîrșit cuvîntul, să mai urmeze ceva... O senzație prelungită din suflet... Ca lumina zilei care întîrziază în lacuri, după ce s-a lăsat noaptea... dar spun prostii. Ce te interesează pe d-ta povestea mea ?

Ba da !... Cred că te interesează căci mi-ai vorbit neînțeles și blînd... cum nu mi-a vorbit nimeni niciodată... Cred că mai tîrziu cînd voi fi singură, voi pricepe și mai bine cuvintele d-tale... Va stărui în mine muzica lor, ca o lumină...

— Nu te-ntreb de unde vii, nici cine ești, căci mi-e frică să nu te pierd în clipa însăși în care te-am găsit... Dar aș vrea să nu fie vis clipa asta sau, dacă e vis, să nu se mai sfîrșească !... Ascultă-mă... Dacă, vorbele mele te vor supăra, ia-le drept o nebunie dintr-o noapte de bal... Dacă nu, primește-le, ca dorul meu cel mai înalt, ca o făgăduință supremă...

Oricine-ai fi, fii a mea... pentru totdeauna !... Vino să căutăm țara visului împreună... Vino pe drumurile unde-ai mai fost, de data asta cu mine. Fii așa cum mi-ai făgăduit în toate nălucirile mele !...

Necunoscuta încearcă un sentiment straniu : i se pare că nebunia generală a copleșit-o și pe dînsa, că trăiește între vis și realitate... Și nici n-ar vrea să se trezească așa de curînd. Sînt atît de rare clipele de beție — și atîta amar lasă-n urma lor cînd au trecut !...

Și dînsa n-ar dori ca această beție de stele, de necunoscut și de poezie să treacă așa de curînd.

Privirile Poetului, rugătoare, cer un răspuns...

Ea ezită... N-ar vrea să frîngă, printr-un răspuns brutal, zborul de himere al blîndului tovarăș și nici n-ar putea printr-o afirmare precisă să-și lege ziua de mîine.

Surîde mereu...

— E o noapte fermecată — nu știu bine ce îmi ceri... Nu știu dacă ceea ce aud e adevărat — nu știu ce trebuie să-ți răspund... Mai spune-mi o dată...

Cu mai multă convingere, Poetul repetă :

— Oricine ai fi, vrei să fii a mea pentru totdeauna ?...

Pe jumătate glumind, străina îl întrebă :

— E un legămînt de veșnicie ?

— Da !... răspunde el din fundul inimei și-al conștiinței.

Dînd din umăr, ca și cum ar răspunde unui copil care i-a cerut luna, începînd să se trezească din visare, căci a văzut o ceată de nebuni cari i-au adus aminte trista realitate, dînsa îi șoptește :

— Ei bine, vreau...

— Îmi făgăduiești, insistă Poetul fericit.

— Îți făgăduiesc ! E noaptea dorurilor împlinite !

Nu pot să-ți refuz nimic !...

Îi întinde mîna, pe care el o sărută lung, lung, ca și cum ar rosti o rugăciune pe acest altar mic și îmbălsămat.

Sărutarea aceasta ar fi ținut o veșnicie, dacă n-ar fi intrat Doctorul care exclamă :

— Cum ? Ați și făcut cunoștință ? Eu voiam să vă fac o supriză !...

Femeia cu evantaiul alb surîde încă într-un vis, deși realitatea e colea.

— Nu... nu ne cunoaștem încă !

Doctorul îl prezintă :

Cel mai bun prieten al meu, poetul de care ți-am scris de atîtea ori... Nevastă-mea !

O mare liniște se face. Soția doctorului și Poetul se dau cîte un pas înapoi, spre satisfacția Doctorului care vede că surpriza lui face într-adevăr efect. Ea e consternată ; își închipuise că a vorbit cu un nebun — și iată Poetul pare trezit din somn. Doctorul continuă, calm :

— Ți-am vorbit, scumpe maestre, de soția mea care e o fire poetică și călătorește mereu... Dacă și-ar scri toate impresiile, ar face versuri mai frumoase decît ale tale, căci are o sensibilitate rară, o fantezie minunată.

Înclinîndu-se adînc, ca și cum abia acuma ar vedea-o întîia oară, Poetul nu poate spune decît un banal :

— Doamnă, vă prezint omagiile mele respectuoase...

— A sosit ieri, îl lămurește Doctorul.

În fiecare an vine cîteva zile, de obicei în ajunul balului... Petrece cîteva ore printre nebuni, a doua zi își aranjează micile treburi ale moșiei pe urmă, svîrr ! ca o pasăre călătoare își ia zborul spre alte orizonturi... Da' ce ai ? întreabă el, văzînd că Poetul șovăiește.

— Te rog... doctore... se-ntîmplă cu mine ceva foarte ciudat... iartă-mă... doamnă, iertați-mă... Sînt foarte emoționat, aș... vrea să mă reculeg...

Se dă cîțiva pași înapoi, cu mîna pe frunte, și dispare printre alei, rezimîndu-se din cînd în cînd de cîte un copac.

Cei doi soți, mai cu seamă el, se uită, nedumeriți, pe urma lui, pînă nu-l mai văd.

— Ce-ntîmplare ciudată !... spune dînsa ca un răspuns privirilor cercetătoare ale Doctorului.

— Dar ce e ? insistă el.

— Tînărul acesta... prietenul tău... am vorbit cu el... credeam că e un nebun... un nebun melancolic... și-acum !... Ce întîmplare ciudată !...

Femeia în negru, cu evantaiul alb, nu poate vorbi. Caută cuvintele... nu le găsește...

— Și tu pari tulburată... îi spune Doctorul blînd, apucîndu-i mîna.

— Sînt foarte tulburată !

Apoi, după o clipă de reculegere :

— Dar bine, noi ne-am spus cuvinte foarte grave... acum îmi dau seama...

Felul cum mi-a vorbit... mi s-a adresat ca unei vechi prietene, care nu voia să-l recunoască...

— Poate l-ai cunoscut vreodată...

— Nu... nu mi-aduc aminte... Sînt sigură că nu... Mi-a spus că m-a văzut în visurile sale ca o fantomă... și atunci, mi-am dat seama că e un nebun... Mi-a vorbit... L-am ascultat, vorbea foarte liniștit, foarte frumos... Și nu mi-a mai părut nebun... uitasem cu totul... Numai cînd îmi amintea întîlnirile noastre de odinioară, cînd eu eram fantoma care trebuia să vină, mi se părea că iar aiurează... Explică-mi ce înseamnă asta ?

— E straniu... Prietenul meu are o idee fixă. I se pare că vede o fantomă a unei femei din viitor. Dacă nu și-ar zvîrli-o din minte, riscă într-adevăr să înnebunească... Credeam că mi-a destăinuit numai mie nălucirea lui... Dar dacă spune și altora... e grav, într-adevăr !

Dînsa e preocupată... Explicațiile Doctorului mai mult au neliniștit-o.

— Și ceea ce e mai grav e faptul că și eu mă simt tulburată, obsedată... Am impresia bizară că deși nu ne-am cunoscut vreodată, el mă știe... că nu mă vede întîia oară... că m-a purtat în suflet vreme îndelungată...

Își aduce aminte cuvintele Poetului și le repetă :

— „Erai învestmîntată-n alb și-n mînă purtai o ramură de cireș, înflorită !“

Își privește evantaiul ca și cum ar vrea să-l asocieze unei viziuni din trecut, apoi, deodată exclamă uimită :

— Da... da... Acum mi-aduc aminte ?!... Eu am fost odată îmbrăcată-n alb și aveam în mînă o creangă de cireș înflorit... dar nu știu cînd... Știu însă că acea creangă n-am ținut-o decît prea puțin... cîteva minute... Într-un oraș străin ? Într-o altă existență ?... Nu știu !...

Pe savant, aceste amănunte încep să-l intereseze. E un teren nou, necercetat, în domeniul său. Pasiunile omeneşti trec pe al doilea plan : ştiinţa înainte de orice...

Caută... caută... mereu... A găsit. Surîde. Rîde.

— Ştiu !... Deasupra biroului meu aveam — mi se pare că este şi acum — o fotografie a ta : eşti într-o rochie deschisă şi ai în mînă o ramură de april ; n-aş putea preciza dacă e cireş sau de măr înflorit...

Dînsa îşi aduce aminte :

— Într-adevăr, m-am fotografiat acum doi ani aşa... Ramura de cireş am găsit-o şi am lăsat-o la fotograf... ce curioasă întîmplare !... Acest poet, care m-a văzut sub forma unei umbre... care a ţipat de fericire că mă regăseşte... Şi era sincer : pe mine mă văzuse în visurile sale, nu pe alta ! Să i se fi ivit oare sufletul meu ?... Am auzit de multe ori povestea portretelor cari înviază... a fiinţei noastre duble, care făptuieşte, fără ştirea noastră, acţiuni de cari nu sîntem responsabili...

D-ta, care eşti un mare savant, cum explici asta ?

Un surîs flutură pe buzele Doctorului :

„E aceiaşi ! Nu s-a schimbat ! Acelaşi copil visător, aceeaşi imaginaţie exaltată, care nu vrea să renunţe la ficţiuni !“ se gîndeşte el.

Dînsa i-a văzut zîmbetul de neîncredere. Scepticismul lui — a cîta oară ? — îi curmă elanul, inspirarea.

— Surîzi ? Da, uitasem că vorbesc cu omul de ştiinţă, pentru care toate lucrurile acestea sînt poveşti bune de adormit copii...

Şi tace.

De data aceasta, cel preocupat e Doctorul... Sînt anumite coincidenţe cari ies din lumea ireală, ca să-l aducă pe un teren pozitiv... El caută în raftul asociaţiunilor de idei al acţiunei subconştientului punctele de sprijin ale unei teorii cunoscute, a cărei nouă exemplificare o improvizează acolo, sub cerul de august, în acest laboratoriu imens care e parcul său de nebuni.

Cum i-a căzut masca de sceptică impasibilitate şi cum, întrebătoare, soţia îl priveşte, el spune grav, cu vocea alterată :

— Nu mai surîd ! Mi se pare şi mie ciudat într-adevăr...

Şi cum nu vreau să mă încăpăţînez în mania mea de a nega întruchipările imaginaţiei, te cred.

Şi pe tine şi pe el...

Amîndoi vorbiţi la fel. Aveţi o fire care se aseamănă... Aceeaşi sete de afecţiune, acelaşi poetic neastîmpăr, aceeaşi nevoie de a schimba mereu locurile şi oamenii. Ar fi absurd să neg ceea ce vă apropie.

Incontestabil, între voi s-a întîmplat ceva, fără chiar să vă cunoaşteţi. El vede în tine realizarea aspiraţiilor sale, femeia ideală, predestinată, iar tu ai început să vezi — da, e inutil să protestezi — ai început să vezi în el omul pe care l-ai visat, pentru care într-o zi mă vei lăsa...

— Oh, ce repede mergem ! întrerupse dînsa, mai mult din caritate, fără convingere.

Uşor emoţionat, Doctorul continuă :

— De ce nu ? Mi-ai cerut-o, într-o zi şi ţi-am promis... Viaţa pe care o duci, îmi dau bine seama, nu este din cale-afară de fericită... Eu n-am putut să-ţi dau mulţumirea, fiindcă sînt un om rece, prea precis, prea logic pentru temperamentul d-tale vaporos, sentimental.

E fatal ca-n existenţa noastră să se producă o schimbare. Astăzi, mîine, peste un an, mă vei lăsa, ştiu bine. Nu te dojenesc. Căci numai eu sînt de vină. Am dat ştiinţei toată pasiunea mea — şi am păstrat prea puţin pentru d-ta...

E prea tîrziu acuma să mă schimb : Şi pun un mare orgoliu, să-ţi spun eu singur lucrurile acestea, decît să mi le spui dumneata...

Uite, mă crezi că-n această întîmplare, ceea ce mă interesează mai mult e fenomenul ştiinţific ?... Că acea fantomă mă preocupă mai mult decît realitatea ?

E absurd... Sînt pe cale, poate, să pierd o comoară ca d-ta şi nu mă gîndesc la asta, mă gîndesc la recea, banala explicaţie ştiinţifică !

Tac amîndoi şi fiecare se gîndeşte. E un moment solemn, în viaţa lor, acest moment pe care-l aşteptau de mult, dar nu şi-l închipuiau niciodată, atîta de repede sosit, atît de straniu.

În vremea aceasta, Poetul a încercat să se reculeagă, ca pămîntul după furtună. A fost o vijelie cumplită, l-a zguduit adînc, dar o dată cu oboseala, el simte și bucuria înseninării : norii încep să se desfacă, se duc la cele patru vînturi, și printre ei cerul albastru se arată liniștitor și incontestabil.

Ca un om care-și joacă ultima carte, el se duce, hotărît, spre perechea de curînd părăsită și adresîndu-se femeiei cu evantaliul alb, îi spune :

— Vă rog să mă iertați, doamnă, dacă v-am spus adineauri lucruri cari v-au supărat. Dar în mine s-a iscat de un sfert de ceas o furtună cumplită din care voi ieși sau complet vindecat sau nebun cu desăvîrșire. Mi-ați împlinit un mare vis și în același, timp mi l-ați nimicit...

Doctore, fantoma de care ți-am vorbit...

Calm, Doctorul îl întrerupe :

— E nevastă-mea, știu !...

— Am fost smintit... Nu era decît o halucinație, o imposibilitate ! Cîtă dreptate, o ! cîtă dreptate ai avut cînd mi-ai vorbit de triumful științei !

Doctorul a rămas pe gînduri. El se întreabă :

„A spus serios «triumful științei» — sau e o ironie ? De fapt, dacă a fost o luptă, nu eu, ci el a biruit...“ Cu multă renunțare în glas, aproape cu durere, scepticul de pînă acum mărturisește clătinînd capul :

— Nu... A triumfat poezia !

Poetul e impresionat de accentul prietenului său :

— Nu înțeleg...

— Ai s-o înțelegi mai tîrziu, — din nefericire pentru mine !... completează Doctorul, care simte că a pierdut-o pentru totdeauna pe acea femeie de vis, care-i fusese soție, pe care n-o înțelesese niciodată ; pe care nu voise s-o-nțeleagă, pe care-și dă seama, abia acum, că o iubise, așa cum inima lui sănătoasă și logică putea iubi...

Emoționat și el în vreme ce femeia pentru care se luptau — căci în definitiv, de cîteva săptămîni, de luni de zile, de ani întregi și mai ales acum, ei nu fac decît să-și dispute o ființă care n-a fost încă a nici unuia dintre ei, ființă închipuită pînă azi, o realitate acum, în vreme ce dînsa și-a hotărît destinul, căci îl aștepta de mult, îl pregătea de mult, iar acum nu face decît să schimbe umbra în realitate — în vreme ce Elfiona devine preciziune pentru visător și himeră pentru învățat — Poetul crede că toate s-au sfîrșit, cînd totul abia începea, și vrea să se ducă și să nu se mai întoarcă.

— Înainte de a pleca pentru totdeauna — căci de data asta, cine m-ar opri ? — te rog doctore lămurește-mă : Ce vrăjitor m-a fermecat ? Din ce halucinație am scăpat ? Ce-a fost cu mine ?

Doctorul nu răspunde. În mintea lui toate s-au lămurit. Trebuind să-și redea impresiile în cuvinte, el caută pe cele mai scurte, mai precise. A devenit iar savantul imperturbabil. Își exagerează, chiar, calmul acesta, căci numai așa își poate ascunde turburarea și durerea : la urma-urmei și dînsul e o simțire omenească, nu numai un creier — oricît ar fi vrut să-și plaseze inima în creier...

— Ce-a fost cu mine ? întreabă Poetul.

Doctorul tace. Se gîndește. Își aduce aminte.

Da-da ! De cîte ori nu presimțim ființele ce au să vină ? De cîte ori nu i s-a întîmplat lui însuși, pe stradă, să se gîndească la un cunoscut, să întîlnească în clipa următoare un om care semăna cu acel cunoscut, apoi să-și întîlnească prietenul însuși, după cîteva minute ?

E fenomenul banal și totuși, tulburător, al telepatiei.

E acțiunea subconștientului, care asociază imagini și idei, fără știrea persoanei noastre conștiente.

Își aduce aminte altă întîmplare.

Într-o zi, se preumbla cu un prieten, pe o stradă necunoscută.

Deodată, fără nici un fel de tranziție, de la subiectul care-i preocupa acel amic întrebă :

— Cum o fi acum vremea la New York ?

Doctorul se opri și-l apucă de braț.

— De ce mi-ai vorbit de New York ?

— Ciudat... N-aș putea să-ți spun de ce... răspunse companionul.

— Caută...

— Am găsit. M-am gîndit la New York fiindcă am acolo o vară, Mina.

— Și... ce te-a făcut să-ți evoci verișoara ?...

— Ai primit vreo scrisoare de peste Ocean, ați vorbit de dînsa, ai văzut pe cineva care-i seamănă ?

— Nu. Nu mai am știri de la Mina de cîțiva ani, n-am vorbit de ea, n-am văzut pe nimeni care să mi-o amintească...

— Atunci ?

— Nu știu...

Și cei doi prieteni își continuară drumul, fără să mai caute a lămuri această replică incidentală.

Ieșind din strada necunoscută, Doctorul apucă din nou brațul tovarășului, îl privi cu un surîs de satisfacție — satisfacția omului care-a lămurit un mister — și arătîndu-i tăblița care indica numele străzii, îi zise :

— Am găsit !

Tăblița spunea *Strada Mina.*

Cum prietenul era tot nedumerit, Doctorul îi explică :

— Discutam cu totul altceva, cînd am intrat în strada asta. Instinctiv te-ai uitat să afli numele, pe tăblița de la cellalt capăt. Ai văzut, fără să-ți dai seama c-ai văzut, după cum, uneori, ne uităm la ceas, îl băgăm în buzunar și nu știm cît este. Ca să știm ora, trebuie să ne mai uităm o dată, cu atenția fixată.

Distrat, ai văzut scris *Strada Mina.*

Subconștientul tău a înregistrat acest nume, în vreme ce gîndurile tale erau preocupate de conversația noastră.

În subconștient, acest *Mina* a trezit amintirea verișoarei tale, a înlănțuit ideile, ți-a evocat New Yorkul. Imaginea acestui oraș a atins maximum de intensitate în gîndirea ta subterană și întrebarea „Cum o fi vremea la New York“ a ieșit la suprafață, trecînd din domeniul subconștientului, în conștient !

Doctorul își amintește această scenă și acum, caută, prin aceeași formulă, să lămurească taina fantomei... Lucid, calm, august, el și-a încrucișat brațele.

— Ce-a fost cu mine ? Doctore, spune-mi, ce-a fost cu mine ?... repetă Poetul.

Doctorul îl măsoară, se uită lung, la femeia cu evantaiul alb apoi, ca un judecător de instrucție, întreabă.

— Așadar, e dînsa. Ai recunoscut-o. După ce-ai recunoscut-o ?

Poetul ezită. Caută.

-- Exact, nu știu... După chip... poate după mîini... îmbrăcămintea e cu totul alta...

— După voce, nu ?

— N-aș putea afirma... Vocea de odinioară era imprecisă... Am impresia, acum, după ce am auzit pe doamna, că fantoma mi-a vorbit cu un glas anonim... Un glas care venea de departe, dintr-o altă lume, poate din mine însumi...

— Din tine însuți — iată adevărul ! exclamă Doctorul, punîndu-i mîna pe umăr, aprinzîndu-se.

Și cu el, ai rezolvat problema. Într-o zi, ai venit la mine, la birou, și mi te-ai spovedit. Era înainte de noaptea de la Cazino, pe care ai numit-o „noaptea exasperantă“. Ai venit la mine și mi-ai spus că te simți singur, că ți-e dor de-o ființă bună, visătoare, dornică de alte orizonturi. Visai o tovarășe de drum în largul lumii.

Eu ți-am spus că și soția mea are același suflet romantic.

Ți-am vorbit de dînsa, de călătoriile ei, de scrisorile pe care mi le trimetea și atunci, tu ai privit, fără să vezi — notează bine, fără să te gîndești c-o vezi — fotografia ei, care era deasupra biroului meu, care e și acum. Am să ți-o arăt : e îmbrăcată în alb și poartă în mînă o ramură de cireș înflorit !

Poetul tresare și se uită lung la Fantomă.

— Ai privit-o mereu, cu mintea dusă, în vreme ce eu îți vorbeam. Subconștientul tău a înregistrat acea imagine, fără știrea conștientului. De atunci, în fiecare moment decisiv al vieții tale, ți-a apărut icoana ei, ca un far de speranță, ca un liman mîntuitor.

Pe nesimțite, te-ai agățat de idea fericirei alături de dînsa, idee care s-a insinuat *numai* în subconștient. *Aceasta* era fantoma, care de fapt nu exista, dar pe care o proiectai din tine însuți, după cum toate lucrurile înalte, începînd cu Dumnezeu, sînt proiecțiuni interioare ale noastre, în afară. Aievea, nu există decît aceea ce e meschin, mediocru și vulgar !

Acest omagiu adus poeziei — soției, prietenului — îi impresionează plăcut pe amîndoi.

Doctorul a găsit cea mai elegantă formulă pentru această despărțire...

Căci se vor despărți, știe prea bine... Umbra trebuie să-și urmeze stăpînul — și nu el, ci celălalt proiectase fantoma în infinit...

Celălalt era învingătorul, căci avusese o credință...

Doctorul se simte micșorat, se simte ridicol.

În definitiv nu e decît un bărbat ridicol, ca orice bărbat pe care-l lasă nevasta, ca să urmeze pe altul.

Iată adevărul brutal... Nu învinovățește pe nimeni. Pe sine însuși aruncă toată culpa.

Învățată să rezolve repede, mintea lui vede în viitor — și nu se înșeală : Poetul și Fantoma, vor duce o viață plină de bucurii interioare, de gînduri bune, de călătorii pe mări depărtate, în peisagii cari vor fi de-o mie de ori mai frumoase, contemplate împreună.

Iar el va rămîne cu ambițiile sale, cu nebunii săi, cu gloria și averea lui, din ce în ce mai mari. Va cunoaște și triumfurile facile, amantele furate prietenilor pentru un sfert de ceas — cum a fost Morfinomana Poetului răzbunat...

Splendidă ironie !... Splendidă pedeapsă !...

Cu totul altceva gîndește Poetul. El n-are spiritul creator al Doctorului. Atîtea decepții îl împiedică să mai spere o nouă fericire :

— Visul meu s-a spulberat într-o noapte de bal, la balul nebunilor.

— Nu se știe... îi răspunde Doctorul. E posibil ca visul tău să devină o realitate... Și atunci se va spune într-adevăr că poezia a biruit știința !

Plîngător, Poetul rostește :

— Nu înțeleg...

Într-adevăr, Poetul nu înțelege căci nu nădăjduiește. Elfiona a tăcut pîn-acum. A cumpănit toate : și trecutul și hotărîrea de-acum și ziua de mîine... I-e teamă să continue să tacă. Poate că a tăcut prea mult. Acuma ea vorbește, lămurește... Răspicat, definitiv :

— Doctorul vrea să spună că unele făgăduieli, făcute chiar la balul nebunilor, s-ar putea ține și mai tîrziu !

Îi întinde mîna pe care Poetul o sărută aplecîndu-se adînc, ca să-și ascundă fericita tulburare. Apoi, ridicîndu-și capul privește ca-ntr-un extaz pe cea care fusese o fantomă.

Doctorul are un moment de cumplită gelozie — cel dintîi, poate cel din urmă. Cu gestul său obișnuit, duce mîna la buzunarul de la spate și scoate revolverul. Vrea să puie o notă sinistră în acest trio liric.

Femeia s-a tras înapoi, văzîndu-i gestul.

Calm, Doctorul întinde Poetului revolverul. Poetul nu-l vede — o vede numai pe dînsa.

Doctorul insistă :

— Mulțumesc... Nu fumez ! spune Poetul.

— E revolverul... îi răspunde Doctorul rînjind.

„Te rog, ia-l !...“

— Poetul ia mașinal revolverul. Sarcastic, vechiul său prieten îi explică :

— Pentru cazul cînd făgăduiala nu s-ar ține sau cînd ținîndu-se, n-ai să fii fericit. Dar să nu tragi în tîmplă, mi-ai promis !... Vreau să-ți am creierul intact, să văd unde era cuibul fantomei...

Ultimele cuvinte, Doctorul le-a spus — proorocire de moarte — cu o crispațiune aproape hidoasă a feții. Sînt clipe cînd oricui îi este iertat să rînjească... I se cuvine măcar atîta satisfacție și lui, în această oră supremă, cînd orgoliul său e înfrînt, negațiunea umilită, cînd trebuie să recunoască, învins, că mai sînt și alte divinități, în afară de divina materie cenușie — poate chiar într-însa. Grimasa feții a căzut. Acum nici măcar nu mai rînjește. E inutil. A rînjit destul pînă azi.

E inutil și meschin.

Se face ziuă. Muzica a atacat marșul final.

Intră nebunii. Intră în grup straniu luminat de zorile livide.

Huruind vîjîietori, răpăind din tobe, țipînd din trîmbiți ei aleargă căutînd pe Doctor să-și ia rămas bun : la anul, cei cari se vor fi vindecat, cei cari vor fi murit, cei cari vor fi devenit nebuni furioși nu vor mai veni la sărbătoarea sfîrșitului de august...

Acuma însă toți regretă această noapte prea scurtă : din aurora care se anunță pînă-n amurgul fiecărei zile, nu se vor mai gîndi decît la paradisul lor de cîteva ore. Nu vor face decît să-l aștepte...

Înșirați în fața Dumnezeului lor, care din această clipă nu va mai fi decît „Domnul Doctor“, nebunii spun cîte un vers dintr-o poezie pe care au făcut-o de comun acord :

Împăratul Japoniei :

— Balul a-ncetat...

Apostolul Pavel :

— Stelele apun...

Napoleon :

— Am fost împărat !...

Apostolul Paul.

— Și iar e nebun !...

Împăratul Japoniei :

— Aceasta e viața !...

Desdemona :

— Bună dimineața !...

Toți nebunii fac o reverență :

— Bună dimineața !...

Doctorul, Poetul și Elfiona fac și ei o reverență și spun în cor :

— Bună dimineața !...

Cocoșii încep să se cheme, să-și răspundă. Sînt zori de argint, apoi de aur, peste lampioanele stinse. Ramurile s-au umplut de păsări ciripitoare.

O rază de soare limpezește și precizează toate.

— Bună dimineața !...

DRAGOMIRNA

ROMAN

1930

CAPITOLUL I

Spre ziuă, boier Iancu Dragomir tresări în somn : i se părea că cineva umblă pe la fereastra dinspre grădină, deasupra patului său. Într-adevăr deschizînd numai un ochi, bătrînul văzu două mîini mari zbîrnîind pe zăbrelele de fier de afară, apoi zgîlțîind cerceveaua.

Fiindcă lemnul și fierul se împotriveau, un pumn înmănușat cu zale, al războinicului de afară, sparse geamul ; un braț înarmat cu un pumnal pătrunse prin deschizătură, mîna se ridică repede, se coborî mai repede și, fiindcă Dragomir își trăsese capul, înfipse junghiul în perină. Omul în zale se șterse din lumină, lăsînd în urma lui gaura geamului, țăndări de sticlă și unealta de moarte înfiptă la căpătîiul bătrînului.

Galben, tremurînd tot, cu părul vîlvătaie albă deasusupra urechilor, boierul sări din pat, se trase în fundul odăii, cu spatele lipit de zid, așteptînd. Ușa era bine zăvorîtă. Aștepta să vadă zăbrelele smulse și, pe fereastră, înarmați cu arcuri sau cu ghioage, aștepta să intre oștenii investmîntați în fier împletit, cari îl urmăreau de sute de ani, pe el și pe toți din neamul său, pîndind prielnic ceas ca să-i răpună.

Înfipt în pernă — un pumnal. Și pe el, de-a lungul mînerului din lemn de nuc, cu un cap de mort drept podoabă, scria cu litere latine : „Arcașii Zimbrului“.

Iancu Dragomir mai avea cîteva, la fel ; erau vechi și tot așa : oțel în așchie voinică, un cap de mort și, cioplită adînc, aceeași inscripție, dar în litere cirilice sau elinești. Pumnalul pe care scria românește : „Arcașii Zimbrului“, era al treilea care se îndreptase împotriva Iancului : celelalte, vreo nouă sau zece, vînaseră strămoși de-ai lui, mari dregători sau căpitani ai voievozilor munteni.

Moşneagul aştepta, dar pe fereastra rănită nu intra nimeni.

Frecîndu-şi umerii de zid — căci Iancu Dragomir nu lăsa niciodată loc gol la spatele său — bătrînul boier se trase pînă la şnurul care-atârna lîngă uşă, smulgîndu-l cu furie.

Fiecărei mişcări a braţului îi răspundea un vuiet surd de clopot, departe, subt bolţi, în ganguri, poate în vreo încăpere locuită.

Umbra unei slugi, pe urmă a alteia, pătă fereastra şi tavanul, trecînd.

Apoi, bătăi în uşă.

Glasul multaşteptat răsună dincolo de scîndura groasă.

— Iacă, măria-ta, iacă !

— Tu eşti Costeo, băiatule ?

— Eu. Poftim şi deschide.

Cu mai puţină teamă acum, moşneagul se apropie de pernă, scoase un inel greu de chei, vîrî, una după alta, trei chei în trei broaşte pe cari le descuie, trase un zăvor, suci un foraibăr, meşteşugi o maşinărie care închidea uşa sus, apoi alta jos şi dete drumul omului său de încredere, Constantin Georgescu, un bărbat tînăr şi voinic, căruia îi zicea uneori Costeo, alteori Georgescule.

— Ce e asta, măria-ta, ce e asta ? întreba Georgescu înspăimîntat, privind cînd geamul spart, cînd aşternutul mototolit, cînd părul vîlvoi şi chipul sarbăd al bătrînului, care tremura şi clătina capul.

Iancu Dragomir era un om trecut de şaptezeci de ani, puţintel la trup, cu fruntea largă, plete albe şi lungi, sprîncenele negre şi groase deasupra ochilor adînci. Îşi rădea mustaţa, dar purta un smoc de păr pe bărbie. Avea o înfăţişare ciudată, aşa, în halat de noapte, dar era mai ciudat pe drum, în redingotă lungă şi veche, cu jobenul pînă la urechi şi cu piciorul mic şi ascuţit în pantofi de lac, totdeauna noi, acoperiţi de ghetre albe.

— Ce să fie, Georgescule ? Duşmanii !... răspunse prinţul, clănţănind, cu cîteva fire de scuipat pe barbişon.

Cuvîtntul „duşmanii“ venea des pe buzele bătrînului : se cobora din ochii adînci unde se cuibărise de ani îndelungaţi şi pîndea, pe brînci, liniştea sărmanului moşneag, al cărui singur fiu, murise ucis de un glonte rătăcit la o vînătoare.

— Duşmanii care mi l-au răpus pe Dinu... Duşmanii.

Mîna cu degete subţiri, buza de jos tremurătoare, ochii negri şi sticloşi arătau pumnalul înfipt în pernă.

Costea îl scoase, îl cercetă lung, clătină capul.

Bătrînul puse un deget pe buze. Georgescu dădu din umeri afirmativ, părînd că spune „Bine, măria-ta !“... Apoi deschise portiţa unei firide, unde culcă arma virgină, printre altele, cari sîngeraseră.

— Trăsura... bîlbîi boierul.

— Trăsura !... se răsti Costea cuiva care pîndea afară. Apoi cu o mînă vîrîtă pe după uşă trase pe altcineva-n odaie, un argat tînăr, viclean, roşcat şi puturos ca o vulpe, Culaie. Domnul administrator îl mai smuci o dată şi-l repezi de podeală. Culaie se prăbuşi rînjind — voia să surîdă cu supunere — arătînd un dinte care încăleca pe ceilalţi.

— Unde-mi umbli, mă ? strigă Georgescu.

— P-aici...

— Cum p-aici, mă ?... Atuncea tu ai spart geamul ? !... Tu ai vrut să omori !

— Eu ?... Pe cine ? Eu ? Cum ?

— Ce ţi-am spus eu, mă ? Sfîntul somn al boierului, cine îl păzeşte ?

— Eu, cu Ilie şi cu Vasile... Sfîntul somn al boierului...

— Păi dacă eşti tu, cum de-ai lăsat om străin să s-apropie ?

Culaie vru să răspundă ceva, dar Costea îl plesni peste gură, îl apucă de părul roşcat şi cîlţos, îl dete cu capul de pereţi, îl trînti, îi răni burta cu călcîiul, în vreme ce argatul urla şi se tăvălea cerîndu-şi iertare. Culaie ştia să mănînce bătaie cum ştiu alţii să bată sau să resfire porumbul în lumina vîntului.

— Să te-nveţi minte altă dată !... striga domnul Georgescu, lovind mereu.

Apoi :

— Ieşi repede... trimite-mi pe Ilie şi pe Vasile !...

Roşu de mînie, asudat de sforţare, Costea păstra însă, în mijlocul capului, pentru boier nişte ochi buni şi mîngîietori, lăcrimînd de supunere şi umilinţă, cari încurajau pe conu Iancu să lovească şi el. Cu un gest distins şi comic, boierul Dragomir trase o palmă, inofensivă, pe ceafa lui Culaie şi-i mai repezi un picioruş în şezut. Argatul ieşi, ţinîndu-se cu mîna unde-l durea mai puţin, ca să măgulească puterea bătrînului.

Intră Ilie, urmat de Vasile. Amîndoi ţărani fără vîrstă, cu ochii în pămînt.

— Mă, urlă, d. Georgescu.

Mă, sfîntul somn al boierului cine-l păzeşte ?

— Noi şi Culaie !

— Păi dacă e aşa, cum de-aţi lăsat voi liftă străină să s-apropie ?...

Neîndrăznind să vorbească, cei doi argaţi întrebau cu ochii.

— Om străin, mă, duşman d-al măriei-sale... pe fereastră... Ia uite ce-a făcut !...

Să-l omoare, mă, să ni-l omoare. Hai ? Voi ce păzeaţi, mă ?

Şi, pe negîndite apucă pe unul de-o ureche, pe altul de alta, repezind tîmpla stîngă a lui Ilie în tîmpla dreaptă a lui Vasile, de le trosniră oasele capului.

Apoi începu să-i pălmuiască, să-i înghiontească iute, unul după altul, ca pe nişte momîi. Le trăgea şi picioare.

Lui Vasile îi dete sîngele pe nas. Ilie se ţinea de coaste.

— Altă dată cum o să staţi, mă ? îi mai întrebă el, văzîndu-i la pămînt.

— Smirnă, boierule, smirnă ! răspunse într-un glas cei doi ţărani, proptindu-se în genunchi.

— Afară cu voi ! Afară ! urlă intendentul, în vreme ce boierul Iancu Dragomir îi mîngîia părinteşte ceafa roşie şi asudată.

Iarăşi întoarse Costea ochii galeşi spre măria-sa, întrebîndu-l, din privire, ca un cîine, dacă e mulţumit.

Apoi îl ajută să se îmbrace, în vreme ce afară pregăteau trăsura. Caii nechezau şi abureau în aerul limpede, iar zurgălăii încărcau cu triluri de argint strălucitoarea dimineaţă.

Răsărit de mai, dumnezeiească răcoare, printre lanurile şi pitpalacii cari îl vor însoţi pînă la gară. Curtea umbrită de nuci uriaşi, pe două rînduri, pînă la marea poartă de stejar. Slugărime ţărănească aştepta plecarea boierului : argaţii bătuţi tot aşa de blînzi şi de surîzători ca şi cei cari nu mîncaseră bătaie în ziua aceia, ţigăncile de la bucătărie, mai la spate, grăjdarul ţanţoş, iar mai în faţă cîţiva bătrîni — grădinarul, pădurarul — cărora măria-sa le îngăduia să-i sărute mîna. Şi mai erau cîţiva copii, cu flori de neghină, albăstrele şi maci culeşi la repezeală. Surugiul pe capră, în straie înflorite, cu bici lung şi mustaţa aproape cît biciul. Pleca boierul.

Nu se ştia unde. Aşa pleca măria-sa, din cînd în cînd. Fără îndoială, la Bucureşti. Nu îndrăznea nimeni să întrebe. Iată-l în uşa vechiului palat, cu jobenul înfundat peste pletele albe-gălbui, cu redingota largă, cu soarele dimineţii ghemuit şi ascuţit în vîrful pantofilor de lac. Domnul Georgescu îi pune pe umeri o pelerină lungă. Buzunarele măriei-sale sînt doldora de bani, le-a umplut credinciosul său administrator, intendent, secretar şi valet, care i-a crescut veniturile marei averi şi-n apropierea căruia prinţul Iancu Dragomir se simte liniştit, păzit, încrezător în viaţă.

Dar sînt forţe misterioase mai puternice decît bunul şi înţeleptul cîine de pază. Zidurile străvechi şi turnurile crăpate ale marelui conac strămoşesc păstrează umbre de demult şi răzbunări viitoare. Nu s-a adunat fără trudă atîta avere şi atîta cinste pe numele boierilor Dragomir, din cari cel dintîi cunoscut a fost pîrcălab lui Mihai Viteazul, altul proti-logofăt în anii Brâncoveanului Constantin, iar altul — domn el însuşi, zile scurte, ce e drept, peste Vlahie, mai acum o sută de ani.

Măririle acestea însemnau multe îngenunchieri ale altora, multă inimă-rea, şi lupte şi înfrîngeri, toate trebuiesc plătite. Cel ce se bucură de bunurile strămoşeşti trebuie aşişderea să se întristeze şi să se îngrijoreze de capcanele ce-l aşteaptă, de ochii cari îl pîndesc din umbră, de otrava care se poate strecura în mîncare, de cuţitul ce se poate înfige în spate, de glontele ce se poate rătăci din văzduh, aşa cum s-a rătăcit în bietul boier Dinu, băiatul măriei-sale, la vînătoarea de mistreţi.

Omul îmbrăcat în zale trebuie să fie ascuns în vrun tufiş. Aşteaptă noaptea. Parcul castelului e mare cît un codru. Căprioarele mişună în el, cerbi regeşti îşi poartă coarnele trufaşe printre ramuri grele. Acolo se poate pitula oricînd şi rătăci în voie zile întregi cel ce s-a strecurat odată, sărind zidurile înalte şi groase, cu ţepi de fier şi sticlă, străinul pe care dulăii mulţi şi sălbateci nu l-au mirosit încă şi nu l-au sfîşiat.

De-aceea, boierul trebuie să-şi piardă urma cîteva zile. În vremea aceasta, credinciosul Costea va răscoli clopotniţe şi beciuri, pod şi pădure, va cerceta pe fitece argat, va întreba în împrejurimi, va pîndi pe trimisul cu hainele de fier împletit care-a vrut să-nfigă pumnalul.

— Dealtfel, măria-ta, de aci-nainte am să pun trei argaţi şi trei cîini să doarmă subt fereastră. O să schimb şi zăbrelele, să le facă mai dese, să nu poată trece nici vrabia. Eu am să dorm pe pragul măriei-tale, ca să nu se mai întîmple aşa ceva...

— Lasă, Costeo, băiatule, nu trebuie... De ce atîta supărare ?

Bătrînul vorbea şi cu dreapta răsfira, mîngîietor, fără să-şi dea seama, părul bălai al unei fetiţe ce-l îmbia cu flori de cîmp.

Costea făcu un semn poruncitor din sprîncene. Fetiţa se trase înapoi, speriată.

Tot aşa se depărtară şi ceilalţi pui de ţăran, cari purtau, ca nişte torţe revărsate, maci şi bujori aprinşi.

În harabaua veche, deschisă, la care înhămau şase cai, era un geamantan mic, de piele neagră, cu rufe, şi-un săpun de trandafir, pus de Costea, pentru nevoile boierului ; prinţul se urcă într-o fluturare de pălării şi-o ploaie albastră şi roşie de buchete, cari acoperiră cu bucuria lor primăvăratecă tristeţea geamantanului şi a perinelor negre, cu piele roasă.

Costea se urcă pe capră, surugiul plesni din bici, douăzeci de guri strigară : „Trăiască măria-sa !“, iar prinţul Iancu Dragomir surîse atît de blînd şi de trist oamenilor săi, le făcu un semn atît de prietenesc cu mîna, îşi scutură aşa de frumos jobenul moale în zefirii dimineţii de mai, încît femeile îşi şterseră o lacrimă, copii se dădură peste cap, iar bătrînul pădurar îşi trecu o mînă pe mustaţa albă şi oftă adînc, clătinînd capul.

Pe urmă se risipiră, fiecare la treaba lui.

Harabaua trecu prin împletirea de lumini şi umbre pe cari nucii uriaşi o ţeseau pămîntului, ieşi pe vechea poartă de stejar, coti la dreapta şi o luă printre livezi şi lanuri, ca să dea în şoseaua naţională, spre gară. Ţăranii se opreau la marginea drumului, îşi scoteau căciula or' pălăria. Ciocîrlii săltau în cer şi cădeau ca nişte pietre pînă deasupra lamurei, unde înviau iarăşi şi iarăşi se întraripau. Cîte un mac roşu îşi ţipa bucuria şi mîndria că e mai înalt decît grîul ; boierului i se părea că floarea aceea cîntă, căci fiecare mac avea subt el un pitpalac.

Din cînd în cînd, un automobil încrucişa trăsura boierească : cei din maşină micşorau viteza, surprinşi de ciudata apariţie : şase cai împodobiţi, un surugiu în vechiul port înflorit, alături de un bărbat îmbrăcat ca-n zilele noastre, o caleaşcă demodată şi-ntrînsa, un bătrîn de panoramă, care-şi scotea jobenul şi, de printre mănunchiuri de flori cîmpeneşti, saluta respectuos dacă în automobil erau doamne.

— Să meargă ceva mai repede, Georgescule !... indica prinţul Dragomir, arătînd praful stîrnit de maşină. Surugiul atîta aştepta, ca să sfichiuie văzduhul. Un plesnet de bici, ca o împuşcătură şi, în scuturare armonioasă şi clară de zurgălăi, caii prindeau aripi, trăgînd pe urma lor în zbor rădvanul domnesc, ce se potrivea de minune cu peisagiul carpat, stropit cu boi albi, care şi oameni în aceleaşi albe straie seculare.

O gară, deasupra Prahovei lăbărţate şi ruginii. Cine tulbura astfel limpezimea rîului de munte ?

Asemeni lui Ali, care se ducea la Bagdad ca să se piardă în mulţime, căci voia să scape de moarte (o întîlhise în pădure și-l privise cercetător), boierul Iancu Dragomir pleca spre București, unde nu-l cunoștea nimeni și unde se putea strecura în forfoteala miilor și miilor de oameni străini. Iată-i la gară. Spre Capitală destule trenuri. Georgescu îi scoase un bilet. Îi sărută mîna, prințul îi sărută fruntea. Niciodată nu-i păruse lui Costea mai palid și cu ochii mai negri mai adînci, mai lucitori, subt sprîncenele stufoase și tinere, ca azi, stăpînul său. Se va mai înapoia ? Or' de cîte ori pleca boierul la București, administratorului i se strîngea inima la gîndul că poate va muri pe acolo. Uneori, treceau săptămîni și prințul nu se arăta. Se pomeneau apoi cu el, adus de vreo brișcă ; fără guler, cu hainele mototolite și pătate, cu pletele lungite, cu barbă și cu mustăți aspre, în jurul barbișonului moale. Constantin Georgescu îl îngrijea, ca pe-un copil, scăldîndu-l, premenindu-l, culcîndu-l. Tot el îi rădea mustățile și prisosul de colilie din obraz și-i aducea mîncări gătite de el însuși, înviorîndu-l, liniștindu-l pînă-n ziua cînd, din nou, înfricoșații „Arcași ai Zimbrului“ se abăteau pe la vechiul castel, umbre amenințătoare, soli ai morții, răzbunători ai cine știe căror vechi păcate. A cîta oară fugea din casa părintească, bătrînul boier ?

— Sînt bulversat, *mon ami*. Sînt complect bulversat !... îngîna prințul, despărțindu-se de omul său de încredere.

— A trecut, măria-ta... Drum bun. N-are să se mai întîmple !...

— *Au revoir*, Georgescule.

— *Au revoir*, măria-ta !...

Trenul. Prințul se urca în clasa doua, poate să se oprească la Ploiești, poate să nu se mai dea jos pînă la București. Iar d. Constantin Georgescu se întoarce la conac, în haraba domnească, printre macii și albăstrelele aruncate boierului, la spatele surugiului țanțoș, ale cărui mustăți se lungeau dincolo de urechi și, la un moment dat, se frîngeau și se ridicau în sus, înțepenite bine în slănină, după clasicul sistem maghiar.

CAPITOLUL II

Valea Prahovei, cu gările ei, cu spînzurătorile cătrănite ale sondelor : Comarnic, Cîmpina, apoi Băicoi. Căldura sporește, dealurile descresc, se fac una cu pămîntul. Gîrla se pierde printre maluri roșii sau cenușii, rușinată de grăsimile negre și curcubeiele azvîrlite de păcură, prin a cărei țară a avut nenorocul să se rătăcească.

Gara din Ploiești. E cald și bătrînului i s-a făcut foame. O doamnă, din compartiment, cumpără pe fereastră celor doi copii, brînzoaice. Omul cu tava le alege, surîzînd, cari sînt mai mari.

— Dumneavoastră nu luați, conașule ? îmbie el pe prințul Dragomir, cu un zîmbet care-l trădează.

Moșneagul pălește și se trage în fundul compartimentului. Negustorul de brînzoaice a ales două ca să nu otrăvească pe cei doi copii. Celelalte toate, plămădite înadins de dușmani, erau pentru el. Dar Iancu Dragomir învățase de mult să se păzească. Nici nu răspunde solului de pe peron. Se uită cu jind la copiii cari sfîșie plăcinta proaspătă, cu miros cald și bun. Trenul a plecat. E frumos grîul anul ăsta.

Iată și pădurile Perișului, iată Chitila cu biserica cea nouă, cu turle multe. Bucureștiul se vestește prin schelele de fier ale telegrafiei fără fir și revărsarea de clădiri inegale cari inundă orizontul. Intrarea în gară, păcătoasele căsuțe cu spatele la tren, micile coperișe cu tabla ruginită, curți și ziduri leproase, mai mare rușinea.

Lume multă se varsă din tren. Sînt și străini. Nici trăsuri, nici taximetre. Prințul caută din ochi rădvanul cu șase cai și surugiul. A uitat că i-a lăsat acasă. Ia-o pe jos, măria-ta. Cu geamantanul negru în mînă și cu pelerina pe-același braț, cu bastonul în dreapta, coboară treptele. Dintr-un grup, țîșnește spre el un țigan de vreo douăzeci de ani.

— Să vă duc bagajul, conașule !

— Şi ăsta tot „conaşule“ îmi zice. Nici „boierule“ nici „măria-ta“ nici „domnule“ ! Sînt învoiţi, toţi !

Fără să aştepte răspuns, haimanaua se repede la geamantan. Dragomir îl loveşte cu bastonul şi-o ia la fugă. Din fugă, întoarce capul şi vede pe ţigan rîzînd cu poftă, bătîndu-şi stomacul cu palmele. Boierul aleargă mereu, coteşte un colţ de stradă, se reazămă de zid. Broboane mari de sudoare îi picură de sub joben. Se descoperă, îşi şterge fruntea cu o basma. Încotro ? Unde să mănînce, unde-o să doarmă ? Vechiul cîntec reîncepe. I s-au întins curse din toate părţile.

Foame de lup ; îi va trebui viclenia vulpei, înţelepciunea şarpelui şi blîndeţea porumbiţei.

I-e sete, mai ales. Prin cîrciume, lumea bea vin rece cu sifon. Grătare sfîrîie pe Calea Griviţei, printre prăvălii cu nasturi şi madipolon. Unul şi-a scos mesele în stradă şi a făcut birt.

La una din aceste mese, acoperită cu hîrtie, s-a aşezat un domn fără guler şi cu pălărie de paie din anul trecut : are culoarea alunei prăjite. Pare un meseriaş şi om de treabă, căci a mîngîiat un cîine ce caută oase printre picioarele scaunului. Iată chelnărul, cu o halbă spumoasă. Bătrînului îi lăsă gura apă. Meseriaşul a pus mîna pe paharul de bere şi vrea să-l ducă la gură. Un moşneag ciudat se repede la el şi pune mîna pe pahar.

— Stai ! Chelnăr, îţi dau douăzeci de lei, adu alta !

Ia halba din mîna omului şi-o goleşte repede.

— Ce dracu, făcuşi, domnule, că mi-ai tăiat setea ! se vaită, rîzînd, meseriaşul.

Bînd cu dreapta, Iancu Dragomir îi face semn cu stînga să aibă răbdare. În vremea asta, chelnerul a adus a doua halbă şi măsoară pe cei doi clienţi, fără să înţeleagă. Domnul cu cioc, bătrîn şi cu joben de pîslă, scoate din buzunarul de la spate al pantalonilor un teanc de bancnote, alege una de-o sută, plăteşte amîndouă halbele, dă bacşişul făgăduit, îşi scoate respectuos pălăria şi salută de trei ori pe omul cu berea, care se ridică şi el, impresionat de chipul straniu şi de purtarea boierului.

— *Mille fois merçi,* vă mulţumesc, vă mulţumesc ! spune Iancu Dragomir, aplecîndu-se.

Are-n privire o tristeţe şi-o bunătate cari înving. Cei slabi simt ochii umezindu-li-se, la contemplarea acestui cap alb, cu faţa palidă, colţul buzelor îndurerat şi ochii adînci în cari melancolia şi desperarea s-au prins de mînă şi danţează tragic.

Acuma, o lumină senină i-a năvălit în ochi. Berea l-a înviorat. Gînduri bune-ncep să vie.

— Cert, — se gîndeşte el, amestecînd în vocabularul minţii, ca şi în vorbire, expresii franţuzeşti pe cari şi le închipuie româneşti — o Capitală are alte preocupări. Un om urmărit se poate disimula. Sînt şi persoane convenabile. În popor e o nobleţă nativă, la care poţi apela în detresă...

O beţie dulce, optimismul şi curajul grăbesc paşii bătrînului, care a ajuns colţ cu Calea Victoriei, se urcă într-o trăsură şi spune birjarului să-l ducă la Poştă.

În faţa Terasei „Ottetelişanu“, însă, el se dă jos. Intră-n grădină, se aşează la masă, cu spatele lipit de zidul hotelului „Frascatti“.

— Lista !

Alege, comandă.

Bucuria paharului băut a trecut. Berea începe să dospească. Gînduri grele, gînduri negre.

Şniţelul comandat întîrziază. Asta e suspect. Clienţi veniţi mai tîrziu au fost serviţi repede.

În sfîrşit, iată şi mîncarea.

Chelnerul o pune pe masă, surîzător, ca să-şi scuze, oarecum zăbava.

E un om de vreo cincizeci de ani.

Prinţul se uită la el, îi surprinde zîmbetul, îngălbeneşte, buza începe să-i tremure. Ce-a mai rămas din puterea băuturei, în el, îl face agresiv. Un potop de vorbe urîte îi cade din gură.

— De ce rîzi, măgarule ? *Cochon, brute sauvage,* pezevenc, mama ta... Ce e asta ? *Espèce de voyou,* hai la comisariat, *Je vous demande pardon, messieurs,* dar asta e extraordinar ! Sînt complect bulversat ! *Je vous demande bien pardon !...*

Tot vorbind, el aruncă tava cu mîncare, paharele, tacîmul, sparge farfuriile şi bate cu măciulia de fildeş a bastonului, în masă. Şniţelul face o jalnică pată aurie şi grasă, în praful pietrişului.

Ghelnerul, un grec cumsecade, Spiru, avusese în ajun anumite plictiseli cu autorităţile. (Fiind în ţară de multă vreme se socotea băştinaş, şi nu-şi mai preschimbase biletul de liberă petrecere. Un picolo îl denunţase, personagii inoportune de la poliţie, se prezentaseră, gălăgie, emoţie pe bietul grec. Din toată afacerea se alesese cu o frică mortală şi cu cinci sute de lei acordaţi operilor de binefacere ale domnului subcomisar.)

El primea insultele bătrînului cu un zîmbet umilit, lipit pe obrazul tuciuriu-galben. Clienţi de la alte mese interveniră, neînţelegînd. Veni şi directorul, dar nimeni nu putea pricepe motivele supărării ciudatului musafir.

— Să vă servim alt şniţel !... insistă gerantul.

Deoarece domnul bătrîn continua violenţele, fără să dea explicaţii, lumea începu să se impacienteze, să se enerveze, să-i fie ostilă mai ales fiindcă Spiru era un chelner unanim simpatizat. Un domn tînăr, cu capul gol, cu o frunte splendidă, cu mustaţă neagră şi cu lavalieră, interveni.

— Domnule, te rog să fii la locul dumitale ! Pe Spiru, eu îl cunosc de la „Kübler“ şi este un model ! Nu admit să-l insulţi în prezenţa mea !

Clientul era un poet care sărea cel dintîi în chestiuni de demnitate publică.

O dată mai mult, ca orice ales, concretiza sentimente pe cari semenii săi le încercau, numai, neputîndu-le exprima convenabil, ci, maximum, în monosilabe.

Spontan, în virtutea unei tradiţii milenare, Poetul devenea un şef.

Dar domnul cel bătrîn continua să bată în masă cu globul minuscul al bastonului.

Şi fiecare lovitură părea un apel la persoanele înconjurătoare, căci fiecare lovitură aducea un nou curios în jurul mesei ciocănite.

— E un complot odios... o neruşinare... în metropola ţării... contra unui vechi boier... Domnilor, eu sînt prinţu' Iancu Dragomir !...

Stabilindu-şi identitatea, bătrînul îşi scoase, reverenţios, pălăria, crezînd că ceilalţi vor face la fel. Cum însă politeţea a dispărut de mult, nimeni nu-i imită gestul senioriaI.

Dimpotrivă, poetul crezu că e momentul să amintească celor prezenţi că, în România, orice titluri sînt abolite prin Constituţie şi că domnul tapagios îşi declină o nobleţă frauduloasă.

Această teorie făcu pe gerant să nu mai insiste în aducerea unui alt şniţel, ci dimpotrivă, să propună oaspelui nepoftit a părăsi localul.

Gestul jigni adînc pe boier ; îşi muşcă buza de jos, se potoli, întrebă cît are de plată.

— Nimic, nimic ! spunea directorul, repede şi dispreţuitor.

— *Je vous demande bien pardon !* insistă bătrînul, scoţînd din al doilea buzunar de la spatele pantalonilor un teanc de hîrtii de cîte o mie. Aruncă una pe masă, salută, în cerc, pe cei prezenţi, îşi înfipse jobenul pe frunte şi drapîndu-se în pelerină ca într-o mantie regală, în dreapta cu bastonul şi-n stînga cu geamantanul negru, părăsi grădina majestuos.

Clienţii îşi reluară locurile cu nehotărîre, impresionaţi de această scenă nerezolvată, întrebîndu-se dacă moşneagul nu va fi avut dreptate ; în definitiv, nimeni nu ştia de ce se supărase bătrînul. Mai mult decît înfăţişarea lui vetustă şi aristocratică, îi impresionase gestul cu bancnota de o mie lăsată pe masă. Găseau că poetul neamului mersese prea departe aruncînd în obrazul venerabilului prinţ insinuarea că poartă titluri false. Şi apoi, nu se vorbeşte aşa cu un om bătrîn. Şi-apoi, nici serviciul de la Terasă nu este ireproşabil. Preţuri mari, mîncări reci, băuturi calde. O nemulţumire generală frămăta peste mese. Unii dădeau jumătate din porţie înapoi, subt pretext că găsiseră o muscă în mîncare, alţii mai cereau un supliment de brînză. Ba un client al lui Spiru se strecură în stradă fără să mai plătească, închipuindu-şi că avea dreptul şi el, ca spectator obiectiv, să se împărtăşească din mia de lei lăsată de nobilul bătrîn pe care ceilalţi îl molestaseră.

CAPITOLUL III

Iancu Dragomir ieşi în Calea Victoriei micşorat sufleteşte de contactul cu vulgul bucureştean. Ce buni, ce simpli, ce boieri erau ţăranii lui, în cuviinţa lor tradiţională şi cît de demne femeile lor, cari aşteptau înainte de a-l saluta, ca stăpînul să-şi scoată întîi pălăria, în faţa lor ! Şi cît de graţios surîsul lor de mulţumire şi înclinarea profundă a capului !...

Prinţul o luă spre Cercul Militar, mai mult melancolic decît spăimîntat de recentul atentat cu otravă, al omului din grădină.

Foamea îi trecuse. Era frînt de oboseală. Şi-apoi, mai era şi cald.

Sfîrşitul de mai bucureştean se făcea, fără tranziţie, început de Cuptor.

Coborî, pe lîngă Cercul Militar, Bulevardul Elisabeta ; iată-l în cartierul cinematografelor. Afişe multicolore : bandiţi mascaţi, un basm persan realizat lîngă Berlin, alţi bandiţi mascaţi, o prăbuşire de tren într-o prăpastie, iar la ultimul cinematograf, un castel bîntuit de fantome. Tot ce trebuia să sporească neliniştea bătrînului. Chipurile misterioase de pe reclama filmelor căpătau o viaţă intensă în creierul său anemiat. Se amestecau cu realitatea, se confundau cu povestea orientală, cu trenul prăbuşit, cu farfuria şi zîmbetul suspect al chelnerului Spiru.

Prinţul Dragomir intră în Cişmigiu prin poarta din faţa Ministerului de Lucrări Publice. Îl întîmpină un negustor de limonadă, a cărui industrie, cu turnurile şi ţevile ei strălucitoare, avea ceva de maşină infernală. Sticle de sirop roşu şi galben licăreau printre proiectilele nichelate.

„Splendidă culoare de otravă !" se gîndi bătrînul.

Apoi, înviorat puţin de răcoarea marilor platani şi-a lacului, alese o bancă, pe aleea dinspre apă, şezu cîteva minute, şi se sculă brusc, sîcîit de prezenţa spontană a unui soldat care se instalase lîngă el, privindu-l lung, fără să-l salute.

Străbătu parcul, aţipit în moleşeala după-amiezei. Tulipe şi stînjenei umpleau grădina, în iarba amplă, subt arborii venerabili şi înalţi ai Cişmigiului ; arbuşti de-argint, boschete roşcate încremenesc pe peluze.

Lume multă, pe trunchiurile de copaci jupuite şi cioplite în chip de bancă sau fotoliu, sculpturi masive, rămase de la troglodiţi sau executate pentru America, de cel mai rafinat statuar parizian.

Iancu Dragomir se instală într-o buturugă, izolată şi neocupată ca prin minune.

Îşi puse geamantanul pe genunchi, mîinile deasupra şi-şi înfipse bărbia în măciulia de fildeş a bastonului. Uşor-uşor, închise ochii şi, cum adormea, simţi o undă de vînt mîngîind culmile ulmilor şi ramurile cu mari renunţări ale sălciilor. Cum ar fi stat el aşa, ore întregi, necunoscut de nimeni, netulburat, fără groaza nopţii care va veni !...

Spăimîntătoarea noapte care trebuia să vie şi să-l găsească obosit şi flămînd, fără culcuş, fără posibilitatea unui culcuş !

Prinţul se înstrăinase de toate rudele depărtate pe cari le avea la Bucureşti.

Nu s-ar fi dus în ruptul capului la vruna din ele, căci toţi boierii aceia scăpătaţi priveau cu ochii buni complotul vast urzit în jurul celui mai nobil şi mai bogat dintre ei. Un pat în casa lor, în mijlocul amintirilor unor splendori de mult apuse, la umbra de pologuri cari se putea prăbuşi, îngropîndu-l subt îngerii lor sculptaţi şi catifeaua plină de molii şi de pulbere ?

Să bea din laptele lor cu scrobeală şi şoricioaică, să guste din sosurile lor înverzite cu foi de dafin şi de mătrăgună ? Să privească vechile portrete cu dregători îmbrăcaţi turceşte şi-n ochii morţi ai cărora mai trăia ura şi pizma pentru neamul Dragomirilor ?

În ruptul capului !

Mai bine-aşa, într-un jilţ rustic, apoi pe altul, apoi pe-o bancă la Şosea, dacă nu într-o bodegă, la un colţ de masă, printre străini.

Căci nici la vrun hotel nu voia să se ducă. Ferească Dumnezeu !... Nicăieri nu mişună mai multe canalii ca-n lumea portarilor, a valeților, a jupîneselor, cari schimbă sute de pasageri pe zi, din toate națiile, proxeneți și spioni, jucători de curse și trișori la cărți, clienții ca și servitorii — amestec de unguri din Ardeal, evrei din Cernăuți, aventurieri din Basarabia, liber-cugetători și conspiratori, oameni care prădează morți, fură bijuterii, taie femei în bucăți pentru bijuterii, unelte ale „bolșevicilor“ și-ale lui Horthy, comitagii din Cadrilater și haimanale din Ploiești, ajunse-n Parlament, toată adunătura de impiegați petroliferi, mișunînd cînd în umbra sondelor, cînd pe la legații, cînd la poliție — în lumea aceasta oricînd se putea găsi agentul plătit care să dea drumul gazului aerian sau să-l opărească în baie sau să împlînte în inimă pumnalul cu cap de mort, trimis de „Arcașii Zimbrului“.

La toate acestea se gîndea, ațipind, boierul Iancu Dragomir, cînd simți o mînă mică pe genunchi. Deschise ochii, fără să tresară, și văzu un copil de doi ani, care-l privea cu ochi albaștri, rîdea din doi dinți și-i întindea o bucățică de covrig tăvălită prin țărînă.

Idila nu ținu decît zece secunde : guvernanta băiețelului veni repede, îl smulse, îl duse iar printre ceilalți copii, cari, la cîțiva pași, pe-o dună minusculă, ridicau foișoare de munți, cetăți și aeroplane de nisip, organizînd și mimînd comedia vieței viitoare. Actori în embrion, cel care comandă, cel care se supune, cel care face planul, cel ce cară materialul, cel ce găsește că totul trebuie refăcut, cel ce contemplă, cu matură ironie, cel ce proclamă zădărnicia oricărei sforțări. Agitație, întrecere, descurajare, avînt nou, satisfacția triumfului — pe trei metri cubi de nisip, subt privirea bonelor străine cari evocă cine știe ce peisagii familiare din Svițera sau Flandra sau numai din Ardealul săsesc : cîmpia normandă din jurul Cisnădiei și-a Cisnădioarei.

Prințul se ridică și se apropie de jocul precocilor ingineri, cari își lăsară, un moment, sapele, lopețile și gălețile, ca să privească momîia răsărită-n mijlocul lor, operă ingenioasă poate, a altor copii mai mari, ce construiau aiurea și-o trimiteau să-i umilească.

Bătrînul simți neliniștea lor și se depărtă, cu viziuni arhitectonice în creier și cu amintirea sfertului de covrig, oferit adineauri de micuț.

Cele cîteva minute petrecute lîngă activitatea inutilă, dar cu mari perspective în viitor, de pe movila de nisip, întineri pe bătrînul prinț, îi surîse ceruri senine și clipe de repaos total, pe cari le presimțea într-un viitor propice, cu toată vîrsta lui înaintată și cu toți nourii negri cari îi încărcau zilele de mîine ca niște balcoane gata să se prăbușească. Nu știa cum, nu știa cine va risipi fulgerile amenințătoare, cine va alunga umbrele, cine va netezi pămîntul, dar în inima bătrînului licărea o bucurie tainică. Poate era o presimțire, poate numai zefirul înviorător care, scuturînd buclele celor abia născuți, se rătăcise cîteva clipe și-n inima lui putredă, altoi de veșnică tinerețe, apă vie în făptură de strigoi.

„Gestul băiețelului a fost instinctiv... Pentru cei mici, un om bătrîn e sinonim cu un cerșetor... Mai ales un om bătrîn ațipit. Și-atunci, micuțul a simțit nevoia de-a-și împărți colțul de pîine cu mine !...“ se gîndea prințul Dragomir.

Încurajat de adierea optimistă care tot îl mai răsfăța, el se apropie și de alte grupuri.

Văzu cîțiva tineri citind.

„Studenți... Își prepară examenele...“

Cîțiva ridicară ochii la el ; unii arătau surpriză, alții se mulțumeau să-l măsoare, din creștet pînă la picioare. Niciodată nu mai întîlniseră această apariție, care le evoca vagi figuri din romanele lui Dickens și Balzac, sau eroi de filme expresioniste germane : un cap fantastic, subt cilindrul înalt și moale, cu borduri mari, guler larg, răsfrînt, lavalieră albă, jiletcă albă subt redingotă fluturătoare, pantaloni cadrilați, pantofi de lac, acoperiți de pînza albă a ghetrelor, mîna stîngă la spate, iar în dreapta un baston cu căpățînă îngălbenită, susținînd o pelerină și un geamantan negru, foarte ușor, probabil, căci brațul slăbănog al moșneagului — afară numai dacă nu te aflai în prezența vrunui vrăjitor dotat cu forțe supranaturale — n-ar fi fost capabil să poarte prea mare greutate.

Privirile cercetătoare ale celorlalți iritau întotdeauna pe prinț : el nu-și dădea seama de ciudățenia înfățișării sale. Îmbrăcat mai simplu, mai contemporan, n-ar fi încercat sentimentul acela neplăcut de om spionat, urmărit. Unul singur nu-și ridică privirile spre el, în grupul de subt platanii cari continuă aleea de la Intrarea Nordului : un tînăr cufundat în lectura unei cărți groase și care, automat, mușca dintr-un beghel. Alături de el, pe bancă, trei patru volume suprapuse, și peste aceste volume, alți doi begheli.

Iancu Dragomir se apropie de colțul rămas liber al băncii, salută, scoțîndu-și jobenul cu dreapta, după ce trecuse în mîna stîngă bastonul, pelerina și geamantanul. Tînărul nu răspunse, căci nu remarcase pe bătrîn. Acesta se instală, privi împrejur ; ochii îi căzură, bineînțeles, pe cei doi covrigi cu sare, de lîngă el.

Tînărul continua să muște din al treilea, care era proaspăt ; trebuie să fi fost ceasurile cinci, cînd ies cornurile și franzeluțele.

Boierului îi plăcea să vadă pe cellalt mîncînd și avea o mare poftă să-l imite.

Se uita cînd la gura studentului, cînd la coca răsucită împletită și prăjită, presărată cu sare și chimion, de pe cărțile alăturate.

Lectorul isprăvise de mîncat un beghel și căuta cu mîna pe al doilea, pe care-l rupse în două, lăsînd o jumătate la loc.

Prințul se gîndea cum s-o ia ? Să i-o ceară, salutînd respectuos, însemna să-l tulbure din citit și să riște un refuz care l-ar fi rănit. S-o ia fără știrea tînărului, însemna să comită pur și simplu un furt. Băiatul care vindea cornuri și franzeluțe nu se arăta : ar fi cumpărat de la el, deși ar fi fost un gest imprudent : covrigii pe cari îi consuma studentul erau garantat neotrăviți.

Se hotărî să mănînce jumătatea de beghel fără știrea proprietarului, iar cînd acesta îl va surprinde, să se recomande și să-i ofere despăgubirea pecuniară echivalentă.

Întinse mîna dar, emoționat, răsturnă cărțile. Totuși, opri jumătatea de covrig și-o duse repede la gură. Tînărul întoarse capul, constată frauda și dădu din cap, făcînd un gest aprobator și simplu care însemna : „Bine faci ! Poftim !..."

Apoi își continuă lectura, ca și cum se cunoșteau de mult și erau învoiți să-și împartă gustarea, rupse al treilea beghel, îl împărți cu boierul și iar se cufundă în studiu.

Gestul moșneagului i se păruse foarte firesc, ca și înfățișarea lui : omul care citește are totdeauna spiritul dezlipit de contigențele pămîntești, iar reîntoarcerile la realitate sînt mai puțin brutale, materia se confundă în indulgență, reverie și dezinteresare. Poet este, mai ales, cel care citește.

Moșneagul ar fi intrat bucuros în vorbă cu tînărul de lîngă el, dar nu vroia să-l conturbe.

Poate au stat o oră împreună, așa, băiatul cu sufletul în rînduri de carte, omul bătrîn cu bărbia rezemată de mîinile încrucișate pe baston și cu ochii în pietriș. Cișmigiul se răcorea, soarele declina pe aleea de trandafiri dinspre Schitu-Măgureanu, o mireasmă de iris, salcie și iarbă cosită se răspîndea pe alei.

Studentul își adună cărțile, pregătindu-se de plecare.

— Vrun ziar de seară n-aveți ? întrebă moșneagul.

— Eu sînt aici de pe la unu, răspunse tînărul rîzînd. Rîdea fără nici un fel de răutate. Un rîs tineresc, cu puțină ironie pentru propriul său destin.

— Mii de mulțumiri pentru gustarea de-adineauri ! zîmbi prințul Dragomir.

Dacă-mi dați voie, veți fi invitatul meu la masa de astă-seară !

Tînărul se uită, abia acum, la domnul care-i mîncase beghelul și fu surprins, înaintea portului, de finețea chipului și-a mîinilor sale aristocratice.

— Îmi dați voie să mă prezint. Sînt prințul Iancu Dragomir ! D-voastră sînteți student, *n'est-ce pas ?*

— Am terminat. Dau lecții de franceză și limba română. Sînt licențiat în litere. Alexandru Milea.

Bătrînul îi întinse mîna mică de femeie, scoțîndu-și jobenul cu stînga, în vreme ce bastonul și pelerina se odihneau pe geamantan.

Oarecum, intimidat tînărul vru să facă la fel, dar cum era descoperit își luă pălăria de pe bancă, o puse în cap și o scoase din nou, salutînd.

Avea ochii încă plini de fumul paginelor citite, paloarea omului care absentase, cîteva ore, din viața reală.

CAPITOLUL IV

Porniră amîndoi, vorbind. Bătrînul fericit că-și găsise un prieten, cel tînăr încă emoționat de această întîlnire neprevăzută. Iancu Dragomir îi vorbea de Gambetta, de începuturile Cișmigiului, de felul cum se reprimă în Franța frauda negustorilor de vin și de lapte, îi arătă cîteva case noi, vorbindu-i de piața, biserica sau palatul ce dăinuise pe locul acela. Avea un spirit limpede, multă instrucție, dar Alexandru Milea nu înțelegea o mulțime de lucruri :

„De ce-o fi umblînd cu joben ?"

„De ce mi-a mîncat covrigul ?"

„De ce nu m-a lăsat să-i duc geamantanul ?"

„De ce m-o fi invitat la masă ?"

„De ce și-o fi răzînd mustața și-și lasă barbișon ?"

Dac-ar fi îndrăznit să-l întrebe toate lucrurile acestea, ar fi primit, poate, următoarele răspunsuri :

„Ca să rămîn în vremea mea."

„Fiindcă de douăzeci de ore n-am mîncat nimic."

„Nu sînt atît de bătrîn să nu-l pot duce singur. Nu vreau să umilesc un semen al meu care nu e lacheu sau hamal."

„Mi-e frică să nu fiu otrăvit. Vreau să mănînc ceea ce ți se va servi d-tale. Ești un tînăr simpatic, te bănuiesc sărac. Din vremea cînd învățam în Franța, știu ce înseamnă, pentru un student, o masă bună la sfîrșitul unei zile lungi de primăvară."

„Ca să fiu leit portretul strămoșului meu Iancu Dragomir Spînul, domnul Munteniei."

Dar tînărul nu întrebă nimic, mulțumindu-se cu ceea ce-i povestea castelanul.

Mergeau alături, urcînd spre Calea Victoriei, apoi spre Piața I. C. Brătianu, luînd-o apoi, pe largul bulevard tăiat în anii din urmă și unde clădirile monumentale, printre părăginite căsuțe, cu maidane, cu moviiele de cărămidă și moloz ale imobilelor recent sacrificate, creșteau din loc în loc, albe ca dinții unui prunc.

— Tristeți edilitare ! surîse bătrînul, oprindu-se în loc, arătînd cu bastonul, cu geamantanul și cu pelerina, pe cari le trecu în stînga, proaspetele ruine.

Dintr-o trăsură se dete jos o doamnă care plăti și plecă repede. Birjarul se uită nemulțumit la banii din palmă, clătinînd capul și bombănind pe urma cucoanei.

— Femeile nu plătesc niciodată cu generozitate ! De aceea nu prea vor birjarii să le ia. Să ne urcăm, tinere. Poate vrei să te duci pîn-acasă.

— Mă rog, mergem întîi pe la dumneavoastră !

— Nu e nevoie... Mă duc direct după-masă. Încotro stai ?

— Spre Șosea !

— Atunci să mergem spre Șosea !

O luară înainte, pe Bulevardul Lascar Catargiu, la capătul căreia, într-o casă cu două etaje Alexandru Milea ținea o cameră mobilată.

— Frumos cartier...

— Da, e aer mult și nu prea e zgomot, răspunse Alexandru Milea, în vreme ce tot el se întreba :

„De ce n-o fi vrut să se ducă acasă ?"

„De ce-o fi umblînd cu geamantanul ?"

Și la aceste două întrebări, un singur răspuns :

„Fiindcă n-am casă !"

Dar Iancu Dragomir nu răspunse.

După o preumblare pînă la Vila „Minovici" iată-i instalați în grădina „Flora" ; prințul plătise de două ori prețul cerut de birjar, care mulțumi cu un „Sărut mîna !" cam zgomotos și rămase la poarta restaurantului, așteptînd să fie luat și la plecare.

Lucrul acesta păru ciudat bătrînului care-și pierdu voioșia de pîn-atunci.

„De ce stă în drum ? De ce se uită încoace, parcă m-ar pîndi ? De ce refuză un client ?"

Se instalară la o masă, Iancu Dragomir cu spatele la zid, Alexandru Milea cu fața spre Șoseaua Kiseleff.

— Poftim, te rog, alege ! îl invită bătrînul.

Masa fu copioasă, dar păru bizară celui tînăr : felul pe care îl comanda el, îl comanda și prințul. Dar acesta nu gusta din mîncare : aștepta să înceapă Milea, ca să se repeadă la el și să-i ia farfuria dinainte, trecîndu-i-o pe-a lui.

— Ha ! Ha ! Ha ! făcea Dragomir, ți-am furat mîncarea !...

Gestul se repetă de cîteva ori. Alexandru Milea sfîrși prin a crede că este un fel de-a glumi rămas de la Gambetta. Cum le era o foame cumplită la amîndoi, mîncară cu poftă și băură bine — tot așa, schimbînd paharele.

La plată, Milea fu impresionat de grămezile de bancnote pe cari le scotea din toate buzunarele bătrînul. El plăti, fără să controleze nota, dădu un bacșiș important : chelnerul se aplecă de cîteva ori în lumina globului electric, gest care fu remarcat, din umbra unde pîndea, de birjar, care și puse mîna pe hățuri.

— Poftim, conașule !...

Prințul tresări. Era aceeași trăsură.

— Nu, mersi !... Mergem puțin pe jos...

Dar birjarul nu renunță. Se ținea după ei, la pas, scontîndu-le eventuala oboseală.

La capul podului iar îi acostă.

— Nu poftiți, conașule ?

Alexandru Milea, care remarcase o ușoară enervare la prinț, strigă birjarului.

— Ia mai lasă-ne-n pace, domnule, ce ne tot bați capul ?

— Hai, pleacă ! strigă și Iancu Dragomir, prinzînd curaj și amenințînd cu bastonul.

Birjarul se obrăznici.

— Să-ți fie rușine, om tînăr, să lași pe boier să-și ducă singur bagajele !

Și dete bici cailor.

— Vă rog să-mi dați mie geamantanul ! Insistă Milea.

— Lasă, tinere, se poate ?

Dealtfel, am să iau o trăsură... Uite acolo cîteva !...

— Pot să vă însoțesc pîn-acasă ?

— Nu, mulțumesc... Du-te la dumneata, te las eu la dumneata.

Se urcară într-o birjă, în Piața Victoriei.

— Vezi, conașule, că tot la mine ați venit ?

Iancu Dragomir tresări, cunoștea glasul : era același birjar, care-și luase rîndul, în stație.

— Stai ! urlă prințul.

Se dete jos, repede, împreună cu Milea și porniră. Omul de pe capră își făcea cruce.

„Mizerabilul !..." îngînă prințul ! Hai pe jos... Dealtfel, nu stai departe.

Iancu Dragomir își însoți pînă la poartă prietenul, care-i cucerise toată încrederea.

Își notă în memorie numărul casei.

— Ne mai vedem, nu-i așa ? zise el, luîndu-și rămas bun, cu inima strînsă.

Cum ai spus că te cheamă ?... Te rog scrie aici numele și adresa dumitale... Mersi, mersi... ne mai vedem !...

Prințul își scoase jobenul, înclinîndu-se. Alexandru Milea era profund impresionat. Niciodată nu întîlnise un om așa de politicos. Se simțea el însuși înnobilat prin contactul de cîteva ore cu acest bătrîn misterios, ai cărui ochi negri și adînci se întristau dintr-o dată, ale cărui buze subțiri trădau la colțuri, o mare îndurerare, a cărui față, întreagă, părea torturată de-o suferință interioară. Îi părea ciudat să nu fi aflat mai multe — nici măcar locuința moșneagului — dar nu îndrăzni să-l întrebe. În monotonia vieții sale de intelectual sărac — ore de franceză și limba română la școli particulare, în așteptarea unei catedre, traduceri plasate la cîte o revistă sau la un editor — seara aceasta fusese un moment de feerie. Aflase o mulțime de lucruri, auzise un boier autentic evocînd vremuri și fapte necunoscute, cu parfum arhaic și vocabular pitoresc, văzuse bani cheltuiți din plin, mîncase ca niciodată, și, ca niciodată își presimțea un viitor strălucit... În anii din urmă, Alexandru Milea se izbise de greutățile începutului și renunțase la visurile marilor deveniri feerice. Acum, însă, [în] decorul acestei seri unice, viața îi deschidea orizonturi vaste. El se dezbrăcă, fredonînd, se culcă optimist, adormi și străbătu Cîmpiile Elyzee ale Parisului în caleașcă descoperită, cu vizitiu în livrea, printre eleganțele imperiului, în mijlocul cărora înflorise prințul Dragomir. Era un crepuscul roz, cu irizări subt Arcul-de-Triumf, o dîră de aur roz pe toată șoseaua aceea, frumoasă ca podul care trebuie să ducă la cer.

În vremea aceasta, boierul cel bătrîn ședea pe-o bancă pe Bulevardul Lascar Catargiu, trăindu-și cele mai tragice minute : groaza nopții. Cum o va petrece ? Unde-și va odihni oasele vechi, pe ce perină își va culca neodihnitul cap cu plete albe, plin de gînduri negre ?

Atîtea lucruri se întîmplaseră peste zi și le uitase pe toate, ca să nu-și amintească decît pumnul de zale spărgîndu-i fereastra și repezind pumnalul.

Aici, pe bancă era bine, firește. Arborii grei de frunze, subt stelele cerului străveziu, îi trimiteau răcoroasa boare a lui mai... Dar cît putea sta așa ? Cînd se vor stinge luminile bulevardului, vardistul de colo nu-l va trezi și nu-l va pofti să se scoale și să plece, ca pe cel din urmă vagabond ? Și-apoi, simțea nevoia să se dezbrace, să se întindă într-un așternut proaspăt. Unde ?... Cine-l asigura pe el că neînduplecații dușmani nu-l vor urmări pe treptele hotelului ? Și nici pe bancă nu mai putea rămîne. Iată : un om a trecut strada, și s-a ascuns după un copac. Ce vrea ?... Fără îndoială, aștepta să ațipească bătrînul. Ei bine, nu, bătrînul nu va ațipi ! A înțeles că necunoscutul l-a urmărit toată ziua și așteaptă clipa. Dar așteaptă în zadar.

Iancu Dragomir e viclean. A-nvățat cum să se păzească. Binișor-binișor, s-a sculat, și-a luat bastonul și geamantanul, și-a strîns pelerina pe trup și se strecoară dintr-o umbră de copac într-alta. Spionul nu l-a văzut. Stă ascuns mereu pe după al zecelea castan. Pe Piața Lascar Catargiu trece un automobil de stradă.

Prințul face un gest eroic : îl oprește și se urcă, el care niciodată nu a putut suferi automobilul.

— Ia-o pe Calea Victoriei.

Mașina trece pe lîngă omul de-adineauri care a început să se apropie hoțește, pe lîngă copaci, de banca unde crede că mai stă bătrînul.

Prințul face haz de păcăleala ticălosului : ar face și mai mult haz dacă nu l-ar neliniști viteza. I se pare că dintr-un moment într-altul mașina se va lovi de un copac, de-o trăsură, de-o casă, fărămițîndu-se, desființîndu-l și pe el. În zadar imploră pe șofer să meargă mai încet. Abia în Calea Victoriei îi mai vine inima la loc.

Acolo sînt vehicule multe. Au străbătut tot Podul Mogoșoaiei. Iată-l la Poștă. Dincolo de gîrlă, e neantul, întuneric, peste întunericul masiv al Palatului de Justiție, și al caselor vecine ; șoferul încetinează. Vrea să știe unde trebuie să meargă. Prințul nu știe nici el.

— Cunoști vrun hotel bun p-aici ?

— Să mergem înapoi, boierule, pe lîngă Ateneu.

— Prea scump. Aș vrea unul mai modest. Dacă aș avea bani, n-aș duce geamantanul cu mine !

„Atunci de ce nu umbli pe jos ?“ se gîndește șoferul, care începe să se teamă că bătrînul nu-i va plăti.

— Du-mă pe undeva, prin părțile astea...

Iată-i sub Dealul Mitropoliei, spre partea halelor.

— Uite aici un hotel... mai e și altul peste drum. Hotel, vorba vine. Niște hanuri păcătoase !

— La care să mă duc ?

— Parcă tot ăsta ar fi mai bun !

Prințul se dă jos, achită.

— Bogdaprosti ! Spune șoferul, asigurat.

Iancu Dragomir așteaptă să plece mașina, apoi trece drumul, evitînd hotelul indicat, spre mai multă siguranță.

E trecut de miezul nopții și portarul, trezit din somn, mormăie în lumînare.

Prințul face pe omul vesel, căruia nu-i pasă de nimic. Cellalt crede că e beat.

Dar bietului boier îi clănțăne dinții. Își mai bate palmele, se mai învîrtește într-un picior, ștrengărește, dar nu-și poate potoli spaima.

— Doriți o cameră ?

— Ba două ! Fiul meu, doctorul Stancu n-a venit încă ? Trebuia să oprească două odăi !...

— N-a venit ! bombăni portarul, la gîndul că va mai fi sculat o dată.

Urcară treptele ce trosneau și, pe coridorul care dădea spre curtea vastă a hanului, îi arătă cîteva camere.

Miros de var şi de paie încinse, mucigai şi săpun prost — la fel, în toate încăperile. Şi peste toate aceste miresme greţoase, o dîră funerară de acid fenic.

— Am liber numărul 9 şi numărul 3. Alelante nu face parale.

— Eu am să mă culc la 3. Cînd o veni doctorul să-l trimiţi să se culce la nouă. Ştii ce ? Adu amîndouă cheile şi spune-i băiatului meu să vie la 3, să mă scoale, că am să-i spun ceva.

Poftim şi banii, că poate plecăm mai devreme. Ţine şi dumneata o sută de lei, pentru osteneală, că te-am sculat din somn. Chibrituri ai ?

— Pe masă, lîngă lumînare.

— Mulţumesc, *mon ami*. Noapte bună !

— Noapte bună, conaşule !

Portarul coboară. Treptele trosnesc sinistru. Prinţul aşteaptă să se facă linişte. Apoi, iese tiptil din camera 3, unde a spus că va dormi, o încuie şi se încuie în camera 9, pe întuneric, după ce-a lăsat lumînarea aprinsă la 3. Deschide, pe dibuite, geamantanul, din care iese mirosul săpunului de trandafir. Cămăşi curate îi trec prin mînă. Nu. Nu se va mai dezbrăca. Mai bine să se întindă aşa, cu hainele pe el, să fie gata pentru orice. Bătrînul acesta, zdrobit fiziceşte, poartă-n el o teroare permanentă care-l încordează, îi multiplică vitalitatea. Nu se poate lăsa pradă oboselii. Altul, în locul său, ar cădea, sfîrşit, pe un lemn, pe-o piatră.

Dar el e veşnic treaz. Veghează. Se culcă între geamantan şi pelerină. Şi-a scos numai jobenul pe care l-a pus peste pelerină. Acoperindu-le cu mîinile — ca o cloşcă puii — boierul începe să adoarmă, cu faţa în tavan. Un vîrtej de gînduri şi de imagini. Ar vrea să citească din poeziile domnului cu lavalieră, care susţinea la Terasa „Otteteleşanu“ că titlurile de nobleţă sînt abolite în România. În generaţia nouă, chiar poeţii — aristocraţi prin esenţă — sînt democraţi. E un semn al vremei.

Automobilele merg prea repede. Un pitpalac cîntă în grîu, pe un deal. Copii ridică citadele de nisip, undeva, pe o plajă. Ţiganul de la gară, birjarul de la Şosea, negustorul de brînzoaice din gara Ploieşti seamănă între ei. Sînt trei conjuraţi. I-a ocolit bine. La viclenia lor, altă viclenie. Dar portarul de jos, nu ştie nimic ? Să fie străin de toate ?... Avea pe cap o tichie retezată, cum nu se poartă în oraş. Numai puşcăriaşii umblă cu roata aceea de caşcaval pe creştet. Dar mîna stîngă de ce-o ţinea răsucită şi ţeapănă ? Era prea bătrîn să fie un invalid de război. În hanul ăsta lucrurile nu prea sînt curate. Mai bine s-ar fi dus la cel indicat de şofer. Scîndurile trosnesc pe lungul coridor. Uşa, care e şi fereastră, e subţire, parc-ar fi de carton iar cheia s-a întors în broască uşor, poate nici n-a încuiat. Nici nu e nevoie să împingi cu umărul ca să dărîmi toată şandramaua ! Smuceşti o dată clanţa, de-afară, şi intri în odaia boierului Iancu Dragomir ca la dumneata acasă. Dar nu umblă nimeni la uşă. Nici nu e nevoie. Un şoarece sau papuc s-a tîrît pe podeaua odăii de deasupra. O scîndură se trage binişor în tavan. O mînă se strecoară pe-acolo şi dă drumul unui pumnal, tocmai în dreptul inimei bătrînului. Iancu Dragomir aşteaptă să-i cadă vîrful în piept, ca să se sfîrşească odată. Dar pumnalul rămîne spînzurat în văzduh şi se dă de trei ori peste cap. La acest semn, din dreapta vine repede al doilea pumnal, apoi din stînga al treilea, trase ca un magnet de cel din mijloc ; se dau şi ele peste cap de trei ori, ca un fel de salut pentru şeful lor, care pluteşte cu o palmă mai sus. Cîteşitrele încep apoi o horă. Capul de mort luminează pe dinăuntru şi aruncă o rază lucie pe oţelul celorlalte două pumnale, aşa fel că lamele scînteie şi fulgeră, cu lumina din ce în ce mai mare, aşa de mare-n jurul lor şi atîta întuneric în odaie, încît se văd pînă şi literele sculptate pe mîner : „Arcaşii Zimbrului !“ pe unul în slavoneşte, pe altul în greceşte, pe altul în litere latine. Tot dansînd, pumnalele coboară, pe nesimţite, spre inima prinţului. El vrea să se apere dar cineva i-a legat mîinile. Vrea să ridice capul : gîtul i-e prins în curele. Tot aşa şi gleznele. Armele vrăjmaşe coboară, coboară şi bietul bătrîn va trebui să le simtă în curînd înţepătura rece. Fie ce-o fi. Sfîrşească-se odată. Carnea însă nu vrea să primească jertfa. În clipa cînd oţelul s-a coborît atît de jos încît nu mai are de străbătut decît coşul pieptului, Iancu Dragomir, cu o ultimă încordare se smulge din cătușe și întinde mîinile, apărîndu-se. Pumnalele se feresc, unul zboară spre tavan, celelalte în pereți. S-au ascuns. Dar inima moșneagului bate cu furie. Broboane de sudoare rece i se sparg pe frunte, se preling pe tîmple. O lumină vînătă mînjește cele două geamuri înguste ale ușei. Unde se află ? Se ridică în capul oaselor, se uită împrejur — ziduri necunoscute, un lighean pe-o masă de fier, un preș păcătos, mîncat de șoareci și de picioarele oamenilor, la picioarele patului, iar încolo scîndura jegoasă, cu găuri și cu pămînt în găuri. Pe fereastră, o lumină murdară. Vinele moșneagului pulsează violent. Caută șnurul de care dă să tragă, să cheme pe Costea. Dar nu e nici un inel, nici un șnur pe la colțuri. Din curte răzbat plesnete de bici. Trăsura boierească ? Nu, care cu boi, căci un glas a răcnit „hăis“, „cea !“ E un semn, fără îndoială. Cum să scape din capcană ? Sare din pat, se uită-n tavan, pune jobenul în cap și pelerina pe umeri, ia geamantanul și bastonul, s-apropie de ușă, lipește urechea de geam. Apoi, descuie binișor, se strecoară pe lîngă zid, trece pe lîngă camera 3. Cine-o fi lăsat acolo lumînarea aprinsă ? Doctorul Stancu o fi venit ?

Bătrînul calcă-n vîrful picioarelor, să nu-l audă cineva. Scîndurile uscate trosnesc. Scara a trosnit mai puțin. Iată-l în gang, iată-l în piață.

Bravo. Se mai uită odată înapoi. A scăpat. Nu s-a luat nimeni după el. Dar trebuie să se mai uite o dată și înc-o dată, spre han. Nimeni. Bogdaprosti !

CAPITOLUL V

A ajuns pe cheiul Dîmboviței, plin de care, de țărani și de tîrgoveți, cari, în crăpatul de ziuă, umple halele. Miroase a ceapă veche, a pînză de sac, a bălegar ; aerul dimineței însă înviorează aceste miresme cu adierea lui proaspătă. Bătrînul își simte genele îndurerate, picioarele frînte, dar n-are încotro. Trebuie să meargă, să se piardă în mulțime.

A scăpat de spaima morții. O zi întreagă se deschide înaintea lui, întinsă și pustie ca un bărăgan. A, de-ar fi putut dormi măcar cîteva ceasuri ! Ar fi înfruntat-o voinicește, ziua aceasta de mai, din zori pînă-n tîrziul amurgului, dincolo de noapte... Dar bietele lui oase bătrîne nu mai pot duce încordarea unei voințe spăimîntate. S-a rezemat de balustrada de fier a Dîmboviței mlăștinoase, se uită la malurile jerpelite, cu dîre de gunoi, pînă-n apă, cu vechi cutii de tinichea și cu talaj, cu zdrențe și cu ghete fără tălpi, aruncate pe rădăcina ierbii de odinioară. Îi vine-n minte Prahova munților săi, repede peste pietre, plină de lumină verde la poale de păduri, spumegătoare-n cascade și străvezie-n soare, cînd se răsfață-n albia lărgită. Prahova și dealurile ei și moșia lui pe dealuri și castelul lui, în parcul nesfîrșit, lumea supusă care-l slujește, — și el aici, neadormit, printre zarzavagii și lăutari, printre țigani lingurari și slujnice venite cu coșnița, printre căruțe cu jumătăți de vaci spintecate, jupuite, pline de sînge. Da, da, mai ales a sînge mort îi miroase dimineața aceasta de primăvară, boierului bătrîn obosit și singur, biet cerșetor fără culcuș, care flămînzește și se trudește, cu toate averile lui nenumărate, cu toți banii cari îi împănează și acuma buzunarele. Cu cît jind se uită la țiganca de colo, ce mușcă dintr-un codru de mămăligă și sfîșie fire de usturoi tînăr, în vreme ce omul ei doarme cu capul pe-o traistă și cu un dănciuc în brațe !

Peste toată hala, cu mieii ei jupuiți și trufandalele ei descoperite prafului, peste vechile prăvălii și Dîmbovița soioasă, răsare soarele lui mai, împărat risipitor, dăruind tuturor mantie bogată, să-și înfrumusețeze sărăcia și tristețea.

Numai bătrînului boier îi mai vîră cîteva sulițe în ochii îndurerați de nesomn. Încet-încet, simte cum se sfîrșește, cum i se vor muia genunchii, cum se va lăsa pămîntului, adormind în țărînă, fie ce-o fi. Dar nu se poate. Peste drum, e spitalul Brâncovenesc : nu vrea s-ajungă acolo, dus de cei ce-l vor fi trezit din somn, cu neînduplecare.

Deodată, un gînd bun pe care îl simți întîi în inimă, îi lumină creierul ; cunoaște el un prieten, la ușa căruia va bate, cerînd adăpost. Nu se putea să nu-l primească. Iar birjarul de colo, are mustața albă și ochii de om cinstit. Se va ruga și de birjar, căci nu mai are putere să-i poruncească.

— Domnule, te rog, poftim patruzeci de lei. Te rog să mă duci la Capul Podului !

Iar de la Capul Podului, Iancu Dragomir mai făcu cîțiva pași, pe jos, în Bulevardul Lascar Catargiu și sună la ușa lui Alexandru Milea...

Tînărul era sculat... Nu se miră văzînd pe moșneagul din ajun.

— Am să-ți cer un mare serviciu, *mon ami.* Te-aș ruga să mă lași să dorm cîteva ore pe canapeaua asta. Mă culc îmbrăcat. Am să-ți explic !

Simplu, cu același gest cu care în ajun îi oferise o jumătate de covrig, Alexandru Milea consimți, puse o pernă, ajută pe bătrîn să se dezbrace, îi căută cămașă de noapte printre rufele de schimb. O mulțime de chei, prinse într-un inel, sunau mereu în geamantan.

Boierul se mulțumea să surîdă, nemaiavînd putere să vorbească. Numai după ce se întinse pe canapea, zise :

— Dumneata ieși dimineața asta ?

— Da... trebuie... am o lecție...

— Lasă, stai aici, cu mine... am vreo sută de mii de lei prin buzunare. Stai să mi le păzești... cine știe ce se poate întîmpla...

Alexandru Milea rămase intrigat de această vizită matinală a omului cu geamantan.

Începea să fie neliniștit. După noaptea plină de vise frumoase, după deșteptarea surîzătoare, în care acel patriarh măruntel plutea ca o speranță a viitorului, iată-l aievea pe bătrîn, prea devreme și prea ciudat, mai obosit ca în ajun, cu o pudră albă de barbă pe obrazii palizi și pe buza superioară. Gulerul îi era mototolit, ochii mai adînciți, iar mîinile ce se împreunau acum pe pătura cafenie, mai palide și mai nervoase ca-n ajun.

Bătrînul adormise, cu fața-n sus și din cînd în cînd pufăia și mormăia. Apoi amenință pe cineva cu degetul, se întoarse pe partea inimei și nu mai făcu nici un fel de semn.

Alexandru Milea îl privi cît îl privi, apoi renunță. Deschise o carte și continuă traducerea unui roman început de zece zile. Munca aceasta mediocră îl întrista. Nu, viitorul strălucit... Parisul... Cîmpiile Elyzee în praful roz al amurgului... toate astea, nu le puteau aduce bietele patru mii de lei ale editorului, nici lecțiile de limba franceză și română, pe ici, pe colo, în așteptarea unei catedre, la vrun liceu al statului.

Cei douăzeci și cinci de ani ai lui Alexandru Milea — prea mulți pentru puținul pe care-l făcuse pîn-acum — erau înmulțiți și apăsați de cei șaptezeci și atîția, ai moșneagului care dormea somn greu în odaia lui.

Niciodată nu trecu așa încet o dimineață a lui Milea. Iar lucrul nu sporea. Cînd se va trezi oare domnul Dragomir ?

Somnul bătrînului se prelungi pînă la două după-amiază. Foamea chinuia cumplit pe cel tînăr.

În sfîrșit !...

Prințul se răsuci pe canapea, deschise ochii mari, privi împrejur, își frecă pleoapele, apoi zîmbi. Puțin sînge i se urcase în obraz și-l întinerea. Chipul îi era odihnit.

— *Merçi, mon ami, merçi !...* spuse el în loc de bună dimineața.

Se spălă, cu săpun de trandafir, se primeni

— Cît să fie ora ?

— Două și-un sfert.

— *Pas vrai !...*

Își grăbi mișcările. Era sprinten moșneagul, iar ochii nu mai sticleau acum, catifelați.

— Simpatică, foarte simpatică odaie !...

Viziunea hanului și-a halelor o înmagazina printre visele urîte. I se părea că, de la „Flora“, venise în acea cameră primitoare.

— Ai stat mereu cu mine ?

— Da... am avut de lucru.

— *Mon Dieu,* ți-o fi foame ! *Mille fois pardon,* eram complect bulversat !

Milea remarcă, a nu știu cîta oară, cuvîntul „bulversat“ în vorbirea prințului.

— Îmi faci plăcerea să dejunezi cu mine ?

Băiatul atît aștepta. Ieșiră amîndoi ; de rîndul acesta prințul nu-și mai ducea geamantanul, lăsat subt canapea.

Mîncară la un restaurant elegant, în Piața Teatrului. Instalați în boxa din fund, pustie la ora aceea, consumară, împărțindu-și mîncările, schimbîndu-și farfuriile și paharele.

— Trebuie să ți se pară foarte stranie purtarea mea ! se explică prințul, dîndu-și seama că datora oarecari lămuriri amabilului tînăr.

Am toată încrederea în dumneata. *Vous êtes un brave jeune-homme*. Uite ce e :

Eu nu sînt nici un vagabond, nici un dement, cum am aerul. Povestea mea e foarte complicată, foarte neverosimilă. Dar să plecăm de aici, fiindcă nu-mi place cum se uită la noi *le maître-d'hotel*. Garsonii de aici îmi fac impresia că sînt agenți de-ai Siguranței.

Eu nu mă tem de poliție, dar nu-mi place să văd persoane indiscrete în jurul meu. Să mergem în Cișmigiu. Am o impresie foarte agreabilă de ieri.

Pe strada Cîmpineanu, apoi prin Intrarea Nordului, iată-i instalați la o masă, în peninsula pitică numită Monte-Carlo.

— Eu, *mon ami,* sînt descendentul unei vechi familii boierești, ai auzit de ea, firește, marea familie Dragomir, a pîrcălabilor, a logofeților, a mitropoliților, a bunicului meu Iancu Dragomir-Spânul, care-a domnit în Muntenia. Ți-l aduci aminte din cărțile de școală ?... Eu îi semăn foarte mult, păcat că n-ai vreun manual de istorie ilustrat, să-i căutăm portretul, să vezi ce mult îi semăn.

Din motive pe care ți le voi explica mai tîrziu, inamicii seculari a familiei noastre vor să mă suprime. Nu știu de cîte ori au încercat, fără să reușească.

Otrava, pumnalul, săgeata, prăbușirea de stînci în calea rădvanului meu, glontele și măciuca, toate le-au încercat. Eu sînt urmaș de luptători : dacă nu pot să mă mai bat, știu, în schimb, să mă apăr. Le-am dejucat toate planurile, m-am ferit de toate cursele lor. Pe bietul Dinu, singurul meu băiat, ultimul vlăstar bărbătesc al Dragomirilor, mi l-au răpus acum cîțiva ani, la o vînătoare. Ai să vezi în ziarele de atunci povestea cu glontele rătăcit al unui vînător. Basme.

Știu eu de unde mi-a venit lovitura, dar nu pot să acuz, nu pot să dovedesc.

Dușmanii mei sînt mulți. Sînt și ei neam de boieri. S-au dat cu vremea : au deschis fabrici de conserve, s-au făcut miniștri, au intrat prin consilii de administrație. A lor e Țara Românească. Eu am rămas singur, cu slugile și pămînturile mele. Am avere mare, fiindcă n-o țineam în moșii, ca ei, ci în vii, în puțuri cu petrol, în păduri. Pe mine nu m-au putut expropria. Vor să mă suprime. Au agenți în toate părțile, plătiți să mă urmărească, să-mi puie otravă în mîncare, să-mi înfigă pumnale în inimă. În conacul meu eu dorm cu ușile zăvorîte și cu zăbrele la fereastră, ca pușcăriașii. Ei bine, ieri-dimineață, au încercat să mă omoare trecînd cuțitul prin zăbrele. Am fugit de-acasă. Am venit la București, să-mi pierd urma.

Și-aici m-au încolțit. Erau să mă otrăvească ieri, la un birt. Noroc c-am băgat de seamă la vreme și n-am gustat din mîncare. Cînd m-am întîlnit ieri cu dumneata, pe banca de colo, eram flămînd ca un salahor. Seara ți-am luat din mîncare, fiindcă se putea ca a mea să fie înveninată. Adineauri, la „Elyzeu“ tot așa. Nu știi de unde poate veni lovitura. Am vrut să dorm la un hotel, subt Dealul Mitropoliei. Și acolo mi-au dat de urmă. Sapristi ! Au împănat și Capitala. Bref, vor să mă constrîngă la sinucidere, prin izolare. Pot conta pe concursul dumitale, ca să scap ? *Allons, un beau geste !*

Spovedania aceasta tulburase pe Alexandru Milea. Nu-i fusese făcută cu incoerență. Dimpotrivă, scurt și precis. Începea să înțeleagă. Bătrînul era un maniac.

Avusese și el o mătușă bătrînă, bîntuită de obsesia religioasă. Foarte înțeleaptă altminteri, dar cu meteahna Maicii Domnului, a icoanelor făcătoare-de-minuni și-a semnelor de pe lumea cealaltă. Auzise și de nevasta unui mare avocat, femeie inteligentă și cultă, din cea mai aleasă societate care nu punea mîna pe o clanță, fără să se spele apoi cu apă boricată, de frica microbilor.

Susținea cu încăpățînare puterea de distrugere a acestor monștri invizibili, tot așa după cum bătrîna mătușe a lui Alexandru clătina cu capul compătimitor, atunci cînd alții surîdeau la poveștile ei cu apariția Mîntuitorului, prevestirile candelei, după numărul trosniturilor și minunea cu sfântul Stelian care a biruit pe Necurat și l-a pus să borască cei patru copii înghițiți unei biete văduve.

Boierul Iancu Dragomir suferea de mania persecuției. Dușmani imaginari îl amenințau. Credea că-i otrăvesc mîncarea și nu-i părea curios că cellalt n-a căzut trăznit, mîncînd din farfuria destinată lui. Alexandru Milea surîdea de naivitatea bătrînului. Nu putea să precizeze cazul, fără să-și fi luat în prealabil, informații despre ciudatul său prieten. Țicneala moșneagului putea merge mai departe : poate că inventase și faptul că e prinț, descendent al unui neam ilustru. Alexandru Milea aștepta să se despartă de el ca să se intereseze dacă într-adevăr există, pe Valea Prahovei, un urmaș al familiei domnești a Dragomirilor. Că bătrînul acela era bogat și exemplifica o rasă veche nu mai încăpea îndoială. O neobișnuită distincție se desprindea din felul său de a vorbi și a se mișca, așa de mult, încît Alexandru Milea avea mereu impresia că urmărește pe un actor deghizat în vechi boier, debitînd un text ales și, oarecum, convențional.

Prințul se căuta prin buzunare, apoi :

— Îmi dai voie să te împrumut cu zece mii de lei ?

Alexandru Milea roși pînă-n vîrful urechilor. Roși, întîi prin reacțiunea firească a unui suflet delicat, căruia i se oferă bani nemunciți. În același timp, îl emoționa perspectiva de-a avea dintr-o dată atîția bani, el care se trudea din greu pentru o existență neînsemnată. Nu posedase niciodată această sumă.

Văzînd încurcătura tînărului, Iancu Dragomir rectifică :

— Sau, mai bine să-ți ofer 10 000 lei. Eu am destui bani și ți-am răpit prea multă vreme. Aș dori să mai stau pe lîngă dumneata... Mă simt în siguranță... Dacă nu te inoportunez, *bien entendu*. Altminteri, aș cădea

pradă iar dușmanilor. Cumpărăm și un revolver, să împuști pe cel dintîi mizerabil. Am să-ți spun eu cînd trebuie să tragi ! *Parbleu !*

Alexandru Milea primi banii și-i puse deasupra inimei, care se umfla de bucurie. Cel dintîi gînd al său fu la pantofii galbeni pe care îi contempla în fiecare zi în vitrină, peste drum de Palatul Regal și la o jumătate duzină de cămăși de zefir, îndelung rîvnite. Apoi vor veni și hainele *bleu-marine,* cu pantaloni albi, supremă eleganță, într-o după-amiază, la curse.

Bătrînul avea dreptate. Există monștri capabili să țeasă păinjeniș de moarte în jurul unui nevinovat. Cunoștea chiar în propria sa familie un caz similar. Un unchi din Călărași, negustor bogat, pe care ceilalți negustori voiau să-l desființeze, cu orice chip, a luptat din greu ani întregi ca să scape de polițe protestate, de incendii suspecte, de legenda că vinde marfă stricată. Dar cazul financiarului Loewenstein, în plin Occident, otrăvit de dușmani misterioși și aruncat din avion, în Canalul Mînecei ? Societatea contemporană, cu aparențe de organizație sigură, tehnică și morală, are uneori aspecte de ev mediu. Crime tainice, dispariții, îmbogățiri subite, prăbușiri fantastice — toate acestea nu-l îndreptățeau să creadă că și împotriva bunului bătrîn se urzea ceva misterios ? Trecutul Țărilor Românești e plin de lupte pentru domnie, de intrigi și de asasinate. Nu se putea reteza, scurt, o tradiție seculară. Prințul Dragomir era cel din urmă reprezentant al acestui trecut plin de fapte mari și de mișelii. Pe umerii săi erau adunate și gloria, dar și ispășirea unor epoci de mult apuse, cari însemnau trufie, aur și sînge. Era firesc, ca-n jurul său să dea tîrcoale fantomele secolelor defuncte, strigoii auguști ai istoriei românilor. Alexandru Milea era profund impresionat de contactul, neobișnuit, cu un străbun. Se simțea scriind el însuși o pagină din această istorie. Va fi protectorul vieții în amurg a lui Dragomir, cu sacrificiul propriei sale vieți. Literatura războinică, supraviețuind marei epopei, la care Alexandru Milea, fiind copil, nu participase, lăsase urme adînci în sufletul tînărului profesor, oricît ar fi făcut el parte dintr-o generație revizionistă, cu mai multă reținere în exaltarea spiritului şovin şi cu oarecare măsură ştiinţifică faţă de exagerările patriotarde.

Realităţile, însă, iată-le colea. Un om bătrîn era ameninţat. Un tînăr trebuia să-l apere! Îndeletnicire mai generoasă, mai puţin obişnuită decît monotonele lecţii de limba română şi franceză, decît traducerile din romancierii parizieni la modă şi-al căror nivel intelectual şi talent nu putea constitui, pentru el, idealul estetic integral.

Întîi, voia să convingă pe bătrîn că i se pare. Că acei duşmani sînt roadele închipuirii sale. Că ar trebui să consulte un medic. Renunţă însă la această atitudine.

Ar fi jignit pe moşneagul acela atît de distins, l-ar fi enervat, l-ar fi înstrăinat de el.

Din proprie experienţă (cazul venerabilei sale mătuşi) ştia că oamenii obsedaţi de-o idee nu vor să fie contrazişi. O simplă teorie nu răstoarnă convingeri înrădăcinate în nervi mai mult decît în creier. Şi, iar, ca să flateze mania bătrînului, întreţinîndu-i spaima, aprobîndu-l total, i se părea joc vulgar şi primejdios. Nu putea exploata o tragedie. Se hotărî să ţină calea mijlocie, aşteptînd să-şi facă el însuşi o părere sigură. Deocamdată, se mulţumi să încredinţeze pe oaspe de tot devotamentul său. Îi puse la îndemînă casa şi orele sale disponibile, îl învăţă să se radă cu maşina „Gilette“ ceea ce bătrînului îi păru o violentă şi biruitoare intrare în epocă, o iniţiere în exigenţele şi avantagiile secolului.

Pentru proprietăreasă, prinţul Dragomir, deveni d. Stancu, farmacist din Călăraşi, unchi al chiriaşului titular. Un spor benevol al chiriei cuceri pe onorabila matroană. Boierul îşi trimise, pentru o complectă mistificare, cîteva scrisori pe numele Stancu, ceea ce derută cîteva zile pe duşmani. Scrise lui Georgescu, la conac. Acesta-i răspunse că nu l-a găsit încă pe atentator, dar că-i simte prezenţa necontenit. Nu era prudent din partea boierului să vie acasă, deocamdată. Bravul administrator urma să-l încunoştiinţeze cînd va fi fost primejdia trecută.

Dealtfel, nici măria-sa nu simţea nevoia să se reîntoarcă. Îi era bine, în tovărăşia tînărului, întinerea, renăştea. Alexandru Milea îşi simplificase existenţa, păstra numai cîteva ore pe săptămînă, la un institut şi trecu unui camarad traducerea începută. Era fericit să găsească pe bătrîn din ce în ce mai puţin persecutat de ideea asasinatului. Acesta, de asemeni, se bucura să-şi vadă protectorul îmbrăcat elegant şi prinzînd culori în obraz. În Cişmigiu, acum o săptămînă, era palid, era foarte palid bietul băiat.

Peste cei doi prieteni, zilele bucureştene se rostogoleau fraged, cu dimineţi de mai şi amurguri trandafirii, cu mireasmă de salcîmi, cu năvala bujorilor şi exuberanţa tutulor vegetaţiilor, în Cişmigiu şi aiurea, seninătate, parfum şi vis, şi, în viitor, imense orizonturi triumfale...

CAPITOLUL VI

În vremea aceasta, la Dragomirna, în pavilionul locuit de domnul Georgescu, se instala *Madame* Acajou, venită de la Bucureşti în ajunul atentatului cu care s-a început această povestire.

Madame Acajou — numită astfel în cercurile Capitalei — era însăşi principesa Dragomir, nora bătrînului, soţia răposatului boier Dinu.

O femeie de vreo patruzeci şi cinci de ani, frumoasă încă, pe care fiul unic al boierului o gonise, nu se ştie pentru ce, fără să se despartă şi care trăia din venitul unei vii dăruite de bătrîn.

O apariţie tinerească, deşi multe nopţi nedormite, călătorii pasionate, ani misterioşi, trecuseră peste dînsa şi-i încărunţiseră la tîmple părul acuma tuns şi vopsit în culoarea mahonului. Era cea mai reuşită coafură în acest gen, în societatea bucureşteană ; o purta de cîţiva ani. Fata paracliserului de la Precupeţii-Vechi, devenită mai tîrziu soţia unui boier autentic, nu putea fi numită, la infinit, prinţesa Dragomir. Şi-atunci doamnele din elită o botezară *Madame* Acajou, nume care n-o umilea nici pe dînsa, nici pe dînsele.

Ei, în special, i se părea că poartă un nume aristocratic, înrudit oarecum cu al familiei d'Anjou.

Vînătoare pasionată, iubitoare de vin, pe care-l consuma și matinal, Anișoara Dragomir, născută Bidiviu, întreținea, de mulți ani, încă de pe vremea răposatului, relațiunile de rigoare, pe cari temperamentul ei de bravă mahalagioaică bucureșteană, le impunea vînjosului administrator Constantin Georgescu, fiul preotului cu același nume, din satul Ulmenii-de-Sus, pe vremuri vacuf al prinților Dragomir.

Dinu Dragomir o cunoscuse la Paris — era logodnica oficială și consoarta ilegitimă a unui coleg de universitate — o luase de nevastă, spre consternarea bătrînului, care-ar fi visat, ca orice părinte, pentru fiul său, dacă nu o domniță de neam cel puțin o burgheză cumsecade sau, în cazul cel mai rău — sau, poate, în cazul cel mai bun — o țărăncuță robustă, din munții paterni, sînge proaspăt care să întinerească obosita vînă a neamului, în copii dolofani, jumătate os domnesc, jumătate plămadă de răzăși. Era încă vie pilda lui Victor Emanuel, din bătrîna casă de Savoia, care punea coroana regală de mîine pe fruntea fetei zdravănului Nichita, de la Cetinge.

Dar fosta domnișoară Bidiviu n-avea nici rasă, nici cherestea. Frumușică și sprințară, cu niște ochi de drac subt sprîncene castanii, dornică s-ajungă bine, dezghețată și cam vulgară, n-avea ce căuta în vechiul conac strămoșesc.

Dinu era un băiat istovit, clipea mereu din ochi, puțintel la trup ca și boierul cel mare, uituc și nervos, violent fără motiv și plîngăreț, din senin, în brațele tătîne-su, ale nevestei, ale slugilor, ale cîinelui, mare cît el.

Viața de țară făcuse din Anișoara o femeiușcă puternică. Un copil, o fetiță, veni pe lume și o botezară, după numele mamei bătrînului boier, cucoana Smaranda, cu care micuța sămăna să te crucești.

Pe urmă, Anișoara începu să-și facă de cap, pe față, cu prietenii soțului ei, iar pe ascuns cu argații tineri, cu domnul învățător, ca să sfîrșească apoi cu feciorul popei.

Prieteni ai lui Dinu, părăsiți de Anișoara, denunțară — cei din urmă gentilomi — ultimul amor aristocratic al prințesei. Dinu regăsi, cu o spontaneitate uimitoare, demnitatea ancestrală, provocă la duel pe infidel și goni pe Anișoara, în așteptarea divorțului. Iancu Dragomir, care începuse să-și iubească nora, de cînd îi dăruise o nepoțică, încercă zadarnic să-i împace, mai ales că era convins de nevinovăția femeiei, care se jura pe mormîntul răposatului ei tată, paracliserul.

Paralel cu domnul distins, intrase în viața principesei și Costea Georgescu, absolvent al Școalei de agronomie și deocamdată vechil.

Era un băiat înalt și voinic, bine legat, cu o dantură splendidă. Păcat că se uita puțin cruciș, din ochii mici; altminteri, Anișoara nu l-ar fi ascuns nici pe el, ba cu mîndrie l-ar fi arătat cucoanelor din București, surîzînd cu înțelesuri „administratorul nostru!“. Costea avea douăzeci și trei de ani cînd, reîntors din Paris, unde fusese cu banii prințului, își luă în primire postul de îngrijitor al averii. Cunoștea și contabilitatea. Dinu îl folosea și la vînători și petreceri, ca mîna lui dreaptă. Tăcut și serviabil, insinuant cu discreție, Constantin Georgescu știa să se facă indispensabil, se amesteca printre boierii bucureșteni, invitați la conac, se împrietenea cu unii, arătîndu-le poteci favorabile în pădurile unde pîndea mistrețul și se tăvălea de admirație, mușcîndu-și perna, acasă, la amintirea frumuseței și farmecul stăpînei sale, care îl impresiona, mai ales, prin distincția ei. Tot ce era poleială pariziană și mondenă părea băiatului de preot țăran, aristocratică strălucire. Pudra, parfumul, roșul de buze, voalurile, umbreluța, pantofii, ciorapii de mătasă — tot ce folosea Anișoara — era, pentru vechil, obiect de tăcută și pasionată idolatrie. În privirile sale disimulate n-ai fi citit însă niciodată un gînd irespectuos. Nimic din purtarea sa nu trăda sentimentul de completă adorare, de la prestigiul religios al doamnei mari, pînă la dorința de-a frămînta acel aluat delicat și vînjos, în același timp, care era corpul ei de treizeci și cinci de ani.

Îi plăcea cum bea vin Anișoara, cum se arunca pe cal, cum pîndea vînatul, subt marii stejari seculari, ochii ei căprii erau leneși, grei de vin și de vis, încărcați de taine și de păcat.

Nu-i plăcea însă, s-o surprindă dînd peste mînă, cu surîs, vreunui cavaler, s-o vadă luată de braț, familiar, de altul, să vorbească pe șoptite la un colț, cu altul, să se piardă, cu al patrulea, subt bolți de pădure.

Georgescu își dădea seama că toți domnișorii aceia nu veneau acolo din prietenie pentru boierul Dinu, ci pentru vinurile sale bune, paturile moi ale conacului, mesele îmbelșugate și frumusețea stăpînei.

În vreme ce prințul Iancu Dragomir sta cufundat în cărți și hrisoave, căutîndu-și obîrșiile în fundul veacurilor și înnodînd în lanțul neamului inele regăsite cu greu, tinerețea umplea bolțile palatului și-ale pădurii cu chiote răsunătoare, cu sunetul cornului de vînătoare, cu nechezat de cai și rîsete din plin.

De la o vreme, și Anișoara începu să-și întîrzie privirile pe omul de încredere al soțului său. Costea avea ceva sănătos și proaspăt, se îmbrăca frumos, ținea să-i placă și apoi îi sta la îndemînă. Nenumărate au fost cochetăriile și asprimile cu care agera bucureșteancă chinui cîteva luni pe fiul părintelui Georgescu; jocul de-a pisica și șoarecele slăbise pe flăcău, îl făcuse nervos și cu atît mai plăcut prințesei.

Nu știa, bietul băiat, ce voia de la el femeia aceea, de ce îl privea cîteodată, ispititor și de ce l-a plesnit cu cravașa peste mînă, mușcîndu-și buzele, într-o zi cînd ajutînd-o să urce pe cal el îi prinsese, ca din întîmplare, degetele într-ale sale.

În clipa aceea o urî, cum a urît-o de-atîtea ori, în urmă, cu dor de răzbunare și de umilire.

O ura cînd simțea, ceea ce boier Dinu niciodată nu simțea, că se dăduse altuia, din oaspeți: cel din urmă, un ofițer francez, care făcuse războiul în Moldova, legase prietenie cu Dinu (căpitan atunci) și se reîntorcea, poftit de el, să petreacă septembrie la via de lîngă reședință, între conac și satul Ulmenii-de-Sus.

Străinul acela umbri întreaga șleahtă de lichele cari mișunau la curtea prințului Dragomir: călărea mai bine ca toți, vorbea franțuzește mai repede ca ei, și știa să se poarte cu lumea, spunînd pînă și argaților *„mon ami“*, poreclă pe care numai boierul cel bătrîn o dădea oamenilor și nu la toți.

După plecarea francezului — venise toamna și în palat nu mai rămăseseră decît vreo doi-trei nemîncați de pe la București — Anișoara se năpusti asupra lui Costea, într-un amurg cînd băuse o sticlă de vin ruginiu pe nerăsuflate.

Toamna întreagă și toată iarna fu a lor. Lunile cele mai spăimîntătoare din viața lui Georgescu. Spăimîntătoare fiindcă prea era frumos și nu-i venea să creadă, fiindcă se temea să nu se sfîrșească, fiindcă-i era rușine de stăpînul său, fiindcă i se părea cea mai mare ticăloșie omenească ceea ce făcea el. Cu toți anii cheltuiți în josnicia Bucureștilor, cu toate lunile de la Paris, el păstra încă ceva curat, copilăresc și cinstit, rămas din casa preotului.

Săptămînile pe cari, în cîteva rînduri le petrecu domnița în Capitală au fost pentru el prilej de mare tristeță și tulburătoare întrebări.

— Ce e cu tine, Georgescule? îl iscodi boierul, cînd urmăreau, la marginea pădurii albe, lupul care se vestise.

Și Dinu Dragomir nu mai așteptă răspuns, căci trecea de la una la alta.

Iar Costea, în înnoptarea cenușie, grea de taine peste zăpada proaspătă și multă, copleșitoare de gînduri negre, se întreba ce va fi făcînd Anișoara la București, unde ispitele o caută la tot pasul, unde se va fi dus singură să urmărească ispitele și unde forfoteau atîția domnișori fără treabă, ofițeri cu monoclu, boiernași și cartofori, cari atîta așteptau.

Veni primăvara și fu a lui, veni vara și cu ea din nou, năvala pomanagiilor.

Atunci s-a întîmplat și povestea de-a aflat Dinu.

Unul din cei vechi, dîndu-și cuvîntul de onoare și cerînd prințului tînăr cuvîntul de onoare că nu va spune de unde știe, denunță amorul recent al principesei cu un văr al doilea al soțului, Marius Golfino.

Dinu se uită lung la delator, ca la cineva care te trezește, fără să-l fi rugat, dintr-un vis frumos, clipi din ochi, lovi cu cravașa pe masă de cîteva ori apoi începu să plîngă, sprijinindu-se pe o jupîneasă care trecea cu tava de dulceață tocmai către perechea adulteră, instalată pe terasă.

Dinu așteptă cel dintîi prilej să se afle față în față cu întreaga societate, minus slugile.

Înfingîndu-se ca un cocoșel înaintea cuceritorului, îi trase repede două palme mai mult comice decît dureroase, apoi scoase din buzunar și-i întinse cartea de vizită, gest sacramental și complect inutil, căci se cunoșteau de mult, ba erau și rude.

Se bătură în duel cu pistolul, nu fu rănit nimeni, nu se împăcară pe teren, dar Marius Golfino mai șezu două-trei zile la castel mîncînd la aceeași masă, pasămite să nu dea de bănuit boierului bătrîn și servitorilor.

Cel mai indignat în toată afacerea asta era Costea, care avea alte informații despre sentimentul de onoare în familiile bune.

El ar fi vrut ca din acest duel măcar unul să iasă împușcat: fie scîrnăvia, fie însuși boierul, de care era acum gelos și fără de care ar fi știut el să devină stăpînul și apărătorul femeiei iubite.

Cînd a cerut socoteală Anișoarei de ce-a făcut una ca asta, principesa îl măsură de la cap la picioare cu dispreț, de la înălțimea grandoarei sale, cum spun francezii.

Cu priviri înghețate și vorbe din vîrful buzelor, îl pofti să fie la locul său:

— Eu am vătafi, nu mi-am angajat tutori!... încheie dînsa.

Costea, roși pînă-n albul puțin al ochilor ușor încrucișați, rănit adînc, cu ură de clăcaș și gînd de răzbunare, la amintirea situației sale reale. Va veni și ziua răfuielii!

Plîngînd și lovind nervos cu piciorul, Dinu Dragomir se spovedi bătrînului. Începură confruntări, scene în trei, repetate săptămîni întregi. Dinu acuza, Anișoara se apăra cu indignare, stabilea alibiuri, evoca morminte scumpe, se jura pe capul Smarandei — tocmai la Notre-Dame de Sion în Galați — iar bunicul, de dragul fetiței de treisprezece ani, îi conjura să se împace.

— Sînt dezonorat, sînt bulversat! insista Dinu, cu cîinele lup în brațe, folosind cuvinte familiare bătrînului.

Iancu Dragomir nu admitea posibilitatea unei rupturi complecte. El tot mai aștepta de la Anișoara, odrasla bărbătească ce se va numi Ion și care va prelungi lanțul vechi al neamului ilustru.

Consimți la o despărțire formală, în anunțarea oficială a divorțului care se va tărăgăni; dărui norei sale o vie din al cărei venit să trăiască și o casă în București, cu două etaje: unul să-l închirieze iar în altul să locuiască o vreme, pînă se vor liniști lucrurile.

Un diavol, însă, tot strîngea pe Dinu, care nu voia să audă de împăcare: nefericitul începea să descopere și alte aventuri vinovate ale nevestei sale. Informatorii curgeau, din lumea cea mai aleasă, în special foști amanți — unu avu neobrăzarea să se destăinuiască — personagii irezistibile care nu admiteau concurența și erau profund scandalizate de faptul că Anișoara își luase libertatea să-i schimbe.

Principesa Dragomir se mută la București, își tunse părul, îl vopsi și deveni *Madame* Acajou.

Cum banii viei și-ai casei nu-i ajungeau să trăiască așa cum trăise atîta vreme, începu să se ocupe de „afaceri“, adică să-și utilizeze rudele prin alianță și relațiile soțului ei, ca să cîștige parale prin intervenții la ministere, vînzări și revînzări de imobile, speculă de acțiuni dăruite; unele jocuri ale ei fură descoperite, sinuciderea unui secretar general de minister dădu de lucru presei: *Madame* Acajou cunoscu fiorul celebrității anonime fiind relevată opiniei cititoare de către un reporter care o zărise așteptînd, în amurg, în fundul unei limuzine, la poarta unui minister, cu văluri dese pe figură. Botezată, senzațional și discret „Dama voalată“, principesa Dragomir cunoscu, luni de zile, o invidiabilă publicitate.

În vremea aceasta, își realizase un vechi deziderat: își cumpărase mașină, învățase să conducă, ședea la volan cum se visase de-atîtea ori: cu o țigaretă în colțul gurei și cu privirea atentă și severă. Frecventa dancinguri, nu disprețuia conversațiile bărbătești (politică, bursă, industrie) și citea pe „Bodăler.“

Totuși, viața aceasta n-o mulțumea pe deplin.

Ca dînsa erau atîtea și atîtea la București, iar principesa Dragomir una singură: imense parcuri, zeci de slugi, castelul de cea mai pură arhitectură românească, arcade, ferestre, colonade, porți, bolți, gîrlice de pivniță, bănci, totul numai stejar, cărămidă roșie, piatră albă, ederă și patina vremei peste tot, minune de stil arhaic, reprodus în buletinele Comisiunei Monumentelor Istorice, imitat, în mic sau numai în fragmente sau numai în ornamentații la București și aiurea la conacele recente sau palatele administrative — foișor și arcadă, cărămidă aparentă și dantele de piatră pînă la obsesie.

Prahova curge în vale, spumegătoare sub metereze, iar împrejurul palatului munții toți, păduri, țărani plecați și peste tot tăblițe :

„DRAGOMIRNA"

Domeniile principelui Iancu Dragomir
Vînătoarea și aprinderea focului în pădure absolut interzise.

Acestea toate lipseau la București, ca și aleea de nuci uriași, rădvanul cu șase cai și surugiul colorat, ca și abundența de la conac. Aici, cu toate mondenitățile, Anișoara Dragomir se simțea detronată.

Nu-i spunea nimeni măria-sa, și în loc de vechi portrete de mitropoliți, jupînițe și boieri, avea fotografii și tablouri moderne, triste în ramele lor bronzate, dezolante în noutatea lor.

Din cînd în cînd sosea Constantin Georgescu — pe care-l însărcinase să-i administreze via.

Prințesa, disprețuitoare cu el la conac, îl primea și-l găzduia acum cu oarecare deferență, căci aducea puțin din aerul seniorial al castelului, ceva din splendorile de altădată.

Niciodată însă administratorul nu venea cu ramura de măslin : Dinu nu voia s-audă de-o împăcare. Își scosese fata de la Notre-Dame, o adusese la conac, vrînd să facă din ea viitoarea stăpînă ; una cîte una trecea în mîna ei atribuțiile Anișoarei. La cincisprezece ani, Smaranda era împlinită ca o femeie. Călărea, alerga pe moșie, cerceta pădurile, lovea cu cravașa în țiganii strecurați după uscături, fragi sau chiar găini, în desișurile dimprejur, poruncea slugilor, număra butoaiele cu vin, intra în însăși gospodăria averilor. Mai mult decît mama ei, care,

de fapt, era o străină, domnița cea mică se simțea stăpînă indiscutabilă. Știa că acele avuții îi aparțin, total și definitiv.

Costea, care crescuse în umbra părinților mai bătrîni ca el, și cucerise o mare autoritate pe lîngă ei, vedea cu neliniște cum se ridica un nou superior, îi încurca toate socotelile. Smaranda, pe care colegile de pensionat o numiseră Nina, îl socotea în rîndul slugilor și n-avea pentru el, privirile vinovate ale Anișoarei. Îl ținea de scurt, îi cerea socotelile, cu îndîrjirea tinereții, cu autoritatea numelui moștenit.

Georgescu se plîngea de toate acestea Anișoarei :

— Eu am fost o slugă credincioasă... Am administrat atîția ani... Am mărit averea... Am fost cinstit... Mă simt umilit...

Principesa, care tot mai trăgea nădejdea unei reîntoarceri triumfale la castel, îl asigura că va fi reintegrat în drepturile sale complete și onorat cum se cuvine unui colaborator prețios.

Dar administratorul știa cît de încăpățînat era boier Dinu. Fericit să-și vadă odrasla crescînd, el renunțase, și, mai ales, convinsese pe bătrîn să renunțe la Anișoara. Intenționa, chiar, să divorțeze și să se însoare cu una din fetele de neam pe cari, cu optsprezece ani înainte, le-ar fi visat bătrînul pentru singuru-i copil.

Costea se cutremura la gîndul că un oaspe nou se va adăuga în castel, un nou controlor, un rival poate.

Anișoara păli, primind vestea. Divorțul însemna, pentru dînsa completa prăbușire.

Abia acuma își dădea seama ce mult greșise, cum își năruise singură, prostește, fericirea.

Nu și-ar fi închipuit niciodată că omulețul acela nervos, care clipea mereu din ochi și plîngea pentru nimica toată, era capabil de atîta voință. Îl ura, după cum se ura pe sine însuși, după cum ura pe mizerabilul care o denunțase și pe amanții ei de odinioară rezervați față de dînsa, la București, evitînd-o acum, de frica vreunui serviciu solicitat, de-o intervenție, de posibilitatea unei reabilitări, prin frecventarea familiei lor viitoare...

Fosta domnișoară Bidiviu, care nu cunoscuse niciodată, dragostea de mamă — căci grăbită să trăiască, își înstrăinase copilul din pruncie — avea acum violente accese de afecțiune maternă.

Se plîngea cui voia s-audă că moare de dorul fetiței, scria soțului și mai ales socrului ei că vrea s-o vadă pe Nina, că dacă n-o vede se otrăvește. I-o trimiseră, în două-trei rînduri, la București. Anișoara o scoase în cea mai bună lume, dar Smaranda, cu numele ei țărănesc, cu amestecul ei de timiditate și sălbăticie, cu parul ei netăiat și cu mîinile ei puternice, nu făcu o impresie strălucită.

Și nici ei nu-i păru ispititoare reuniunea acea de femei bătrîne și întinerite, de fețe fardate, paloarea și feminitatea mîinilor și chipurilor de băieți. Nu se mai duse în Capitală. Dealtfel, nici Anișoara n-o voia la București. Dorul de Nina era mai mult o cursă întinsă familiei, ca să fie poftită dînsa la conac, să întîrzie acolo, să se facă dulce și, pocăită, să-și recucerească soțul și pe bunul bătrîn. Dar nu răuși, mai ales că știrile venite despre purtarea ei în anii din urmă, în Capitală și-n cazinourile din străinătate nu erau din cele mai încurajatoare.

Lucrurile ajunseseră la exasperare pentru Costea și, mai ales, pentru dînsa : Nina creștea, în ani și-n autoritate.

Dinu ceruse divorțul iar viitoarea principesă Dragomir, Marta Golfino, sora însăși a fostului amant al prințesei, era invitată la o vînătoare de cerbi și mistreți pe domeniile Dragomir.

Înarmîndu-se cu tot curajul, cu toată îndrăzneala care-i folosise atîtor ascensiuni, Anișoara căzu, nepoftită, la conac. Însuși Costea fu surprins de această vizită inoportună, în toiul pregătirilor vînătoarei. El o sfătui să nu dea ochi cu boierii, să se întoarcă frumos, cum venise. Dar Anișoara era nestrămutată în hotărîrea ei.

Se duse glonț la bătrîn, îi căzu în genunchi, îl imploră, cu vocea ei groasă — care se îngroșase și mai mult, în vremea din urmă — jucă o scenă de tragedie menită să impresioneze pe Iancu Dragomir.

Nora prințului trecuse prin Conservatorul de declamație și dacă nu făcuse teatru, cu toată frumusețea, inteligența, temperamentul și mlădierea ei, de vină era glasul acela gros, aspru. Te mirai cum poate ieși, dintr-o făptură atît de echilibrată, o voce atît de puțin armonioasă.

Acuma, în genunchi, în fața bătrînului, cu sinceritatea disperărei, vorbi de sinucidere, de mormîntul de la Pătrunjel, de ochii fetei, de amintirea strămoșilor, în special, a clericilor familiei Dragomir, boieri creștini, înțelegători, iertători și primitori.

— Sînt complect bulversat ! spunea bătrînul.

Dac-ar depinde de mine, *mon enfant... je ne demanderais pas mieux...* Dar Dinu... El e inebranlabil... Să vorbim cu Dinu...

Anișoara venise în costum de vînătoare. Ținea pușca pe lîngă dînsa și din cînd în cînd, o lua de jos, ca pe-o mărturie de onestitatea ei sau așa ceva. Iancu Dragomir se ferea cu mîinile. El pierduse deprinderea armelor. Toată ziua între cărți, consultînd hrisoavele familiei, scriind el însuși, nu vedea, cu familiaritate, două țevi întinse spre propria-i inimă.

Dinu fu chemat.

Rămase înmărmurit, în fața unei atari impertinențe.

— *Sortez, madame !* țipă el, înălțîndu-se în vîrful picioarelor, ca să pară mai solemn.

Sortez ! și tot agita cravașa.

Costea care venise împreună cu boierul, fu rugat să conducă pe doamna. El o pofti ceremonios și-i explică pe drum, că făcuse o gafă. Nimeni nu trebuia să cunoască această vizită nedorită, nici, mai ales copila.

Încă vehementă, Anișoara mai jucă o dată scena din fața lui Iancu Dragomir, de rîndul acesta fără umilitate, ci numai cu lacrămi, disperare, morminte, portrete, fetița și, în plus, o violență, o ură în priviri, un dor de răzbunare care impresionă pe Georgescu, pînă la sugestie, pînă la nevoia de-a împărtăși el însuși indignarea și revanșa femeiei alungate.

Din convorbirea aceasta Anișoara ieși învingătoare.

A doua zi, de cu zori, începu vînătoarea. Erau vreo treizeci de invitați, o treime femei, restul bărbați. Marta Golfino, admirabil păstrată la patruzeci de ani, încă domnişoară, era regina serbării. Nina o privea cu indiferență. Nu i se împărtăşiseră intenţiile matrimoniale care prezidau această vînătoare.

În amurg, gonind cerbul, în aşteptarea mistreţilor — patru fuseseră ucişi pîn-acum — Smaranda Dragomir avu o viziune ciudată : i se păru că-n dosul unui tufiş, pîndeşte, cu puşca-n mînă şi îmbrăcată de vînătoare, mămica ei de la Bucureşti. Halucinaţie, fără îndoială, căci Anişoara n-avea ce căuta aici, era acolo, în maşina ei, fumînd ţigaretă peste ţigaretă, la volan sau vorbind cu animaţie, la o masă unde se servea ceaiul, sau dansînd sau pudrîndu-se.

Vînătoarea continuă a doua zi. Dar a doua zi, în mijlocul sunetelor de corn, al lătratului cîinilor, al strigătelor gonaşilor, în năvălirea turmei de porci sălbateci şi-n pocniturile victorioase, un om căzu, străpuns de două gloanţe, şi omul acela nu era altul decît Dinu Dragomir, ultimul vlăstar bărbătesc din falnicul neam de stăpînitori.

Cîinii n-au mai lătrat, hăitaşii n-au mai chiuit, cel din urmă corn răsună jalnic, iar sălbătăciunile cucerită, netulburate, împărăţia pădurilor fără sfîrşit.

Pe-o năsălie de brad au dus patru ţărani, trupul domnului Dinu, în faţa boierului bătrîn, care nu voia să înţeleagă. Mort ? Cum mort ?... Dar Iancu Dragomir nu se gîndise niciodată la moartea urmaşului său. Se vedea întins pe sine însuşi, împăcat creştineşte cu acest gînd, îngropat în cinste, subt lespede înflorită, în biserica satului, printre ceilalţi ai lui, dar o dată, măcar o dată, el care îşi închipuise urşi cu chip de om, copaci vorbitori, rădvane umblînd cu roatele în sus, Prahova ducînd la vale sînge, pădurile aprinse, conacul său, cu dealuri, cu tot, transportat în sudul Franţei, un Dragomir, pe tronul Ţării Româneşti sau o nouă năvălire a tătarilor, — o singură dată bătrînul părinte nu-şi închipuise moartea lui Dinu. Şi acum, iată-l colea, feciorul său iubit, neînsufleţită pulbere, pe tinere ramuri de brad, Dinu al lui, mort.

Şi-n jurul lui, patruzeci de chipuri cu privirile-n pămînt, boieri şi ţărani, bărbaţi şi femei, socotindu-se fiecare vinovat de moartea lui Dinu, fiecare bănuindu-şi puşca, osîndindu-şi greşeala !

Bărbia boierului clănţănea, subt paloarea feţii, unde sprîncenele negre şi ochii sticloşi, în fundul capului, făceau pete neverosimile, păreau adăugaţi.

— Duşmanii !... atît a putut îngîna bătrînul, amintindu-şi întreaga serie de asasinate, din familia lui, urile şi răzbunările din trecut, pumnalele cu cap de mort, pătate de sîngele strămoşilor şi păstrate într-o firidă.

Apoi, recăpătîndu-şi cumpătul, cu o mare seninătate, în marea lui durere, Iancu Dragomir prezidă preparativele funebre, indicînd ritualul şi desăvîrşind, pînă-n cele mai mici amănunte, boierească pogrebanie.

Nina era covîrşită, neînţelegînd acest mister : primul mort, în viaţa ei... nu numărase, ca bunicul, os peste os, ţeastă peste ţeastă, în cripte şi în cronici, în istoria ţării şi-n tradiţia orală.

Mama ei, chemată telegrafic de la Bucureşti, veni şi jucă tragedia de rigoare cu ţipete vulgare ; era singura persoană în doliu. Celelalte n-avuseseră de unde să-şi procure hainele cernite.

Nu fusese încă mortul dus la groapă şi legenda se întări : cei mai mulţi — chiar oaspeţii distinşi ai vînătoarei, necum ţăranii — găsiră vina în piaza rea pe care o înfăţişa Marta Golfino, care nu se măritase pînă la patruzeci de ani, nenorocise pretendenţi şi pierduse doi logodnici : unul ofticos în munţii Elveţiei, altul căzut pe frontul de la Oituz.

Însuşi răposatul era găsit culpabil de-a fi voit să-şi facă soţie din sora celui ce-i necinstise soţia, Marius Golfino.

Marta Golfino simţi această suspiciune, vecină cu ostilitatea şi blestemîndu-şi propriul ghinion, plecă cea dintîi. Îi urmă, după consiliul administratorului, neconsolata văduvă.

Ceilalţi se risipiră, în grupuri şi, după douăzeci şi patru de ore, în castelul plin pînă atunci de tinerască hărmălaie, nu mai rămase decît un moşneag doborît, o fată îndoliată şi credinciosul Costea.

E momentul să spunem că nu *Madame* Acajou, ci însuşi vechilul îşi împuşcase stăpînul.

CAPITOLUL VII

Prin moartea lui Dinu și deprimarea celorlalți doi, bunicul și nepoata, Georgescu redevenea stăpînul cu puteri mai mari decît avusese pînă atunci.

Simțea aceasta din privirile slugilor, din blîndețea cu care îi vorbeau prințul și domnița, din propria lui încredere în sine. Administratorul umplea voluminos golul lăsat de boierul cel tînăr.

Fără îndoială, nu fără emoție trăsese, în vreme ce Anișoara pîndea și ea să tragă, dacă Georgescu n-ar fi avut curaj. Dar un straniu orgoliu bărbătesc, nevoia de-a părea cavaler principesei, îl făcu să comită el cumplita faptă. Remușcările îi fură înăbușite de nevoia imperioasă a sîngelui rece, a comediei dezolărei, a lichidării acestei vînători cu sfîrșit dramatic.

Își înmulți atențiile pe lîngă bătrîn, căruia părul îi albise complect, îi crescuse lung, împreună cu mustățile și barba.

Moartea lui Dinu făcuse o impresie mult mai mare decît părea la început, asupra moșneagului. În ochi îi licărea nebunia, mîinile îi tremurau, ferindu-l de dușmani invizibili, iar vendetele din trecutul familiei sale luau aspecte gigantice, dominînd și întunecînd întreaga istorie, faptele vitejești, anii de pace constructivă, ridicări de ziduri, cumpărări de noi pămînturi, călătorii în țări străine și ctitorii de biserici.

Toate paginile citite, toate amintrile, spuse din tată-n fiu, privitoare la „Arcașii Zimbrului“, luau ființă acum.

— Lupta nu s-a sfîrșit mormăi dînsul.

La început, Costea încercă să-i alunge aceste gînduri, dar încetul cu încetul, găsi că izolarea bătrînului printre fantome amenințătoare, putea să-i fie de mare folos lui însuși ! Improvizat în luptător, alături de moșneag, cîștigîndu-i încrederea totală, putea să-și ajungă visul făurit subt înrîurirea Anei : stăpînirea unei părți, dacă nu a întregei averi.

În el se trezeau reminiscențele unor vagi lecturi socialiste, unite cu firescul instinct de revoltă al muncitorului și cari, alimentate de văduva tragică, îi spuneau că nu e drept ca el, omul din popor, cu întregul viitor înaintea lui, să-și piardă anii cei mai frumoși, lucrînd zi și noapte ca să sporească bogățiile unor feudali degenerați, cari trăiseră destul în trecut, din sudoarea miilor de iobagi, strămoșii săi.

E drept că administrînd atîtea vii și păduri, atît pămînt cu grîu mai puțin, dar cu mult petrol, pusese și el deoparte cîteva milioane. I se părea totuși, că are drept la mai mult. Dacă înțelegea ca Iancu sau Dinu Dragomir să fie beneficiarii unor domenii întinse cari, la urma-urmei le aparțineau, nu voia în ruptul capului să admită ca vrunul din filfizonii cari se perindaseră pe la conac s-o ia de nevastă pe domnița Smaranda și să se instaleze ca domnitor al acestor ținuturi, poruncindu-i, umilindu-l.

— Cît am fi noi de fericiți, Costeo, îi spunea Anișoara, la București, să trăim acolo : eu ca stăpînă, iar tu ca stăpîn adevărat !

Căci eu tot prințesa Dragomir sînt. Bătrînul nu s-ar mai împotrivi. Pînă la majoratul Ninei, veniturile ar fi ale noastre toate iar mai tîrziu, cine știe, dacă va trebui să părăsesc conacul, ne-am căsători și-am trăi fericiți la Nisa, ori ne-am cumpăra altă moșie !

Constantin Georgescu avea un tact țărănesc care-i spunea că nu e bine, din nici o privință, s-o aducă înapoi pe văduva stăpînului său.

Ar fi fost nedelicat, așa de curînd, cînd răposatul o gonise. Anișoara n-ar fi știut să păstreze ascunsă legătura lor. Aceasta i-ar fi știrbit lui din prestigiu în ochii bătrînului, care începuse acum să-l iubească asemeni propriului său copil.

Și apoi, vorbind drept, Costea cam începuse să se sature de fosta lui stăpînă.

Era cu vreo zece ani mai mare ca el și de la patruzeci și cinci de ani în sus, deosebirea începe să se vadă. N-ar fi fost, din partea lui, nici măcar mîndria de a fi luat sînge de viță : dacă el era fecior de popă, Anișoara era fată de paracliser și între aceste două demnități ecleziastice, incompatibiltățile se arătu favorabile numai lui.

Dacă era vorba să se însoare, cu tinerețea și situația lui ar fi găsit oricînd o fată de familie bună și cu avere. Ar fi ținut casă și la București, s-ar fi îmbrăcat elegant, cu ghete de lac și cu ghetre albe, ca prințul, de la care învățase anumite maniere aristocratice.

S-ar fi înscris în cluburi — în defintiv, nu era mare lucru să-nvețe și el jocul bridge — și-ar fi ras mica mustață castanie, ar fi purtat cămăși de mătasă, ar fi candidat la deputăție...

Subt aparențele lui de om simplu, muncitor și modest, Constantin Georgescu ascundea un țăran șiret, vanitos, care ar fi vrut grozav să nu mai muncească, ci să-și trăiască viața din plin, cu tot ceea ce confortul modern, numit civilizație, îi putea oferi.

Foarte abil, el trebuia să joace acum două jocuri : în primul rînd să pară Anișoarei că face tot ce vrea dînsa, că a abdicat de la orice inițiativă, lăsînd-o pe dînsa să conducă din umbră, lupta pentru cucerirea averii Dragomir ; pe de altă parte, să puie piedeci acestui plan, să nu lase pe Iancu Dragomir sub influența ei, să se descătușeze el însuși, de obligațiile față de fosta lui stăpînă.

Costea știa să joace comedia dragostei, supunerii, a inferiorității sale atît la București, cît și la conac, cînd Anișoara venea să-și îmbrățișeze copila, să sărute mîna venerabilului tată, să aducă flori și bocete la mormîntul mic unde odihnea Dinu.

Lespedea funerară, cu armele familiei, inscripția și floarea de acant fu prilejul mai multor călătorii de la București și acolo... Iancu Dragomir era impresionat de această afecțiune postumă și, fără latenta împotrivire a administratorului, ar fi oprit acolo pe neconsolata-i noră, în amintirea defunctului.

Dar mai era cineva care, fără să spună nimic, fără să știe nimic, presimțind parcă lucrurile necurate din trecut și complotul de azi, primea cu priviri moarte vizitele Anișoarei : însăși fiica ei, Nina.

Copil lipsit de dragoste, neînțelegînd de ce principesa Dragomir nu mai ședea la un loc cu soțul ei, ușor jignită de atmosfera în care-și găsise mama la București și, mai ales, spăimîntată de acea nălucire din pădure, în ajunul morții tatălui ei, Nina se ținea într-o marcată rezervă față de aceea care-i dăduse trup și zile.

Anișoara trecea pe moșie sau se învîrtea prin conac cu exagerate aere de stăpînă. Argații însă, vulpoi cu nasul fin, nu prea erau impresionați de aceste demonstrațiuni căci, din instinct, tot respectul și dragostea lor se ducea spre domnița Smaranda, pe care o chema ca pe surorile lor, și toată teama lor mergea spre domnul Georgescu. La boier se uitau ca la un strigoi sfînt. Era coborît din ziduri de biserică, născut din basm, înălțat din cripte înfricoșate și vechi prieten al lui Dumnezeu. Mirosea a foaie de dafin și-a țărînă, umbra lui n-atingea pămîntul, căci o lăsase dincolo de lume...

Ființa aceasta, bătută de toate vînturile, era o pradă bună pentru Costea. Pornit pe calea nelegiuirilor, neavînd pe nimeni care să-l zgîlțîie și să-l dea cu capul de pereți, zvîrlindu-i ticăloșia în față, ucigașul lui Dinu nu-și dădea seama de fapta lui. În vîrtejul de vînătoare, cu pocnete de puști și glasuri de fiare spăimîntate, în acea beție de pădure, dragoste, ambiție și vanitate bărbătească, a slobozi două gloanțe, într-un om care trece, nu-i părea grav ca o crimă ordinară, cu premeditări îndelungate, cu nopți nedormite, cu lovitura, cu spaima victimei și ochii cari îl privesc mustrător, în clipa morții... O simplă vînătoare. Un glonte rătăcit. Repede. O greșeală, cum credeau toți. Un ghinion, cum spuneau detractorii Martei Golfino. Un gest cavaleresc, cum îl considera Anișoara. Costea n-avea remușcări. Prea ieșiseră lucrurile bine, ca să-i pară rău. Prinsese curaj. Complicitatea divină îl acoperea, îl încuraja. Era un ales. Trebuia să învingă. Altminteri, n-ar fi căzut sorții asupra lui, încă de la început. Printre oamenii aceia slabi, trebuia el să fie tare.

Dar lunile de doliu — o iarnă epică, repetată în cîteva rînduri, din noiembrie pînă-n martie — trecură. O dată cu gîrlele munților, dezgheță și Nina. Ca de-un cojoc încărcat de țurțuri se scutură ea de asprimea vîntului, de nămeți, de poveștile fantastice cu cari o legănaseră babele în serile tîrzii, la vatră, de toată cronologia neamului Dragomir, explicată în amănunte de bătrînul mag, pierdut între tomuri și pergamente, de toate crimele pe cari „Arcașii Zimbrului“ le urziseră și le împliniseră împotriva acestei case urmărită și azi de neînduratele umbre ale trecutlui.

Domnița cea tînără sămăna din ce în ce mai mult străbunei ei Smaranda. Din părinți mici la trup, ea creștea voinicește, așa cum fusese mama prințului. De aceea o îndrăgea atît bunicul.

De aceea rîdeau cîteodată ochii sticloși și spăimîntați ai bătrînului, învăluind-o în binecuvîntarea luminoasă primită din veacuri, transmisă veacurilor, subt negrele sprîncene stufoase.

La optsprezece ani, Nina părea că așteaptă o coroană domnească, așa de mîndră era călare, subțire-n mijloc, strîmtă-n șolduri, cu pulpe și brațe puternice, cu sînii împliniți și voioși subt iia înflorită. Părul castaniu și greu, împletit în două cozi, ca niște șerpi groși, îi juca pe spate sau pe piept, șuiera în goana roibului.

Primăvara nouă îi încărcase privirile cu visul greu și leneș din ochii Anișoarei. Dar fără păcat. Privire dreaptă, subt frunte senină. Viața din ea, tumultoasă, mai amintea pe femeia neistovită, de la București. Dar cu mai multă disciplină. Cu conștiința unei răspunderi.

Costea simțea toate acestea. Simțea mîna dominatoare și, suplu, învăță să se supună. Feciorul popii de la țară avea un mare dar de adaptațiune. Dacă era energic pînă la brutalitate cu sătenii și argații, cu slujbașii de la sonde, cu muncitorii de la vie, cu micii logofeți și contabili, oameni de-ai lui, împănați în toate gospodăriile, se făcea blînd ca mielul, ascultător, supus, față de stăpîn, fie dînsul Iancu Dragomir, fie Dinu, fie, acum, Smaranda. N-o contrazicea niciodată. N-o purta cu vorba în darea socotelilor, nu-i ascundea nimic, o consulta în toate cumpărăturile, vînzările sau angajamentele, pînă la exagerațiune. Știa de la un vier bătrîn că „măgarul îl încaleci urcîndu-te pe el, omul vîrîndu-te subt el“. Ca să poată domina, într-o zi pe fata boerului, începea prin a se lăsa el dominat, desființat. Era firesc ca Nina, cu lipsa ei de experiență a oamenilor, să cadă în cursă. Cu multă dibăcie, Costea căuta partea slabă a tinerei stăpîne, sita gingașă prin care să-i poată strecura voința.

Dibuia. O împotrivire aici, care, dacă era înfruntată, devenea surîs umilit; ascunderea unei tranzacții importante, care, dacă era descoperită, devenea prilej de protestări devotate, cereri de iertare, cu roșiri pînă la urechi.

— Așa făceam pe vremea boierului... Totdeauna am făcut așa...

Apoi, urma cu obstinație o serie întreagă de puneri în curent cu toate fleacurile, conturi migăloase, cari enervau pe tînăra domniță. Georgescu își dădu seama că acesta era sistemul cel mai bun. Dar sistemul nu duse la nici un rezultat. Nina Dragomir nu dezarmă. Dacă Iancu, sau Dinu, obosiți, absenți, se plictiseau repede și renunțau la orice primire a socotelilor, dacă Anișoara suportase inițierea în administrarea moșiilor cu o prea distinsă detașare de lucrurile materiale, Smaranda, cu voința ei tînără și încordată, cu instinctul ei de femeie-gospodină, cu conștiința deplină a proprietății și cu minunea de viitor lung și plin care o aștepta, dincolo de anii ei puțini, devenea ea însăși administratorul averii Dragomir, geloasă de prosperitatea întinselor domenii. Georgescu ajunsese un manechin.

Încetul cu încetul, o ură surdă creștea, o revoltă greu conținută împotriva neașteptatei forțe care i se împotrivea. Împărtăși și Anișoarei îngrijorările sale, căutînd un plan de luptă, cerîndu-i sfatul.

— Lupta e între voi două, acuma! spunea perfidul rural.

Eu sînt o păpușă, eu nu mai sînt nimic. Da' nu-mi pasă. Eu am căsuța lui taica popa, nu-mi trebuie mai mult... mă duc la plug... sînt învățat să muncesc... mă mulțumesc cu puțin...

Anișoara, care își clădise viitorul pe baza unei apropiate îmbogățiri și se vedea fie la Nisa, fie la Paris, trăind viață de miliardară americană, nu privea nici dînsa cu ochii buni „egoismul“ copilei sale, risipa aceea exagerată de sforțări, lăcomia aceea de cămătar, nevrednică de-o copilă, de-o prințesă.

Nu o dată, în apartamentul din Pitar-Moșu, în casa dăruită de boierul cel mare, Anișoara Dragomir și cu logofătul puneau la cale detronarea Ninei. Oamenii aceștia cari se frecaseră cu civilizația și făceau impresia unor ființe normale, cumsecade, deveneau conspiratori, după ce asasinaseră. Dar o făceau cu simplicitate, ca pe lucrul cel mai firesc din lume. Crima comună nu le sporise intimitatea. Cadavrul dintre ei nu-i lega. Îl și uitaseră. Aproape că erau convinși de „accident“, tot așa de convinși ca Iancu Dragomir, care refuzase orice anchetă a autorităților, în privința misterioasei morți a fiului său, de prezența „Arcașilor“ fatidici. Ș-apoi, toate lucrurile acestea, privite de la București, aveau ceva legendar : codrul, mistreții, vînătoarea, ca pe vremuri. Departe, mult prea departe. Acuma era aproape o prezență tînără, care le încurca planurile. Anișoara n-avea nici o trecere pe lîngă fiica ei. Smaranda iubea numai pe bunic, asupra căruia concentrase dragostea de fată și nepoată, îl iubea ca pe tatăl și pe mama ei, morți amîndoi, unul aici, subt o lespede cioplită, cealaltă la București, într-un apartament unde mirosea a pudră, țigarete stinse, a eter și-a pene mucigăite și parfumate.

Neputînd învinge pe Nina, Costea începu să facă pe melancolicul, în fața prințului.

Ținea ochii în pămînt, părea descurajat, ofta din cînd în cînd. Iancu Dragomir, prea cufundat în durerea și fantezia lui, nu remarcă la început, această atitudine. Intendentul dublă sforțarea exagerată, jocul, provocă explicațiuni.

Am să plec, măria-ta... Mă duc cu Dumnezeu... Am fost cîine credincios... Nu mai am ce căuta aici... Poate că e mai bine așa... Am să las toate, pradă pustiului și dușmanilor...

Costea strecura cuvîntul „dușmani“, ca să pună în mișcare resortul cel mai delicat care organiza viața sentimentală a bătrînului. Fu deajuns atîta, ca Iancu Dragomir să sară-n sus și să promită că va remedia răul Orcît îl durea să se despartă de nepoțica lui dragă, o va trimite cîteva luni la Paris, la niște rude.

— Trebuie să vezi și tu lumea, *mon enfant*... Prea ești floare de pădure, prea ești pasăre de stînci...

— Mă gonești, moșule ? îl întreba Nina surîzînd trist, legănîndu-i mîinile pe care i le ținea într-ale sale, sfredelind pe bătrîn cu ochii ei căprii, grei de vise și de dragoste.

— Nu-mi vorbi așa... fiindcă n-aș mai avea putere să te trimit acolo... Mi se rupe inima să stau o iarnă fără tine... dar trebuie... La vîrsta ta și eu și Dinu eram de mult la Paris... Ai stat destul cu țărăncile, cu pădurarii, cu cerbii...

Mai stai puțin și cu cei din vremea ta... Ești tînără... azi-mîine va trebui să te măriți și nu știi nici una din cochetăriile vîrstei tale... Femeile din neamul meu au fost elegante, toate... Uită-te la tablouri... Una mai frumoasă decît celelalte, sălbăticiune mică ce ești ! Vreau să le semeni... Te poftesc frumos să-mi vii de la Paris cu trei cufere de rochii și de pantofi, auzitu-m-ai ?

Și bătrînul o apucă de ureche, îi mîngîie obrajii, subt chipul unei palme și-i sărută creștetul capului. Biata Smaranda n-avu încotro. Bineînțeles, o ispitea și pe dînsa un drum la Paris, dar fără insistențele bunicului n-ar fi plecat.

După sfaturile, mai mult insinuante decît fățișe, ale lui Costea, doamna Dragomir își însoți fata la Paris. Bătrînul era fericit de această întorsătură și dărui, în taină, norei sale, pentru călătorie, cinci sute de mii de lei.

Rămas singur cu boierul, Costea lucră repede.

Provocă o prăbușire a marelui policandru din bibliotecă și o răsturnare a unui raft întreg de cărți, peste biroul prințului, care abia ieșise din cabinetul său de lucru.

Apoi, năvălind, dimpreună cu stăpînul său la locul dezastrului, găsi înfipt în masă, barbara carte de vizită — un pumnal cu cap de mort și pe al cărui mîner scria „Arcașii Zimbrului“.

Sinistru avertisment !

Nu o dată simțise bătrînul prezența tulburătoare a dușmanilor săi. Acum însă, ea devenea materială, amenințătoare.

Sub imperiul acestei panice, Iancu Dragomir semnă niște acte aduse de doi bucureșteni, prin care se înființa o fabrică de conserve și se cumpăra o instalație de făcut șampanie, lîngă Capitală. Afacere minunată, ale căror roade se vor vedea mai tîrziu.

După plecarea celor doi bucureşteni, cari duceau şi un acont de două milioane, Costea găsi că boierul se grăbise, iscălind acele acte, că trebuia să-l mai consulte şi pe el, că domniţa Nina se va supăra aflînd acest lucru. Repetîndu-i, în modul cel mai politicos aceste comentarii, Costea răuşi să convingă pe Dragomir că greşise, că încheiase afacerea fără concursul administratorului, căruia nu-i rămînea, de-acum, decît să supravegheze cu îndîrjire şi să scoată maximum de avantagii, pentru stăpînii săi din combinaţia oneroasă cu şampania şi conservele.

Trucul cu oamenii de afaceri puşi în contact direct cu prinţul mai luă fiinţă la o vînzare de vite, cînd la arendarea unor păduri din Muscel, cînd la transformarea în acţiuni petroliere a unui imobil din Ploieşti, cînd la trecerea unui grup de sonde unei proaspete Societăţi româno-olandeze, în schimbul unor sume importante, derizorii însă, faţă cu valoarea materialului vîndut.

Ţinut atîta vreme în frîu, Costea îşi dădea acuma drumul. Bineînţeles, el n-aducea personal, nici una din aceste combinaţii. Dimpotrivă. Îşi declina orice răspundere, după ce ele erau propuse prinţului şi semnate : le oferea cînd un contabil, cînd un administrator de pădure, cînd un cotramaistru de la sonde, cînd îngrijitorul unei vii — creaturile sale, pe cari urma să le dea afară, cînd se va întoarce domniţa Smaranda.

El întocmise pentru uzul stăpînei, confidenţial, un raport de toate greşelile bătrînului prinţ : trecînd peste autoritatea administratorului, a cărui pricepere şi devotament măriseră patrimoniul Dragomirilor ; multveneratul stăpîn, probabil, după exemplul domniţei, se dispensase de serviciile sale dezinteresate şi compromise cel puţin o cincime din avere, prin aranjamente cari nu erau de competinţa măriei-sale.

Terorizat de „Arcaşii Zimbrului“, Iancu Dragomir iscălea mereu. Rodul acestor semnături revenea lui Costea, care avea cîteva zeci de oameni de paie în jurul său, la ordinele sale. Aceştia îl urmau orbeşte, căci îi pricopsise pe fiecare. Nu-l întrebau nimic, nu ştiau, nici voiau să ştie în folosul cui lucra administratorul general, nici dacă el era un simplu administrator sau un arendaş sau chiar un coproprietar al averei.

CAPITOLUL VIII

Nina, care aşteptase culesul viilor, înainte de-a porni spre Paris, plecase acolo cu amintirea toamnei de aur, a fetelor jucînd hora, pe struguri, în cîntecul lăutarilor, a mirosului de smirnă pe care-l urcau pădurile spre cerul de poveste al văilor Carpate.

Trecuse anul de la moartea părintelui ei, cu iarna aceea spăimîntătoare, cînd babele satului, aruncînd boabe de porumb în jăratec, provocau mici explozii cari punctau cu floricele albe, poveştile cu cîinele pămîntului, strigoii, vîrcolacii, călugării leproşi, îngropaţi de vii, Necuratul în chip de cocoşat roşcovan şi mai ales, văicărerile pe amintirea răposatului boier mort fără lumînare, îngropat fără praznic şi fără bocitoare.

Iarna pariziană, ceţoasă, o petrecu mai mult prin muzeele şi castelele regale din împrejurimi, decît în magazinele, ceaiurile şi teatrele unde voia s-o ducă mama ei şi cîteva doamne, prietene din ţară.

Îi părea rău că nu e vară. S-ar fi dus la curse. Mai mult decît îşi închipuia, îi plăcură avioanele şi automobilele. Îşi cumpără şi dînsa un automobil, învăţase să conducă, spre fericirea mamei sale, care, în materia aceasta, era neîntrecută.

Şederea Smarandei la Paris trebuia să se prelungească pînă-n mai sau iunie.

Dar, ceva neaşteptat şi grav pentru ea, se întîmplă : prinţesa Dragomir, de conivenţă cu prietenele ei, voiau s-o convingă să-şi taie frumosul păr castaniu. Susţineau că e singura femeie cu coadă, din Paris. Nina refuză cu îndîrjire. Într-o zi, subt pretextul unui *champooing,* de faţă fiind cele trei doamne romînce, un coafor-complice reteză prin surprindere, cosiţa abundentă a tinerei principese. Smaranda sări indignată, roşie de furie, şi apucînd cravaşa pe care-o purta mereu cu dînsa, lovi de cîteva ori pe masă, sfărîmînd ustensilele modernului Figaro. Scena aceasta surprinse clientela. Capete mici, brune sau roşiatice se întoarseră, ca zeci de manechine, la un semn, răsucindu-se deasupra şervetului alb şi îndreptîndu-şi ochii lărgiţi spre sălbateca străină. Nina, cu gestul tatălui şi bunicului ei, continua să se servească de cravaşă. Coaforul avu mare noroc să scape nebătut. Întîmplarea cunoscu o largă publicitate în anumite cercuri pariziene ; apărură şi unele ecouri prin ziarele şi revistele de cancanuri, la rubrica destinată metecilor. Smaranda Dragomir era arătată cînd ca o miliardară circaziană, cînd ca o agentă a Sovietelor, cînd ca o viitoare stea de cinematograf, care-şi pregăteşte reclama proximului film.

Revoltată de cursa în care o atrăsese mama ei şi adînc jignită de interpretarea comercială a gestului ei, Nina părăsi Parisul cu automobilul şi ajunse în ţară după douăzeci de zile de opriri, în oraşele din drum, prin atîtea ţări necunoscute. Aduse un şofer elveţian, instală garaj, la o cotitură a aleei de nuci, spre bucuria bunicului, căruia îi plăcea s-o vadă aşa, curagioasă, plină de iniţiativă, energică, modernă.

Smaranda venise de la Paris mai dezgheţată de cum plecase, mai elegantă, mai femeie. Se informă de cîte se petrecuseră peste iarnă şi fu consternată de angajamentele luate în lipsa ei.

Credinciosul Costea, cu glasul vibrînd de emoţie, cu durere în suflet, îi arătă raportul confidenţial, pagubele la cari fusese expusă frumoasa avere, exageră aceste pagube, denunţă prinţesei pe funcţionarii cari abuzaseră de încrederea şi de mîhnirea măriei-sale bătrînul şi ceru voie domniţei să-i dea afară. Iancu Dragomir, confirmă, cu regret, cele relatate de vrednicul administrator, îşi dădea seama că greşise dar era încredinţat că destoinicia lui Georgescu va face minuni şi de rîndul acesta, scoţînd maximum de avantaje din combinaţiile încheiate atît de oneros.

Nina nu-şi ascunse satisfacţia de-a avea un intendent general atît de devotat şi de priceput, dar nici nu renunţă la drepturile ei de-a controla toate. Dimpotrivă. Deveni mai severă, mai întreprinzătoare. Citi actele şi contractele, se informă de felul cum decurseseră lucrurile şi se gîndi să intenteze procese. Dar aceasta nu se putea, căci semnatarul, stăpînul absolut al averei, nu era nici minor, nici pus sub interdicţie.

În pavilionul său, nu departe de noul garaj, Costea scrîşnea din dinţi, furios că nu poate dezarma cerbicia tinerei boieroaice. I se părea cu atît mai josnică situaţia lui, cu cît, ştiindu-se amantul Anişoarei nu primea de la fiica ei respectul oarecum filial pe care i-l datora. Ajunsese să aibă un fel de repulsie fizică pentru fiinţa aceasta, al cărei glas nu-l putea suferi, al cărei mers îl ghicea de departe, cu o tresărire neplăcută. Nu vedea nici o ieşire, favorabilă lui, din această stare de lucruri. Începu să se deprindă cu ideea plecării. Se simţea la stăpîn şi voia să fie liber. Bani avea destui. Peste cincizeci de milioane. La treizeci şi cinci de ani, să ai atîta avere, făcută de tine însuţi, cu posibilitatea de a mări şi de-a trăi cum visase de atîtea ori, nu era puţin lucru, pentru băiatul unui preot de la ţară, pentru simplul diplomat al şcoalei de agronomie.

Plecarea de la castel însemna o uşurare şi ruptura cu *Madame* Acajou care-i cerea mereu parale, de la Paris şi aştepta de la el o telegramă care s-o cheme în ţară.

Trecuse martie şi aprilie, în care timp Georgescu îşi puse pe picioare numeroasele afaceri personale, lăsînd în grija Smarandei Dragomir gospodăria bunurilor părinteşti. Cu toată renunţarea lui la gîndul de-a mai fi stăpînitorul acestor ţinuturi, nu renunţa la ura împotriva celei ce-l umilise. Pînă într-o zi. Pînă într-o noapte. Pînă într-o noapte de mai, cu lună plină. Fusese o zi caldă şi pe colinele dinspre Prahova, bătute de soare, subt pădurile creştetelor, se cosise întîiul fîn. Georgescu se preumbla cu melancolie printre cosaşi, gîndindu-se că va trebui să părăsească aceste locuri ale copilăriei, ale tinereţii, ale înălţării sale. Amurgul roşiatic tremura pe căpiţe şi băiatul de la ţară uita toate planurile lui orăşeneşti : cămăşi de mătasă, ghete albe, monoclu, şi bridge, la club, cu bucureştenii. Prahova lumina în vale ; dincolo, cîte un tren trecea către Predeal... o dîră de fum, un şuierat lung, cu ecouri, în seara duioasă.

Cu cravaşa în mînă, cu braţele goale şi bronzate, domniţa Nina se preumbla printre femeile cari făceau căpiţe din smocuri şi clăi din căpiţe.

— Frumos fîn, Georgescule !

— Da, măria-ta...

Păcat. Păcat că fiinţa aceasta mlădioasă şi tînără, nu ştia să se supună, cum se cuvenea tinereţii ei şi neamului ei şi datoriei ei de-a se da la o parte, ca să se ridice neamul nou al clăcaşilor !

Prins de melancolie în înnoptarea de mai, Georgescu întîrzie un ceas, două trei, împotriva obiceiului său. Nu-i mai venea să plece din noaptea aceea împletită cu fîn, stele, murmure de ape, şuierat de tren şi gînduri de ducă şi teamă de viaţa nouă. Se vedea fără rost, la o răscruce. Nu mai avea nimic de făcut, de dorit şi bărbăţia lui tînără îl chinuia cu nevoia de-a face lucru nou. Luna roşie urca pe după munţi, îngălbenea, albea, urcînd. Aici el nu mai era nimica. Dar dincolo, ce va fi ? Se va învăţa el cu lumea aceea necunoscută, cu obiceiurile ei, cu lipsa de orizont, cu dorul anotimpurilor şi-al peisagiilor, de la pajiştea aceasta verde în sidef de lună plină, pînă la viile culese în aurul sau bura toamnei, în lumină de chilimbar sau cenuşiu de ploaie, peste struguri negri şi mîini vinete de culegătoare, subt butuci de viţă, printre foi prăjite sau jilave, cu miros de iarbă-mare şi de mucigai ? Aici era nechezat de cai, lătrat de cîini, clinchet de zurgălăi, strigăte din deal în deal. Păduri nesfîrşite, cu izvoare şi pîrîuri, cu căprioare ce se adăpau şi ţîşneau în adîncimi de codru, cu porumbi sălbateci, mari şi iarna cu vînători de vulpi şi lupi, prin coclauri înzăpezite. Erau inspecţiile de sonde („Să trăiţi, coane Georgescule“) erau raite pe moşie („Vă salut, domnule administrator“), erau popasuri la ţărani înstăriţi şi înrudiţi („Ia, maică, gustă din fiertura asta“) şi erau sosiri neaşteptate la un conac, la o prisacă, la un cules de porumb („Sărut mîna, conaşule“) şi mai era casa copilăriei, biserica satului cu cei doi ulmi din faţă, cu banca unde-l aştepta, la ceas de vecernie, părintele Georgescu :

„Vino-ncoa, băiatule, mai stai şi cu taica popa, că azi-mîine mă duc şi eu după preoteasă, Dumnezeu s-o ierte !... mi-e dor de preoteasa, Costică dragă... mi-e tare dor...“

La toate acestea se gîndea Georgescu, rezemat de-o claie de fîn, în deplină singurătate, cînd i se păru că în vale, subt zidul care oprea apele Prahovei să roadă malul, vorbeşte cineva. Glasuri de femei subt cerul de poveste. Văile şi dealurile dormeau, numai stele neastîmpărate mişunau pe sus alergînd una la alta, clipind, să-i spună ceva suratei, alta să tragă dîră de lumină şi să piară în beznele de dincolo de stele, ele şi undele rîului, numai ele, în toată noaptea mare a lui Dumnezeu.

Georgescu se ridică binişor şi, pitit pe lîngă brazi mărunţi, coborî spre gîrlă, se opri, cercetă, tresări : la un cot mai adînc al gîrlei, între zid şi-un tufăriş de sălcii, în plină bătaie a lunei, o femeie goală se scălda. O femeie albă, cu părul pe umeri, dar nu mai jos decît umerii, şi lîngă ea, o ţărancă pregătea ştergare întinse pe pietriş. Era domniţa Nina femeia din rîu ?

Nu putea fi dînsa, atît de albă şi atît de goală, în faţa lui. Şi era prea înaltă ca să fie dînsa.

Şi avea genunchii prea rotunzi şi pulpele prea puternice, sînii prea plini, aşa cum îi strîngea în braţele împreunate sau cînd ridica braţele în lună, ca să-şi strîngă părul. Nu se gîndise niciodată că stăpîna lui putea să aibă un trup de femeie. Smaranda Dragomir era numai o cravaşă şi-o voinţă şi-acuma, iată cel mai frumos trup de femeie pe care-l văzuse vreodată, pe care şi-l închipuise vrodată. Vrajă de lună ? Amintire de poveste, cu zîne care se scaldă în Prahova ?

Reproducere litografiată a vrunui tablou vestit ? Imagini repezi se suprapuneau în mintea înfierbîntată a lui Costea, amestec de legendă şi album, de basm străvechiu şi revistă ilustrată. Şolduri strîmte, picioare lungi şi pline, un tors scurt, statuar, pe ele, apoi braţe puternice, umeri rotunzi şi sîni drepţi, luminoşi, în luciul nopţii. Nina aduna, parcă, lumina de lună pe pielea ei şi-o trimitea înapoi, văzduhului, făcînd lăptoasă bucata de apă străvezie în care se scălda. Faţa nu i se vedea. Dealtfel, Georgescu nici nu-i căuta obrazul, cu ochii lacomi de-atîta neaşteptată frumuseţe, colea, la cîţiva paşi de el, neruşinată şi castă goliciune boierească, dezvelire, îngenunchere, umilire a mîndrei lui stăpîne. Administratorului îi părea că descoperise o taină, pe care o va folosi. Un val de bucurie sălbatecă îi năvălea spre inimă. Ca și cum ar fi cucerit o țară. Ca și cum ar fi zărit mult-așteptatul pămînt, la capătul unei mări pustii. Ca și cum un palat cu pereții de cleștar, prin cari se străvedeau bogății neînchipuite, îi răsărise în drum, oferindu-se în pradă.

Vedenia de raze, împletită din piele tînără, mireasmă de fîn, năluciri de apă și binecuvîntare de stele se ascunse în rufării, mantie cenușie, mohorîte straie monacale. Și n-a mai fost nimic. Reîntoarcerea, în castel, precedată de fuga lui Georgescu.

Dar a doua zi, administratorul a fost alt om.

Abia aștepta s-audă glasul, să simtă mersul pe care-l ura, să vadă un crîmpei din trupul de peste noapte : brațul tînăr, cu cravașa. Acum, Costea nu mai fugea de stăpîna lui. Se apropia cît mai mult de dînsa, căuta să s-atingă de-o fluturare a rochiei, poate de un deget al ei, de-o șuviță care se juca în vînt. Glasul ei îi cădea pe șira spinării. Ce i se întîmpla ? Nu cunoscuse niciodată felul acesta de-a se apropia de-o făptură omenească. Ba da. Cînd aștepta să treacă boierul Dinu, în pădure la vînătoarea de mistreți, ca să-l împuște, tot așa îi umblau pe șira spinării frunzele trosnite și tot așa își simțea inima golindu-se, capul golindu-se și nările fremătînd. Și tot așa, cînd l-a strîns întîia oară Anișoara de mînă și l-a fulgerat cu ochii grei de vise și de vin, înfipți ca două lipitori în sufletul lui, s-a cutremurat și n-a mai văzut limpede. Acum, el simțea toate acestea și mai mult decît atîta, simțea o mare bunătate și duioșie, o supunere adîncă, o nevoie de a se umili, de a nu mai fi nimic în fața ei, de a se topi în pulbere. Îi venea să-i dea înapoi tot ce-i furase, să-i cadă în genunchi și să-i ceară iertare că-i omorîse părintele, că-i necinstise mama, că batjocorea pe sfîntul bătrîn, spunîndu-i că dușmanii dau tîrcoale acestei case. I se părea că glasul domniței nu mai este atît de aspru, nu putea fi aspru, cînd țîșnea dintr-o fîntînă atît de învoaltă și de pură, cum fusese dînsa în visul sînzienelor, bob de lumină a nopții, urnă albă cu maslu sfințit, lebădă fermecătoare, minunată schimbare la față, mai minunată decît cea de pe muntele Taborului. De ce-i veneau în minte psalmii auziți în copilărie, de ce textele acelea, atîtea ori cîntate urechei sale, înviau acum, cu ritmul lor bisericesc și cu înțelesuri pe cari niciodată nu le lămurise ?

Abia aștepta să vină noaptea — doar se va mai ivi dumnezeieasca arătare. Și noaptea veni, și într-un tîrziu de lună, coborî din nou spre zidul vechi și se dezbrăcă, subt zid, Smaranda.

Acum nu i se mai păru atît de înaltă și atît de luminoasă. Era mai mică luna cu un vîrf de unghie sau se trezise el din orbitorul potop ? Nina nu mai era atît de albă și atît de străină, dar mai aproape și mai vie, mai mult femeie decît vedenie, cu umbrele trupului mai adîncite astă-seară, cu mișcări familiare. El putea să vadă acum că gîtul și brațele, bătute de vînt și de soare, se desprindeau din laptele mijlocului și-al umerilor, parcă ar fi fost ale alteia. Noaptea asta Nina era mai mult aurie. Iar lui Costea îi miji, întîia oară, gîndul că nu putea fi atît de departe de el. Simți obrazul arzînd la acest gînd. Îi fu rușine. Îi veni să se pălmuiască. Nina arunca acuma pumni de apă în țăranca de lîngă dînsa și rîdea. Era un copil. Era copila pe care o văzuse crescînd, os domnesc, stăpîna lui. Ei și ?... Și iar îi veni să-și tragă palme. Și iar începu să crească Nina, să se depărteze, să se facă argintie. Iat-o din nou, zîna din poveste, îmbăindu-se în Prahova.

Constantin Georgescu, orbit din nou, se gîndea acum ce urîte erau toate femeile din lume, față de arătarea din apă. Femeile din hotelurile de la București, cu sînii căzuți, picioarele subțiri și șoldurile lăbărțate, femeile fără piept și cu mîinile numai oase, de la Paris, țărăncile scofîlcite și negre, cîrciumăresele dolofane și cu „chișița“ groasă, cu brațele prea scurte ; pînă și Anișoara, cu glasul ei bărbătesc și zbîrciturile ei greu ascunse de sulimanuri și văluri — ce urîte erau toate, față de fecioara aceasta împlinită, lucie, mlădioasă, pe care luna Carpaților, brazii, florile cosite, undele reci ale rîului străvechi o zămisliseră, o întruchipaseră lui, bulgăre de-argint însufleţit, viaţă vie în singurătatea uriaşă, moartă, de subt clopotul de sticlă al bolţii dumnezeieşti.

Cîteva zile ţinu extazul acesta al lui Constantin Georgescu. Omul precis din el reveni şi-i puse ordine în senzaţii, catalogîndu-le, făcînd bilanţul. Administratorul era îndrăgostit de stăpîna lui cea tînără. El avea treizeci şi şase de ani, dînsa douăzeci şi unu. Boierul cel tînăr — Dumnezeu să-l odihnească ! — era acum bătrîn cît stelele sau numai viaţă nouă, prunc abia venit pe cellalt tărîm, unde fiinţele omeneşti se nasc în ceasul cînd au murit pe pămîntul nostru.

Costea, care, mai acum cîteva zile nu ştia ce rost avea în lume, găsi acum marea ţintă a vieţii sale, pentru care ar fi dat tot, avere, sînge, dor de mărire : Nina. Nina nu mai putea fi a altuia. Mai mult decît bogăţiile moarte ale neamului Dragomir, cari înviaseră şi crescuseră odată cu el, nici această comoară vie, pe care o văzuse prinzînd trup şi suflet subt ochii lui, nu putea fi a cine ştie cărui străin. Peste putinţă. O nouă moarte de om îi părea floare la ureche, ca s-o păstreze. Ar fi ucis acuma cu sete, cu bucurie, căci sîngele năvalnic din el, cerea să se potolească, avea îndemnuri să ceară vărsarea altui sînge nu ca întîia oară. Să vedem cine trebuie omorît întîi ? Bineînţeles, cel care va veni s-o ceară. Pîn-acum nu se arăta nimeni. Cu atît mai bine. Boierul cel bătrîn ? Ba bine că nu — dacă va crîcni. Dar nu. Bătrînul n-ar fi crîcnit niciodată : prea era cufundat în ceata stafiilor, ca să mai privească lumea aievea. Poate Anişoara ? Nu mai încape vorbă că Anişoara i-ar fi sărit în obraz, să-i sfîşie ochii, să-i spintece fruntea şi obrazul în cruci de cravaşă.

„Hei, Anişoară puică ! Parcă pentru tine nu se găsesc vînători de mistreţi sau ciuperci veninoase, în pădurile mele ! Te culc, fetiţo şi te-acopăr cu lespede de marmoră ca pe Dinicul tău, lîngă el, şi nu ştie nici dracu din ce ţi-a venit !... Sau, dacă eşti fată deşteaptă, îţi dau zece milioane, să-ţi tocmeşti băieţi frumoşi la Bucureşti sau să tai bănci la Monte-Carlo, tot îţi place ţie bacaraua !“

Rămînea Nina. Iată marea piedică, iată singura piedică. În faţa ei, Costea era slab şi nepriceput, ca iepurii.

Cum va izbuti el, care nici măcar administrator nu era considerat de tînăra boieroaică, şi-şi închipuia că va fi primit ca soţ ? Curată nebunie. Şi totuşi, Costea Georgescu nu dezarma. Era din rasa celor ce vor să se ridice cu orice chip : mai mult decît fiu de plugar, fecior de popă. Şi feciorii de popă sînt bine hrăniţi de mici. Ţăranul mănîncă mămăligă muiată în saramură de plevuşcă şi bea apă : prea puţin ca să-şi lege osul şi să-şi toarne sînge de paraleu în vinele lui sărace. Plecat pe arătură primăvara, uscat de soarele secerişului, trudit şi încovoiat, mucigăind în ploile toamnei, nu poate rîvni, dincolo de brazda lui, decît brazda mică de la spatele bisericii, unde e ţintirimul.

Bărdaca de basamac n-aduce prea multă sănătate în ficaţii lui, ci numai puţină bunăvoie şi nici poveştile de la cîrciumă — prea multă învăţătură.

Dar altfel creşte băiatul preotului de la ţară şi alta e rîvna tinereţii lui.

Popă nu se mai face. La seminar se duc acum numai sfrijiţii copii de ţăran cari nu mai vor să rămînă la plug şi nici bani şi vreme n-au să înveţe altceva. Un sac cu nuci, un sac cu fasole, cîţiva lei din cînd în cînd, îi ajung, pînă să-l ungă şi pe el. Feciorul popei din vremea veche e cărturar de mic şi durduliu, s-a frecat în lume, e plin de ambiţii, se duce la oraş cu fruntea sus, e mai voinic decît colegii lui, de-acolo ; învaţă deşteptăciunea tîrgului, dar nu uită nici înţelepciunea şi cuviinţa satului de unde-a pornit. Fiul de preot este pe jumătate nobil. De aceasta îşi dădea bine seama şi Georgescu. Urma acum să se civilizeze complet. Voia, întîi, să se facă plăcut Ninei. Doar şi mama ei se lăsase greu la început, iar acum se lăsa dînsul greu. Aşa va fi şi cu Smaranda. Răbdare !

Administratorul era un om înalt, bine legat. Poate prea bine legat. O să caute să mai slăbească.

Dealtfel, gîndurile din ultima vreme — supărările şi dragostea — îl cam topiseră şi-i venea mai bine aşa. Păcat că avea ochii mici şi încrucişaţi. Fruntea era ca orcare alta, cu un păr castaniu, des, care se urca în sus, cu schița unei cărări, într-o parte : era prea des, ca să se vadă cărarea.

Păcat și de fălci cari îi cam atîrnau. Dar vor trebui să se astîmpere. Va slăbi cu cincisprezece kilograme, își va lăsa părul ceva mai lung. Părul lung dă omului o oarecare distincție. Se va îmbrăca la cel mai bun croitor din București, își va face costume de sport. Își instală radiofonie, în pavilion : boierul nu vroia s-audă de așa ceva în palat. Tot așa odinioară nu voise telefon. Fiindcă era boier sau bătrîn — refuza Iancu Dragomir orce inovație ? Iar Costea le primea cu furie, se învăța cu ele, repede, fiindcă era tînăr ? Sau fiindcă era țăran ? Ca să impresioneze pe Nina, pe lîngă numeroasele rînduri de haine, pe cari le-aducea din București, intendentul căuta în trecutul Georgeștilor (pe cari îi chema așa numai de vreo șaptezeci de ani, de cînd cu popa) ceva înrudiri cu spița Dragomirilor. Dacă aceste investigații nu-i prea reușeau, îi reușeau în schimb, cochetăriile.

— Îmi place cravata asta, Georgescule ! îi spuse într-o zi Nina, ducînd mîinile la gît și strîngînd puțin nodul.

Georgescu roși, fericit. I se părea un semn bun. Domnița începea să se intereseze de el.

Nici nu voia mai mult, deocamdată. Încetul cu încetul, va îndrăzni să-i arunce cîteva priviri galeșe, rugătoare, cum făcuse și cu Anișoara. Femeia e femeie. Atîta tinerețe, atîta sănătate, vor sfîrși prin a fi tulburate ; doar Nina nu era butuc de stejar, nici bolovan din apă.

Uneori ieșeau călare amîndoi, pe moșie, peste dealuri. Costea făcea minuni pe roibul lui și, cum avea și pușca pe umeri, ochea pasărea din zbor și-o prăvălea din naltul cerului, la picioarele domniței. Proaspăt ras, totdeauna, cu plastron alb și-n costum de călărie, zvelt acum, dacă nu era un lord în partidă galantă, prin parcuri seculare, nu părea nici un simplu vechil de curte românească. Cu ochii ceva mai deschiși și mai drepți, ar fi fost un bărbat frumos, un tată puternic, pentru copiii, altminteri anemici ai unei boieroaice de neam străvechi.

Iancu Dragomir, cel dintîi, ar fi subscris această alianță, dacă i-ar fi sugerat cineva posibilitatea.

CAPITOLUL IX

Lucrurile mergeau bine — din punctul de vedere al lui Costea — cînd, nepoftită, neașteptată, pică de la Paris, principesa Ana Dragomir. Avea o nuanță nouă de acaju în păr, slăbise puțin, vocea i se mai îngroșase, parcă. Cel mai contrariat, bineînțeles, fu administratorul-amant. Anișoara îl găsi mai bine ca oricînd (i-o spuse, altminteri, în mai multe rînduri), își găsi fata mai mare, mai frumoasă decît își închipuia — după trei luni de despărțire. Numai prințul cel bătrîn pălise mult, părea dus de mult. Își zăbrelise fereastra, spre grădină, să nu intre cineva, se încuia cu tot felul de lacăte și de chei, nu gusta decît din mîncările făcute subt privigherea lui Costea sau încercate de el, nu bea decît din vinul desfundat și drămuit de credinciosul administrator.

Cînd acesta lipsea cîteva zile de la conac, Iancu Dragomir își lăsa barba să crească și nu se hrănea decît cu niște pesmeți, ascunși într-o cutie, subt pat. Costea îl povățuise să se ferească de ceea ce-i va găti la bucătărie, fiindcă orcînd se puteau strecura acolo dușmanii și-i puteau scutura în mîncare șoricioaică. Odată chiar, cînd i se aduse un fel de bucate supravegheate chiar de Nina, Georgescu împiedecă pe boier să mănînce, șuieră un cîine, îi întinse farfuria și cîinele căzu trăsnit după ce înfulecase de cîteva ori. Bineînțeles, administratorul nu făcea publicitate în jurul acestor lucruri : îi ajungea să știe boierul că el este îngerul păzitor al neamului Dragomir. Restul n-avea importanță.

Sosirea văduvei, de mult consolate, îi încurcă toate socotelile. În primul rînd, nu trebuia, în ruptul capului, ca Anișoara să-i remarce schimbarea față de Nina. Costea își exageră nemulțumirea și antipatia pe cari i le inspira fata, asigură pe prințesă de marea lui dragoste, vorbi de apropiata lui plecare de la castel, unde nu mai avea nici un rost, îi făcu un cadou de un milion, în bani lichizi. *Madame* Acajou, era încîntată. Cîteva nopți Costea fu un amant pasionat, primind în pavilion pe fosta lui stăpînă strecurată din conac, cînd toți dormeau.

O sfătui să fie prudentă, să nu remarce slugile ceva, să nu bănuiască Nina ceva. O convinse că e mai bine să se ducă la București : acolo aveau toată libertatea să se iubească după placul lor, să făurească planuri de viitor, să vorbească de căsătoria lor, care trebuia să urmeze morții bătrînului, și eventualei nunți a Smarandei, cu vreo mlădiță vestejită de ciocoi.

— Aicea nu mai sîntem siguri, Anișoară ! Fata a crescut și prea-și rotește ochii peste tot. Mă tem să nu ne iscodească și pe noi. Nu trebuie să bănuiască nimic. Și așa, tot nu prea te înghite. Dar dac-ar afla că ești metresa vechilului ? Cu nazurile ei, i s-ar părea că se surpă cerul.

E capabilă să te renege, să te dea afară, să-ți facă vreo mojicie, să te spuie bătrînului.

Vezi ce-ar ieși de aici ! Pe urmă și eu mi-aș pierde orice trecere pe lîngă prinț. Ar intra la bănuieli. Cine știe ce i s-ar mai năzări. E mai bine așa. Du-te la București. Viu și eu. Abia aștept să viu acolo... să mai respir ! Aici îmi vine să mă spînzur !

Madame Acajou n-avea nici un motiv să-și suspecteze complicele. Își îmbrățișă fata, o pofti în Capitală, făcu o reverență în fața moșneagului, îi sărută mîna și-i comunică emoționată că se va duce cu flori la mormîntul scumpului ei Dinu, să plîngă, să mediteze și să se purifice pe lespedea care o costase o grămadă de parale.

Costea răsuflă, ușurat : de-atîta vreme nu se mai putuse duce spre zidul măcinat, între brazii mărunți, de unde pîndise de-atîtea ori pe Nina, goală printre pietrele Prahovei...

Abia aștepta să vină noaptea — noaptea caldă de iunie, cu stele multe și fără lună acum — să-și poarte ochii de jar pe coapsele domniței, pe care-o strînsese de atîtea ori în brațe, visînd-o, cînd o frămînta pe Anișoara... Niciodată n-ar fi bănuit văduva lui Dinu Dragomir că frenezia aceasta a lui Costea pentru dînsa era artificială, că bruta care-i omorîse bărbatul poseda acum în închipuire, pe propria ei fiică. Fericită, Ana suspina transportată și se gîndea, cu orgoliu, că mai putea să placă atîta, după treizeci de ani de ofrandă a corpului ei, atîtor generații.

Nina, cu instinct femenin remarcase schimbarea administratorului față de ea, grija pe care-o punea în îmbrăcăminte, prețiozitatea din purtări și tulburarea acestuia, în prezența ei. Jocul o amuza.

Departe, însă de ea, orice gînd de cochetărie, orice tendință de-a încuraja veleitățile Georgescului.

Deși fiică a lui Dinu, care se însurase cu fata unui paraclisier, deși fiica Anișoarei care se dăduse unui vechil, Smaranda Dragomir avea într-însa o mîndrie ancestrală, care-i interzicea contactul sentimental cu un om mai prejos de rangul ei. Nici sîngele Anișoarei, nici tulburarea adolescenței nu-i alterau castitatea și orgoliul, moștenit, o dată cu făptura ei pămîntească, de la străbuna cu același nume.

Pentru Nina, omul cu apucături de *dandy*, care o însoțea la călărie sau punea aparatul de radiofonie să transporte la Ulmenii-de-Sus simfonia V-a executată la Viena subt conducerea d-lui Franz Schalk, rămînea un servitor.

Cel dintîi dintre servitori, dar un servitor : bătea celelalte slugi, gonea vitele din porumbiș, se curba în fața prințului bătrîn, îi spunea măria-ta, îl rădea și-l primenea. Ninei îi părea foarte curios ca un bărbat îmbrăcat după ultimul jurnal să spuie altuia „sărut-mîna“ sau, dacă-l întrebai de sănătatea pădurarului sau a părintelui Georgescu, să-ți răspundă, umilit :

— Vă sărut tălpile, e bine !

Madame Acajou nu remarcase contrastele din șeful argaților, n-avea cum să le remarce. Dar fosta pensionară de la Notre-Dame și strănepoata Smarandei Dragomir era contrariată încă de amestecul acesta de servilism și pretenții aristocratice. Dacă nu l-ar fi cunoscut pîn-atunci, dacă Georgescu nu s-ar fi uitat cruciș, poate că administratorul acesta voinic, curat, prezentabil, destul de tînăr și cu oarecare farmec primitiv, ar fi neliniștit-o, în aerul munților, ar fi fost idila rustică premergătoare măritișului obligatoriu și, poate, convențional, de mai tîrziu.

Dar așa, rămînea un simplu companion agreabil și supus, cu oarecari timidități de îndrăgostit cari n-aveau nimica jignitor.

Costea jucă, o vreme, comedia umilităţii amoroase; găsea, însă, că aceasta durase destul, că nu-l ducea prea departe. Îşi puse în gînd să treacă la fapte. Într-o zi, pe înserate, cînd se lăsa liniştea bună pe dealuri şi văile miroseau a grîu verde şi-a trifoi tăiat, cum se întorceau dintr-o goană pînă la vie, Nina descălecă să culeagă cîteva fire de mac dintr-un lan, apoi se urcă iar pe cal, întinzînd o mînă administratorului, s-o ajute. Acesta îi prinse mîna şi înainte ca domniţa să fi strîns şeaua calului între pulpe, se aplecă şi-i sărută braţul lîngă cot. Nina roşi, toată, ca la coaforul din Paris, cînd îi retezaseră cosiţa. Repede, cravaşă pe Georgescu. Apoi dădu pinteni calului şi-o luă peste cîmp. Părul i se desfăcu, subt pălăria băieţească şi-i flutură în vînt. Costea primi vîjîitul biciului, îl înregistră cum înregistrase, odinioară, umilirile Anişoarei.

Aştepta. Fie ce-o fi. Mai mult decît plecarea nu-i putea cere nimeni. Să vedem cum se va despărţi prinţul de el!

Dar, ajuns acasă, găsi pe Nina liniştită. Nu-i vorbi nici mai aspru, nici mai blînd ca altădată. Se pregătise în zadar de luptă. Această dezarmare îl contrarie. Cum va reîncepe? De ce nu-i cere boieroaica socoteală, ca să i se poată spovedi? De ce nu rămîne cu el, s-o prindă voiniceşte-n braţe, s-o sărute cu toată patima atîtor nopţi de contemplare, pe malul apei, al atîtor zile de adorare şi înduioşare pînă la plîns?

Abia aştepta complicitatea nopţii, ca s-o surprindă dezbrăcată, în apă. Ar fi înaintat spre dînsa, cu semeţie, cu impertinenţă, făcîndu-se că nu ştie cine se scaldă, ar fi apucat-o de mînă ca pe-o ţărăncuţă, apoi şi-ar fi mărturisit dorul şi durerea. Alt fel vorbeşte omul în taină de noapte, alt fel te ascultă o femeie goală.

Dar în seara aceea veni o ploaie repede şi, înaintea furtunei, veni Prahova umflată şi tulbure.

Ascultînd cum plouă, cu mîinile subt cap, întins pe pat, în pavilionul lui, Costea se gîndi acum să-şi facă un aliat din baba Stanca, o femeie de vreo cincizeci de ani, cu care şedea mai mult domniţa.

Era vecină cu părintele Georgescu, în Ulmenii-de-Sus, şi-i ziceau baba Stanca de vreo zece ani, de cînd rămăsese văduvă. Plăcuse Ninei din copilărie şi-acum o ţinea pe lîngă dînsa şi numai cu dînsa se ducea la scăldătoare.

Chiar a doua zi o iscodi Costea. Dar Stanca evita răspunsurile precise. „O fi...“ sau: „De, boierule...“ sau „Poate, maică!...“ sau „Ştiu eu... femeie proastă, Domnule Georgescu!...“

Mai mult prudentă decît şireată, ţăranca evita să destăinuiască intendentului gîndurile Ninei, obiceiurile ei, părerile ei despre Georgescu, despre dragoste, despre măritiş.

O întrebă dacă Nina doarme dezvelită, dacă pune cămaşă lungă, sau cămăşuţă trandafirie, pînă deasupra genunchilor şi fără mîneci.

— Cînd aşa, cînd altminteri! răspundea Stanca.

— Spune, drept, nu i-a plăcut vrunul pe la Paris?...

— Parcă o să-mi spuie mie, dumneaei, lucrurile astea.

— Bine-bine, dar tot îi scapă vreo vorbă.

— Eu n-am auzit, maică...

— Ia, lasă babă Stanco, dumneata le ştii pe toate...

— Ce să ştiu, domnule Georgescu, nevrednica de mine. Eu îmi văd de treaba mea, de necazurile mele...

Cînd Costea se enerva şi bătrîna simţea că nu e bine să-l fiarbă aşa (doar el era stăpînul adevărat!) baba Stanca adăuga un surîs semnificativ unei fraze insignifiante. Clipea din ochi, încurajator, sau pleca privirile-n pămînt, ca să ascundă o intenţie. Mare lucru însă nu află Georgescu, nici de la baba Stanca.

După trei zile de ploaie, se limpeziră vîrfurile munţilor, dar gîrla era tot gălbuie. Costea pîndi zadarnic. Dealtfel, ştia că Smaranda nu putea fi jos, fiindcă fereastra ei lumina. Nina locuia în culă, tocmai la al treilea cat. De-acolo, domina întregul parc şi avea o minunată privelişte asupra munţilor din faţă. Lipită de castel, cula comunica atît jos, cît şi la etajul al doilea, cu palatul, prin uşi vechi de stejar. Avea însă şi intrare directă, de jos, trepte de piatră roasă, pe cari vreme îndelungată nu le bătătorise nimeni. Acuma turnul întreg fusese reparat şi mobilat de Nina, cu laviţe, scaune, mese, lăzi, scoarţe, ștergare, ulcele, icoane, donițe, toate autentice, cumpărate fie de la țărani fie în prăvăliile din București. Bunul gust al domniței făcuse ca acest interior românesc să n-aibă nimic de expoziție, nimic ostentativ național: toate păreau rămase acolo de mult, albul îngălbenea, albastrul și roșul erau stinse, culoarea lemnului potolită iar firul de foc al becurilor electrice nu se vedea, nicăieri, disimulat cu abilitate în candele, acoperit cu țesături bătrîne și petice de odăjdii. Domnița locuia în odaia cea mai înaltă. Pe Stanca o culca dedesubt, la al doilea cat al turnului. Amîndouă coborau în toiul nopții vechile trepte, ieșeau din culă și, printre brazii mărunți, ajungeau la apele de-azur și de-argint, cari îmbrățișau cu fiori reci trupul cald al fecioarei.

Nesimțit de nimeni, pîndea Costea, extaziat pînă la înfrigurare, cu zvîcnirile de tîmple și dorințele anahoreților din pustie, în fața unei întruchipări femeiești trimeasă de Necurat.

Iar a doua zi, privind pe Nina, o dezbrăca din ochi și fiecare gest al ei îi evoca un gest de peste noapte. Nu putea s-o mai contemple, aievea, fără să și-o închipuie că se apleacă așa, cu mîna-n șold sau trece un pîrîru cum era azi-noapte: pantoful și ciorapul piereau, și el nu vedea decît piciorul gol atingînd o piatră; iar cînd copila își cuprindea mijlocul în palmă, pînza rochiei și-a cămășuței se topeau, prin farmec, și nu rămînea decît pielea de-argint a trupului, mîngîiată de degetele ușor bronzate. Copleșit de această obsesie, el se făcea moale în fața asprimei stăpînei sale și nu mai avea forța să-i opună rezistență. Încordările acestea trupești îi slăbiseră rezistența sufletească.

Și nici o soluție nu intervenea. Lucrurile ar fi mers așa la infinit. Costea n-avea curajul unei mărturisiri, căci în fața stăpînei sale îngheța. Planurile îndrăznețe de peste noapte îi cădeau, moarte, la picioare. Șireteniile se iroseau și ele, ca o ceață a zorilor, care ar fi rîvnit să învăluiască soarele. Începu, din nou, s-o urască. De rîndul acesta, însă, ura era ferecată în lanțurile unei iubiri îndîrjite. Înainte ar fi vrut ca Smaranda să moară. Acum o vroia moartă, din nou, dar numai ca s-o învieze

el. Voia s-o doboare, ca s-o poată ridica. Fără luptă, n-o putea învinge. Fără vreo înfrîngere, Nina n-ar fi fost a lui. Costea își simțea capul greu de atîtea gînduri. Din cînd în cînd, amintirea Anișoarei îi spunea că mai are de luptat și cu dînsa. Mai mult decît orce întîmplare din viitor, decît orice scenă a presupusei bătălii, îl urmărea furia amantei sale, aflînd vestea.

Îi auzea glasul gros forțat pînă la stridență, dincolo de vulgaritate, o vedea plîngînd, agitîndu-se, amenințîndu-l, jucînd toate tragediile, toate intrigantele, perfidele, revoltatele și martirele repertoriului universal, un sfert de veac de artă dramatică neexploatată, erupții de sondă, dintr-un pămînt virgin și fecund, după însetată și îndelungată așteptare.

Explicația avea loc în pavilionul lui Georgescu. Boierul Iancu Dragomir dormea în odaia lui de lîngă bucătărie, spre copacii parcului. La cellalt capăt al palatului, tocmai în turnul dinspre Prahova, dormea Nina. Anișoara se cobora din iatacul de la etaj, trecea aleea de nuci, venea la casa lui Georgescu, pe care-l înștiințase peste zi, încruntată:

— Eu dumitale am să-ți vorbesc!

A doua oară, intrînd, în fața unui Costea palid și surîzător, Anișoara sublinia:

— Eu dumitale am să-ți vorbesc!

— Poftim!

— N-ai nimica să-mi spui?

— Eu? Nu!

Anișoara se așeza pe-o laviță, se ridica, se învîrtea prin casă.

— De ce mă minți tu pe mine, Costeo?

— Da' nu te mint, dragă, ce sînt prostiile astea?!

— Ascultă, Costeo, cu mine să nu te joci.

— Te-ai prostit, îți spun eu!

— Costeo, tu umbli să-mi faci o mare porcărie. Te-am simțit eu de mult. Da' să știi că n-o să meargă așa, cu una cu două.

— Stai, dragă, că nu înțeleg!

Ana îl privi în ochi, adînc. Apoi, scurt.

— Ce e cu Nina?

— Ce să fie ?

— Ai pus ochii pe ea !

— Ei, ast-acum !

— Să nu fii măgar... Te-am simțit eu. (Și-aici îl înjura.)

— N-ai cum ! răspundea Costea, rîzînd stupid.

Anișoara îi trăgea o palmă. Această primă violență o întărîta. Își dădea drumul, epic, spunînd vorbe nerușinate, ca lelițele, apoi citind cîte un vers din Corneille.

— Mă, țărănoiule, cu mine a mers cum a mers, dar cu Nina să te ștergi pe bot. Nu e de nasul tău ! Și aici urma o nouă înjurătură.

Se luau la trîntă. Prințesei îi plăcea să mănînce bătaie, cîteodată. Cu obrajii fierbinți de palmele încasate, cu rochia în dezordine, cu mîneca ruptă și brațul gol, fără un pantof, se oferea lui Georgescu, suspina zgomotos, spunîndu-i că-l adoră și după ce se potoleau, reîncepeau explicațiile. De rîndul acesta, Anișoara era sumbră. Îl amenința că va da totul de gol, că va spune bătrînului relațiile lor, hoțiile administratorului și, la urmă, că-l va denunța pentru asasinatul lui Dinu. Costea se repezea la ușă, o încuia, punea mîinile în jurul gîtului Anișoarei :

— Ascultă, femeie, ascultă, nenorocito, nu-nțelegi ? Dacă scoți o vorbă, te omor ! Te omor și te îngrop în pimniță ! Nu știe nimeni c-ai venit la mine. Îl omor și pe bătrîn, vă omor pe toți. Mai bine ține-ți gura. Îți dau zece milioane, du-te dracului, lasă-mă-n pace !...

Îngrozită, Anișoara își cerea iertare și intrau la tocmeală. Pînă la ziuă, văduva lui Dinu era convinsă că orice amenințări erau inutile, că va fi condamnată și dînsa, ca o complice la asasinatul prințului, că e mai bine ca lucrurile să se petreacă în liniște, cu folos pentru toată lumea.

Costea îi făgăduia că va continua relațiile cu dînsa și că-i va satisface toate capriciile : călătorii în străinătate, automobil nou, bijuterii...

...Altă dată, explicația avea loc la București, în apartamentul din Pitar-Moșu, la *Madame* Acajou acasă.

Georgescu intra elegant, în jachetă și joben în mînă, cu un buchet uriaș de violete de Parma și cu o pereche de cercei în buzunar. Oferea, ceremonios, darurile. Atmosfera era grea, de-o mare distincție. Vocabularul trebuia să fie și el ales.

— De ce ești trist, dragule ?

Costea răspundea printr-o serie de inițieri în afaceri, relatarea unor convorbiri, de la egal la egal, cu diferiți prinți bucureșteni, discuția cu un ministru, tot ce-l putea plasa pe el în altitudini.

Apoi :

— Am venit să-ți cer un sfat. O prostie, dar să nu te superi, orce ți-aș spune !

— Spune, dragule !...

— În primul rînd, vreau să te asigur că orice s-ar întîmpla, situația noastră de azi nu se va schimba cu nimic. Știi că te iubesc. Dar la castel, se petrec lucruri ciudate. Mi-e frică să nu fiu dat afară, să nu rămîie toată munca noastră pe mîna altora !...

— Cum așa ?

— Bătrînul vrea s-o mărite pe Nina cu orice chip. Și ei i s-a făcut de măritat. Cine-o să ne cadă pe cap ? Cine știe ce morfinoman, cu mania asta a prinților ! O să toace tot, și atunci, adio plimbările noastre la Monte-Carlo, planurile noastre, adio !

— Ce e de făcut ?

— Uite ce e, — dar să nu crezi cine știe ce — n-ar fi mai bine s-o iau eu pe Nina ?

Anișoara pica din cer.

— Cum s-o iei ?

— De nevastă !

Madame Acajou izbucnea :

— A, nu ! Asta — nu !

Urma un torent de protestări, o cascadă de lacrămi, o avalanșă de întrebări chinuitoare, cazul de conștiință, ochii morților, paracliserul Bidiviu și prințul Dinu Dragomir, inclusiv mormintele lor de la Pătrunjel sau din bisericuța Ulmenilor-de-Sus, apoi imposibilitatea morală : sentimentul matern, unit cu pudoarea metresei părăsite și revoltate.

— Așa de jos n-am căzut eu, Costeo !

Fata mea, fetița mea !... S-o dau amantului meu ! O aristocrată, unui paria !... Drept cine mă ei ? Asta e recompensa ta ? Ce decădere, Doamne, ce decădere !

— Stai, dulceo, nu te supăra !... Ţi-am spus că e o idee a mea... ţi-am cerut numai un sfat : n-a fost serios !

— Nu, Costeo ! răspundea Anişoara, dureros.

Cînd ţi-a intrat ţie ceva în cap, nu este o simplă idee ! Te cunosc eu ! Îl coci de mult planul ăsta ! Dar n-o să meargă aşa, cu una cu două !... Nu, băiete ! Porcăria asta n-ai să mi-o faci !

Te-am simţit eu de mult, canalie, asasinule ! Ocna o să-ţi mănînce capul !

Scena imaginară se sfîrşea tot ca-n versiunea precedentă : adjective puternice, cu pitoresc sub-urban, evocări anatomice sau religioase, viziunea cu puşcărie, palme, scaune răsturnate, lămpi zburate, bluza sfîşiată.

Pînă la urmă, însă, tot Costea ieşea biruitor : ameninţarea cu moartea şi oferta celor zece milioane se împerecheau irezistibil şi Anişoara devenea, dacă nu o complice, o martoră indiferentă a splendidei mezalianţe.

Aceste dialoguri, cu mici schimbări de amănunte, vîjîiau mereu în capul lui Costea. Obsesia lor devenea chinuitoare.

Explicaţia inevitabilă, cu *Madame* Acajou, trebuia precipitată. Ar fi fost o grijă mai puţin. Întîia oară, Costea dorea s-o vadă la conac pe Anişoara.

Aici o avea în mînă, era la largul lui : putea s-o sechestreze, s-o bată sau s-o suprime fără urme. La Bucureşti, Anişoara era la ea acasă. Violenţele ar fi fost imposibile. O armă scăpa din mîna lui Georgescu. Rămînea numai cu viclenia şi persuasiunea. Fie ce-o fi. Se gîndi să plece la Bucureşti.

Era un sfîrşit de iunie plin de tei înfloriţi, în lumina de ametist, pe înserate. Lumea începea să se îmbulzească la „Chateaubriand“, la „Iordache“, la noul restaurant de la Bufet. Şoseaua toată îmbălsăma, sub leneşa boltă de orient, cer adînc cu stele proaspete, cu dor de-a trăi, cu frenezie de vis şi toate senzualismele : a vinului bun, a cărnii, a zborului de trăsuri, în ciuda automobilelor tot mai numeroase, a bogăţiei, a crimei.

Într-unul din aceste restaurante îşi petrecea Georgescu prima seară, împreună cu Anişoara, două prietene

ale ei şi-un domn cărunt, morăcănos, soţul uneia din doamne.

Foarte elegant, aproape frumos, Costea era podoaba acelei mese. Anişoara nu renunţase la doliu. Rochiţa neagră, cu mici podoabe albe, pe alocurea, o prindea de minune.

Administratorul, foarte serviabil, alegînd şi comandînd pentru toată lumea, era totuşi preocupat. Abia aştepta să rămînă singur cu principesa Dragomir. O lăsă acasă, cu maşina, conduse şi celelalte persoane, apoi se reîntoarse în Pitar-Moşu. N-avea nici buchetul cu violete de Parma, nici cutiuţa cu cercei, prevăzute în planurile sale.

Anişoara îl aştepta cu îngheţată şi coniac franţuzesc veritabil. Răsturnată într-un fotoliu *berceuse,* dînsa fuma o ţigară de foi şi se legăna mereu.

Costea se gîndi că în curînd, Anişoarei îi va fi greaţă, din cauza îngheţatei, amestecate cu alcool, a mişcării scaunului şi-a enormei „Corona“, din care scotea fum albăstriu, abondent.

— Păcat că nu le-am oprit, să facem un pocher !... spunea dînsa, cu gîndul la prietenele plecate.

— Lasă, mai bine. Aş vrea să-ţi vorbesc.

— Aşa e. Ai fost pe gînduri toată seara !

Costea îşi compusese o expresie de nevinovăţie, de martir amabil şi copleşit.

— Cum să nu fiu ? Spunea el, plimbîndu-se de colo pînă colo, palid, în aşteptarea exploziei.

E o situaţie foarte încurcată... Apropo, cum stai cu banii ?

Întrebării acesteia, atît de agreabilă Anişoarei, el nu-i aştepta niciodată răspunsul, căci însemna :

— Ţi-am adus eu ceva !

Madame Acajou avea totdeauna nevoie de bani, căci pierdea la cărţi şi cheltuia mult, în casă, pe rochii şi băuturi fine. Fraza stereotipă a lui Costea o însenina totdeauna. Devenea blîndă şi expansivă. Asculta cu simpatie pe Georgescu.

— Azi-mîine, bătrînul moare. Nina îşi face de cap. E aspră cu toată lumea, sălbatecă. Pe de altă parte, moşul vrea s-o mărite. Ne pomenim iar cu vrun prinţişor d-ăştia sfrijiţii, tocmai acum, cînd ne-am înfipt aşa de bine. Ştii că sondele merg straşnic, averea s-a dublat... Habar n-ai ce bogată o să fie Nina !

— O sută de milioane !

— Aş !

— Două ?

— Aş !

— Da' cît, frate, spune ? !

— Peste opt sute !

— Ai înnebunit ?

— Îţi spun eu !...

Bine e să ne pomenim cu vro lichea de neam, vrun cartofor, vrun cocainoman ca să ne dea afară ca pe nişte slugi ? Fiindcă eu, cu alt stăpîn nu mai stau, s-a isprăvit ! Am venit să te întreb... Să ne sfătuim... Ce e de făcut ?

Calmă, din fotoliul ei, fără să-şi scoată ţigara din gură, Anişoara îl întrebă :

— Ascultă, Costeo, de ce nu pui tu mîna pe Nina ?

Georgescu încremeni, surprins. O cursă ? Voia să-l prindă ?...

Propunerea aceasta bruscă îi schimbă cu totul planul de luptă. Schimbă şi el tactica. Îi răspundea acum cu vorbele pe care i le atribuise ei înşişi, în imaginarele scene de explicaţie.

— Cum să pun mîna pe ea ?

— S-o iei de nevastă !

— Ce, te-ai prostit ? izbucni Costea.

Fiindcă Ana îl privea tăcînd, ca o fiară ce aşteaptă, să sară pe pradă, el continuă :

— Cum s-o iau de nevastă ? Nu poate să mă sufere ! Şi-apoi, e fata ta ; cum o să iau de nevastă pe fata amantei mele ? Drept cine mă iei, în ce lume trăim ?... Şi-apoi, nu uita că eu nu sînt decît vechil... feciorul unui popă de la ţară. Ea este o aristocrată şi eu un paria !

Costea înşiră chestiunile de morală, cazul de conştiinţă, vorbi de umbra celui asasinat, care-ar apărea în pragul altarului şi l-ar blestema. Cu vervă de predicator el epuiză toate argumentele pe cari le atribuise Anişoarei şi de cari *Madame* Acajou habar n-avea, căci nu se gîndise niciodată. O surprindeau toate, o umileau, începu să plîngă, să-şi ceară iertare, văzînd cît de jos căzuse în ochii lui Costea. Acesta era plictisit acum, constatînd că mama Ninei îi propusese fata cu sinceritate, cu inconştienţă. Îi păru rău că fusese atît de biblic. Nu ştia cum s-o întoarcă. În orice caz, scăpase ieftin. La prima ocazie, va spune Anişoarei, surîzînd :

— Ascultă... ştii că nu-mi mai iese din cap ideea cu Nina ? ! Cine te-a pus ? N-ai avut de lucru ?

Iar altă dată, i-ar ridica din obiecţiuni, combătîndu-se singur, apropiind distanţele dintre el şi tînăra prinţesă, micşorînd imoralitatea cazului, citînd atîtea exemple din societatea bucureşteană : mame cari îşi măritase copila cu propriul lor amant şi cari continuau să aibă relaţii cu el, chiar după căsătorie, cu sau fără consimţămîntul miresei. În cazul Georgescu—Dragomir, morala era salvată, căci Nina nu ştia nimic, nu bănuia nimic şi nu va şti nimic, niciodată.

Învingător fără luptă, Costea era obosit. Toată energia acumulată în el de atîta vreme, pentru această tulburătoare explicaţie, îl biruia pe el însuşi, îl istovise. Nici n-avu putere să-şi îmbrăţişeze amanta. Fosta domnişoară Bidiviu atribui faptul unei crize sufleteşti. Era ceva de roman în toată afacerea asta şi Anişoara se simţea foarte literară, foarte distinsă. Totuşi, îi era puţin ruşine.

CAPITOLUL X

Reîntors la conac, Constantin Georgescu află nenorocirea : în drum spre Braşov, pe valea Timişului, voind să evite un cîine, la o cotitură, domniţa Smaranda intrase cu automobilul într-un copac, se lovise la frunte, îşi zdrobise un picior şi fusese scoasă leşinată din sfărîmăturile maşinii. Sărind, şoferul se alesese şi el cu un genunchi răsucit şi cu palma sfîşiată.

— Duşmanii ! bîlbîi prinţul Iancu Dragomir, cînd îi vestiră accidentul.

— Duşmanii ! suflă el la urechea administratorului, cînd acesta sosi la palat, unde era o fierbere şi-o consternare ca la moartea boierului cel tînăr.

Din strîngerea de inimă care era să-l doboare, Costea simţi cît o iubeşte pe Nina.

Şi cu acest prilej, îşi dete el seama cîtă nevoie aveau de el la conac, căci nimeni nu îndrăznise să ia vreo hotărîre, iar boierul bătrîn, absorbit în nălucirile lui, nu vedea în accidentul nepoatei sale decît o înlănţuire firească, continuarea luptei seculare, alegerea mecanică şi inevitabilă a celei din urmă victime.

Enervat, Costea era gata să strige bătrînului :

„Ia mai slăbeşte-mă cu prostiile dumitale !"

Se stăpîni. Nu trebuia să-şi piardă capul. Nina era la Predeal, într-o vilă, unde fusese pansată, în aşteptarea medicilor de la Bucureşti, chemaţi în grabă de cei ce ajungînd din urmă automobilul prinţesei, o recunoscuseră, o aduseseră în casa lor, lîngă fosta frontieră.

Cu riscul de a-şi frînge gîtul, porni şi Costea pe şoseaua Predealului şi ajunse la vilă fără să ştie cînd trecuse de Sinaia, Buşteni, Azuga... Nina, foarte palidă, cu fruntea bandajată, îi surîse trist şi-i întinse mîna stîngă, pe care Costea o sărută cu furie, îngenunchind respectuos şi plîngînd cu hohote, ca o bună şi credincioasă slugă, din vremea veche, la patul stăpînului rănit.

Cîteva ore în urmă sosi şi bătrînul prinţ, care puse o notă lugubră, în acel alb şi surîs general ce se face în jurul bolnavilor tineri.

Gazda era un bancher din Bucureşti, o familie evree primitoare şi foarte onorată să poată fi de folos frumoasei principese, moştenitoarea unei averi mari şi-a unui nume şi mai mare. Prezenţa patriarhului Dragomir îngheţa pe toţi. Omul acela mic, îmbrăcat ca acum cincizeci de ani, foarte palid, avea sprîncenele negre şi ochii adînci, lucitori, parcă n-ar fi făcut parte din aceeaşi făptură ; vorbea ceremonios cu toată lumea, dar părea că nu vede pe nimeni, că se uită dincolo de trupurile devenite străvezii ale celor prezenţi, ca să întîlnească fiinţe din altă lume, fantome familiare, mişcîndu-se aievea în acest decor modern, de vilă luxoasă şi confortabilă. El avea o stranie manie de-a nu lăsa loc gol la spatele său, stînd totdeauna cu umerii lipiţi de zid.

D. Adelstein conduse el însuşi, cu o viteză minimă, pe boier şi pe Costea, la conac, urmînd să-i readucă a doua zi : prinţul Iancu Dragomir nu voia în ruptul capului să doarmă în casă străină, mai ales de cînd îşi făcuseră din nou apariţia, pe Valea Prahovei, înfricoşaţii „Arcaşi ai zimbrului".

După o săptămînă, Nina a cărei tîmplă se vindecase, dar al cărei picior era prins în ipsos, fu transportată — cu mari precauţiuni — pe la trei dimineaţa, cînd nu mai trecea nimeni pe şosea, în cula ei, din mijlocul brazilor, urmînd să primească acolo pe doctori şi prieteni, în lunile lungi pe cari le va cere complecta ei însănătoşire. Foarte contrariată de această arestare, Smaranda Dragomir abia-şi ţine lacrămile. Îşi muşca buzele, gîndindu-se la fînul care va fi cosit fără dînsa, la apele Prahovei, cari îşi vor petrece undele subt zidul conacului fără dînsa, la secerişul însorit, la viile ce se vor înroşi fără dînsa ; i-era dor de lanurile porumbului înalt, în care nu se va mai pierde anul acesta, spintecîndu-le, călare, ca valurile unei mări verzi şi foşnitoare. În zadar se vor lăsa porumbii sălbateci pe culmile stejarilor, căci puşca ei nu va mai răsuna în amurgurile de august, cînd prunele brumate învineţesc şi auresc în soarele oblic, explozie şi risipă de spice, cînd pulberea drumurilor miroase-a pîine caldă şi cînd pămîntul tot pare un aluat enorm ce se coace în cuptorul cerului spre îndestularea iernei flămînde, la pîndă pe vrun vîrf de munte-nzăpezit de timpuriu.

Baba Stanca era colea, cu poveştile ei ; nici n-aştepta să vină iarna, s-arunce boabe de porumb în căminul aprins şi să facă floricele... Nu-i trebuia decorul de viscol şi pustietate, ca să umple odaia din turn cu strigoi şi Sfinte Vineri, cu hanuri blestemate şi vechi legende fioroase transpuse în ultimul război. Era neasemănată noapte de iulie, cînd i-a spus Ninei de cocoşul alb, pe care-l taie ţărăncile spre pomenirea bărbatului sau a băiatului mort în luptă și pierdut pe cîmpuri, fără de mormînt.

— De ziua morților, maică !... Așa... Cine nu știe de mormîntul băiatului, sau al bărbatului, îi taie un cocoș alb, care-nseamnă că ține loc de mormînt, să zboare sufletul cocoșului acolo. Anul trecut, Rada lui Voicu sergentul n-a avut cocoș alb să taie, că e femeie săracă. Se căina în drum, își smulgea părul de-așa mare păcat. Și numai iacă, în prag, o pasăre mare, albă. Da' nu era nici cocoș, nici altă pasăre.

Era un arhanghel. „Taie-mă pe mine, mătușă, că m-a trimis Domnul la tine să nu-ți rămîie mortul fără groapă un an de zile !“ Și Rada lui Voicu împlini porunca lui Dumnezeu ca să odihnească oasele răposatului.

„De ce s-or fi făcut așa de triste poveștile noastre ?“ se gîndea Nina, numărînd stelele, prin fereastra deschisă.

„De ce nu mai vorbește nimeni de Cosînzene și de nunți împărătești, de palate de cleștar și mere de aur ?“

Săptămînile treceau încet și Ninei i se părea că tot pămîntul murise. Acuma citea mult cărți peste cărți, pline de marele basm al lumii. Învățase pe de rost povestea neamului ei, pe care bunicul, cu hrisoave și coale proaspăt umplute, pe genunchi, i-o spunea în cele mai mici amănunte, cu solemnitatea unei treceri pe alt tărîm. Era moștenirea supremă, împărtășania seculară, transmisă la patul de suferință al celei din urmă odrasle. În loc ca străbunul să cuvînteze din locul de odihnă, nepoata asculta, de acolo, iar cel bătrîn, sprinten ca o veveriță, sărea din loc în loc, vorbind, gesticulînd, reluînd hîrțoagele pe genunchi, consultîndu-le, cu ochi negri, măriți, subt ochelarii de aur și ridicîndu-se, apoi, profetic, ancestral.

Mai urcau, la Nina, cîte un medic și Costea, cu socotelile. Baba Stanca era mereu acolo și cîte o fată, cu fragi proaspeți, în coșulețe de iarbă-mpletită. Din cînd în cînd veneau să-ntrebe de sănătate membrii ai familiei Adelstein, cu adrese de doctori noi și cu reviste de chirurgie, în cari se relatau cazuri similare, cu vindecări complecte și urgente.

Bineînțeles, *Madame* Acajou sosi și dînsa, aferată și zgomotoasă, lipind un ton artifical concertului cuviincios ce înconjura pe Nina, în surdină. Copila o rugă să nu renunțe, pentru dînsa, la cura de care avea nevoie, la Căciulata. Anișoara însă, protestă cu efuziuni materne, vorbi de apele similare descoperite lîngă Sinaia, trimise țăranii cu ulcele să-i care de-acolo, zilnic, lichidul miraculos care, captat și transportat în orașul reședinței de vară a suveranilor, va face să renască această splendidă stațiune balneară.

Principesa se instală de-a binele la Dragomirna. Avea automobilul la dispoziție, se repezea la Brașov vinerea, să mănînce raci iar în celelalte zile nu lipsea de la pocherele copioase, organizate în diferite vile și-n camerele „Palace“-ului din Sinaia. O mulțime de cunoștințe bucureștene erau acolo. Partidele întrerupte la ora mesei, reîncepeau de multe ori, la conac, unde Anișoara își transporta prietenii, ca s-arăte că dînsa este încă principesa Dragomir.

Costea n-avea încotro și primea în pavilionul său toată această lume, pe care o ospăta împărătește. Nici prințul, care se zăvorea o dată cu noaptea, în odaia lui, nici Smaranda, prizonieră în cuibul ei din culă, nu inoportunau vesela societate. Sticle de vin vechi, icre negre, păstrăvi proaspeți, șampanie și lichioruri franțuzești înconjurau, pe măsuțe, masa de pocher, pe care dansau sume sporite vertiginos, cu cît se apropiau zorile.

Anișoara juca nervos, dădea cărțile repede, vorbea mult, rîdea isteric și plusa cu ferocitate. Partenerii, extenuați, își propuneau să nu mai joace cu dînsa, dar reveneau, atrași de ospitalitatea lui Georgescu și de posibilitatea unor importante cîștiguri : una peste alta, Anișoara pierdea, căci intra în cacialmale vizibile : ceilalți plăteau și încasau regulat. Uneori o surprinseră scoțînd cîte o carte din fundul pachetului sau amestecîndu-le favorabil, dar se mulțumiră cu cîte un schimb de priviri. Știau că atunci cînd Anișoara trișează e emoționată și la cel dintîi plus, spus cu fermitate și cu ochii țintă-n ochii ei, abandonează terenul, intimidată.

Așa trecu toată luna lui iulie, august, jumătate din septembrie. Plină de nostalgia miriștilor, cu urechile ciulite la zgomotul naturei, în amurg, Nina ghicea, din patul ei, cum împușcă mama ei prepelițe.

Știa și ce se petrece jos, la Georgescu noaptea, deoarece unele prietene ale Anișoarei se credeau obligate să urce la dînsa, înainte de-a pleca la Sinaia, dimineața : miroseau a vin și-a tutun, aveau fețele bătătorite de emoțiile veghei. Principesa Dragomir îi dădea și ea raportul, lăudîndu-se cît a cîștigat peste noapte. Slăbită, Nina n-avea putere să reacționeze și să dea ordin să se-nchidă porțile castelului, în fața acestei năvăliri de străini suspecți.

Costea dădea și el din umeri, ca un servitor care vede că nu e bine ce se-ntîmplă, dar n-are încotro, căci trebuie să se supună.

În fond, îi plăceau și lui aceste petreceri, căci îl mai făceau să uite de Nina. Sentimentul de compătimire se adăugase iubrei sale, o sporea. Vîjîitul cravașei nu mai plutea în aer. Stăpîna era inofensivă acum și blîndă. Din nou, era dînsul cel mai tare — și-n această atotputernicie, devenea afectuos pentru domnița rănită. O socotea ființă scumpă lui, căci era a lui, nu putea fi a altuia. Cu Anișoara se învoise la asta, între două partide. Explicația nu fusese prea lungă : animal vorace, fosta domnișoară Bidiviu se mulțumea cu perspectiva unor frumoase daruri bănești, a păstrăvilor rasol, a vinului înfundat și-a posibilității de-a trișa la cărți. Costea, care juca foarte corect (îi ajungea aceasta, ca să se creadă un gentilom), repara micile incorectitudini ale prințesii, față de oaspeți pierzînd el cînd Anișoara forța jocul și plătind el, în douăzeci și patru de ore, datoriile ei „de onoare". Într-un vîrtej de-acesta, între două nopți de chefuri violente strecură el văduvei decizia de-a se însura cu Nina. O făcea ca dintr-o sugestie a Anișoarei, nu din propria lui voință. Consecințele, eventual dezagreabile, urma să le tragă ea, intervenția la boier trebuia s-o facă ea. Costea simulă un nou atentat al „Arcașilor" și trimise pe bătrîn la București, unde Iancu Dragomir rătăci o săptămînă întreagă, nedormit și nemîncat. În acest răstimp, administratorul urcă, subt diferite pretexte în iatacul Ninei, de cîteva ori pe zi. Lîngă patul ei, însă nu mai avea nici măcar curajul să surîdă. Avîntul eroic cu care sărea treptele turnului se topea printre icoanele și ulcelele cari împodobeau odaia cu miros de busuioc verde, a Smarandei Dragomir. Pe scara întunecoasă Georgescu avea senzația tainică și voluptoasă de-a zbura spre o întîlnire de dragoste ; în prag, devenea vechilul de la Dragomirna. Cum să înceapă ? Ce să spună ? Toți și toate erau în mîna lui și, totuși, aicea nu mai avea nici o putere. Nina prizonieră, bătrînul departe, cu halucinațiile lui. Anișoara — o nebună — jos, cu ceata ei de cartofori și de bețivi. Slugile plecate. Numai el era întreg la trup, la minte și la voință. Dar voința lui se sleia, brusc, în fața copilei palide, cu ochii plini de nostalgia orizonturilor largi, cu pielea dornică de bătaia vîntului, și-a arșiței care cocea lanurile de porumb și desăvîrșea parfumul vinului în bobul împlinit.

Încet-încet, Valea Prahovei se golea de lume. Prietenii de la Sinaia, unul cîte unul, se duceau la București, Anișoara îi urmă. Georgescu remarcase printre ei un tînăr blond și foarte serviabil, care era mai des în compania principesei Dragomir. Satisfacția cu care înregistra această prezență îi dovedi lui Costea cît de mult se săturase el de văduva stăpînului asasinat : era fericit s-o știe pe Anișoara ocupată în altă parte, s-o aibă la mînă cu această vină, în cazul vrunei răzvrătiri a ei, la un moment dat. Ce folos, însă, de toate diplomațiile sale, aranjate cu meticulozitatea excelentului gospodar care era, dacă planurile sale se dezorganizau în fața Ninei ? Pînă și baba Stanca refuzase să-i fie complice : simțea în această țărancă șireată și voluntară o prietenă supusă, apărătoarea credincioasă, cîinele de pază al stăpînei. Era de față, totdeauna.

— Ce facem, Georgescule, că m-am săturat aici...

Să mai răbdați puțin, măria-ta.

— Ce să rabd, că trebuie să mai țiu piciorul în ghips o lună-ntreagă...

— De durut vă mai doare ?

— Nici nu-l mai simt. Parcă mi l-ar fi tăiat. Cum e porumbul ?

— Slab, măria-ta. A fost secetă mare.

— Viile ?

— Bine ! Dealtfel, toate fructele — bine. Eu, unde am putut, am sădit pomi. Ştiu din bătrîni că din anii de secetă, cînd nu se face grîu şi porumb, se fac multe fructe şi bune. Toate livezile au dat din belşug. Prune ca anul ăsta, pere, piersici, struguri, n-am avut niciodată.

Într-adevăr, pe policioare, pe mese, odaia Ninei era luminată şi colorată de mulţimea merelor domneşti, a prunelor brumate, a perelor de aur, a ciorchinilor splendizi, în coşuri, pe foi de viţă. Roade îmbălsămate, pîrguite, cu forme pline, o încîntare a ochilor, o bucurie a sufletului, aduse toate de intendent sau trimise de el.

— L-ai mai văzut pe părintele Georgescu ? E bine ?

— Îmbătrîneşte, săracul...

— Să-i spui că-i sărutam dreapta !

Costea tresări, la gîndul acestei intimităţi : domniţa plecată pe mîna tatălui său !...

„Ca o mireasă !“ se gîndi el.

— Ia spune-mi, Georgescule, Gligore Păduraru s-a făcut bine ?

— Vă sărută tălpile, e bine !

Pas de mai adu vorba de dragoste, cînd te întreabă stăpîna asemenea lucruri !

„Femeia asta e de piatră, frate ?“ îşi spunea administratorul, coborînd, învins, treptele culei ; el aştepta un surîs, un semn de voie bună, un abandon de-o clipă, o fîlfîire de feminitate, pe cari nu le putea surprinde, după cum nu putea surprinde un picior gol sau un umăr descoperit al domniţei.

Dar Nina nu era de piatră. Cei douăzeci şi unu de ani ai ei, o apăsau în culcuşul alb, dintre ghiveciurile de busuioc şi coşurile pline de piersici şi mere domneşti. Cît putea călări în voie, printre livezi, plecate de vînt, cît îşi putea răcori, noaptea, trupul împlinit, în undele de oţel ale Prahovei, prisosul ei de tinereţe se risipea în văzduhuri şi în ape. Acuma însă, atîta odihnă, atîta nemişcare, îi umpluse sîngele de neliniştea apelor şi-a văzduhului, de taina care face bobul să rodească şi turtureaua să moară.

— Spune-mi poveşti de dragoste, babă Stanco !

Şi Stanca începea, căuta, spunea şi iar căuta.

Dar poveştile bătrînei erau stupide : iubire din sat, dintre flăcăi şi fete sfîrşite cu bătaie, sau cu cîte o nuntă.

Nina citea, acum, romane franţuzeşti. Dar nu erau idilele visate, dragoste din plin, ca în cărţile de odinioară, nu. Erau cazuri izolate, pe care nu le înţelegea, cari o contrariau. Fiecare autor voia să-şi aducă nota lui de originalitate şi trata amoruri speciale, cu nepotriviri de vîrstă sau de climate, cu femei stranii şi situaţii neclare, cu lucruri cunoscute într-un fel, dar privite din alt punct de vedere. Nina căuta să-şi amintească lecturi de odinioară, reproduceri de tablouri, graţii de adolescent, statui şi grupuri plastice, sănătate.

Dorurile ei îmbrăcau forme armonioase, caste ,cu toată năvala unui temperament puternic, cu tot senzualismul ei voinic, întărîtat de lunile de imobilitate, de parfumul fructelor, de mireasma cădelniţată a fînului din vale, de soarele toamnei care tînjea pe zidurile aurite ale interiorului.

Îşi amintea de cîte un surîs, de-o privire îndrăzneaţă aruncată de vrun tînăr, odinioară, cunoştinţe de la Galaţi, străini întîlniţi în tren, chipuri blonde, la Paris, bărbaţi încrucişaţi în holuri, sau pe scări de hotel, profiluri pierdute, chipuri aburite, străfulgerînd o clipă-n amintire — şi atît. Nimeni nu-i întîrziase-n suflet. Nici la Bucureşti, printre cei prezentaţi de mama ei, nu fusese impresionată de multlăudaţii cavaleri ai Capitalei. În sîngele ei stăruia poate imaginea căpitanilor de odinioară, a mirilor cari plecau la luptă cînd poruncea domnul ţării şi cari îşi cucereau mireasa prin chipul lor falnic şi ispràvile lor voiniceşti.

Nina trăise prea puţin în lume şi prea mult la Dragomirna, ca să poată despărţi trecutul de viaţa ei aievea.

Înconjurată de poveşti — spuse în chipurile de sfinţi, în lăzile sculptate, în năframele şi scoarţele ce-i împodobeau iatacul —, trăind în lumea înviată de bunic, printre pîrcălabi şi jupînițe, ea nu găsea sprijin sufletului decît în amintirile altora. Sîngele Anişoarei trecuse în ea fără nici o poveste. Şi, slavă Domnului, ar fi avut să-i spună atîtea !... De la mama ei, Nina moştenise ochii negri grei de vise şi de vin, ochii ei căprii — şi-atît. Încolo, toate erau ale străbunei — afară de ochi. Ochii Smarandei celei de demult, erau verzi şi luminoşi. De-aceea au şi botezat-o aşa : avea priviri de culoarea smarandului.

Ca şi Nina, mama lui Iancu Dragomir alergase călare pe moşie, ţinuse socotelile gospodăriei, în vreme ce soţul ei — fiu de domn — se afla în Bucureşti sau călătorea la Viena sau la Paris, trimis de Ion Dragomir-Spînul, al Munteniei, sau surghiunit de urmaşii răi, din alt neam, cari nu vedeau cu ochii buni, pe pămîntul Vlahiei, moştenitori de-ai gospodarului detronat.

Cîteva săptămîni fură de ajuns Ninei să se despartă de lumea prezentă şi să se stabilească în istorie, sub influenţa izolărei ei în turnul vechi, a atmosferei înconjurătoare şi mai ales a cronologiei minuţioase pe care bunicul ei nu pregeta să i-o facă de dimineaţă pînă seara.

Trupul şi mintea domniţei erau un amestec de imbolduri tinereşti, de ţipete ale cărnii ei crucificate şi de strigoi venerabili, în lungi mantale de catifea verde. Şuieratul de tren se amestecea în noapte cu şuierături haiduceşti, cu vîjîit de săgeţi, cu ţipătul pruncilor smulşi de la sînul mamei, cu răzbunarea voinicească a cutărei logofetese, cu chiuit de nuntă în leatul cutare, la un moment fericit din letopiseţul familiei. Nina era îndrăgostită acum de banul cu mustăcioara neagră sau de comisul cu plete castanii şi privirea moale, al căror chip îl frunzărise printre tomurile cu hrisoave, aduse de moşneag la căpătîiul ei.

Cînd bunicul lipsea de la Dragomirna (Nina nu ştia încă de ce fugea bătrînul), ea se simţea singură şi tristă, într-o lume de care n-o lega nimica. Mama ei părea stafie dintr-o altă vreme, dintr-o ţară depărtată. Ciudat. Cu mintea populată de îmbrăcămintea trecutului, copila găsea portul Anişoarei demodat. I-a spus şi ei într-o zi :

— Mamă, de cînd stau aici, mi se pare că voi toţi sînteţi la un bal mascat... Da... da !... Familia Dragomir dă un bal şi oaspeţii vin costumaţi în rochii din alte vremuri.

— Dar familia cum e îmbrăcată ? Familia care dă balul ?

— Ca-n tablourile de jos, mamă... Port boieresc... purpură şi hermină... Coroniţe peste maramă... Căciulă cu pană de struţ, prinsă într-o piatră scumpă... bărbaţi cu sabie la cingătoare, cu pieptul sub platoşă, cu cizma pintenată... Ba uneori trec şi boieri bătrîni cu giubele şi mătănii, clerici cu comanac, dragomani raşi în cap, paşale cu turban... Şi toţi şi toate mi se par de azi, iar voi din vremea de demult !...

Anişoara se gîndea, compătimitor, că şi fata ei începea să se ţîcnească, asemeni socrului ei.

Din cîte ştia, familiile acestea vechi degenerează şi sînt supuse la tot felul de manii ; îi părea rău de biata fată dar n-avea încotro.

— Ninişor, tu ar trebui să te măriţi.

Nina tresări, se împurpură uşor în umerii obrazului Gîndul acesta îi fu plăcut.

— Cu cine, mamă ?

Întîia oară, Anişoara îşi interzisese să se gîndească la Costea, necum să-i spuie numele.

— Cu cine vrei tu, fetiţo ! Or cu cine-ai vrea !...

Abia în clipa aceea îşi dădu seama Smaranda Dragomir cît e de izolată, cît de greu îi va fi să-şi găsească un bărbat.

Tînără, frumoasă, de neam mare, moştenitoare unică a unei averi de-aproape un miliard, se afla în situaţia unei cocoşate sărace, de obîrşie joasă. Ca şi fata bătrînă şi umilită, care n-avea nimic, era Nina avînd prea mult. Unde-şi va găsi echivalentul ? Cei mai mulţi boieri scăpătaseră, prin împărţirea moşiilor la ţărani. Alţii, cari aveau păduri sau terenuri petrolifere, voind să le exploateze singuri se lăcomiseră şi căzuseră pe mîna escrocilor. Erau plini de datorii, cu palatele ipotecate şi se încăpăţînau să ducă un trai fastuos, exterior, plin de privaţiuni în intimitate. Copii, crescuseră într-o atmosferă de lux mincinos și de sinceră meschinărie. Se resimțeau de-această viață dublă. Vorbeau prost românește, foarte tare, aveau nasuri de pasăre sau priviri buhăite, unii sfrijiți, alții turtiți, negricioși mai toți, parc-ar fi fost făcuți de țigănci, pretențioși, cu pielea bolnavă, mărturisind vestigii de paralizie generală ; fețele țuguiate, cu „chișiță“ groasă și ochii de înger ; mamele tuciurii și bondoace, tații înalți și rigizi sau dolofani ca un cîrciumar de țară, dar fără colorile sănătoase din obrazul acestuia, ci galbeni și mototoliți ca un hrisov.

În ce casă, din acestea, să-și caute Smaranda mirele visat ?

Madame Acajou îi înțelese tristețea. Nina vorbea de rudele și cunoștințele lor cu melancolie. Uneori izbucnea în rîs și făcea mare haz. Anișoara constată, cu satisfacție, că fata ei nu ținea cu orice chip să ia spiță domnească.

Superioritatea averei și frumuseței sale, o dezrobea de prejudecata aristocratică.

— Ție ți-ar trebui un bărbat voinic și priceput, care să-ți apere averea, s-o mărească...

— Așa m-am gîndit și eu, mamă...

— Domnișorii ăștia cari n-au cîștigat un ban în viața lor nu sînt buni de nimic. Frumoși nu sînt, deștepți nu sînt. Ăștia curat că vin de la bal mascat, cum spuneai tu adineauri...

— Nu-i așa, mamă, nu-i așa ?

— Ascultă, Ninetto...

— Mamă, te rog, nu-mi spune Ninetto...

— Bine, maică. Ascultă, fetițo, am eu o idee... Dacă te-ai mărita tu cu Costea ? !

— Care Costea ?

— Georgescu !

— Administratorul ?

— Da.

Nina își mușcă buza și se făcu roșie toată. Apoi o trecură lacrimile.

Anișoara nu se opri, văzînd contrarietatea fetei, ci urmă repede :

— E un băiat bine, manierat, crescut pe moșie... Știe toate. Dacă nu era el, n-aveați un ban azi. Tata îl iubește ca pe Dinu. (Tata era Iancu Dragomir.) Cred că și lui i-ar face plăcere...

Nina primea fiecare vorbă a mamei în frunte. O ciocănea dureros. Întîia oară, de-atîtea săptămîni, simți c-o doare piciorul imobilizat în stratul de ghips. Avea senzația curioasă că această propunere de căsătorie se adresează oaselor ei.

— Sper că n-ai vorbit de asta nici cu bunicul, nici cu...

Domnița disprețuia în clipa aceea, pînă și numele vechilului.

— Nu... A fost așa... o idee a mea...

— Să nu-ți mai vie ! porunci Nina, scurt.

Fosta domnișoară Bidiviu simți în colțul buzelor și-n vocea fetei ceva din asprimea orgolioasă a răposatului ei soț, cînd îi striga :

„Sortez, madame, sortez !“

Urmînd acestui ordin cvasipostum, Anișoara părăsi, după cîteva minute, destul de jenată, iatacul Ninei.

Jos o aștepta Costea, nerăbdător.

— I-ai vorbit ?

— Nu vrea s-audă.

De rîndul acesta, își mușcă buzele Georgescu.

Totuși, dacă se simțea răcorit, el se simțea și înviorat. Răsuflă adînc și surîse.

— Mi s-a luat o piatră de pe inimă !... Bine că s-a lămurit ! Să știm cum stăm !...

Anișoara nu înțelegea.

— Bine că i-ai spus. Începe lupta. Lasă, Anișoaro, că știu eu cum s-o fac să-mi bea apă din palmă !

Apoi, Costea se încruntă ca un haiduc. Anișoarei îi fu frică. Rămășițele unui instinct de cloșcă o făceau să se gîndească la apărarea puiului. Dar acest atavism tardiv nu ținu mult :

„Treaba lor !... De omorît, n-o s-o omoare !“

În aceeași zi, sosi de la București, boierul. Era galben barba îi crescuse, n-avea guler, cămașa îi era murdară.

Se strecură, pe înserate, în pavilionul lui Georgescu.

— E ? Ce mai ?... Hai ?

Voia să-ntrebe dacă mai era vro primejdie. Costea îl asigură că duşmanii îşi pierduseră urma de pe domeniile Dragomirnei. Îl rase, îl puse să facă baie, îl primeni, îi dădu să mănînce, şi-l culcă. Din o sută de mii de lei cît îi dăduse administratorul la plecare, bătrînul nu cheltuise nici două mii. Se hrănise numai cu fructe, smulse din mîna copiilor, cu un colţ de lipie furată unui oltean şi plătită o sută de lei. Dormise pe colţuri de bancă, la Şosea, într-o ceainărie pe Calea Văcăreşti, mai mult ziua, căci noaptea colinda Bucureştii, urmărit de fantome şi obsedat, cînd aţipea, de dansul pumnalelor.

Acuma, învelit bine, cu mîna în mîna credinciosului Costea, prinţul Dragomir adormea, somn bun, odihnitor, pînă către amiază. Iar la amiază, veni bunul băiat însuşi, cu argatul roşcat Culaie şi-i aduse ochiuri cu mămăliguţă, prepeliţe fripte, vin roş, pere pergamute.

Plin de voie bună, Iancu Dragomir se urcă în turn şi cele dintîi cuvinte fură osanale pentru Georgescu.

Nina, care petrecuse noaptea rău, fu contrariată auzind iar elogiile vechilului. Îi fusese dor de bunicul ei drag şi iată-l acum, în loc s-o întrebe de sănătate, în loc să-i vorbească de ce făcuse el la Bucureşti, o săptămînă întreagă, îi laudă pe Georgescu. Să fie un complot ?

— Bunicule, şi tu vrei să mă mărit cu administratorul ?

Iancu Dragomir pică din cer.

— Cine ţi-a spus ? sări el.

Izbucnirea lui vehementă însenină copila.

— A fost mama ieri la mine... mi-a spus că n-ar fi rău să mă mărit şi, fiindcă nu vedeam cu cine, mi-a oferit pe Georgescu.

— Sînt complect bulversat !... N-am vorbit niciodată... Nu m-am gîndit la asta niciodată... protestă bătrînul, umblînd de colo pînă colo, şi ciugulind cu violenţă dintr-un ciorchine de tămîioasă.

Sapristi ! *C'est un excellent garçon,* dar nici prin minte nu-mi trece ! Aseară îmi spăla picioarele şi-acuma să-i dau pe Nina de nevastă !... E vodevilesc, *parbleu !...*

De rîndul acesta, căuta ca să-l potolească.

— Dealtfel Georgescu e foarte cuviincios. Nu şi-a permis... el nu mi-a vorbit de asta... O idee a mamei... Ce ştia ea ?

— Ţi-am spus eu, *c'est un excellent garçon !...*

— Bunicule, ce mai e prin Bucureşti ?

— A-nceput toamna. E frumos toamna, la Bucureşti... S-au deschis teatrele, se-ntoarce lumea de la băi...

— Îţi spun drept, mie nu mi-a plăcut niciodată în Capitală... Dar acum, de cînd stau aşa cu lunile, mi s-a făcut dor !

— Las' că te faci bine şi mergem amîndoi... Stăm o lună-ntreagă şi dacă e vorba de măritat, găsim noi acolo un ginere vrednic de Nina mea !

Bătrînul spunea „Nina mea“ cu fruntea sus, cu mîndrie, cu adoraţiune, cu majestate. În aceste două cuvinte era tot trecutul, tot prezentul şi tot viitorul neamului Dragomir, din care nu mai rămăsese azi decît un moşneag puţintel şi-o falnică mlădiţă.

Jos, însă, Iancu Dragomir îşi pierdea suveranitatea, care-l mărea atîta în cula veche, de unde domina, cu ochi de vultur, Valea Prahovei şi strămoşeştile domenii : jos era stăpîn Costea... Sus era slava din vechime, domniţa printre icoane, visele de mărire ; jos erau argaţii, găinile, socotelile, „Arcaşii Zimbrului“ şi-n mijlocul lor, suveran necontestat, domnul Georgescu.

Domnul Georgescu era jos, pîndea pe boier, voia să se lămurească şi cu el, repede, cum le făcea pe toate.

Din privirea sticloasă a prinţului, vechilul înţelese că fusese vorba de el şi că sorţii nu-i erau favorabili.

Nu-şi pierdu cumpătul, dimpotrivă.

— Măria-ta, se repezi el, eu am să plec de-aci !

— Unde să pleci, Georgescule ? !

— În lume. Eu nu mai pot sta aici, dispreţuit... Eu nu sînt un argat de rînd, Eu sînt fiu de preot, sînt fiu al pămîntului. Noi ducem de sute de ani greul Dragomirnei, eu şi cu strămoşii mei. Ne-a venit şi nouă rîndul. Slavă Domnului, nu vă puteţi plînge de mine. Alţi boieri au scăpătat. Eu am scăpat averea, am mărit-o. Acum mă duc cu Dumnezeu, la casa mea, vreau să mai muncesc și pentru mine.

— Ce tot îndrugi tu, Georgescule, băiatule ?

— Mă duc în lume, să-mi caut o nevastă, să-mi fac și eu o gospodărie, că n-am să stau viața toată slugă la boier !

— Da' nu ești slugă, Costeo băiatule, ești prietenul meu, ești fiul meu, sapristi !

— Domnița Smaranda nu spune tot așa !... Pentru dumneaei eu sînt vechilul... argatul peste argați, omul de dîrvală. Acuma s-au schimbat vremurile, măria-ta !... Eu sînt absolvent al Școalei de agronomie, am fost la Paris, am relații în lumea cea mai bună, nu pot să fiu umilit în felul acesta.

— *Mon ami,* sînt bulversat, nu-înțeleg nimic din ce-mi spui !... bîigui prințul, care, intimidat de avalanșa omului său de încredere, începuse să dea înapoi, în propria sa conștiință.

— Principesa Dragomir, din inițiativă personală, avînd grija domniței, grija averei, mi-a propus mîna domnișoarei Nina. Eu m-am gîndit mult... I-am atras atenția asupra deosebirei de rang... am discutat și-am ajuns, în sfîrșit, la aceeași concluzie. Ieri, principesa a vorbit de acest lucru domniței, care nici n-a vrut s-audă. Înțelegeți, măria-ta, că în aceste condiții, eu nu mai pot rămîne un minut la conac. Sînt într-o situație falsă... Am fost vîrît fără voia mea și-acuma plătesc oalele sparte. Eu ca servitor, nu mai pot rămîne aici. Binevoiți s-alegeți : ori îmi dați pe domnișoara Nina de nevastă, or mă duc cu Dumnezeu ! Scurt — și categoric.

Moșneagul era la o răspîntie. Niciodată n-avusese de rezolvat o problemă atît de grea. Trebuia s-aleagă între două lucruri fundamentale.

Plecarea lui Georgescu însemna propria sa pieire. Atît așteptau neînduplecații „Arcași ai Zimbrului", ca să-l răpună. Costea era singurul său sprijin. Numai el știa să conjure primejdia. Simțea în aer, pe vrăjmaș, ghicea cursa, o înlătura. Să-l lase să plece ? În ruptul capului. Pe de altă parte, îi era peste putință să consimtă la această căsătorie. Destul suferise aflînd alegerea lui Dinu, acum douăzeci și trei de ani. Un băiat mai merge să ia fată de jos, căci numele, el îl poartă. Dar să-și dea fala neamului, domnița din os domnesc, unui fecior de țăran — fie acesta popă — ferit-a Sfîntul. Ș-apoi chiar dacă ar vrea el, s-ar împotrivi Nina. Îi cunoștea, doar, mîndria, o auzise adineauri, o crescuse el însuși în măreția trecutului și în nevoia de strălucire nouă a zilelor de mîine. Și, în vreme ce bătrînul se frămînta între aceste două întrebări, Costea simțea urcînd în el puterile biruitoare ale pămîntului, își ridica fruntea, își scutura umerii, și surîdea frămîntînd din nări :

„Las' că te fac eu să-mi bei apă din palmă, puică de lupoaică... puiculiță !"

CAPITOLUL XI

Vestea bună se naște repede, fîlfîie-n văzduh, rîndunelele se fac precupețe și-o cresc, o-mprăștie, o tînguiesc în lumea largă.

Rîndunelele lui septembrie, pe stîlpi de telegraf și-n unde sonore, printre vibrațiunile stîrnite de clopotele de la Westminter și lamentele ultimului hoge din Istambul, duseră la București și-n conacele munților gîndul de la Dragomirna : Nina trebuie măritată. Nina vrea să se mărite. Vor s-o mărite pe Nina. O domniță de neam și-o avere bătrînă caută un stăpîn. Să vie stăpînul !

Și iată, pe Valea Prahovei, pețitorii. Dar nu ca-n vechime, pe față, românește. Rude regăsite, prieteni de-ai răposatului Dinu Dragomir, vecini de moșie, iată-i, unul cîte unul, subt pretexte felurite, tulburînd crepuscule, culesuri de vii, pregătiri de iarnă, în rugina frunzelor, în lăcomia hambarelor, în pocnetul unanim al ghindelor plouate-n codri.

Unii îndrăzneau să urce pînă la Smaranda, care, confiscată în iatacul ei din turn, îi primea cu voie bună, dornică de chipuri omenești și de vești din freamătul lumii. Întemnițarea ei stăruia ciudat, deși n-o mai durea nimic, deși toată făptura îi spunea că e vindecată de mult, că nici urmă n-a mai rămas din scrînteala osului.

Toamna înainta și iată, nici măcar nu-i scoseseră piciorul din teacă, necum s-o lase în zburdălnicia zărilor.

Și totuși, doctorul cel mare, încă de-acum șase săptămîni, o liberase din cătușele de ghips, îi spusese să îndoaie genunchii, să umble.

Îi mulțumiră, cu plată îmbelșugată, marelui chirurg ; dar ciudat, au venit alții, mai tineri ; au clătinat capul cu nedumerire și-au poftit-o iar în pat pe biata Nina, care se lăsă poruncii lor, măcar că-i venea să s-arunce pe fereastră, de-atîta plină tinerețe și dor de-a hoinări pe pămînturile dragi. Nina trebuia ținută sus, în puterea lui și Costea își plătea bine oamenii, fie dînșii doctori cu renume. Grija lui de-a-și vedea stăpîna complect vindecată, „ca să nu facă vreo nebunie“, impresionă pe tinerii chirurgi. Însuși boierul Iancu Dragomir — repetînd sugestiile administratorului său — îi rugase să poruncească o cît mai îndelungată odihnă copilei : lăsată-n voia ei, Nina s-ar fi azvîrlit pe cal, ar fi bătut coclaurile cu frenezie, riscînd cine știe ce accident care i-ar fi zdruncinat de veci, scheletul.

Nici baba Stanca nu putea urca și coborî, fără să fie cercetată de un om adus de Costea, un mahomedan din Chiciova : Ali, cu fesu-i alb, retezat, și cu muțenia-i de om ce nu știe românește, reprezenta, la paroxism, devotamentul, fidelitatea și intransigența albaneză.

Ali nu trebuia să lase pe nimeni în turn și, mai ales, să vegheze ca nu cumva domnița să iasă de-acolo. Toate acestea, spuse numai cu jumătăți de vorbă, în treacăt, dar poruncitor, fără putința unei crîcniri.

Nina era prizoniera lui Costea. Lăzi cu cărți și un aparat perfecționat, de radio, trebuiau să înlocuiască, pentru dînsa, pămîntul. Îi rămîneau stelele și văzduhul plin de toate cîntecele continentelor. Citind tomuri peste tomuri, frunzărind reviste, Nina aflase influența astrelor asupra undelor, liniștea fecundă a planetelor și amestecul neprielnic al soarelui în transmisiunea sunetelor. Dar stelele sînt favorabile. Stelele noastre, cele de demult cercetate. Căci acuma, dincolo de infinitul cunoscut, se deschid alte infinituri, nebănuite, cu mari constelații virgine ochilor și telescopului de pînă ieri... Iată Calea Laptelui. Pulberea aceasta, cu fiecare steluță mai mare decît steaua polară, e minunea timpurilor și-a spațiilor. E un conglomerat pentru care nu există cuvînt să-i evoce mărimea și, mai ales, conștiința.

Sînt milioane de făpturi cari întocmesc o făptură conștientă și-n jurul căreia, fără îndoială, gravitează Cosmosul. Acesta e Dumnezeu.

Nina, în singurătatea nopților limpezi și reci ale lui noiembrie, ajunse la religia Dumnezeului-balaur. Calea Laptelui — divinitate supremă, dragonul fluid, al cărui solzi de-argint albastru sînt tot atîtea lumi cu incendii perpetue și cu sateliții ce trăiesc din depărtata palpitare de foc și beznă, a căminului central, iată vechiul Dumnezeu, al tutulor religiilor.

Singurătatea Ninei o făceau să sporească pînă și granițile infinitului ; neputința ei fizică dădea aripi imaginației și-o trimiteau dincolo de astre. Atîta izolare o făcea inima universului. Trăia altitudini de luceafăr. Se consuma ca un început de lume. Haosul stelar, fluviul de sunete și fantoma transpămînteană a bunicului ei, cu repertoriul de amintiri și cu maniile lui sacre, îi populau sufletul tînăr, transformînd iatacul din culă într-un cuib de pasăre albastră aninat peste mugetul vacilor, gîlgîitul Prahovei și turpitudinea administratorului.

O armată întreagă de spioni supravegheau pe cei ce urcau și coborau din turn ; baba Stanca, presimțind ceva necurat nu mai vorbea nici măcar cu jumătățile de înțelesuri ale șireteniei țărănești. Pas de-i scoate buche din gura știrbă, Georgescule !

Trebuiau găsite alte iscoade.

O fetișcană din Ulmenii-de-Sus, venită vara toată cu fragi de munte, iar toamna aducînd corniță și ciuperci cu inima trandafirie, se luase bine pe lîngă domnița și cum era frumușică, vioaie și proaspătă, i se lipise de suflet. Îi ziceau Fima.

Fima se învîrtea prin iatac, or' sta cuminte la un colț, or' cosea în dosul ușii, dar trăgea mereu cu urechea. Seara, domnul Georgescu știa ce se vorbise, ce se gîndise, ce se pusese la cale, sus.

Venise vorba și de-o logodnă. Ba de mai mulți logodnici.

Nevăstuica de Anișoara, neastîmpărată, ca să se afle în treabă, aruncase și dînsa numele unor candidați. Aceștia nu întîrziară să-și semnaleze prezența. Unii își trimiseră surorile, mătușile, alții poftiră chiar domniile lor. Erau primiți bine. Se entuizasmau de interiorul românesc, unde ajungeai pe trepte roase, ca-n povești. Nina era și dînsa o domniță de basm, cu chipul neatins de suflarea vîntului și de arșiță, cu mîinile albe, ca floarea de cireș, închisă acolo de un zmeu, așteptînd pe Făt-Frumos s-o dezrobească. (Zmeul era un doctor, Făt-Frumos trebuia să fie alt doctor.) Nina asculta, surîzînd, cu ochii departe.

Avea într-adevăr, ceva de legendă, în toată făptura ei, căci vorbea altfel decît ceilalți oameni ; gîndurile ei erau mai înalte, preocupările aeriane, desprinzîndu-se toate, dintr-o ființă neasămănat de frumoasă, nespus de bogată și-a cărei vecinătate cu stelele îi furase pămîntul de subt picioare. Toate vizitele acestea îi făceau plăcere, căci grăbeau mersul orelor. Dar cu cît erau mai bine primiți de dînsa oaspeții, cu atît, la reîntoarcere, se pomeneau mai prost primiți de argați. Poarta castelului li se trîntea în nas. Erau opriți să intre, se întorceau din drum. Nu înțelegeau de ce. Protestau, cereau explicații, dar slugile dădeau din umeri.

— Așa e porunca !

Telefon în culă nu era, iar cu amfitrioana, la radio, nu se putea, încă, vorbi. Scrisorile lor, confiscate de Costea, așteptară în zadar răspunsul Ninei.

Atribuiră această purtare ciudățeniei proverbiale a familiei Dragomir. Și toată lumea regreta că nu poate vorbi cu singurul om normal din casă, administratorul Georgescu, atît de amabil, care le făcea toate înlesnirile, îi ruga să vină cît mai des la conac, să înveselească singurătatea domniței.

Dar, cu toate insistențele excelentului Georgescu, nu puteau birui încăpățînarea boierilor și-a medicilor.

Din ce în ce, mai puțină lume urca în cuibul prințesei din povești.

Numai familia Adelstein, care venea de trei-patru ori pe lună, de la București, era primită bine, fiindcă nu amenința cu vreo cerere-n căsătorie.

Oameni de treabă, atașați de Nina, din zilele grele cînd o adăpostiseră la Predeal, după accident, bancherul, soția sa, băiețelul lor Ficu și domnișoara — de aceeași vîrstă cu tînăra principesă — nu lăsau să treacă zece zile, fără să sosească la Dragomirna, cu automobilul, aducînd vești din Capitală, ultimele reviste și cărți apărute la Paris, precum și primele maroane glasate, în aburii lor de sirop, în cutiile cu marchize roze pe capacul siniliu, fabricate peste drum de Palatul Regal.

Într-o zi, domnișoara Adelstein, găsi că domnița întîrziază prea mult în sihăstria turnului, că era imposibil ca fractura să dureze atît, că maestrul îi asigurase de acum două luni de totala vindecare a piciorului.

Soția bancherului propuse un nou consult. Se va ști dacă e ceva grav, și-atunci bolnava trebuia însoțită la un sanatoriu din străinătate, sau, ceea ce era mai firesc, copila își va lepăda bandajele de lemn și gips, ca să se plimbe întîi, pe baston, apoi s-alerge cît îi va pofti inima, de-a lungul și de-a latul moșiei. Nina, trezită ca dintr-un vis, găsi propunerea minunată. Domnul Adelstein și domnișoara urmau să revină în trei zile, aducînd pe maestru, însoțit de alți doi profesori.

Peste trei zile, botul mașinei din București întîlni porți de stejar, de-a curmezișul drumului care continua sub nucii seculari ai Dragomirnei.

Domnul Adelstein trase mînerul unui lanț, al cărui capăt începu să sune a pustiu, un clopot, departe, dincolo de bolțile desfrunzite. Odată cu acest clopot, se puseră în mișcare și fălcile unui cîine ciobănesc, care lătra cu furie subt el. Într-un tîrziu, iată un om.

— Ia deschide, flăcăule !

— Nu se poate !

— Da' de ce ?

— Domnița a spus așa că o lună de zile nu primește pe nimeni !

— Da, dar pe noi ne așteaptă !

— Nu știm ! răspunse Culaie, argatul roșcat, care venise la strigătul clopotului, amestecat cu lătratul puternic al lui Leu.

— Poftește pe domnul administrator !

— E pe moșie ! rînji, dintr-un dinte încălecat pe ceilalți, Culaie.

— Du cartea asta de vizită prințului.

— E la București !

— Deschide, omule, să mergem la domnișoara... cu domnii doctori... Hai, dă-ne drumul !

— Să nu intrați, că vă mănîncă Leu !

— Am venit cu domnul doctor... ne așteaptă, ei drăcia dracului !... se supără domnul Adelstein, zguduind fierul umed al clanței.

— A spus așa că o lună de zile nu primește pe nimeni.

— Cine a spus, omule ?

— Cine a spus, a spus ! se obrăznici Culaie, care nu se temea pe lumea asta decît de domnul administrator, iar domnul administrator îi poruncise să se poarte cum se purta.

Dialogul Adelstein—Culaie și mormăitul savanților din interiorul „Buickului", era punctat enervant de urletele și săriturile animalului zis Leu, în ajutorul căruia sosiră doi cîini-lupi aproape sălbateci, gălăgioși ca el.

Domnul Adelstein, domnișoara, ilustrul chirurg și colegii săi, dădură din umeri, contrariați, nedumeriți, cam înfricoșați în acel crepuscul de noiembrie amenințător. Fusese înțeles să petreacă noaptea la Dragomirna și-acum iată-i fără adăpost, în hăul și pustietatea munților, subt un cer de exil.

Bancherul se scuza patetic, ca și cum el ar fi fost pricina acestei neplăcute întîmplări. Propuse medicilor să-și continue drumul pînă la Predeal, unde Vila „Adelstein", complet echipată și pentru ospățul iernii, îi putea găzdui în maximum o oră.

Cei trei medici n-aveau încotro. Primiră invitația. Mașina se depărtă, sub primele stele, răspunzînd cu eșapamente disprețuitoare urărilor de călătorie sprîncenată, ale lui Leu și-ale camarazilor săi corciți.

Costea n-avea inimă de cîine, ca să-l trimeată pe boier la București, în ajun de iarnă. De-aceea, nu mai fu vorbă de nici un „Arcaș al Zimbrului", vreme de cîteva luni.

Iancu Dragomir își trecea zilele în bibliotecă, printre portretele strămoșești, mînca sus, cu Nina, care-i vorbea [despre] muzică și astronomie. Cînd veneau musafiri, se ascundea, lăsîndu-și nepoata singură cu ei. Deși ar fi vrut s-o vadă măritată, avea o ostilitate surdă împotriva oricărui pretendent.

Păstra, din convorbirea cu Costea, din amenințarea tăinuită a acestuia, o amintire de cenușă, ceva coclit, pe cerul gurii. Administratorul nu-i mai vorbise nici de nuntă, nici de plecare. Dar Costea nu era om să renunțe ușor la un plan : de-aceea, boierul simțea o vagă neliniște la apropierea intendentului său, o teamă nelămurită pentru el, pentru Nina.

Voința îi slăbise. Își dădea seama că e ceva suspect în secvestrarea copilei, dar în loc să protesteze, se pomenea că lua el însuși măsuri ca domnița să mai stea „o vreme" în turn. Primea indicațiile lui Costea, le executa și, cu toate acestea, vedea că administratorul protestează împotriva propriilor sale dispoziții. Odată, în iatacul din turn Costea îi spusese în prezența Ninei :

— Să vedeți măria-ta... și doctorii ăștia... prea se tem... Doctorul cel mare, slavă Domnului știe ce spune... De cîteva luni s-a făcut bine domnița... Ar fi vreme să coboare...

— *C'est ça... mon ami, c'est ça !...* aproba prințul Dragomir, dar nu știu cum se făcea, că forțe oculte, în ultimă instanță, impuneau consemnul unei noi detențiuni.

Anișoara venea rar la Dragomirna, în lunile de iarnă. Chiar dacă i-ar fi trecut prin cap să se abată p-acolo în acest sfîrșit de noiembrie, ar fi știut el, domnul Georgescu, s-o expedieze la București sau chiar la Paris, să mănînce stridii, să facă revelionul la „Ritz“, să vadă ce hotel s-a mai deschis pe Coasta-de-Azur.

Costea urmărea completa izolare a Ninei ; sconta pe plictiseala ei și se vedea singura distrație, contactul zilnic, obsesia, mîntuitorul.

Se va face cît mai plăcut : vesel, optimist, cu vești proaspete, cu treburi de-ale domeniului, cu snoave din sat, cu cancanuri din București, cu cocoși sălbatici împușcați de el și revărsați la picioarele domniței, cu teorii politice și ample expuneri pentru salvarea financiară a țării. Nina asculta toate acestea cu mare atenție și aștepta urcările lui Costea cu interes sporit cotidian.

Iar Fima, de colo, la plecarea vechilului :

— Ce om, mărita-ta și domnul Georgescu ! Ar trebui să se facă prim-ministru !

Sau :

— Mare noroc ați avut de domnul Georgescu! Așa boier mai rar... Mai rar așa slugă !

Sau :

— Ferice de cine i-o fi nevastă, măria-ta !...

Nina, cu gîndul aiurea, n-auzi insinuarea țărăncuței. Altminteri, n-ar mai fi tolerat-o-n preajma ei, bănuindu-i complicități impure.

Dealtfel, și domnul Georgescu s-ar fi supărat foc, aflînd această inoportună intervenție : asemenea diplomatului francez, el recomanda oamenilor săi cît mai puțin exces de zel.

Una peste alta, însă, era mulțumit de mersul lucrurilor. Cei doi medici, bine plătiți, se lăsară convinși, cu distincție, ca, măcar pînă-n primăvară, să prescrie tinerei bolnave odihnă completă. Costea insinuă, în mod cît se poate de respectuos, că domnișoara e cam țicnită, că umblă nebunește cu mașina, calcă găini, bate țărani și face acrobații pe cal, riscînd să-și frîngă gîtul la fiecare iureș.

— Prințul nu e-n toate mințile, bineînțeles — sublinia bravul intendent — dar are dreptate cînd susține că ultimul vlăstar al familiei trebuie păzit ca ochii din cap, măcar pînă la măritiș !

Pe de altă parte, Nina, deprinsă încet-încet cu viața de interior, cu trupul cucerit de trîndăvia pe care-o impunea un spirit activ, n-avea de ce să mai rîvnească pribegii nebune-n toiul firii, căci paragina lui noiembrie copleșise munți și codri, ploaia și vîntul zădărniceau peisagii, stăvileau avînturi, copleșeau dorurile toate.

Așa a trecut iarna toată, cu obișnuitul cortegiu de ninsori, împletite, anul acesta, cu efluvii sonore, de radio, înlocuind înfricoșatele povești la gura sobei.

Principesa Ana Dragomir, născută Bidiviu, sosi pe la sfîrșitul lui februarie din Franța ; era mai slabă, mai tînără.

— Vai, cum te-ai îngrășat, Ninico ! fu primul ei cuvînt, în culă.

Ochii grei ai Smarandei lunecau pe făptura puțintică dar puternică a mamei ei, pe tinerețea aceasta falșificată, pe acest neastîmpărat dor de viață, pe care-l moștenise și dînsa și care amorțea, din ce în ce, în tinerețea ei adevărată, copleșită, în ultimile luni, de rotunjimi inutile.

Nina vorbea rar, avea mișcări leneșe, de harem.

Cu amintirea proaspătă a trepidațiunei occidentale, Anișoara încerca, în fața acestui peisaj oriental, o nedumerire vecină cu rîsul. Nu-și recunoștea copila, se întreba cum mai tolerează civilizația modernă o culă veche, cocoțînd o fată complect sănătoasă, dar care-și ținea piciorul în bandaje, consuma prostește, farmacii întregi, mirosind dulceag printre aburii de gutui și mere coapte.

Și, pe deasupra, mai era acolo și-un aparat de radio, între două portrete de strămoși cu comanace !... În castel, un moșneag scrîntit la cap, îmbrăcat ca acum șaizeci de ani, o molie venerabilă, inofensivă : al ei era pămîntul, copleșit de-atîta sminteală !

Prin convingerea milenară a predecesorilor, că sînt obligați să-și îngroape urmașii, Anișoara își vedea fata scoasă din viață și se vedea, pe ea însăși, întinerind și tronînd peste Dragomirna ca nevastă a lui Costea — sau, la urma-urmei, a altuia. Căci, murind bătrînul, apoi

Nina, averile i se cuveneau ei, după toate legile. Iată ce trecea prin capul puțin al principesei Dragomir, revăzîndu-și copila, după atîtea luni. Acestui plan comod și lingușitor, îi urmară altele, tot atît de favorabile. Nina, culcată în cearceafuri albe, îi evoca maternități viitoare. Dar lăhuza era ea însăși, Anișoara. Măritată de curînd, își lua viața de la capăt și năștea, cocon domnesc năștea ; peste douăzeci de ani va călări cu el, vînînd, va încasa veniturile moșiilor și va duce flori pe lespedea lui Iancu, Dinu și Nina Dragomir.

— La ce te gîndești, mamă ? surîse Nina, într-o fîlfîire de soare nou, vestitor de primăvară.

Anișoara se trezi din vis și surprinse ce dinți albi, strălucitori, ce gingii roze avea copila. Ale ei erau veștede, iar dinții îi îngălbeneau printre fire de aur și coroane de platină.

— Mă gîndeam... c-ar fi vremea să te mai dai și tu jos din pat, maică...

Și, la acest ultim cuvînt, ochii i se umeziră... Nina, surprinsă, mișcată, se ridică în capul oaselor, îi întinse brațele, o strînse la piept și sărută, pe pleoapele înduioșate, mormîntul monstruoaselor imagini...

Ce-i adusese iarna aceasta lui Costea, n-ar fi putut el însuși răspunde.

Că toate voințele i se suprapuneau, că domnița era prizoniera lui, nu mai încăpea îndoială. În fiecare zi urca la dînsa, ba uneori de două și trei ori. Stau ceasuri întregi în iatac — rămîneau singuri — dar, odată veștile isprăvite, o tăcere de vîrf de munte sporea între el și stăpînă. O tăcere a sufletelor, căci vorbele roteau mereu, ca niște lilieci năuciți în azur.

Nina era atît de străină, atît de depărtată, încît nu mai păstra o privire, un gînd, vătafului ei, îndată ce acesta pleca or' tăcea. Un canar zburat din palmă, o mîță printre ghemuri, un cățel certat, dacă s-a dus, îți lasă-n inimă, un fir de dor. Costea — nimic. Sute de ani de stăpînire, de dispreț pentru cel ce te slujește și care e mai puțin decît o ființă dobitocească, făceau din stăpîna

Dragomirnei veșnica stăpînă și din domnul Georgescu argatul etern, oricîtă carte învățase domnia-sa la Paris și oricît vorbea de cocteil și de bridge, noțiuni moderne, aristocratice, de proveniență anglo-saxonă, menite să înnobileze pe cel ce le practică.

Nici un pas înainte.

Martie se vestea cu nori alburii dimineața, ca un cîrd de rațe în zenit și cu tauri negri, tiviți de aurul încins al amurgului, pe brînci, la orizont, după zile înfierbîntate. Mirosea, de pretutindeni, a pîine caldă, a țărînă proaspăt răscolită, și a viorele.

Această primăvară nouă împurpură obrajii Ninei și-i aprindea în ochi licăriri și doruri. Sîngele lui Costea fierbea, de-asemeni.

„Ce mai aștepți, Georgescule ?“ se întreba el, văzînd cum lunile trec, fără ca să mijească măcar zorile unui consimțămînt, necum ale multvisatei logodne.

„Ce să mai fac ? își răspundea tot el.

Am făcut tot ! Anișoara vrea, bătrînul e-n puterea mea, pe Nina nu poate s-o mai vadă nimeni, dar s-o ceară de nevastă... Am s-o țiu sus pînă s-o prosti, pînă m-o ruga ea, altceva n-am ce să-i fac, om sînt și eu, ce dracu, nu sînt dracu !“

Și iarăși își răspundea Costea, singur :

„Poți s-aștepți mult și bine, băiatule, că de prostit, n-ai s-o prostești !

Nu vezi cum se uită la tine ? Parcă nici n-ai fi ! Ai simțit ceva în mîna ei, cînd îți dă mîna ? Și-a întîrziat privirile pe tine, vreodată ? Poți s-aștepți mult și bine, că numai de tine nu-i arde, flăcăule !...“

Așa se gîndea și-și vorbea administratorul, în vreme ce Smarandei Dragomir sclavia începea să-i devină insuportabilă.

I se părea ceva foarte ciudat că e nevoită să stea în turn, ca o bolnavă, cînd se simțea atît de sănătoasă și cînd vechiul demon al activității se trezea într-însa și-o cutreiera.

Firește, nici prin gînd nu i-ar fi trecut că e prada unei urzeli. Necunoscînd planurile lui Costea, nu putea bănui că el era autorul acestei confiscări.

Cel dintîi zbor de rîndunele îi ciripi un concert de libertate. Avînturi largi îi întraripau sufletul. Trimise pe Fima să-l cheme pe boier. Conu Iancu veni repede, îngrijorat, fiindcă niciodată nu era poftit în culă. Nina se scuză că-l deranjează. El îi răspunse că nu-i putea face bucurie mai mare.

— Ascultă, bunicule, eu aș vrea să mă scol de-aici, să ies...

— Să te scoli, fetița mea, să te dai jos... Atîta, numai, că nu se poate...

— Și de ce nu se poate ?

— Ești bolnavă.

— Nu sînt bolnavă !

— Piciorul.

— Nu mă mai doare.

— Doctorii au spus că nu s-a făcut bine.

— Știu eu mai bine decît doctorii.

— Să vedem ce zice și Georgescu.

— Da' ce-i pasă lui Georgescu ?

— El vorbește cu doctorii !

— Să vie Georgescu !

Fima alergă să-l caute pe intendent. Îl găsi de vorbă cu șoferul elvețian adus de Nina. Acesta se făcuse bine de mult, reparase automobilul stricat în accidentul de pe Valea Timișului și nu înțelegea de ce mai este ținut în serviciu de atîtea luni, cînd nu-l mai folosea nimeni. Se îngrășase mult, se plictisea, dar nu-i venea să plece, fiindcă era plătit bine și trăia ca un rentier, pe lîngă Georgescu. Administratorul se purta bine cu el, neavînd nici un interes să-l contrarieze, ba dimpotrivă : ascultîndu-i observațiile, amintirile și învățăturile din gospodăria svițerană a copilăriei, Georgescu trăgea foloase reale pentru păstoritul și grădinăritul Dragomirnei. Pe șofer îl mai aprecia și pentru faptul că vorbeau franțuzește amîndoi, ceea ce, pentru un om în permanentă grijă de a se instrui și civiliza, în pregătirea cucerirei supreme, nu era de lepădat.

— Vă poftește domnița sus ! grăi Fima.

Costea tresări. Ceva neobișnuit era să se întîmple.

— E singură ?

— Nu, e și măria-sa.

Învățată să spioneze și să raporteze prompt, țărăncuța reproduse convorbirea dintre cei doi boieri, privitoare la sfîrșitul exilului în turlă.

Costea înțelese. Ceasul acesta de lămuriri trebuia să vină odată, venise acum. Era să i se ceară explicația, poate socoteală. Dar nu-l vor găsi fără răspuns. El totdeauna fusese de părere că doctorii cei tineri nu știu nimic, că domnița e vindecată de mult, că domnul profesor Negulescu avea dreptate, hotărînd că Nina se poate scula.

Iată-l sus, pregătit să înfrunte lupta.

— Georgescule, — o luă repede înainte prințul Dragomir, — ce e cu fata asta, omule, ce facem cu ea ?

— Ce să facem, măria-ta, dacă nu m-ascultați pe mine !

— Ia spune, tu ce zici ?

— Eu zic că prea a stat mult aici. A venit vremea să se coboare.

Eu singur nu mai pot să dovedesc trebile moșiei. Toată lumea întreabă la București că ce fel de rană e asta, care nu se mai închide ! Au dreptate... Os tînăr se lecuiește repede.

— Bravo, băiatule, așa da, așa ! Se bucură bătrînul, văzînd că toți trei erau de acord.

Ce-ai vorbit ultima oară cu doctorii ?

— Niște băiețoi cari nu știu nimic ! O țin morțiș că trebuie să mai stăm o vreme liniștiți... De unde or fi știind ei asta Dumnezeu știe !

Nina interveni :

— Era vorba să se facă un consult cu alții...

— Așa era vorba. N-am rugat noi și pe domnul Adelstein ? Nici n-a mai dat pe-aici. Poftiți vedeți copia scrisorii ce i-am trimis-o în noiembrie trecut. Credeți că mi-a răspuns ? Nici măcar domnișoara n-a mai dat semne de viață !...

Georgescu luă de pe masă un registru de corespondență și citi conceptul dactilografiat al unei scrisori care, bineînțeles, nu plecase niciodată de la Dragomirna :

„Stimate Domnule Adelstein,

Am onoare să vă aduc aminte că ați promis măriei-sale să poftiți pe la noi cît de curînd, împreună cu domnii profesori, spre a hotărî dacă măria-sa trebuie neapărat să mai stea o iarnă întreagă cu bandaj. Vă rog să binevoiți a veni sau a ne răspunde de urgență, căci actuala situație nu mai poate dura.

Al. dv. cu toată stima
Constantin Georgescu
Administrator general

— Bravo, *mon ami,* bravo ! îl felicita boierul. Nina își arătă uimirea că oamenii atît de prietenoși cari o culeseseră din drum, leșinată, veniseră de atîtea ori, îi arătaseră afecție, nu se mai interesau de sănătatea ei.

— Eu cred, măria-ta, c-ar trebui să mă duc singur în București, s-aduc consultul de doctori. N-am încredere în nimeni !

Poate că Georgescu se grăbise, afirmînd că n-are încredere în alții. În definitiv, nu complota nimeni împotriva libertății stăpînei sale. Cuvintele-i răsunau fals, oricît le-ar fi aprobat conu Iancu.

Fără motiv, dintr-o dată, printr-o străfulgerare, Nina avu impresia că administratorul minte. Era ceva prefăcut în protestările lui, în graba cu care se oferea s-o elibereze și în suspiciunea pe care o arunca altora.

— Am să scriu eu singură maestrului !

Nina ticlui cîteva rînduri pentru doctorul Stoica Negulescu, chirurgul ilustru care o operase, rugîndu-l să vie cu administratorul ei, de urgență, la Dragomirna.

— Îl inviți, personal, Georgescule, îi dai și scrisoarea asta !

Porunca stăpînei era tăioasă. Intendentul n-avea încotro. Solia trebuia îndeplinită. Se înclină cu supunere. Pînă la București, știa el cum s-o întoarcă. Să dea numai ochii cu vulpoiul cel bătrîn, îl va face și pe dînsul să-i bea apă din palmă !

— Eu nu mă amestec în lucruri cari nu mă privesc, domnule profesor și nici judecătorul stăpînilor mei nu mă fac. În chirurgie, iar așa, nu mă pricep. Dar a venit primăvara și nu mai pot dovedi trebile moșiei. Ar trebui ca domnișoara Nina să se mai ocupe de gospodăria averei. Dar măria-sa nu se mai dă jos din turn. Pare că tot nu i s-a lipit osul piciorului. Eu știu că d-voastră ați spus că s-a făcut bine. Pe urmă au venit alți domni medici — nu știu, zău, de ce i-or mai fi adus — cari i-au prescris cîteva luni de odihnă complectă. Vă rog foarte mult să mai poftiți o dată, fie singur, fie în consult, ca să n-avem numai noi răspunderea unei greșeli...

Oamenii cari mint, cari se prefac, au ceva dulceag, mieros, insinuant, trădînd ipocrizia. Dacă un moment, Ninei îi trecuse prin cap că administratorul joacă o comedie, ceilalți ar fi pus mîna în foc pentru sinceritatea lui.

Costea era din categoria mincinoșilor bravi : el vorbea atît de convins, atît de dezinteresat, încît cucerea prin francheța robustă a țăranului, rupt din topor, pentru care atitudini îndoielnice, rafinate, nu există, deoarece contactul cu natura-mamă, cu elementele primitive, nu i-a dat răgazul să-și conrupă caracterul.

Odată ilustrul chirurg cîștigat în felul acesta, nu era mare lucru ca, ajunși la Dragomirna, Costea să-i strecoare în ultimul moment :

— Acum, Dumnezeu să mă ierte, poate au și ceilalți dreptate...

— Adică ? se interesa maestrul.

— Să vedeți, domnule profesor, eu, cum v-am spus și la București, judecătorul stăpînilor mei nu mă fac. Dar poate să aibă dreptate și prințul.

— Da prințul ce zice ?

— Lui i-a intrat în cap că dacă i-om da drumul din turn, domnișoara o să-și rupă gîtul.

— Adică ?

— Păi, să vedeți, dînsa e cam nebunatică... N-are nici o măsură... Aleargă pe cal ca o nălucă... Mașina o mînă cu viteză extraordinară... Numai eu știu cîte accidente a avut și nu le-am mai spus bătrînului... Prințului i-a intrat în cap că o să-și îngroape și nepoata, cum și-a îngropat și băiatul, pe boierul Dinu. Se cutremură la gîndul că o să-și vadă neamul sfîrșit. Vrea s-o mai păzim, așa, măcar pînă i-om găsi un ginere, care s-o țină de scurt... Cu nunta, cu dragostea, cu copilul, poate s-o mai astîmpăra. Eu cred că și domnii doctori ceilalți au văzut că s-a făcut bine, dar îi țin piciorul în ghips ca să fie pe plac boierului... Dealtfel, domnișoara Nina o duce bine acolo sus : are radio, citește foarte mult, lucrează.. Pe deoparte, mă gîndesc că poate e mai bine-așa. Eu, de amestecat nu mă amestec. Cum veți hotărî d-voastră, așa va fi !...

Această imaginară conversație cu profesorul Negulescu, administratorul nici n-avu nevoie s-o gîndească ; o simți, dintr-o dată, întreagă, proiectîndu-se pe registrul deschis. Boierul, domnița nu-i surprinseră măcar umbra unei meditațiuni, deci a unei absentări de-o clipă.

Costea luă, cu simplicitate, condica de scrisori dactilografiate, întrebînd :

— Să plec numaidecît ?

— Firește ! îi răspunse Nina.

— Tot mai aveam ceva treabă la București ! se bucură el.

Apoi roși dintr-o dată, căci, depunînd catastiful pe masa de lîngă fereastră, zări piciorușul gol al domniței, ieșit, de subt cearceaf, descoperit pînă la glesne : piciorușul alb, grăsuț, cu pielea ca trandafirul și cu unghiile roze. Inima lui Costea își accelera bătăile, iar bărbia îi tremură puțin. Instinctiv, fără să fi observat că a fost descoperită, Nina își trase genunchiul și mica feerie a vechilului se stinse.

El coborî din turn, sărind cîte două trepte, cuprins de-un entuziasm puternic, în care intrau elemente disparate. Cel dintîi era convingerea că în curînd toată acea făptură de floare va fi a lui, întreagă, și că o va vedea într-o zi alături de el, în brațele lui, așa cum o surprinsese în undele Prahovei și așa cum îi oferise, adineauri, un moment din frumusețea ei goală. Apoi îl entuziasma gîndul de-a ști că stăpîna lui va fi liberă, că va călări împreună cu el, se va scălda în vale, va porunci, va rîde-n soarele dimineței. Îl mai încălzea pe Costea și faptul că

minciuna îi va reuși din nou, că Nina va rămîne în puterea lui, sus, în turn și că nimeni nu se va apropia de dînsa. O mulțime de idei și sentimente ce se contraziceau dădeau aripi lui Georgescu.

El se îmbrăcă de călătorie și porni cu automobilul spre București, avînd la stînga pe Ernest, șoferul din Elveția. Ajunse în trei ore, se opri la „Athenée-Palace" și, după o jumătate ceas, ducea 100 000 lei principesei Ana Dragomir, în Pitar-Moșu. *Madame* Acajou îl primi voioasă și beneficie, cam surprinsă, foarte plăcut surprinsă, de amintirea piciorușului gol, grăsuț, zidit din petale de roză, care surîsese lui Georgescu la Dragomirna. Imitînd un gest dintr-o gravură galantă, el îngenunche în fața Anișoarei, îi scoase ciorapul și începu prin a-i săruta cu frenezie, degetele albe, cam ofilite, cu unghii arcuite și lustruite frumos.

CAPITOLUL XII

Domnul profesor lipsea din București. Era dus tocmai în America, la Congresul de chirurgie din Cleveland. Veste bună, poate veste rea. Georgescu telegrafie la Dragomirna :

„Doctor Negulescu plecat Statele Unite, rog telegrafiați «Athenée-Palace», dacă pot aduce altcineva, respectuos Georgescu."

Răspunsul veni abia a doua zi :

„Consultă familia Adelstein, răspunde urgent, Principesa Dragomir".

Familia Adelstein locuia la București. Membrii ei, în unanimitate, simpatizau pe vrednicul și credinciosul Costea. Dealtfel, toți cei ce veneau la Dragomirna erau subjugați de forța tînără, de amabilitatea acestui român de la țară, care administra atît de priceput și de cinstit, mărind-o în fiecare an, averea stăpînilor săi. Georgescu se purta extrem de amabil și de îndatoritor cu oricine și oricine și-ar fi încredințat soarta în mîinile sale, cu ochii închiși, asemeni prințului Dragomir. Cu atît mai vîrtos îl apreciau salvatorii Ninei.

Anunțată la telefon, vizita lui fu primită cu mare plăcere.

Georgescu pică din cer, aflînd că domnul Adelstein, însoțit de trei profesori iluștri venise cu automobilul la Dragomirna, în noiembrie, și fusese întors din drum de un imbecil de argat. Mai pică o dată din cer aflînd că nenumărate scrisori ale domnișoarei Edy rămăsese fără de răspuns din partea principesei.

Pică din cer și a treia oară, aflînd că nici domnul Adelstein nu primise rîndurile sale, privitoare la consiliul suprem de medici.

— Poștă românească ! „*Walachishe Wirtschaft*“ cum spun nemții „*Vlașca rabota*“ cum spun vecinii noștri slavi !...ofta Georgescu insinuînd, totuși, că nici scrînteala stăpînilor săi nu e străină de această întrerupere a relațiilor cu excelenta familie — posesoare a vilei din Predeal.

Vorbiră de ceea ce-i interesa pe toți : sănătatea domniței, și rămase hotărît ca intervenția celei de-a treia serie de chirurgi ar fi fost inoportună și oarecum jignitoare pentru savanții precedenți. Domnul profesor își manifestase, deja, nemulțumirea că a fost înlocuit cu doi din foștii săi elevi : la rîndul lor, aceștia s-ar fi simțit jigniți văzînd că se trece peste sfatul și devotamentul lor nu numai medical, dar și sufletesc.

Subt impulsia lui Costea, aproape subt dictarea lui, domnișoara Edy scrise Ninei că trebuie neapărat așteptată reîntoarcerea din America a maestrului și că pînatunci era prudent să rămînă cu piciorul în ghips, ca să nu se comită vreo gravă imprudență.

„Mult a fost, puțin a rămas“, încheie biata Edy, împrumutînd vocabularul și înțelepciunea populară a feciorului de popă din Ulmeni și anunțîndu-și vizita la Dragomirna.

Scrisoarea familiei Adelstein fu remisă tinerei principese de însuși autorul ei real.

Bineînțeles că Georgescu ignora conținutul acestei misive. Aflîndu-l, din gura Ninei, surîse trist și clătină capul, avînd aerul că spune :

— Au înnebunit toți !...

CAPITOLUL XIII

Acest nou succes al administratorului-diplomat nu-l ducea, însă, mai departe. Georgescu era sătul de-atîtea victorii, foarte ușor de repurtat asupra unui prinț bătrîn, prizonier al fantomelor și-asupra unei fete fără putere și fără apărare, ferecată în turnul unui castel străvechi.

Preocupat de cucerirea Ninei, în clipele de acțiune și extenuat de dragoste pentru ea, în orele cînd rămînea singur — mai ales în amurguri — Costea își pierdea din autoritatea asupra oamenilor săi de afaceri și-a argaților, neglija trebile moșiei ; însuși Iancu Dragomir îi scăpa din mînă.

Săptămîni și luni de cînd manifestațiunile bolnăvicioase ale prințului se potoliseră. Bătrînul se întrema și Costea nu băga de seamă acest lucru. Spiritul său, preocupat și purificat de ființa Ninei, renunțase — nici n-ar fi avut motiv, dealtfel — să mai inventeze mașinațiunile grotești cari înspăimîntau pe bietul bătrîn. Costumul de zale, cu care se deghiza el în zori și apărea ca un „Arcaș al Zimbrului“, ruginea într-o ladă din pavilion, deasupra cîtorva pumnale cu cap de mort, nefolosite încă. Se trezise și sticluța cu otravă din care vărsa în mîncarea pregătită prințului de alții și pe care el o dădea cîinilor, în ultimul moment, omorîndu-i fulgerător și dovedind stăpînului cît e de credincios. Tot acest aparat rudimentar zăcea în abandon, căci nu mai folosea pentru moment ingeniosului exploatator al maniilor bătrînului.

*

Martie, aprilie trecură, fără nici o întîmplare nouă. Sosi maiul și o dată cu el, de peste Ocean, maestrul Negulescu, încărcat de glorie. Congresul chirurgilor, la Cleveland, nu fusese decît un pretext pentru sărbătorirea ilustrului savant român.

Pe drept cuvînt domnul profesor era mai solemn, mai îmbătrînit, mai serafic și mai ursuz cu cei ce-l apropiau. I-au trebuit multe rugăminți pînă să se hotărască a-și zdruncina măruntaiele pe drumul Ploieștilor, spre Valea Prahovei. Dar, totuși, veni la Dragomirna în automobilul domnului Adelstein, însoțit de bancher, de domnișoara Edy și de un asistent.

Îi plăcea cum adie pădurile, începînd chiar de la Otopeni. Spunea că pămîntul românesc are o mireasmă a lui și că-n America de piatră, fier și bitum, îl apucase dorul drumurilor desfundate, al carelor de fîn și mai ales al prafului nostru care miroase a paie tocate, a urmă de bou și-a levănțică.

Ajuns la Dragomirna, nu i-a trebuit mult să vadă că piciorul domnișoarei Nina era de mult vindecat și că menținerea lui în teacă provocase o anchiloză artificială, care putea să se agraveze.

— Niște criminali! spunea celebrul chirurg, vorbind de foștii săi elevi, care prescriseseră această imobilitate prelungită și primejdioasă.

Cum însă văzuse pe Costea în prealabil (administratorul îl oprise, un moment în pavilion, ca să-i achite onorariile), el fu de părere că principesa Dragomir nu trebuie să se dea jos numaidecît, ci să facă exerciții zilnice, prin casă, apoi să coboare treptele ușor, să nu se preumble decît în jurul castelului.

În orice caz, călătoria și orice alte sporturi îi erau interzise, pînă la noi dispozițiuni.

— Prudență, domnișoara mea, prudență! recomanda el, profund convins de rolul important pe care-l avea salvînd odrasla ultimă a unui mare neam pămîntean.

Domnul Georgescu îi plătise de două ori mai mult decît se aștepta el; în vîlvătaia acestei bune surprize, recomandările excelentului administrator găsiră teren cald și favorabil, în persoana arghirofilului savant.

— Mda! Mda! făcea el, clătinînd capul și aruncînd din cînd în cînd, un întrebător: „adică ?“

Georgescu îi servi teoria favorabilă: spaima prințului Dragomir de a-și vedea nepoata sfărîmată într-un nou accident de automobil sau de călătorie, averea fără stăpîn, familia fără urmași.

— Mda! Mda!... aproba domnul profesor, împăturind cîte una bancnotele de o mie și netezindu-le cu unghia, îndoiturile de la colțuri.

Trebuie să-i recomandăm prudență... multă prudență!...

Gîndurile însă îi erau aiurea. Cu capul mare, fruntea pleșuvă, cu fața verde și cu ochii absenți, el îi făcea lui Costea impresia unui locuitor din martie, imagina ultimului om. Cîteodată avea în privire licăriri de nebunie. Aceasta, însă nu-l împiedica să-și puie banii, cu mare grijă, în trei despărțiri ale portofelului. Ultima hîrtie de o mie aranjată, îl făcu să zîmbească familiar și mulțumit. Apoi, brusc, redeveni majestuos și puse, între el și intendentul prințului Dragomir, distanța cuvenită.

— Să mergem sus!

În culă, Nina întinsă în pat; în jurul ei Iancu Dragomir. D-l Adelstein, domnișoara Edy, asistentul. O scenă asemănătoare alteia, cu multă vreme înainte, la Predeal. Desfacerea bandajului, cercetarea, flexiunile genunchiului, pipăirea dușumelei etc.

— Mda... Mda!... făcea profesorul, în atenția generală.

Apoi, verdictul, ușurător pentru toată lumea:

— Totul e perfect... perfect.

Apoi sfaturile:

— Sîntem perfect sănătoși, dar să nu ne grăbim cu escaladarea Carpaților! glumea el.

Iatacul acesta de poveste e fermecător. Să nu-l părăsim prea curînd.

Avem lecturi interesante, avem concerte, putem primi vizite. Atît deocamdată... Mai tîrziu... Doamne!... Mai tîrziu... desigur... Dar pîn-atunci, nici călărie... nici automobil... nici alpinism.

Aceste reticențe întunecau sufletul Ninei pe care vestea cea bună de la început o înălțase într-al noulea cer. Ceilalți erau mulțumiți cu toții.

Iancu Dragomir rămăsese într-un colț, cu spatele rezemat de zid, surîzător și blînd ca un rege tînăr căruia-i vestesc că regina i-a dăruit un nou moștenitor.

*

Fără să și-o spuie, fără măcar s-o gîndească, Nina și bunicul ei aveau impresia unei dezrobiri : li se părea că ieșiseră învingători dintr-o luptă cu propriul lor intendent. La rîndul său, acesta se simțea micșorat. Impresii false, fără îndoială : nici Iancu Dragomir și nici Smaranda lui, nu-și închipuiseră vreodată că toată povestea aceea fusese urzită de Georgescu. Și, cu toate acestea, peste mintea și înțelegerea lor, sufletul lor se bucura ca de-o mîntuire și, mînă-n mînă, se simțeau alături, gata să înfrunte pe neștiutorii lor dușmani, dușmanii nevăzuți, dușmanul care le era cel mai bun prieten și protector.

Nina urmă cîteva zile consemnul : șezu, cuminte, în casă, mulțumindu-se să se plimbe prin cele cîteva odăi pe cari și le orînduise în turn. Apoi, într-o zi, în sfînta zi a libertății totale, se îmbrăcă în rochii cari o strîngeau, răsuflă adînc și începu să coboare treptele. Cînd să deschidă poarta de jos și să iasă în curtea conacului, se pomeni cu un om cu fesul alb, retezat și care, (nu știa românește) îi surîdea cu umilință, o împiedeca să înainteze, punîndu-i palma-n piept, respectuos și implacabil. Nina nu înțelegea nimic și își închipuia că ea însăși nu mai știe vorbi cu oamenii de pe pămînt, atîta vreme locuise printre nori. Ali o împingea înapoi, fără brutalitate, dar foarte dîrz, pînă cînd Nina, cu baba Stanca-n dreapta și cu Fima la stînga se pomeniră iar subt bolta turnului, în vreme ce arnăutul încuia de-afară, poarta de stejar.

— Ce înseamnă asta ? întrebă Nina, roșie toată, privindu-și mîinile, goale ; în palma dreaptă îi învia nevoia de-a mînui cravașa, la care nu se gîndise niciodată, din ziua accidentului și-a cărei lipsă, acum, denota că e complect înzdrăvenită, că este iar temuta stăpînă a Dragomirnei.

Dar temuta stăpînă nu mai putea trece pragul închisorii, în propria ei casă, zăvorîtă de un om străin care era o slugă și nu era sluga ei !

Cu cîtă emoție coborîse ultimele trepte, cum își umflase plămînii ca să respire aerul dimineței, cum își pregătise picioarele să se aștearnă pămîntului bun, pe iarba nouă, pe pietrișul cărărilor mult dorite, pe bîrnele podețelor, pe crengile uscate ale codrului !

Pantoful îi strîngea plăcut piciorul, îl mîngîia, i-l îmbrățișa : Nina trăia numai cu tălpile, dornice să se înfrățească iar cu glia strămoșească, — și iată primul ei avînt oprit în loc, înfrînt de un necunoscut, acolo, la hotarul dintre beznă și răsărit de soare, dintre viață și moarte.

— Ce înseamnă asta ? se întreba dînsa, năucită, uitîndu-se cînd la baba Stanca și cînd la Fima.

Amîndouă femeile tăceau.

— Cine e omul ăsta ? striga Nina, cu o voce pe care nu și-o recunoscu.

— Ali ! îngăimă baba Stanca.

— Care Ali ?

— Paznicul...

— Pe cine păzește ?

— Pe măria-ta !

— Nu-mi trebuie nici un paznic ! Deschide ! Deschide ! striga Nina, aproape urlînd și lovind cu pumnul în lemnul stejarului. Dar poarta era prea groasă ; loviturile ei nici măcar nu răsunau ; era un plesnet surd, căruia, de afară, nu-i răspundea nimeni...

Nina începu să plîngă cu hohote, ascunzîndu-și fața-n palme, cu umerii cutremurați ; nu-și mai aducea aminte de cînd nu plînsese și acum vărsa șiroaie de lacrimi, suspina lung, aproape isteric, lovind pămîntul cu picioarele, ridicînd brațele, lovind iar în poartă ; lovea și gemea cu forțe acumulate de atîtea luni, striga și își mușca palmele, plîngînd pe urmele dinților, apoi își lăsă capul pe braț și nici nu mai scînci.

Cele două țăranci se uitau la dînsa, prostite, neștiind ce să facă, ce să spună.

— Haidem sus ! porunci Nina, rușinată de slăbiciunea ei.

Urcară iar, ca și cînd nimic nu se întîmplase.

— Să nu spuneți nimănui c-am plîns, ați auzit ?

— Da, măria-ta !

— Dezbrăcați-mă !

Baba Stanca și cu Fima îi scoaseră pantofii și ciorapii, o dezbracară. Se făcu liniște dintr-o dată.

Înseninată, calmă, Smaranda Dragomir, își petrecu și dimineața aceea cum și le petrecuse pe toate, pîn-atunci, mobilînd-o cu multele și măruntele preocupări și gesturi impuse de-o locuință îngustă. Cula mai comunica printr-o ușă, sus, cu palatul. Nina nici nu încerca să treacă p-acolo ; gîndul c-ar putea fi încuiată și-aceea, o opri să retrăiască scena de jos.

— Ascultă Fimo, tu nu-ți prea ții gura ; dacă află cineva vreodată că eu am plîns și mi-am mușcat mîinile, să știi că de la tine a aflat ! Va fi vai de tine, Fimo !

Fetișcana căzu în genunchi, îi sărută poala lungei cămăși țărănești în borangicul căreia-și purta domnița trupul fraged și împărătesc.

Dacă Ali raportă, mai mult prin semne decît prin monosilabe, lui Costea, că măria-sa încercase să iasă din turn și el îi închisese poarta, nici Stanca nici Fima nu dădură mai multe detalii administratorului, despre întîia încercare de evaziune a stăpînei lor.

Nina își însemnă faptul că pentru femeile ei ușa de jos nu e zăvorîtă : deci, numai dînsa nu putea trece...

Iancu Dragomir veni la amiază, ca de obicei, și, ca de obicei își găsi fetița surîzătoare.

Numai la sfîrșitul mesei, ochii căprii ai copilei se tulburară, se întunecară.

— Bunicule, dumneata ai pus pe Ali să mă păzească ?

— *Ma foi, mon enfant,* nu înțeleg nimic !

— M-am dat jos, să fac întîia plimbare și m-a oprit un paznic, Ali.

— Sînt complect bulversat !... *Je n'y suis pour rien !* protestă conul Iancu.

— Bine, bunicule. Se vede că l-a însărcinat Georgescu.

— Probabil.

— În definitiv, putea să mă întrebe și pe mine, înainte. Nu găsești că administratorul nostru cam exagerează.

— Posibil. Exces de zel.

— Știi că am fost foarte supărată.

— *Pauvre choux, va !* o mîngîie bunicul.

El însă nu prea dădea o mare importanță lucrului, nici nu căuta să-și explice rostul acelui Ali.

Nina trimise după intendent... Dintr-un sentiment firesc de lașitate bătrînească, Iancu Dragomir se ridică să plece, nevoind să asiste la o scenă în care Georgescu al lui urma să fie fără îndoială, admonestat. Prințul, extrem de sensibil — cu toate violențele sale de uneori — se simțea rău între oameni cari nu sînt de perfect acord.

— Rămîi și dumneata, bunicule, te rog !

Georgescu se prezentă, preocupat și amabil. Ninei i se păru că se uită mai cruciș decît totdeauna. Întîia oară îi făcu impresia unui conspirator.

— Ce e cu paznicul turnului ? întrebă Nina.

— E un albanez, Ali, un musulman din Chiciova. Foarte credincios...

— Dumneata l-ai pus acolo ?

— Da.

— De ce ?

— Să păzească...

— Pe mine m-ai întrebat ?

— Credeam că nu e nevoie.

— Altă dată să mă întrebi. E nevoie să mă întrebi, de tot ce faci pe moșiile noastre !

Tonul agresiv al Ninei întărîta pe Georgescu ; în tînăra lui stăpînă recunoștea pe toți cei ce-l umiliseră odinioară, în frunte cu Anișoara și răposatul boier Dinu... Mai tare ca oricînd, cu toate că se tîrîse față de prea multă lume, în ultima vreme, simțea nevoie să riposteze. Își dădea seama că de cîteva luni își sleise voința, energia, se prefăcuse prea mult, surîsese fără poftă, se încovoiase din cale afară. Îi trebuia acum să se îndrepte, să se întindă ca un arc, s-arunce și el săgeata.

— Domniță, eu tot ce fac, fac spre binele măriilor-voastre. Cînd veți găsi că am greșit, să mă certați... Pîn-atunci...

— Pîn-atunci ? azvîrli Nina.

— Pîn-atunci aș vrea să nu mă tratați ca pe un argat oarecare, să nu mă mustrați la fiecare pas...

Întîia oară, de cînd îl cunoșteau, Costea Georgescu ridica tonul.

Boierului nu-i convenea deloc întorsătura pe care o luau lucrurile.

Încercă să îmblînzească pe Nina. Amintindu-și însă cum i se închisese poarta de stejar, cum plînsese jos, copila zvîrlea fulgere din ochi, nările îi fremătau, era foarte palidă. Avea-n față pe omul care-i făcuse acest afront și vibra toată, cum vibrase la Paris, cînd un coafor imprudent îi retezase, fără voia ei, cosița.

— Am impresia că acel Ali al dumitale mă păzește pe mine...

— Desigur...

— Și că are ordinul să mă împiedice să ies din casă...

— Se prea poate !

— Georgescule, ești obraznic ! strigă Nina, căutînd o cravașe imaginară.

— *Voyons... Voyons...* interveni bătrînul, care începea să se enerveze și el.

Ce este cu Ali, Georgescule ? L-ai pus d-ta... să oprească... pe Nina... să n-o lase...

— Da, măria-ta !

— De ce ?

— Așa am găsit eu de cuviință !

— Afară !... Afară ! urlă Smaranda Dragomir, nemaiputînd să se stăpînească.

— Domniță, o să mă rechemați, foarte curînd !... o sfidă Georgescu, aproape amenințător.

Și administratorul ieși repede, cu fruntea sus.

Prințul era consternat, Nina nu știa ce să creadă.

— Te rog... bunicule, numaidecît... să-l chemi la dumneata și să-l dai afară ! Te rog !

— Bine, fetița mea... Firește... Chiar acum mă duc !... bîiguia bătrînul, pe al cărui suflet se lăsase o mare grije, o neliniște stranie. Nu-i plăcea tot ce se întîmpla. Acel Costea exagera. Biata fetiță ! Întia oară, după atîta amar de vreme, încerca să facă doi-trei pași în curte și n-o lăsau ! Cu ce drept ? În ce scop ? Nu, administratorul era un băiat excelent, dar se întrecuse ! Va trebui pus la locul său.

Falnic, cu pieptul înainte, cu jumătate a brațului la spate, boierul ieși din iatac pe ușa obișnuită, cea care unea apartamentul Ninei cu etajul de sus al castelului, trecu prin vasta bibliotecă și coborî în grădină, căutînd pe Costea. Acesta se pregătea să intre la el, în pavilion. Prințul îl strigă, cu glasul cam tremurat, căci se temea să nu-i vorbească și lui de sus, cum vorbise Ninei.

Dar Georgescu era de-o politețe, de-o amabilitate excesivă. Bătrînul dezarmă.

— Ce însemnează asta, Georgescule ?

— Însemnează că nu e bine deloc, măria-ta ! îi răspunse administratorul, insinuant și sombru.

Conul Iancu păli. Uitase... Trăise prea multă vreme fără griji și-acum citea în ochii omului său de încredere că zilele de pace s-au dus. Costea văzu efectul pe care-l produseseră cuvintele sale asupra lui Iancu Dragomir. Confirmă cu un gest al capului, de cîteva ori, apoi, îngenunchind prinse mîna bătrînului, și-ncepu a i-o săruta cu dureroasă frenezie.

— Așa măria-ta. Certați-mă ! Bateți-mă ! Dați-mă afară !... Nu sînt vrednic să mai stau aici. M-am obrăznicit... îmi fac de cap... Afară cu nemernicul !

Jumătate voit, jumătate fiindcă era într-adevăr mișcat, Georgescu începu să plîngă-n hohote și udînd cu lacrimi mîna bătrînului, continuă, patetic :

— Ce mai aștepți stăpîne ? Sînt un om care nu mai ascultă de nimeni... Slugă obraznică !... Dați-mă afară... Nu mai am ce căuta în casa asta !

— Ei, lasă, băiatule, taci... Scoală-te ! îl mîngîie boierul.

— Nu mă scol, măria-ta ! Las' să stau așa, în țărînă, ca un ticălos ce sînt !

Apoi începu să se apere :

— Parcă de plăcerea mea am pus la poartă arnăuţi ! De plăcerea mea n-am lăsat-o să se plimbe ? Eh, măria-ta, greu va fi pentru măriile-voastre, dar nici pentru mine nu e prea uşor să vă apăr !...

Ce ştie domniţa Nina, de toate primejdiile cari îi dau tîrcoale ? Numai Costea, ticălosul, trebuie să stea de veghe zi şi noapte. Ce ştie măria-ta de cîte ori nu i-am luat la goană, m-am luptat cu ei, şi nu ţi-am mai spus ! De cîte ori erau să te răpună, şi n-am vrut să te spăimînt !... Credeai că s-au liniştit ? Nu, măria-ta, nu, nu !

Bătrînul holbă ochii, se dete un pas înapoi, bărbuţa albă începu să-i clănţănească, era galben ca un hrisov.

Costea se ridică şi, bătîndu-se cu pumnii în piept, îşi înfipse ochii mici într-ai lui Iancu Dragomir.

— Măria-ta, eu ţin la moşia asta, la stăpînii mei, la numele acestei case !...

Puteţi să mă goniţi, să mă socotiţi cel din urmă dintre oameni, dar eu am poruncă de la Dumnezeu să vă păzesc şi nu plec de-aici, fiindcă m-ar blestema toate mormintele Dragomirnei !...

— Să nu pleci, dragul meu, să stai cu noi ! îl imploră bătrînul, transfigurat, gata să îngenunche el acum şi să ude cu lacrimi degetele vechilului. Acesta, prinzînd într-ale sale, mîinile celui din urmă Dragomir, se cutremură simţindu-le cît erau de reci, mîini uscate, mîini de mort, murind a doua oară, murind a treia oară, prin cea ameninţată de „Arcaşii Zimbrului“, cari îi omorîseră şi pe bietul lui Dinicu.

Dacă, în clipa aceea, Georgescu i-ar fi cerut pe Nina de nevastă, bătrînul n-ar fi pregetat o clipă, s-ar fi urcat cu el în turn numaidecît şi ar fi poruncit Ninei să se logodească în faţa lui, chiar atunci, cu mîntuitorul neamului.

Dar fiul popei din Ulmeni găsea că n-a venit încă vremea constrîngerilor ; el tot mai credea că va cuceri pe Nina prin propriile sale mijloace ! Spaima bătrînului putea fi stîrnită oricînd, voinţa lui îndrumată oricînd.

— Întoarce-te în turn, măria-ta, şi spune-i domniţei că eu, Constantin Georgescu, sînt acum stăpînul Dragomirnei şi-i poruncesc să nu se dea jos, să nu treacă pragul iatacului decît în ziua cînd îi voi spune eu ! Aşa să-mi ajute Dumnezeu !

— Bine... bine !... făcură buzele bătrînului, fără să scoată vreun cuvînt.

*

Nina aştepta sus, nerăbdătoare...

Şi iată bunicul...

Ce galben era !... Cum îi tremura buza de jos... Ce ochi adînci avea, subt negrele sprîncene stufoase şi zbîrcite !

— Ce este, bunicule, ce s-a întîmplat ?

— Duşmanii ! îngînă el.

Glasul bătrînului venea dintr-altă lume, dintr-o lume de ameninţări şi de stafii.

— Fetiţa mea, să nu mă întrebi de ce... Sînt lucruri pe cari nu trebuie să le ştii deocamdată... dar nu se poate altfel... aşa e porunca... trebuie să mai stai aicea, sus, zăvorîtă... o zi... Nu ştiu cît, dar jos din turn să nu te mai dai. Aşa să faci bucuria mea... odrasla neamului... comoara lumii... fetiţa bunicului... Nina ! Nina !

Bătrînul începu să plîngă, prinse-n palmele uscate capul tînăr al copilei, o strînse la sîn, îi sărută creştetul de nenumărate ori, rostind cuvinte neînţelese, temeri înfrigurate, mîngîieri supreme, ca şi cînd era să n-o mai vadă multă vreme, ca şi cum erau să se despartă pentru totdeauna...

Adînc mişcată, tulburată, neînţelegînd nimic, dar temîndu-se de orice, Nina îi răspunse cu jumătate glas, cu ochii în rugăciune, cu inima smerită :

— Bine, bunicule... Aşa să fie, dacă e voia dumitale !...

*

Lucruri neînţelese trebuiau să se petreacă la castel dacă bunul bătrîn fu nevoit, a doua zi chiar, să plece spre Bucureşti.

În zori de zi plecă boierul Iancu Dragomir, fără să spuie nimic Ninei sale...

Era o dimineaţă de mai plină de ciocîrlii, flori de mac şi de neghină.

Bătrînul prinț, trezit din somn de mîna ucigașă a unui „Arcaș al Zimbrului“ se ducea în vîltoarea Capitalei să scape de vechii dușmani ai neamului său... Lăsa conacul, moșia, toate averile și mărgăritarul domnesc în mîinile sigure ale celui mai devotat dintre slujitori, iar Costea, care-l însoțise pîn' la gară, se reîntorcea în rădvanul cu șase cai și cel dintîi lucru ce-l făcea era să trimită o telegramă Anișoarei, rugînd-o să poftească degrabă, la Dragomirna...

*

Și iată-ne la începutul povestirei noastre, reluînd firul destrămat, răsucindu-l, ducîndu-l mai departe...

CAPITOLUL XIV

Madame Acajou n-așteptă să fie rugată mult ; a doua zi chiar, cu noaptea în cap, se instală la volan, cu gestul ei familiar : atentă, severă, cu țigareta-n vîrful buzelor foarte roșii... Petala de trandafir a „Abdulla“-ului fumat își vedea palidul violet întrecut cu o lungime de carminul-cireșiu al „rujului“ folosit de dînsa.

Șoseaua București—Ploiești—Cîmpina, era, bineînțeles, mai găunoasă ca acum o lună. Dar totuși, ajunse cu bine ; automobilul intră majestuos, pe poarta larg deschisă și se pierdu sub bolțile de ramuri împletite.

La Dragomirna, Anișoara află un Costea sub presiune : administratorul se găsea în plină libertate, întărîtat de-o mare nevoie de acțiune, de grabnică îndeplinire.

Cu cravașa în mînă, plesnea cîte un cîine, în parc, sau cîte un argat, decapita maci și sfichiuia frunze de nuc, cari mureau exalînd efluvii de smirnă.

Eliberat din sclavia ultimilor luni, domnul Georgescu era un stăpîn teribil în care fierbea laolaltă, în aceea dimineață de mai încărcată de sevă, porunca imperioasă a unei hotărîri, dragostea pentru Nina și ura pentru ea, ura de clăcaș și dragostea de pămînt, instinctul criminal dospit în lăcomia epică a flămînziților de veacuri...

Primi pe Anișoara fierbînd, ca și cum dînsa era pricina tutulor acestor frămîntări matinale.

— Ascultă-mă, fetițo, eu am să intru adînc în crimă... spumega Georgescu ; ochii lui mici, încrucișați aruncau fulgere albe.

Vino-ncoa...

Și o trase în pavilion.

— Bătrînul a plecat ieri la București. Dracu știe cînd se-ntoarce. Pe fiică-ta am încuiat-o în turn și nu-i dau drumul, pînă n-o zice „pechi.“ Adică ce, cu mine se joacă ?

— Stai dragule, că nu prea înțeleg, surîse Anișoara, destul de tulburată.

Georgescu îi explică hotărîrea lui de-a da foc conacului, de-a omorî pe conu Iancu și pe Nina, dacă nu va fi uns, foarte curînd, cu toate onorurile, ginere.

— Nici tu n-ai să-mi scapi, fetițo, fiindcă nici tu nu vrei să-mi dai o mînă de ajutor. Una mai mult sau mai puțin, ce-are face. Vă viu eu de hac la toți.

Am să vă înșir pe toți în bisericuța din Ulmeni, să vă slujească taica popa, ca pe Dinicu al tău... Vă pun eu lespezi cu litere cirilice, la toți, boierilor.

Eu n-am nimic de pierdut... Să murim cu toții, să se isprăvească odată !

Georgescu era roșu, pînă la ceafa puternică, pe care bătrînul prinț o mîngîiase de-atîtea ori.

Anișoara îl lăsă în voie, să pufuie, să răbufnească și să explodeze, să amenințe și să se potolească.

La urmă, Costea îi mărturisi, cu seninătate, cum a cumpărat pe doctori ca s-o secvestreze pe Nina, cum i-a interceptat corespondența, cum a întors din drum pe vizitatori („i-am trimis unul cîte unul, să vadă unde își ințarcă vulpea cățălandrii“...). Cum a speculat, ani întregi, mania bătrînului cari se credea urmărit de dușmanii seculari, și cum i-a jucat festa, cu o zi-nainte, chiar, deghizîndu-se în „Arcaș al Zimbrului“ și spăimîntîndu-l.

Pe Anișoara, toate lucrurile acestea o amuzau : o tresărire de indignare nu-i periclita machiajul.

Rîdea și dînsa, cînd îi venea lui Costea să rîdă, povestindu-și isprăvile. Se prefăcea, sau într-adevăr, lua lucrurile-n glumă, Ana Dragomir ? Și dacă le-ar fi luat în serios, ce putea să facă ?

Nu era și dînsa în mîna administratorului ? N-avea și dînsa de cîștigat dacă planurile acestuia răușeau ?

— Toate bune, dragule, dar de ce m-ai chemat ?

— Ca să te pricopsesc. Tu n-ai văzut încă milioane... Nu știi cum sînt, mai multe la un loc... milioanele... Ai să le vezi. Știi că eu mă țiu de vorbă — dacă m-ajuți să pun mîna pe Nina... Nu te strîmba, că tu mi-ai băgat asta-n cap.

— Ce să fac eu ?

— Ești mamă, ce dracu. Trebuie să te-asculte. Dacă nici de tine n-o asculta, ce fel de familie e asta ? Lasă, logofeteaso, că nu-ți cade rînza dacă pui o vorbuliță.

— Mă dă afară, Georgescule.

— N-ai decît să nu ieși, cînd te-o da afară. Te dă afară pe ușă, intri pe fereastră și iar îi dai cu Georgescu. Pe urmă, cînd o veni bătrînul, îl pun și pe el să-i dea zor cu Georgescu. Pe ăsta știu eu cum să-l întorc. Una și cu una două : or mă ia de bărbat, or în turn îi putrezesc oasele, ca Barbarei Ubrik. Am s-o țin și flămîndă — ba bine, că nu — am să-i scot și mobila din casă, pe rogojină am s-o culc, pe paie ude, să vezi ! Nici Genoveva de Brabant n-a tras cîte-o să tragă prințesa dumitale. Să nu vă jucați cu românul necăjit, că nu e de jucat, stimată doamnă...

Madame Acajou îi ceru voie să reflecteze, să-și pregătească atacul cu o strategie iscusită, ca să nu se compromită ideea, de la început. Pe urmă îi mai era și foame. Nu băuse decît un ceai slab, la plecare, în zori de zi, la București ; acum erau ceasurile 9 și făcuse trei ore pe drum, în răcoarea dimineței. Cafea cu lapte, miere și unt, culcat pe pîinea țărănească, — toate acestea o întremară și-i dădură curaj să ajungă, însoțită de Costea la poarta turnului, unde Ali o salută militărește, cu mîna neagră la fesul alb. Îi descuie.

Auzind poarta de jos, apoi pași pe treptele de piatră, Nina care douăzeci și patru de ore nu vorbise cu nimeni, cufundată în gînduri, în revoltă surdă și-n îngrijorare se temu să nu fie Georgescu și se bucură crezînd că e bunicul. Aștepta. Fima, care alergase să vadă, îi vesti pe măria-sa măicuța.

Nina se învioră. Niciodată nu fusese așa de binevenită, Anișoara-n brațele ei, ca acum.

— Mamă, mamă ! izbucni copila și-i căzu la piept, hohotind de plîns.

Mamă, ce se-ntîmplă cu mine ? Unde e bunicul ?... Ce înseamnă toate astea ? întrebă dînsa, cu lacrimi mari curgîndu-i repede pe obraz, cu trupșorul zguduit de suspine adînci.

Anișoara încercă s-o potolească, impresionată și dînsa de aceste spasmuri, de-această filială tandrețǎ, cu care nu era obișnuită și care-i muia inima de porțelan.

Nina îi povesti cum o oprise albanezul în poartă, alaltăieri, cum venise apoi prințul să-i recomande izolarea în turn, pentru cîtva timp și cum plecase bunicul ieri, la răsăritul soarelui, fără să-și ia rămas bun. Anișoara o asculta cu atenție, apoi :

— Să vezi, maică, tu nu știi bine, nici eu dealtfel, dar din cîte-am prins pe cînd trăia răposatul tată-tău, neamul vostru are și azi dușmani care caută să-l distrugă. Mi se pare că vor să scape de tine, să le rămîie averile. Trebuie să fie niscaiva rude de-ale bătrînului.

Degeaba te plîngi tu de Costea...

— Da nu mă plîng, mamă...

— E un administrator credincios, un om de inimă. Toată averea asta lui i-o datorați. Dacă nu era el, cu scrînteala bătrînului și-a lui bietu Dinu, erați pe drojdie...

— Da' ce-are a face Georgescu și cu supărarea mea ?

— Are, fiindcă dacă n-ar fi omul ăsta să vă păzească, și tu și bunicu-tău, de mult dormeați lîngă Dinicu al meu ! Dacă-a spus Georgescu să stai închisă-n turn, știe ce face. El e paznicul vostru, cum erau portarii cetăților, în vechime... Trebuie să-l asculți, n-ai încotro. Tu n-ai pe nimeni altul. Eu sînt femeie slabă, cu supărările mele...

Socru-meu e un bătrîn mai slab ca mine, cu maniile lui... Ce te faci, singură pe lume ?

Ascultă-mă pe mine : are dreptate prinţul să fie supărat pe tine că nu-l iei pe Georgescu.

Madame Acajou îşi strecurase sfatul pe nesimţite, lunecos ca untdelemnul.

Nina nu înţelegea bine. Supărat, pe dînsa, bunicul ? Dar nu i-o arătase niciodată.

Cum ? Bunicul ar fi vrut ca ea să se mărite cu vechilul ?... I-o spusese odată, se lămuriseră, nu mai fusese vorba de asta. Şi iată, a doua oară, din buzele mamei sale, acelaşi îndemn.

Cum ? Administratorul voia cu tot dinadinsul să-i fie bărbat ? Dînsa, Nina Dragomir, Smaranda Dragomir să devină doamna Georgescu, nora popei din Ulmeni, soţia omului care-i dădea socotelile şi-i spunea „Să trăiţi, măria-ta ?“

Tînăra principesă nu mai avea putere să se revolte, căci se simţea prinsă în lanţuri subţiri, nevăzute, din toate părţile. Omul acela de jos, care nu ştia româneşte, era un stăpîn nou, întîiul ei stăpîn, se simiţea în puterea lui, atîrna de cineva, ea care ţinuse fruntea-n sus şi nu cunoscuse nici o voinţă potrivnică. Şi acel om, Ali din Chiciova, avea un alt stăpîn. Deci, era cineva mai mare decît însuşi Ali... Iată prima servitudine, în neamul Dragomir. Şi-i era dat ei s-o încerce. Ninei, cea mai îndrăgostită de libertate, îi era dat Ninei să fie roaba unor străini, în propria ei casă !

— Cum, mamă, şi tu mă sfătuieşti să-l iau de bărbat ?

— De ce nu, fetiţa mamei ? Un ginere de seama ta n-ai să găseşti. Tu singură ţi-ai bătut joc de toţi pretendenţii tăi. Nu uita că trăim alte vremuri... S-au schimbat şi oamenii şi lucrurle. Georgescu e un băiat bine, manierat, a făcut studii la Paris.. Nici eu nu sînt marchiză, slavă Domnului. Răposatul Dinu era mai boier ca tine şi s-a însurat cu fata unui paracliser. Bătrînul n-a zis nimic, nici gaură în cer nu s-a făcut. Făt-Frumos din poveste n-o să vie să te ceară, n-avea grijă.

Anişoara vorbea repede acumulînd argumente mai democratice unele decît altele, amestecîndu-le cu alte argumente, gata-gata să-l scoată pe Georgescu aristocrat : era vorba de nobleţa pămîntului, de superioritatea răzăşilor asupra tîrgoveţului şi alte consideraţii, inspirate de agronomul-*dandy* care aştepta jos rezultatul convorbirei.

Nina nu dete nici un răspuns precis, căci începea să se teamă. Intrase în acel moment al vieţii cînd nu mai poţi spune ce ai pe inimă, cînd orice mărturisire trebuie economisită ca un ban de aur printre străini. Începea să fie prudentă şi, ca orice sclav, învăţa şiretenia. O luptă începea acolo. Numai înţelepciunea şarpelui şi blîndeţea porumbelului, puteau, acum, să-i fie arme. Dar va veni şi ziua cînd două lovituri de cravaşă vor insîngera, subt formă de cruce, obrazul neobrăzatului. Va plăti ea, toate aceste veleităţi de rural impertinent, neruşinarea cu care îşi făcea complici printre argaţi şi-n propria ei familie, curajul bestiei cu fruntea-ngustă şi ochii încrucişaţi, care îndrăznise, într-o zi, să-i sărute braţul.

În vreme ce Anişoara vorbea, Nina, care n-o mai asculta, se gîndea cum să ia primul contact cu intendentul. Înţelepciunea o îndemna să-l primească, surîzînd amabilă, cochetă, chiar. Dar toată făptura ei, se cutremura şi respingea, scîrbită, acest început de capitulare. Şi, iar, îi era teamă să i se adreseze violent sau înalt, ca să nu-l îndîrjească, să nu şi-l facă duşman pe faţă.

— Ia spune, maică, ce zici ? insistă văduva tatălui ei.

— Mai lasă-mă să mă gîndesc, mamă...

— Să ţi-l trimit pe Georgescu ?

— Nu încă... îl chem eu...

— Bine, fetiţo...

Madame Acajou o sărută pe frunte şi ieşi repede, probabil să dea raportul.

După cum niciodată n-o primise cu mai mare dragoste, niciodată nu se despărţise Nina cu mai multă ostilitate de femeia care cobora treptele. Să fi fost mama ei străina care o sărutase ? Dar ce fel de mamă, era această vulgară peţitoare, care intervenea pentru un servitor ? Ce-o lega de Costea, ce interes avea dînsa, stăpîna de pînă ieri, să ridice în slăvi pe şeful rîndaşilor, pe omul care rădea barba bunicului şi-l ajuta la încălţat ?

Cine era acea epavă cu părul vopsit, parfumată violent, mirosind a molie pudrată, cu zbîrciturile acoperite de farduri, cu gesturi de cartofor şi degetele tremurătoare de-atîta fumat, băutură şi nopţi pierdute în societăţi suspecte? Din coapsele acestei păpuşi uzate ieşise dînsa, care se credea coborîtă din portretele vechi ale bibliotecei?

„Slavă Domnului, Dinu al meu era mai boier ca tine şi tot a luat o fată de paracliser!“

Într-adevăr, Nina nu cunoştea decît pe bunicul ei, Iancu Dragomir. Dar mai avea un bunic, pe jupîn Bidiviu, paracliserul. La acesta nu se gîndise niciodată. Dar, mai întîi, ce este un paracliser? Cineva care dă ajutor preotului. Deci, mai mic decît preotul. Iar Georgescu era fiu de preot, deci, mai presus de nepoata unui paracliser. Bidiviu!

În definitiv, Smaranda Dragomir se trăgea şi din familia Bidiviu. Pe cellat bunic al ei, Bidiviu îl chemase. Şi numele acesta răsuna sonor, insistent, voind, parcă, să răscumpere toată umbra-n care se ţinuse pînă-acum Bidiviu. Strada Precupeţii-Vechi, la Bucureşti sau Biserica Precupeţii-Vechi sau aşa ceva. Paracliserul Bidiviu. Parcă e mai bine să te cheme Georgescu decît Bidiviu.

Unele triburi de la Polul Nord, mai subtile decît restul muritoriilor, împart fiinţa omenească în trei. Unanimitatea popoarelor a consacrat trupul şi sufletul. Eschimoşii proclamă trupul, sufletul şi numele. Cînd trupul intră în pămînt iar sufletul se-nalţă-n slavă, numele cade alături de mormînt şi veghează pînă vine altcineva să-l ridice. Numele. O treime din făptura noastră. Colectivitatea individului. Ceea ce primim şi transmitem generaţiilor. Fiinţa sonoră, vie, căci trupul se face praf iar sufletul nu ştim dacă a fost, măcar, o dîră de fum, necum dacă va fi ceva-n eternitate.

Ca şi bunicul ei Ion, Smaranda era mîndră de numele Dragomir. Răsuna plin, ca în cronici, de foarte departe, Bidiviu mai puţin. Măritîndu-se, Nina stingea numele Dragomir. Ar fi chemat-o poate Mavrocordat, poate Georgescu, poate Mînzatu. Dar n-o mai chema Smaranda Dragomir. Cînd va muri, ce nume va cădea lîngă mormîntul ei?... Numele tatălui ei, numele soţului ei sau, poate, Bidiviu, pur şi simplu?

Toate gîndurile acestea micşorară distanţa dintre dînsa şi administrator; repulsia fizică, însă, creştea.

Cînd redeveni stăpînă pe mintea şi pe nervii ei, Nina trimise pe Fima la domnul Georgescu să-l poftească sus. Acesta veni, emoţionat ca-n noaptea cînd îşi văzuse stăpîna goală în apele Prahovei. Fusese primul dar, atunci. Acum era să urmeze al doilea. Iar al treilea dar, cel mai mare, cel complect, va veni. Bineînţeles, Costea nu-şi făcea iluzii. Tînăra prinţesă nu era să-i sară de gît, cum l-o vedea, dar numai faptul că nu-l va respinge scurt, definitiv, însemna un început. Din felul cum îi relatase Anişoara conversaţia din culă, trase oarecari nădejdi. Se simţea înviorat şi asta era o prevestire bună.

De cîteva ceasuri aştepta Costea să fie chemat sus şi se făcuse elegant, era îmbrăcat de călărie, cu plastron alb, ca în jurnalele de modă. Păcat că n-avea cîteva kilograme mai puţin şi păcat că afurisitele acelea de fălci nu voiau să se mai tragă. Părul de pe frunte şi-l rădea puţin, ca să-şi mai lumineze faţa, dar pas de luptă cu ceafa şi cu guşa, care îi înecau puţinul obraz. Poate că grăsimea aceasta, la urma-urmei, era bună şi ea la ceva; îngreuindu-i pleoapele, îi mai ascundea ochii saşii. Una peste alta însă, Georgescu era destul de prezentabil, cu pielea roză, sănătoasă, dinţii albi, frumoşi, strălucitori, cu statura voinică şi sprintenă.

Cea din urmă fiinţă dispusă a-i remarca aceste calităţi, era, fără îndoială, Nina.

Dînsa înregistră, numai surîzînd interior, apucăturile de cochetărie ale vechilului, simpatice pînă-n ziua cînd se convinsese că o priveau pe dînsa şi ridicole, aproape odioase, de cînd îl dispreţuia.

Administratorul se prezentă modest şi serviabil, ca de obicei, răsfoind catastife, predînd socoteli, raportînd. Nina îl ascultă atentă, calmă, apoi, tot calmă, ca şi cum ar fi fost vorba de altcineva, îl întrebă.

— Ascultă, Georgescule, ia lămureşte-mi şi mie, ce e cu Ali, cu duşmanii neamului meu, cu ameninţările lor ? Ce sînt poveştile astea pe care mi le-a spus mama ? Nu înţeleg nimic. De ce-a plecat bunicul, ce primejdie ne ameninţă, în ce ţară trăim, în ce vreme, cine să le creadă toate basmele astea ?

„M-a luat repede, şerpoaica !“ se gîndi Georgescu şi răspunse, ocolind, cum îi era obiceiul :

— Să vedeţi, măria-ta, eu în lucruri cari nu mă privesc, nu mă amestec şi nici judecătorul stăpînilor mei nu mă fac. Dar acum sînt dator să stau atent, fiindcă trebuie să execut ordinul...

— Ce ordin, cine ţi-a dat ordine ?

— Cine altul decît măria-sa, stăpînul meu boierul Iancu Dragomir.

Precum ştiţi, familia măriei-voastre, a avut şi are duşmani, cari i-au răpus mulţi strămoşi. Şi nu se astîmpără nici acum. Eu n-aş putea spune că i-am văzut, dar fiindcă boierul ştie mai bine ca mine, cînd îmi spune boierul „Georgescule, au venit duşmanii !“, eu fac ce-mi spune boierul. Adică îndoiesc pîndarii, pun oameni să cutreiere parcul, dau drumul dulăilor şi nu prea las străinii să dea tîrcoale Dragomirnei. Zice că averile astea s-au făcut cu multe sudori şi sînge, că multă lume a rîvnit la ele, că mulţi ar avea drept asupra lor. Pe boierul Dinu l-au omorît, pe conu Iancu au vrut să-l omoare de mai multe ori, pe măria-ta, iar aşa, te pîndesc să te dea gata. Zice că Dragomirna, cît e ea de frumoasă, e pămînt blestemat, luat cu haramul şi că adevăraţii ei stăpîni trebuie să se întoarcă într-o zi şi să puie mîna pe dînsa, dar numai cînd n-o mai fi spiţă din neamul măriei-tale şi-atunci or să vie ceilalţi cu acte şi documente, ca să-şi ia dreptul lor, care a fost luat cu sila, aşa zice.

— Cine zice, Georgescule ?

— Măria-sa.

De vreo cîteva zile, iar s-au vestit prin împrejurimi. Eu am tocmit pe Ali şi l-am pus să nu intre nimeni în culă nici măria-ta să nu ieşiţi, că nu se ştie de unde poate porni glontele. Ieri dimineaţă mi-au spus că au vrut să-l omoare pe boier, mi-a spus şi boierul, i-au spart geamul, am să v-aduc şi pumnalul, de aceea a plecat

măria-sa spre Bucureşti şi m-a lăsat pe mine aici, cu ochii-n patru, să nu se-ntîmple nimic...

— Eu cred că toate astea sînt copilării... Bunicul e tare bătrîn şi confundă trecutul cu mine...

— Nu se ştie...

— Dumneata crezi că e adevărat ?

— Eu nu cred nimic. Eu stau de veghe. Paza bună trece primejdia rea.

— Foarte bine faci. Dar eu vreau să mă dau jos. Mi s-a urît aici. Îmi trebuie neapărat să fac puţină mişcare...

— Asta nu se poate, măria-ta.

— De ce ?

— Fiindcă s-ar putea întîmpla o nenorocire.

— N-ai decît să mă păzeşti. Pune oameni în jurul meu, împătreşte străjile, fă cum crezi, dar eu trebuie neapărat să mă cobor.

— Nu se ştie de unde vine trăsnetul.

— Cum ? O să stau toată viaţa în iatacul ăsta ?

— Pînă va trece primejdia.

— Şi cînd va trece primejdia ? De unde o să ştim noi c-a trecut ?

— Cînd se va întoarce conu Iancu. Ne spune măria-sa.

Georgescu avea răspuns la toate ; îndărătul cuvintelor sale moi, se ascundea o voinţă dîrză. Nina era în mîinile sale şi-o învîrtea ca pe-o jucărie. Tînăra principesă simţea lucrul acesta şi fierbea. Dac-ar mai fi fost cîţiva argaţi de faţă, ce uşor i-ar fi venit să le poruncească :

„Pune-ţi mîna pe el, strîngeţi-l bine... încuiaţi-l, legat de mîini şi de picioare, «pîn-o trece primejdia»“.

Era, însă, numai cu el şi cu două femei slabe, cari se temeau şi n-ar fi cutezat să facă ceva împotriva administratorului.

Liniştea acestuia o scotea din fire. Dar n-avea încotro. Să se umilească pînă la rugăciune ? Nu putea. Însemna să devie obligată vechilului, însemna începutul unei complicităţi.

În dosul cuvintelor lui Georgescu, stăpîna Dragomirnei citea hotărîrea lui nestrămutată :

„Eşti în puterea mea, am să te ţin aici pînă te voi înfrînge. Pe ceilalți i-am învins pe toți. Nu-ți rămîne decît s-alegi : sau devii nevasta mea, sau te împlînt aici, pentru vecii-vecilor !“

Nina se gîndi un moment să joace comedia consimțămîntului, dar firea ei francă respingea compromisul. După cum ultima rezervă a lui Costea era terorizarea bătrînului, și obținerea mînei tinerei boieroaice prin ordinul său categoric, tot așa, pentru dezrobirea ei, Nina păstra ca ultim mijloc, promisiunea de logodnă. Dar ca mijloc suprem, căci nu și-ar fi iertat întreaga viață să se ofere slugei sale, nici măcar în minciună.

Va găsi ea mijlocul să se libereze. Va cere asta bunicului ; pe el putea să-l implore, să-i cadă în genunchi, să-l înduplece. O va ruga pe mămica ei s-o scape de-acolo. Dacă nu se va putea, va încerca să fugă. Baba Stanca îi era credincioasă. Cu ajutorul ei, se va strecura din turn, apoi vom vedea.

Nu știa că atît Fima cît și Stanca erau controlate de Georgescu și de oamenii săi ; nu puteau duce scrisori și n-aveau voie să iasă din conac. Orice mișcare le era suspectată. Fima spiona pe baba Stanca, iar pe Fima o spionau alții. Planul logofătului era urzit cu dibăcie. Sărmana domniță trebuia s-aștepte mult și bine. Dar tot așa trebuia să aștepte și vechilul un gînd bun al măriei-sale.

Costea credea că va veni vorba și de cererea lui în căsătorie. Dar Nina tăcea. Preocupată de propriul ei destin, nu se grăbea să comenteze veleitățile lui matrimoniale.

„Mai avem vreme și mîine !“ rînji Costea, în sine însuși.

Apoi, ceremonios, înclinîndu-se :

— Domnița mai are vreo poruncă de dat ?

— Nu, Georgescule, poți să te duci...

Omul cu plastronul alb ieși, cu spatele spre ușă, ca orice servitor bine stilat, satisfăcut că își arătase oarecum, voința și contrariat că nu făcuse un pas înainte. Cu fiecare treaptă coborîtă, încrederea în sine îi pierea. Cînd ajunse jos, era complet deprimat. Se întreba dacă toată

această demonică sforărie îi va folosi la ceva. Rămase cu mîna pe clanță, în semiobscuritatea boltei de piatră. Puțin aplecat, contemplîndu-și vîrful de lac al cizmei, se gîndea dacă n-ar fi mai util planurilor sale să renunțe la acest fel de luptă, care nu-l ducea departe, și să caute a-și cuceri stăpîna prin alte mijloace. Dar ce fel de mijloace puteau fi acestea ?

Nu vedea : Farmecul său, îndrăzneala ? Doar le mai încercase, fără folos. S-o lase liberă ? Haida-de ! Dar asta însemna să-i deschidă drumul tutulor zărilor, să înlesnească apropierea oricui de dînsa, s-o vadă răpită de cel dintîi venit. Liberă ? Dar i-ar fi scăpat din mînă ca un pui de ciocîrlie... Dumnezeu făcuse minunea din Valea Timișului, rănind-o și dînd-o în puterea lui, și el să disprețuiască această minune dumnezeiască ? Nu, Georgescule, te-ai prostit, băiatule !

Sta logofătul cu mîna pe clanță și se gîndea și din ce se gîndea mai mult, din ce dovedea mai puțin.

„Ce e-n mînă nu-i minciună !“ conchise el și ieși brusc în lumina zilei, hotărît să facă o scenă violentă Anișoarei care nici măcar atîta lucru nu fusese în stare să-i rezolve.

Nina se frămîntă întreaga noapte, imaginînd tot felul de planuri : trimetea scrisori prin baba Stanca autorităților, spunînd că e confiscată, cerînd ajutor. Apoi evada, îmbrăcată în straie țărănești. Se lupta la poartă cu Ali, îl dobora, fugea în coliba pădurarului, nu departe de conac, și sta ascunsă acolo, pînă-i veneau oamenii credincioși, cu cari dădea asalt pavilionului. Costea era arestat, dus la ocnă. Îl vedea printre baionete... Aceste imagini se multiplicau. Copila avea puțină febră. În semidelirul ei, pipăia revolverul de subt pernă. Dar dacă l-ar chema pe Georgescu și l-ar împușca, pur și simplu ? Va povesti că fusese în legitimă apărare și n-ar fi condamnat-o nimeni. Îl și vedea întins pe podele, năuc, cu mîna pe rană, privind-o întrebător. Această imagine o înduioșă. Dar dacă omul spunea adevărat ? Dacă, într-adevăr, un pericol real o amenința, pe dînsa și pe bătrîn ?

Nu era o crimă numai gîndul de-a suprima pe cel mai fidel dintre servitori? Ce-avea, la urma-urmei, împotriva administratorului? Se purta corect cu toți, era cinstit, activ, le sporise averea și păzea Dragomirna ca portarii de odinioară ai cetăților. Cine-i spusese lucrul acesta, de curînd? A, da, mama ei. Dînsa îi vorbise foarte frumos despre administrator, tot așa bunicul, tot așa, își aducea aminte, vorbea frumos de Costea și răposatul ei părinte, pe care-l cunoscuse atît de puțin. Întreaga casă avea numai cuvinte bune pentru vrednicul Georgescu și numai dînsa, fără motiv, îl prigonea... Potolindu-și ura, își potoli și nervii. Se crăpa de ziuă și Nina, gata s-adoarmă, își descreți fața încruntată. Dacă s-ar fi uitat în clipa aceea în oglindă, cochetăria ei de femeie ar fi descoperit, cu mare strîngere de inimă, că pe obrazul foarte tînăr, trecuse un fior de bătrînețe. Frunză veștedă de mai, trecătoare frunză veștedă, întîmplătoare, neînsemnată, dar, totuși, prevestitoare frunză veștedă...

CAPITOLUL XV

Costea, care găsea repede orice soluții și le rezolva cu promptitudine, nu vedea cum va putea convinge pe Smaranda Dragomir să-l ia de bărbat. Această incertitudine era potrivnică temperamentului său activ și-l neliniștea ca un corp străin în organism. Tot așa, cînd îi intra o musculiță-n ochi și n-o putea extirpa, îi venea să dea cu pumnul în trunchiul nucilor și să se războiască, în curte, cu cine-i ieșea în cale, fie un contramaistru de la sonde, fie un cîrd de gîște.

El pica printre slugi ca uliul deasupra orătăniilor. O mare liniște încremenea lumea dobitoacelor împănate: bobocii de rață se dădeau în fundul apei, cloșca își strîngea puii și-i pitea subt foi de lipan și numai gîscanii, sîsîind, vesteau pericolul. Așișderea, argații, la vederea administratorului furios, se lăsau cu burta la pămînt.

De la *Madame* Acajou, Georgescu n-avea mare lucru să afle, nici sfaturi, nici inițiativă.

Pe dînsa o contraria faptul că trebuia să se găsească pe Valea Prahovei în mai, prea devreme: luna pregătirilor. În primul rînd nu era nimeni la Sinaia și-n împrejurimi, să-i completeze partidele de pocher. Fructele nu se copseseră încă. Păstrăvi nu se găseau, căci trebuiau aduși tocmai de la Ialomicioara, și oricît i-ar fi udat, din sfert de ceas în sfert de ceas, în apă curgătoare, puțini mai ajungeau cu viață la Dragomirna și aceia mici cît aterinele.

— Păstrăvul e pește gingaș, spuneau țăranii. Un fir de nămol în urechi îl dă gata, iar noi n-avem atîta unt și ficat de vițel să-i dăm de mîncare, nici ape repezi la îndemînă, cum are muntele...

Lipsită de societatea „Palace"-ului din Sinaia, a fragilor cu vin și-a tuturor bunătăților lui august și septembrie — luni de împlinire, de ofrandă totală a naturei — Anișoara s-ar fi întors bucuroasă în Capitală, unde teii se pregăteau să înflorească, în agonia liliacului și-a florilor de salcîm. O săptămînă mai mult în sălbăticia munților și părul ei, frumos vopsit în culoarea mahonului, ar fi acuzat o dungă de argint spălăcit, la rădăcină, iar pe ceafă i-ar fi răsărit fire negre și fire albe, aspre și dizgrațioase. Anișoara sta pe ghimpi, așa că administratorul constată, într-însa, un aliat destul de sarbăd.

Lunile de adorațiune a Ninei și disprețul în care-l ținea tînăra lui stăpînă muiaseră inima lui Costea și-l făceau mic și dornic de-o alinare, de-o încurajare. Unde să se ducă? Întîia oară-n viața lui de om ajuns, se gîndi cu duioșie că avea un tată bătrîn, căruia putea să i se spovedească, și care, orcît de simplu va fi fost în preoția lui de țară, îi va da o povață, un îndemn, o-nvățătură.

Georgescu plecă spre Ulmenii-de-Sus, călare. Nu era departe de conac. Satul i se păru mai sărac și mai pustiu ca oricînd. Poate unde abia trecuse amiaza. Oamenii puțini. Să fi fost pe cîmp? Costea al popei trecea, totdeauna, pe ulițele copilăriei, cu mîndrie. Era măgulit să vadă de unde plecase și ce ajunsese. Ca să-și viziteze locurile natale, el punea în îmbrăcăminte aceeași cochetărie cu care se înfățișa domniței. Urmat uneori de trei-patru argați, călări și ei, domnul Georgescu avea înfățișarea unui senior, a adevăratului stăpîn al acelor ținuturi. Acuma nu-i ardea să facă pe măreţul. Şedea aproape încovoiat pe cal. Poate unde nu-l iscodeau ochi din praguri şi din dosul muşcatelor... Lume puţină... Mai că nu mai cunoştea pe nimeni. Nici glasuri de copii, nici fete învoalate, cu urciorul pe umeri. Rareori, întorcea capul. chemat de tusea vreunui moşneag, adus ca un cosor; pe prispă, cîte o bătrînă uitată de Dumnezeu, se stafidea pe sîmbure, ca prunele rămase toamna tîrziu pe-un vîrf de creangă.

Pe părintele Georgescu îl află în fața bisericuței, pe o laviță, subt cei doi ulmi.

Îmbătrînise mult, săracul, slăbise și avea privirile cam rătăcite, subt sprîncenele grele.

— Tu ești, Costică, băiatule ? îl întîmpină moșneagul, cu oarecare greutate, fără să-l fi recunoscut îndată.

Ia stai colea, lîngă tăicuțu popa... Mi-e tare dor de preoteasa, Costică dragă... Ia stai...

Pe lîngă slăbiciunea tatălui său, pe domnul Georgescu îl impresionă faptul că preotul nu-i ieșea în cale cu ceremonialul obișnuit, măgulindu-l, subaltern, arătîndu-se mîndru de această vizită importantă. Părintele Grigore își primea copilul cu simplicitate, fără să se ridice măcar, ca și cum băiatul n-ar fi plecat niciodată de lîngă dînsul, ca și cum n-ar fi avut zeci de milioane, gata-gata să pună mîna pe alte sute, zestre.

— Ce mai faceți voi p-acolo, pe la conac ? Boierul e bine ? Să-i spui multă sănătate... Ia întreabă-l odată care e mai mare ? Eu sau el ? Adineauri ne jucam pe aici, amîndoi... dădeam tîrcoale în jurul bisericii... ne urcam în copaci după ouă... eu îl învățam... Știi că într-o zi am dat de-o lespede de mormînt, tot rîcîind pămîntul... Una mare înflorită. Ce boier va fi odihnind într-însa, ce străbun de-al stăpînilor noștri, Dumnezeu știe. Nu știu dacă era în dreapta ori în stînga bisericii, că e mult de-atunci, da' știu că a stat ea, lespedea, cîteva luni cu fața în lumina cerului, pe urmă iar i s-a pierdut urma printre bălării. Să tot fie cincizeci de ani — ce zic eu, şaizeci, dacă n-or fi şaptezeci de ani, de-atunci. Parc-a fost ieri, Costică dragă. Acuma, din ce îmbătrînesc, din ce îmi aduc aminte mai bine de demult. Vezi, de-aceea spune lumea că bătrînii cad în mintea copiilor : din pricina amintirilor...

Mi se pare că sînt cel mai în vîrstă din Ulmeni. Ceilalți s-au dus. Toți tovarășii mei s-au dus... Dealtminteri, așa se și cade : biserica să fie casa cea mai veche din sat, și preotul cel mai bătrîn !

Părintele Georgescu vorbea rar, cu oarecare greutate, răsucind mătănii. Alb, înalt, slăbit, se făcuse tare frumos moșneagul, și, în vecinătatea oamenilor din cer, părea dezlipit de cele pămîntești.

N-avea șir în gînduri și cuvinte, sărea de la un lucru la altul, dar Costea asculta pios, — îl asculta întîia oară — uimit că, afară de el, mai existau în familia lui și alți oameni cari nu erau niște țărani de rînd. Pe nesimțite, marele logofăt al Dragomirnei se reîntorcea în mediocritatea copilăriei, cînd personagiul cel mai important al pămîntului era tatăl său.

Preotul creștea acum, încetul cu încetul, îl domina, de la înălțimea creștetului alb și-a seninătății sale de om potolit, despovărat de ambiții, împăcat cu Cel de Sus.

Părintele Georgescu avea ciudate asemănări cu conul Iancu Dragomir : în primul rînd acea desprindere de realitățile vulgare, imediate, de acea poftă grabnică a izbîndirii, care cutreiera pe Costea ca un demon și-l învrăjbea ; amîndoi bătrînii trăiau în trecut, contemplau înduioșați priveliștile lăsate-n urmă și-aveau o blîndețe, un îndemn de iertare și-o îngăduință, pe cari puternicul administrator, activ și impulsiv, nu le cunoștea.

Părintele Georgescu îi părea un sfînt — și totuși, om fusese și dînsul, cu patimi omenești, cu cuvinte la fel cu ale sale — doar îi era tată ! Costea, umilit de înfățișarea venerabilă a celui ce-i dăduse zile, își amintea, cu oarecare satisfacție, că și sfîntul acesta avea un trecut de zbucium și de arțag. Își amintea, din copilărie, cum îl certa preoteasa, nemulțumită, de-o întîrziere, la un păhărel de vin, cum popa Grigore bătea cu pumnu-n masă, roșu de mînie.

Cum plecase odată de acasă și lipsise cam multișor... N-a fost totdeauna frumos și liniștit ca acum părintele Grigore. Gîndind — mai mult simțind — aceste lucruri, Costea își promitea sie însuși o bătrînețe la fel, lipsită de frămîntări, augustă ca a tatălui său și-a prințului Dragomir. Îi va veni și lui aceea zi, nu putea să nu-i vie !

Ca un răspuns gîndurilor sale, ca o complectare a năzuințelor, ca o alinare a remușcărilor probabile ale fiului său, părintele Georgescu, vorbi domol, spunînd, sau mai bine-zis, vrînd să spuie ceea ce auzea, aievea, administratorul Dragomirnei :

— Că omul, taică, orcîte ar fi făcut în tinerețea lui, se limpezește, ca o apă... Urcușul e greu, că e cu opinteli, dar la coborît umbli voios și fluieri, că te duce pămîntul, nu-l mai duci dumneata pe el. Eu sînt mai curat în inima mea și mai nevinovat ca păpădia asta care-o fură vîntul ; n-aș sufla nici în puful ei, s-o stric. Și-n tinerețea mea am fost haiduc, m-am bețivit cu lotrii, am rîvnit bunul altuia, mi-am bătut nevasta și am dat cu zvîrlituri în calul vecinului... Eu le-am făcut toate astea ? Aș !... Mare lucru cînd se astîmpără sîngele omului și multă milă de la Dumnezeu dacă poate trăi să-l vadă astîmpărat !... Alții mor înainte, săracii, și lasă amintire de cîine. Ferice de cel ce trăiește mult și-și răscumpără viața lui cea dintîi, împărțind liniște de icoană-n jurul său, în viața lui cea de-a doua, cea adevărată ! Să-ți ajute Dumnezeu, Costică puiule, s-ajungi și tu ca mine !

Bătrînul era o comoară de înțelepciune. Va ști el să găsească leac frămîntării lui Costea ?... Iată... Parc-ar vrea să spuie ceva. Își adună gîndurile. S-auzim.

— Da' Dinu, băiatul, cum o mai duce ? Parcă se însurase ?

— Care Dinu ?

— Boierul cel tînăr, de !

— A murit, tătucule, nu știi ? Nu l-ai slujit dumneata colea, în bisericuță ?

— Bată-te să te bată, cum am uitat ! surîse bătrînul, fără să pară impresionat de-această ștergere din minte.

Părintele Georgescu judeca bine, cînd nu-l întrerupeai și cînd nu era vorba de fapte precise. Numai lucrurile foarte îndepărtate luminau, în relief, în evocările sale. Tot ce se petrecuse în a doua jumătate, în cele două treimi din urmă ale vieței sale, era confuz. Comentările, însă, reflexiunile curgeau lin, firesc, cu vocabular țărănesc și preoțesc, mirosind a foaie de nuc uitată între pagini de *Evanghelie*.

Costea își dete seama că mare lucru nu va folosi de pe urma bătrînului, dar totuși i se spovedi.

Părintele Georgescu ascultă cu atenție, îl rugă să repete anumite lucruri, ca să înțeleagă bine. Făcea sforțări vizibile să nu-i scape nimic, să cumpănească și să judece drept. Dar încordarea cu care urmărise peripețiile dragostei, visurile și dezamăgirile unicului său copil, îl obosi ; nu găsea nici un fel de soluție. Costea se depărta de lîngă el, se făcea nour fumuriu, călare pe o iasmă, cu domnița lui cu tot, și-i ducea vîntul pe amîndoi, dincolo de muchea dealului. Bătrînul își trecu mîna pe frunte, strînse pleoapele, ținu ochii închiși, cîteva clipe, îi deschise, apoi zîmbi, regăsindu-și băiatul alături, în carne și oase.

— Ce zici, tăicuțule, să trag vreo nădejde ? îl întrebă Costea.

Iar moșneagul vorbi, petrecînd, bob cu bob, chihlimbarul mătăniilor aduse de la Muntele Athos :

— Pe pămînt și-n ceruri, fătul meu, sînt toate măsurate. Mai cu seamă-n ceruri. N-ai să vezi văzduhul cutreierat de luceferi cît bivolul, nici de păsări cît elefantul. Stele cît rîndunelele, soarele cît vulturul, luna cît o cucuvaie.

Dumnezeu le-a potrivit pe toate așa fel ca ochiul omului să nu fie tulburat, ci numai mintea — dacă o are. Ochi are toată lumea, dar minte ca să se tulbure — puțini. Tu ești acuma frămîntat de închipuiri și nu te gîndești că omul, cît ar fi el de sus și de ales, același este tutulor vederilor, iar groapa lui, dacă e mai înflorită ca altora, nici mai lungă nu e, nici mai lată !...

Răspunsul bătrînului n-avea prea mari legături cu întrebarea precisă a candidatului la însurătoare ; s-ar fi potrivit acest răspuns, mai curînd Ninei, ca un sfat. Să-l ia pe Costea de bărbat, întrucît măririle sînt trecătoare, ni se pare numai că sîntem mai răsăriți, decît alții, dar că o apă și-un pămînt sîntem cu toții. Sau cam așa ceva. În orice caz, Costea n-avea nimic de cîștigat pe urma complicatei învățături bătrînești. Era cam iritat de faptul că venise de pomană la Ulmeni. Numai cînd își luă rămas bun de la taica popa, își dădu seama că era profund emoționat. Revederea satului, unde fiecare spin de pe garduri purta, aninată ca o năframă și fîlfîind ușor, o clipă a copilăriei sale ; pustiul și sărăcia caselor, ofilirea bătrînelor, pe cari le cunoscuse neveste tinere și voioase ; amintirea mamei sale moarte și mai ales gîndul că nu mai are mult nici bietul moșneag de pe laviță, răscoleau adînc pe cel plecat dintre ai săi...

— Să mai vii pe la noi, băiatule ! îl îndemna, sărutîndu-i fruntea, moșneagul !...

Spunea „pe la noi“ și era numai el, era singur, printre mărăcini și paragini.

Spunea „noi“ bătrînul ca să creadă că mai are pe cineva lîngă dînsul... Sau poate-nțelegea prin „noi“ casa părintească, ulmii din fața bisericei, oamenii satului din ce în ce mai puțini, mormintele, din ce în ce mai multe...

CAPITOLUL XVI

Prințul Iancu Dragomir se afla în București, unde locuia în Bulevardul Lascar Catargiu, subt numele Stancu, farmacist, din Călărași, unchi al lui Alexandru Milea, care-l găzduia.

Dînsul aștepta o scrisoare de la Costea, prin care bunul administrator, îl va anunța că pericolul trecuse, că dușmanii își pierduseră urma din jurul conacului și că măria-sa se putea reîntoarce la Dragomirna sănătoșel și voinicel.

Cum această scrisoare întîrzia să vină, prințul, înseninat, îmbărbătat, prin contactul cu tînărul profesor, se gîndi că Georgescu face, poate exces de prudență și că n-ar strica să ia trenul spre castel, unde va ști cum să fie apărat și unde biata Nina, îngrijorată de brusca lui plecare, fără bun rămas, îl aștepta, cu siguranță, nerăbdătoare.

Prințul nu scrisese copilei, căci ar fi fost imprudent : dușmanii puteau să-i desfacă plicul, să-i afle adresa și să-l răpună. Probabil, Costea o ținea în curent cu peregrinările sale, îi spusese că se află în siguranță și că nu va întîrzia să vină.

Noua existență îi era prințului destul de plăcută. Retrăia ore din viața de student. Prin Alexandru Milea relua contactul cu falanga intelectualilor săraci, preocupați de problemele zilei și de propria lor realizare. La Dragomirna, de zeci de ani, nu-și schimbase felul de-a trăi, de-a gîndi, închis în cetatea lui de amintiri, de spaime, de ore patriarhale. Acum devenise un alt om, mai puțin rezervat față de evenimentele zilei și de lumea care-i fusese atît de străină. Iată-l informîndu-se de numărul volumelor pe cari le poseda Academia Română, de cantinele studențești, de neînțelegerile dintre diferitele fracțiuni, cari compuneau partidul de la guvern : oameni din Ardeal, cu sisteme civilizate, dar lipsiți de hotărîre, mai mult legaliști decît onești, preferînd hîrtiile în regulă, unei acțiuni generoase, dar dezordonate ; basarabeni greoi, lungi la vorbă, capabili de-o credință, dar complet dezarmați în fața realităților ; bucovineni protocolari, mai îndoielnici decît înșiși conducătorii greco-catolici ai transilvănenilor ; cei din vechiul regat, febrili cu sufletul deschis, muncitori, capabili, dar superficiali, artăgoși și lipsiți de coheziune.

Alexandru Milea îl punea în curent cu toate acestea, uimind pe bătrîn prin maturitatea și obiectivitatea judecăților sale, dar neliniștindu-l prin luciditatea acestui spirit critic, care este cel mai puternic stăvilar în calea cuceritorilor. Ascensiunile nu se pot realiza decît prin pasiune, iar pasiunea nu face casă bună cu judecata dreaptă, rece. Alexandru Milea era ursit să rămînă viața toată un modest profesor, muncind din greu pentru o existență mediocră, în vreme ce-l vor lăsa în urmă alții, cu mai puțin bagaj intelectual, dar cu mai mult entuziasm și spirit de oportunitate.

„Vom corija noi toate acestea !...“ zîmbea în sine Iancu Dragomir, punîndu-și în cap să dea o mînă de ajutor tînărului.

Se gîndea să-l ia cu dînsul la palatul din munte, să revizuiască, împreună biblioteca, să pună ordine în hrisoave, apoi să-i dicteze povestea neamului său. Legendele spuse din gură în gură, întîmplările, întărite prin documente autentice trebuiau să constituie un op voluminos, care să cuprindă atît istoria familiei, cît și a domeniului principilor Dragomir.

Despovărat de grijile cotidiene, asigurat, materialicește, pentru cîțiva ani, Alexandru Milea n-avea nici un motiv să respingă o misiune atît de interesantă. Primi, voios, propunerea oaspelui, deși, în sufletul său mai întîrzia neliniștea că, poate, totul nu va fi fost decît o mistificare și că acest straniu bătrîn nu era decît un maniac inofensiv, descendent imaginar din domnii țării și unul dintre cei mai mari iluzioniști ai României.

Temerile, însă, erau să i se risipească foarte curînd. Într-o dimineață ploioasă, pe la sfîrșitul lui mai, moșneagul îl rugă să-l însoțească la poștă, unde dădură o telegramă :

„Georgescu, Administrator General, Dragomirna
Prahova

Sosesc mîine dimineață, vino gară.
Farmacist Stancu“

Iar a doua zi, după ce Milea își aranjase un concediu de șase luni, de la catedră, porniră cu cel dintîi tren, spre Valea Prahovei.

Ajunși în gara micuță, unde expresele nu se opreau niciodată, iar acceleratele din an în Paște, Alexandru fu uimit să vadă rădvanul cu șase cai și surugiul clasic, multicolor și cu mustățile în sus, bine trecute prin slănină, în stilul maghiar. Estampă.

Din pragul gării, feeria începea...

— Domnul Constantin Georgescu, administratorul meu general. Domnul profesor Alexandru Milea, care-a binevoit să mă găzduiască la București !

Administratorul general al principelui Iancu Dragomir, surîse larg, dintr-o splendidă dentițiune, plină de lumina dimineții ; întinzînd lui Alexandru Milea o mînă cordială, îi frămîntă puternic degetele lui firave. Tînărul orășan fu cucerit din primul moment, de înfățișarea voinică, de ființa primitoare, a intendentului.

„Iată tipul franc al omului de la țară... al fiului de răzeși, care va constitui burghezia de mîine !“ se gîndi Alexandru Milea, preocupat în permanență de viitorul neamului, de interdependența diferitelor clase sociale, de contribuția pe care individul, provinciile și straturile componente o vor duce, ofrandă, spre mărirea și cimentarea tinerei națiuni întregite.

Cunoștea, din descripțiile prințului făptura și virtuțile admirabilului administrator ; era fericit să-l vadă, aievea. să-i împărtășească această bună impresie.

Situîndu-se, Alexandru Milea îl situa și pe Costea :

„Eu sînt intelectualul, visătorul, premergătorul, el este realizatorul. Dincoace, iată rasa care se stinge, vechiul boier — prințul Iancu Dragomir.

Apoi, iată, dincolo, țăranul, iobagul pămîntului, pe care îl vom dezrobi, mîine, total. Splendid popor, care posedă aristocrație, pătură gînditoare, muncitori ai gliei și conducători ai acestora, ca domnul Georgescu ! O țară atît de bogată, cu asemenea oameni, dacă ar avea și un guvern al tuturor partidelor, format din specialiști unde n-ar ajunge ?

Alexandru Milea era optimist, în candoarea matinală.

El luă loc la dreapta prințului, oarecum afectat că domnul Georgescu se așezase pe capră, la stînga surugiului. Îl impresionase, de asemeni, faptul că administratorul sărutase mîna boierului, în gară ; se întreba dacă acest gest anahronic mai putea fi tolerat în epoca noastră de egalitate și-l emoționa gîndul că poate va trebui să facă și el la fel, devenid secretarul literar al marelui senior.

Dar zefirii dimineții, clinchetul zurgălăilor, plesnetul biciului nesfîrșit, cîntecul sutelor de pitpalaci, ascunși în lanurile ce mărgineau șoseaua, alungară aceste gînduri.

Alexandru Milea respira adînc boarea înălțimilor. Nu fusese de mult la țară, poate niciodată.

Acest prim contact cu natura, din plin, îl biciuia, îl biruia. Un mare dor de viață îl copleșea, un noian de gînduri fericite. Pe capră, Georgescu, se întreba :

„Da ăsta, cine-o mai fi ?"

Se întreba, deocamdată, fără ostilitate. Departe de el gîndul să vadă în Alexandru Milea un inoportun.

Prudent, primise pe însoțitorul stăpînului său cum primea pe oricine ; îndatoritor, familiar, dornic să-l cucerească, să-i capete încrederea ; în felul acesta, ajungea să facă pe oricine, după expresia lui favorită și după veșnica sa preocupare, „să-i bea din palmă".

Costea avea conștiința netedă că e un impostor. Deci, orice om nu putea să-i fie decît inamic sau complice. Inamic nu voia să-și facă din nimeni. Era dispus să ierte de trei ori, oricui, încercările de vrăjmașă ofensivă. Dar de treizeci și trei de ori își înmulțea el sforțările, ca să capete aliați.

Pe Alexandru Milea îl va covîrși, la Dragomirna, cu întregu-i arsenal de amabilități ; îi va pune servitori la dispoziție, îi va indica odaia de dormit, îi va cerceta singur așternutul și dacă cercevelele ferestrei n-au ruginit. Îl va întreba dacă preferă dulceață de fragi sau de caise verzi, dimineața... Îl va pofti în pavilion, la un pahar de vin ruginiu. Vor vizita împreună parcul. Îi va explica mecanismul administrației, complicatele afaceri și surse de venituri ale acestei imense averi, temperamentul țăranului din regiune, mentalitatea lucrătorilor de la sonde și tot ceea ce putea interesa pe vizitator. Cunoștea însușirile caracteristice ale oamenilor și locurile, ca să capteze numaidecît atenția noului mosafir.

Bineînțeles cu cît cineva sta mai puțin, cu atît era mai bine venit. Dacă oaspeții se îndulceau, știa el cum să le facă viața amară, prin numeroșii săi interpuși, din domesticitate.

Nepoftiții o ștergeau frumușel, mulțumind foarte pentru buna găzduire. Duceau amintirea cea mai frumoasă despre excelentul îngrijitor al castelului, omul providențial care, pe aceste vremuri de criză cumplită, făcea să curgă aurul în visteria patronilor săi, răspîndind în juru-i cornul de abondență al zeiței Fortuna.

Caleașca urca încetinel, în soarele care se încălzea, prin holde verzi, punctate cu roșul macilor, printre șiruri de fagi, printre gospodării, vii și livezi cu pruni.

Alexandru Milea era fericit să regăsească pagini de literatură țărănistă, căutînd, în memorie, acele descripții cari semănau mai mult cu piesagiul ; în jurul său natura făptuia, unul după altul, tablouri luate din cărțile citite de el odinioară după cum parcul Bagatelle din Paris e compus din fragmente de grădină, imitînd, fiecare o pînză celebră ; iată un Corot, iată un Rousseau, iată un Milet... Pajiște și copaci, urnă și fîntînă.

Dacă pentru muritorul de rînd, arta reproduce natura, cei aleși impun naturei viziuni de artă. Poate rîvni o ființă superioară cuceriri mai depline ? Acestui sentiment de orgoliu se adăuga în inima tînărului scriitor nerealizat și impresia că trăiește ceva teatral, convențional.

Venind în contact cu natura întîi prin lecturi, și abia acuma prin ea însăși, avea senzația unei vieți artificiale, își pierdea cunoștința, evada din realitate, unind cu această absență sufletească fiorul fizic al unui gol în stomac, al unei șovăiri apropiate. Trebuie să fi fost foarte palid, căci simți mîna bătrînului caldă, pe a sa, înghețată.

— Ce ai, *mon ami,* nu ți-e bine ?...

— Puțină anemie, măria-ta ! răspunse de pe capră, fără să-l fi întrebat nimeni și fără să fi avut aerul că se interesează de călătorii din interiorul rădvanului, domnul Georgescu.

Așa se-ntîmplă totdeauna cînd vii de la București. Aerul e tare p-aici.

Să mi-l dați mie în grijă, măria-ta, să-l îngrijesc eu cu iadă friptă haiducește, cu smîntînă de bivoliță și cu tămîioasă de zece ani — și-o să vedem peste o lună dacă-i mai vine leșin !

Această intervenție promptă a administratorului spori admirația lui Alexandru pentru oamenii de acțiune, și-l întări în convingerea că Georgescu era un român de treabă, simplu și prietenos ; plăpîndul cărturar bucureștean, atît de singur în Capitală, începea să aibă senzația unei familii, a unui refugiu cald, a unei apărări sigure. Voinicul de pe capră îl întărea în această credință și-i schimba părerile, mai mult sceptice, pe cari le avea despre bunătatea și dezinteresarea omenească...

*

Ceea ce-l impresionase mai ales pe Georgescu era faptul că, împotriva obiceiului, bătrînul venise de la București senin, odihnit, ras, primenit... Ultima dată se înapoiase galben, cu părul și barba crescute, cu hainele în dezordine, fără guler... Cine făcuse, de rîndul acesta, minunea ?

Fără îndoială, junele din trăsură. Da' de ce ? De ce se amestecase în lucruri cari nu-l priveau ? Cum îl cunoscuse pe boier, cum îi căpătase confiența, cu ce scop, cît va mai dura această nouă prietenie ?

Iată ce se gîndea, lîngă surugiu, Costea, trăgînd cu urechea și văzînd, fără să se uite, ce făcea perechea din trăsură. Voia să știe în ce grad de intimitate ajunsese boierul și acel tînăr străin, ce intenții nutrea stăpînul, cît avea de gînd să-l ție pe domnișor la castel. Nu află cine știe ce, căci prințul era ocupat să numească și să descrie fiecare moment al peisagiului, obosind puțin pe oaspe, care, și așa, era amețit de aer și de foame.

Ajunseră la Dragomirna în plesnete de bici, în delır de zurgălăi, în chiotele celor cîteva zeci de flăcăi călări și ale copiilor cu flori, organizați de Costea să facă boierului reîntors primire triumfală.

Visul literar continua ; Alexandru Milea nu-și închipuise vreodată că mai pot exista asemeni sărbători silvestre. Iată-le, aievea, sub ochii săi uimiți și încîntați !...

Iancu Dragomir era fericit să se regăsească subt nucii copilăriei, în mijlocul bunilor săi țărani — lîngă Nina, pe care o va strînge-n brațele-i bătrîne peste un sfert de ceas.

Orînduiră oaspelui o cameră-n castel, unde nu mai fuseseră străini, de la cea din urmă vînătoare a răposatului boier Dinu.

Alexandru Milea își desfăcu puținul bagaj, aranjînd pe polițe cele cîteva cărți aduse : în primul rînd, cronicarii.

Încăperea era foarte spațioasă și cam întunecată ; îl copleșea cu tristețea ei, a vechiului mobilier, a sălilor vecine, a încăperilor misterioase, încuiate, cari o împrejmuiau. Toate erau mari și vechi la Dragomirna și păreau de zece ori mai îmbelșugate orășanului sărac, trăit în odăițe ieftine, descurajat de grija neîncetată a zilelor de mîine.

Bătrînul își lăsă invitatul singur și dădu fuga spre aripa mărginașe a castelului, unde reîntoarcerea se vestise, de bună seamă, pe căile văzduhului, căci nici baba Stanca nici Fima nu știau și nu anunțaseră domniței pe boier ; hărmălaia din curte, năvălind sonoră și clară pe ferestrele deschise ale culei, nu putea fi stîrnită decît în cinstea măriei-sale.

O găsi pe Nina palidă și melancolică : de două săptămîni, copila ședea închisă fără voia ei, neputînd înțelege cum, fiind complect vindecată, era împiedecată să se miște. Anișoara părăsise și dînsa palatul, după ce, cîteva noi încercări de pețit, în favoarea administratorului, îi dăduseră greș.

Georgescu aștepta reîntoarcerea prințului, ca să dea marea bătălie. Sosirea acelui străin îi încurca socotelile. Faptul că bătrînul găsise un punct de sprijin, în tînărul de la București, nu-i convenea deloc. N-avea nevoie de oameni cari să înfrumusețeze viața stăpînului său. Iancu Dragomir trebuia ținut bine în mînă, condus, influențat, izolat, terorizat. O nouă prietenie slăbea legăturile în cari îl înfășurase de-atîția ani. Ia să vedem ce planuri are măria-sa, ia să-l iscodim puțin.

— Măria-ta, domnul profesor mi se pare un băiat foarte distins, un suflet de elită.

— Nu-i așa, nu-i așa ? se bucura Iancu Dragomir.

— Pare cam slăbit de viața din București. E greu de tot, pentru învățați, mai ales cînd sînt tineri.

— Greu, săracii...

— Eu aș zice să-l ținem cîtva pe la noi, să se mai întreme...

— Să-l ținem, Georgescule, de ce să nu-l ținem ? Tocmai la asta mă gîndeam și eu.

— O lună, două...

— Ba şi mai mult.

— Toată vara, măria-ta... Să stea pînă-n toamnă, la culesul viilor. Are să-i placă mult !

— Bravo, băiatule, mi-ai ghicit gîndurile !

— Numai dacă n-ar avea treabă în Capitală.

— N-are... n-are. Şi-a aranjat un concediu, pentru şase luni.

— Minunat !... În şase luni, n-o să se mai recunoască nici el, aşa de mult îi va folosi şederea la noi !

„O să stai tu mult şi bine sfrijitule. O săptămînă nu-ţi ajunge ?“ îşi spunea Georgescu, edificat. Apoi reluă dialogul :

— Măria-ta, mă ştiţi că eu sînt cam maniac, vreau să facă toţi ceva... Eu aş zice aşa, tot l-avem pe domnul profesor aici, să-l punem la treabă, să mai aranjeze biblioteca, nu s-a mai umblat, ehei ! de ani de zile... S-a adunat praful, s-au încurcat hîrtiile.

— *C'est inoui, mon ami,* cum ştii să-mi ghiceşti gîndurile !... se extazie boierul, fericit că Georgescu n-avea nimic împotriva oaspelui, ba îl primea cu voie bună, şi preîntîmpina dorinţele amfitrionului.

— Să-ţi mai spun ceva. Ştii că noi avem multe documente şi nu s-a gîndit nimeni să puie ordine, să facă o cronică amănunţită a familiei. Eu cred că mai am cîteva luni de trăit. Aş vrea să scriu — adică, vorba vine să scriu eu — să înlesnesc acestui tînăr să scrie *Povestea Dragomirnei.* De cînd s-a zidit întîia temelie — de la „începătură“, cum spuneau cei vechi — şi pînă azi. Cum a crescut şi cum a murit fiecare strămoş, cum s-a întins moşia, petec de pămînt de petec de pămînt, arbore cu arbore, sat cu sat, vie cu vie,sondă cu sondă. Ce zici ?

— O idee genială, măria ta, şi-mi pare rău că nu ştiu decît agronomie şi contabilitate, altminteri, tare m-aş fi înhămat şi eu la aşa ceva !...

— Băiatul descifrează inscripţii slavone şi greceşti, reconstituie litere şi înţelesuri, acolo unde lespedea e roasă de vreme şi pergamentul mîncat de molii. Mare noroc pe noi, Costeo, să dăm peste aşa om.

(„Dacă-ţi vezi de treabă şi te-nfunzi în bibliotecă, să stai sănătos pe la noi, profesoraşule !“ monologa, în sinea lui, Georgescu.

„Dar dacă te pune dracu să te amesteci în ce nu te priveşte, iei tu drumul Bucureştilor, cînd ţi-o fi lumea mai dragă !“)

— Zău, mare noroc, măria-ta... Vezi, trebuia să ne gîndim la asta mai de mult.

Dumnezeu să vă dea zile multe, să lucraţi şi să lăsaţi urmaşilor evanghelia Dragomirnei !

*

Veni rîndul lui Alexandru Milea, să fie iscodit.

Georgescu îl pofti să-i arate pavilionul modest în care locuia.

— Eu stau aici de cînd am fost angajat. M-am mulţumit cu puţin. Altul, în locul meu, şi-ar fi ridicat palat. Dar cum mă vezi dumneata pe mine tăind frumuseţea asta de copaci seculari, ca să-mi fac casă modernă, ia spune ? Şi apoi, nu zău, merge să strici arhitectura splendidă a castelului şi-a parcului, tot ansamblul ăsta patriarhal, ca să-i înfigi în coastă o clădire modernă ? Ce nevoie am, să fac aşa ceva ?

Eu nu sînt parvenitul care distruge urmele trecutului, ca să se întindă el. Am crescut din moşi-strămoşi pe locurile Dragomirnei şi înţeleg să-i conserv cu sfinţenie şi înfăţişarea, nu numai averile !

Alexandru Milea era fermecat de delicateţa sufletească a acestui om simplu, simbol al legăturilor trainice cari unesc pe clăcaş de pămîntul stăpînitorului : iată fuziunea seculară dintre boier şi ţăran — fuziune care face tăria şi farmecul naţiunei acesteia pline de viitor.

Aşadar, tradiţia nu murise pretutindeni. Industrializarea generală, orăşenismul cosmopolit nu pătrunsese şi în creierul munţilor noştri, unde stilul şi datinile vechi erau întreţinute, ca un foc sacru, de bravul fecior al preotului de la ţară.

— O să-ţi priiască să stai cîtva printre noi... să vezi, n-o să-ţi pară rău... Am să te ţiu cu sila. Dumneata ai nevoie să trăieşti în aerul munţilor şi să te supraalimentezi.

Chiar ieri spuneam măriei-sale că bine ar fi să rămîi aici toată vara... Să vezi şi culesul viilor. Noi şi aici am păstrat tradiţia. În toate părţile am introdus teascuri automate. La Dragomirna,însă, unde avem via cea mai veche — între castel și sat, am să te duc și acolo — strugurii îi calcă tot fetele, în cîntecul lăutarilor, ca odinioară...

Prințul mi-a vorbit de cartea care vreți s-o scriți... O să fie foarte interesantă. Eu cred că la București nu ți-a spus tot...

— Nu-nțeleg...

— Ți-a vorbit de „Arcașii Zimbrului“ ?

— A, da.

— Și de toți membrii familiei care-au fost asasinați de-a lungul veacurilor ?

— De foarte mulți mi-a vorbit...

— Și de moartea unicului său copil, boierul Dinu, nu-i așa ?

— Da, mi-a povestit cum l-au împușcat dușmanii, la o vînătoare...

— O să mai afli multe... E foarte interesantă povestea cu domnița din turn !...

Alexandru Milea deschise ochi mari, întrebători.

— Nu ți-a spus nimic ? Atunci, lasă, o s-aducă măria-sa vorba. Dar Dumneata nu-i spune nimic, fă-te că nu știi... nu-i plac indiscrețiile...

Georgescu aflase ce voia să știe și era mulțumit că familiaritatea dintre boier și grămătic n-ajunsese prea departe. Alexandru Milea părea să ignoreze însăși existența Ninei.

Într-adevăr, în toate spovedirile sale, în clipa cînd numele nepoatei îi venea pe buze, prințul se oprea ; existența copilei îi părea taina cea mai gingașă și n-o putea dezveli încă, unui străin, fie dînsul un tînăr atît de simpatic și de sigur ca Alexandru Milea. Va veni vremea. Deocamdată, o primejdie plutește în văzduh, pereții au urechi și nu e bine să vorbim de cea pe care o pîndesc dușmanii.

CAPITOLUL XVII

Oaspele dormi a doua oară în vechiul palat boieresc. În sufletul său pogorau duhurile celor de demult, și-l amestecau în lumea lor apusă, desfăcîndu-se din negură, apropiindu-se de el, prinzîndu-l cu mîini ușoare, în hora seculară, șoptindu-i și cîntîndu-i :

— Vei trăi cu noi, de-acum, vei afla faptele noastre, vei vorbi graiul nostru... Vino cu noi, vino printre noi !...

Ziua întreagă — după despărțirea de Costea — citise pe cronicari, pe Miron și Nicolae Costin, pe Axentie Uricarul, pe Ion Neculce, pe Mustea, pe Constantin Căpitanul, pe Radu Greceanu, Constantin Stolnicul Cantacuzino pe Georgachi și alții, mai mărunți... Îi vîjîiau, încă, în minte, textele lor încîlcite, pline de întorsături pitorești ale frazei, dar incomplecte ca documentație, monotone ca stil ; fără îndoială, oamenii aceia n-aveau îndeletnicirea scrisului, iar ceea ce ne pare farmec arhaic e opinteala lor de a-și netezi gîndurile, de-a potrivi cuvintele, de-a găsi forma în care tradiția orală, să treacă, lapidar, în tipare veșnice. Admirația excesivă pentru limba cronicarilor îi apărea acuma un snobism al ultimei generații de intelectuali, săturați de neologismele trecute din presă, în critica literară, apoi în epică. Nevoia expresiei inedite îi trimetea la vechile izvoare, destul de sărace și ele, căci repede se vor epuiza.

Lectura boierilor cărturari, amuzantă, în general, surprizătoare pe-alocurea, coborîse în inima lui Alexandru Milea o tristețe nelămurită, aproape o deprimare. De unde mai cunoștea el aceeași stare sufletească ? Să ne amintim. Da... da... Citind ziarele bucureștene, tot așa, simțea cenușă pe cerul gurei, o acreală de drojdie, o melancolie și un dezgust profund... Insulte, de la un capăt la altul, la adresa oamenilor publici, arătați, toți ca niște incapabili, intriganți, necinstiți...

Să fie, într-adevăr, fruntașii noștri așa cum îi descriau cronicarii zilei ? Nimic respectabil, nici un elan, nici o credință, nici un entuziasm în partidele politice, în administrație, în justiție ?

Iată acuma și primele texte istorice... Domni peste domni, răsturnări peste răsturnări, boieri vicleni, lingușitori și cruzi, căpitani feloni, nedreptăți, ingratitudini, temenele Țarigradului, pîre vizirilor, pustiirea țărilor.

Dar unde sînt epocile fecunde, gospodăria cuminte, creațiunea artistică, exemplele de eroism și generozitate, care umple cronicile străinilor, după cum și din ziarele altora te alegi cu sufletul încălzit, cu o învățătură ? Să fi fost într-adevăr atît de nemernici domnii și boierii din vechime ?

De țărani nu se pomenește : prostimea e bună numai să plătească biruri, să iobăgească și să moară în gloate anonime, pe cîmpuri de luptă, de foamete și boală.

Alexandru Milea nu putea admite că străbunii acestui neam și urmașii lor erau mai ticăloși decît ai altora ; în toate țările, vremurile și-au avut deprinderile lor : au trădat și alte popoare, și-au tăiat domnii, i-au mazilit, s-au închinat, de nevoie, celor puternici, dar parcă n-au trîmbițat cronicarii lor lucrurile acestea, ci mai mult le-au acoperit, au încercat să le justifice, luminînd mai mult pajiștile înflorite din calea lor, închegînd un îndemn, o pildă, o străfulgerare peste veacuri.

Neamul românesc, oropsit, supus atîtor năvăliri de-a lungul anilor, înconjurat de dușmani, n-avea încotro, trebuia or' să se poarte cum s-a purtat or' să moară — dar nicăieri, nu găsești, în cronicari, explicația acestei atitudini ; parcă le făceau boierii de plăcere, toate vrăjmășiile lor, iar cei ce le scriau faptele, parcă se bucurau și ei să-i arate cît erau de nemernici.

Urmașii din presă ai vechilor autori de letopisețe au păstrat lipsa lor de iubire față de oameni și lucruri, au mărit instinctul de clevetire al grămăticului ; o gazetă românească îți vine s-o apuci cu cleștele, nu cu mîna, iar răsfoirea unei vechi colecții, unde oameni morți și venerați astăzi, sînt acoperiți cu noroi, te umple de greață și de mîhnire...

*

Alexandru Milea se gîndea să întocmească hronicul Dragomirnei într-un spirit științific, obiectiv, fără să insiste asupra scăderilor generațiilor cari sporise acel domeniu. Va face o operă constructivă, povestea înălțătoare a unei vechi case boierești muntene ; cei de mîine citind această carte vor sorbi cupe de viață vie, exemple de cavalerism, statornicie în toate, încrederea în forța și viitorul neamului românesc, reunit în fine subt un singur buzdugan.

Iancu Dragomir crescuse enorm, în ochii săi. La București, nu cunoscuse decît un moșneag vagabond, de-o rară înfățișare aristocratică, e drept, dar suspect, halucinat, poate un mistificator. În orice caz, un maniac. În mijlocul bogățiilor de la Dragomirna, printre zidurile masive ale marelui castel îmbătrînit, prințul îi apărea ca un veritabil senior, greu de moșteniri seculare ; nume, tradiții, avere... Alexandru Milea nu și-ar fi închipuit niciodată să cunoască un descendent autentic al domnilor munteni, un boier cu rădăcini adînci în epocele patriarhale și al cărui cadru era un imens domeniu, cu parcuri seculare, cu zeci de argați la dispoziție, cu herghelii și surugiu și rădvan cu șase cai înaintași... O lume întreagă de evocări, rămășițele glorioase ale unei întocmiri ancestrale, sporită în loc să fie fărămițată. O pagină de istorie în plin apogeu — în orice caz într-un amurg amplu, superb, integral. O va clădi el povestea Dragomirnei, fixînd-o pentru eternitate și, ca s-o poată scrie, se va dezbrăca de toate amintirile. va uita că este un profesor de oraș și se va face pustnic, în creierul munților, ca atîția alții.

Asemeni călugărilor ce-nfloreau misele și alcătuiau letopisețe, în singurătatea chiliilor, se va închide și dînsul printre tomuri prăfuite, uitînd viața cea aievea, ca să trăiască numai în închipuirile trecutului.

Va purta haină lungă monahală, își va lăsa barba și părul să crească așa cum i se năzărea cîteodată la București, în zilele cînd era frînt de oboseală, de grijă, de zadarnică alergătură prin ministere, tipografii și redacții.

Nu era el făcut să învingă lumea. Nu era de el strălucirea orașelor mari, Parisul pe care i-l nălucise bătrînul prinț, în reveriile comune ; nici măcar cele șase cămăși de zefir, pantofii galbeni și pantalonii albi, nu-l mai ispiteau. Lunga haină monahală, cufundare adîncă în hrisoave, ca într-un fund de mare, să iasă de-acolo cu mărgăritarul de preț, strălucind în lumina soarelui, dar din dar, trofeu din limanuri necunoscute, încoronare, apoteoză.

Nerăbdător, aștepta să-l cheme bătrînul, să-l ducă, precum îi făgăduise, în odaia cea mare, cu biblioteca și portretele, unde-l va opri în fața fiecărui strămoș zugrăvit și-i va spune cine a fost, ce-a făcut, cum a trăit, cum s-a purtat și în ce chip l-a iertat Dumnezeu.

Această confruntare solemnă cu veacurile, tînărul cărturar o aștepta cu emoția unei împărtășanii. Ar fi vrut să se purifice înainte de a călca divinul prag, să se facă vrednic de marea comuniune...

Cineva a bătut la ușă.

— *Allons, mon ami,* eu sînt gata...

Iancu Dragomir îl poftea la slujba cea înfricoșată.

Afară era o luminoasă și strălucită dimineață de primăvară-n pîrg, dar razele sfîrșitului de mai pătrundeau în snopuri strînse prin ferestrele înguste ale palatului. Încăperile pe cari le străbăteau erau întunecate și răcoroase, mirosind a foaie de dafin și-a mucigai. Lemnul vechi al podelelor trosnea, învelișul alb al mobilelor stîrnea mogîldețe și fantome. Bătrînul descuia uși prăfuite, cu chei uriașe. Biblioteca. O sală, imensă, cu trei policandre mari suspendate de plafonul înalt, împletit în bîrne de stejar. O masă lungă la mijloc. Din loc, în loc, sfeșnice. Rafturi și portrete, în penumbră. Pentru Alexandru Milea cuvîntul „bibliotecă“ însemna ferestre mari, pupitre și tinerețe studioasă, răsfoind cu prudență : Academia, Fundația „Carol“.

Aici, nu era nimic din toate acestea. Numai el și-un ghid bătrîn, îmbrăcat într-un halat fantastic, cu o tichie brodată în vîrful capului, o apariție de alhimist medieval sau de mandarin doct. Iată un tron vechi, iată o strană. Între două dulapuri, iată o panoplie. Dar mai ales, tablouri, clerici și mireni, războinici și jupînițe. Răbdare. Prea sînt multe. Să nu ne lăcomim. Să nu le răpim taina dintr-o dată. Să-ncepem cu cel mai vechi. Prințul a aprins un sfeșnic cu trei lumînări de ceară, l-a ridicat cu greutate. Nu vrea să i-l dea lui, să-l poarte. Tot așa nu voise să-i dea geamantanul negru, la București, în prima zi a întîlnirei lor, mai acum trei săptămîni... Acuma, biblioteca parcă-i o biserică : făcliile acelea sînt făcute din ceară fină, răspîndesc mireasmă de miere și de busuioc.

CAPITOLUL XVIII

S-au oprit lîngă ușa din fund, deasupra căreia e zugrăvit cel dintîi Dragomir de care pomenesc hrisoavele. Un cap anonim, cu puțină bărbuță, copiat după o frescă a bisericuței ctitorite de el, și care arsese cu un veac în urmă.

Paraclisul se ridica în vecinătatea imediată a palatului, acolo unde se află acum pavilionul administratorului. După ce fîlfîi de cîteva ori flacările celor trei lumînări, Iancu Dragomir lăsă pe masă sfeșnicul și vorbi, ca dintr-o carte.

— Acesta este cel dintîi strămoș al nostru, pîrcălabul Dragomir, fost capuchehaie în Stambul, apoi agă la București. El este cela care la 13 noiembrie 1594 a dat foc vistieriei unde Mihai Viteazul chemase creditorii turci să-i plătească. Peste două mii de cămătari și jefuitori ai românilor, strînși în aceeași zi din toate părțile țării fură trecuți prin foc și sabie, scăpînd astfel Muntenia de mulțimea celor ce-o împilau și dîndu-se semnalul de răscoală împotriva osmanliilor. Soldat credincios lui Mihai, Dragomir era urît de turci și de partida care voia s-aducă înapoi pe tron pe Ștefan Bogdan.

În mai multe rînduri, au căutat să se scape întîi de el, neadormita strajă a voievodului, apoi de Mihai.

Dar căpitanul cît era de brav, pe atîta era de iscusit, și scăpa de cursele pe cari i le întindeau vrăjmașii.

În măcelul de la Călugăreni — îți aduci aminte de cronici — Mihai Viteazul era însoțit de doi cerbi, înblînziți, pe cari nu-i speria nici pocnetul puștilor, nici bubuitul tunului, nici chiotele și urletele omenești. Ei se ridicau în două picioare, urmărind lupta și aducînd noroc stăpînului lor. Erau doi pui de cerbi culeși din codrii Dragomirnei și oferiți lui Mihai de pîrcălabul Dragomir. Iar domnul, drept mulțumire a dăruit străbunului meu pămînturile din jurul conacului de vînătoare, viile pe cari le avem și azi, satul Ulmenii-de-Sus, în a cărui biserică sînt îngropați mulți dintre ai noștri, sfîrșind cu bietul meu Dinicu.

Prietenia pe care o arăta voievodul fostului său agă şi capuchehaie, pîrcălabului şi războinicului de-acum, nu era pe placul altui căpitan, mai tînăr, Ioniţă Boldur, care nu putea ierta lui Dragomir : una că nu voise să-i dea de nevastă pe fata lui, Smărăndiţa, şi alta că făcuse la Călugăreni, neasemănată vitejie ; în vreme ce el, Ioniţă, răsturnase de pe cal, rănindu-l pe Satîrgi-Mahomed Paşa, berlerbegul de mai tîrziu al Munteniei, Dragomir se repezise la marele steag verde al Profetului, desfăşurat, ca o supremă-mbărbătare de Sinan Paşa, smulgîndu-l din mîinile purtătorilor şi închinîndu-l la picioarele lui Mihai Viteazul.

Acest fapt aduse scrîşnirea dinţilor lui Ioniţă Boldur, căci însemna o nouă înălţare a lui Dragomir. După izbînda de la Călugăreni, Mihai, ca să previe o nouă invazie a lui Sinan Paşa, se retrase cu armatele spre nord, părăsind chiar Bucureştii, luă drumul Târgoviştei şi se opri la satul Stoeneşti...

Aici îl pîndi Ioniţă Boldur pe Dragomir şi-l lovi, mişeleşte, pe la spate. Crezîndu-l mort, îi scoase din deget inelul cu piatră de smarald — am să ţi-l arăt, căci ne-a rămas din moşi-strămoşi — şi veni călare, ca vîntul şi ca gîndul, tocmai aici, la Dragomirna, unde se afla jupîneasa Ruxandra, cu cei doi băieţi, Istrate şi Niculae şi cu fata ei Smărăndiţa, ce-avea nouăsprezece ani.

Ioniţă Boldur le povesti cum se luptase căpitanul la Călugăreni, cum îl răsplătise domnul pentru vitejie, şi cum, în apropierea Tîrgoviştei, bietul biv-vel-capuchehaie fusese înjunghiat de iscoadele turceşti.

„A murit în braţele mele — minţi ticălosul — mi-a dat acest inel şi m-a jurat, cu limbă de moarte, să vi-l aduc, să vă povestesc ce s-a întîmplat şi cum ar vrea el, dac-ar fi pe placul dumitale, jupîneasă Ruxandra şi pe placul domniţei, să mă însoţesc cu dumneaei, Smărăndiţa !...“

Fireşte, Ruxandra lui Dragomir nu s-a grăbit să-şi dea fata după vestitorul cel de rele şi mai amînîndu-l cu vorba, plînse şi se boci vreme-ndelungată, nevoind să mai vadă pe nimeni şi crescîndu-şi băieţii în dragoste de ţară şi de Domnul Iisus Cristos ; pînă ce dete Dumnezeu şi goniră ai noştri pe turci şi fiecare căpetenie de oaste se întoarse la casă. Atunci veni şi Dragomir, spre uimirea şi bucuria alor săi, află minciuna lui Ioniţă şi-l căută în gaură de şarpe, să-l pedepsească. Dar Ioniţă, ce locuia în apropiere, la o moşie a lui Iane Cantacuzino, unchiul dinspre mamă al lui Mihai Viteazul, prinse de veste şi-şi pierdu urma la Braşov şi mai departe. Toate uneltirile lui, de-a pune mîna pe Smărăndiţa şi pe averile ei, fuseseră zadarnice. Au măritat-o cu Ivaşco Băleanul, ce a fost mai tîrziu mare vornic şi s-a stins în anul 1635, iar din împerecherea lor şi a urmaşilor ieşiră mulţime de boieri cu renume, cum a fost vel-căpitanul Petru din Băleni, marele ban Gheorghe, vel-vornicul Ivaşco, clucerul Socol, postelnicul Grigore şi alţii.

Spiţa aceasta a neamului meu a fost norocoasă. Ramura bărbătească, însă, care trebuia să ducă numele nostru departe, a tras multe, a pătimit, urmărită de duşmani şi-a ispăşit păcatele ce nu le avea.

Cel dintîi a fost ucis Dragomir, la botezul nepotului său Gheorghe, fiul lui Ivaşco Băleanu, lovit cu junghiul în acelaşi loc al trupului unde primise rana de la Stoeneşti ; inelul cu smarald nu l-au putut, însă, lua, de rîndul acesta, căci l-au găsit în pumnul încleştat, cu degetele crestate, cu unghiile înfipte în podul palmei. De unde avea acel inel Dragomir căpitanul, cine-i fuseseră părinţii, nu ştim. Nici însuşi Dragomir nu ştim cine era.

E cel dintîi de care pomenesc hrisoavele noastre şi nu mai încape îndoială că a căzut lovit de mîna lui Ioniţă Boldur, altcineva pică de răzbunare pe dînsul neavînd !

*

Iarăşi ridică Iancu Dragomir sfeşnicul cu trei lumini, în vreme ce Alexandru Milea retrăia acele vremuri de vitejie şi de credinţă, însufleţit de devotamentul căpitanului pentru domnul său şi de lacrimile pe care le vărsase vreme îndelungată jupîniţa Ruxandra pe mormîntul imaginar al soţului plecat la bătălie. Un caracter de-o puritate antică : va trebui scos în evidenţă, ca un exemplu de soţie şi romancă. Povestea mamei lui Ştefan cel Mare, care spune fiului ei : „Du-te la bătaie, pentru ţară mori, şi-ţi va fi mormîntu-ncoronat cu flori« se găsește și la alte popoare, dovedindu-se a fi o legendă frecventă, deci lipsită de originalitate. Această Ruxandra Dragomir va trebui integrată pe primul plan, dîndu-i-se loc de cinste, în fresca marilor femei, din trecutul românesc.

Bătrînul prinț aproba în totul opinia secretarului său literar, făgăduindu-i cîteva date mai ample, aflate în bibliotecă, privitoare la jupîneasa Ruxandra, a cărei obîrșie era vai, tot necunoscută. În lada cu odoare se află un aer cu mărgăritare, cusut de dînsa, de Smărăndița și de femeile de casă, în vremea cînd Mihai Viteazul și căpitanii săi, printre care pîrcălabul Dragomir, ciopîrțeau oștirile italianului turcit, cunoscut în istorie sub numele Sinan Pașa, fost în cinci rînduri mare vizir și mult poftitor să îngenuncheze ținuturile românești.

*

Lumina roșiatică a făcliilor se înălță acum spre un tînăr chipeș, la dreapta ușei ; acolo începea șirul portretelor ce ocoleau, deasupra dulapurilor cu tomuri și documente, întreaga bibliotecă. Acel tînăr avea coama zburlită, ochii largi și gura deschisă, ca și cum ar fi vorbit într-o mînie.

— Acesta e Istrate Dragomir, cel mai mare din băieții căpitanului. Era copil cînd i-au omorît părintele și-a crescut cu durere în suflet și cu dorul de-a-și răzbuna tatăl, lucru ce n-a pregetat să-l facă, îndată ce-a fost destoinic să răsucească sabia. Într-o zi, spunînd că pleacă la o vînătoare, a nimerit în susul Prahovei, a răzbit trecătoarea, ajungînd la Brașov, unde Boldur se făcuse papistaș și era sol de legătură al lui Mihai, cu generalii lui Sigismund Báthory încartiruiți acolo.

Istrate Dragomir înfruntă pe Ioniță într-o duminică dimineața, în fața catedralei, la ieșirea din biserică și-l tăie ca pe un miel, lăsîndu-l lat în piață, spre uimirea și spaima tutulor. Încălecă degrabă și cît ai clipi din ochi, zbură de-acolo, strigînd :

„Omul acesta mi-a omorît părintele, după ce-a vrut să-mi necinstească sora ! I-am plătit așa cum se cuvine !«

Mărturii săsești din aceea vreme spun că tînărul muntean a vorbit mai multe, în fața bisericei, dar nu s-a înțeles ce mai spunea, atît că sta cu sabia sus, cu ochii înflăcărați, amenințînd, iar calul se ridicase în două picioare, scoțînd aburi pe nări, parc-ar fi amenințat și dînsul. Pe urmă, un l-au mai văzut. Istrate nu s-a mai întors la Dragomirna, ci ocolind munții a intrat în țară prin județul Dîmbovița, adăpostindu-se la Nucet, la moșia Bălenilor, unde era măritată sora lui, Smărăndița. Acolo, a cunoscut pe Irina, odrasla marelui spătar Dragomir Bălăceanul, cu care s-a însurat mai tîrziu, avînd trei băieți, Ion, Constantin și Nicolae și o fată, pe care a botezat-o după numele mamei sale Ruxandra.

În vremea logodnei lui Istrate, la Nucet unde se afla și viitorul său socru, marele spătar, dușmanii prădară Dragomirna, ucizînd pe Nicolae, băiatul cel mai mic al răposatului căpitan.

Jupîneasa Ruxandra își apără copilul ca o leoaică, dar de scăpat, nu-l putu scăpa. Bărbatul mort, băiatul mort, ceilalți doi copii departe, ce era să mai facă biata femeie, decît să se călugărească ?

În zadar veni Istrati s-o înduplece, spunînd că se va muta împreună cu soția lui și vor locui la Dragomirna, cu dînsa : Ruxanda ce-și pusese în cap, aceea făcu ; își luă numele de maica Eudoxia și își dădu sufletul, la adînci bătrînețe, într-un schit de călugărițe, mulțumită să-și vadă nepoții crescînd în liniște și voie bună. În afară de copiii lui Istrate : Ion, Constantin, Nicolae și Ruxanda, maica Eudoxia se mai bucura de copiii Smărăndiței, făcuți cu Ivașco Băleanul, care se ridica mereu în măriri și bogății, aducînd multă laudă și cinste acestei case înrudită cu Basarabii.

În ceasul morții, văduva căpitanului Dragomir adună feciorii și nepoții la căpătîiul dumneaei și le ceru cu jurămînt, vărsare de sînge să nu mai facă, pe Boldurești în pace să-i lase, viață nevinovată să nu mai curme, ci să trăiască și să moară creștinește, în bună învoire cu neamurile și cu străinii.

Istrati, în numele tutulor, îi făgădui lucru acesta și, într-adevăr, nu mai căută să răzbune moartea fratelui său, ci își văzu de treabă sporind averea părintească și ajungînd clucer, în anul cel dintîi al domniei lui Simion Movilă, care a urmat marelui Mihai, pe tronul Munteniei.

Portretul acesta al lui Istrati Dragomir e reproducerea unei gravuri aflată la Brașov și făcută din amintire de un dascăl sas, care se afla de față la pedepsirea lui Ioniță Boldur. Impresionat de atitudinea și de cuvîntarea pe care a ținut-o călare, după omor, răzbunătorul, acel artist brașovean a reprodus, din închipuire, trăsăturile lui Istrate Dragomir, însoțind desenul cu o legendă în care se povesteau fulgerătoarele fapte.

În această reproducere nu se vede nici calul, nici mîna ridicată, cu sabia, dar expresia feții arată lămurit momentul... Asemănarea dintre cele două chipuri nu mai lasă îndoială că e al lui Istrate și nu al altuia este acest portret, al cărui original s-a pierdut.

După asasinarea lui Niculăiță al nostru, urmașii lui Ioniță Boldur se astîmpărară, măcar că pofta de stăpînire, asupra Dragomirnei nu le trecuse. Să le fi aparținut vreodată această avere, de se îndărătniceau atîta să pună mîna pe dînsa, fie prin bună înțelegere, prin vreo cuscrie, fie cu sila, prin prădăciuni și omoruri ? Se prea poate... Știu însă că împăcare n-a fost niciodată. Și unde a căzut un om din casa noastră, nu se putea să nu fie vreun Boldur prin apropiere !

*

Bătrînul boier își prinse fruntea-n mîini și se așeză pe scaun, obosit. Cele două icoane intrară în umbra seculară, după ce retrăiseră, cîteva clipe, vîltoarea zbuciumatei lor vieți.

Marionete dezgropate din cutia cu muzică, făcuseră trei danțuri în fața unui necunoscut, stîrnind colbul adunat pe vremuri și spunîndu-și taina, în fîlfîirea celor trei făclii. Apoi, sicriul s-a închis, noaptea s-a lăsat. Tăcere !

Acuma, fumul lumînărilor și fîlfîirea gălbuie-roșiatică urmau să se înalțe spre cadrul oval în care surîdea, cu privire sfidătoare și cu mîna-n șold, o frumusețe de femeie voinică, fata lui Vintilă, postelnicul din Glogova, măritată cu unul din băieții lui Istrate Dragomir. O chema Păuna. Scrisese pagini minunate în istoria familiei. Răsucea hangerul bărbătește, umbla călare, se îmbrăca în zale și se războia cu hoții, cari, ațintîndu-se pe Valea Prahovei, tăiau drumul celor ce fugeau de prigoana turcească spre Brașov și le furau lăzile cu averi și tinerile odrasle.

— Fiindcă ieșise vorba că acei tîlhari ar fi găzduiți în conacul nostru și cum Ion Dragomir nu era acasă, ci pe la București, cu treburi ale domniei, unde era pitar, Păuna Glogoveanului nu pregeta să se pună singură în fruntea cetei de panduri, aleasă din tineri boieri, rude de-ale ei, din robi și din argați și să cutreiere codrii, urmărind pe jefuitori și stingîndu-i pînă la unul de se limpeziră căile, iar băjenarii puteau să treacă nesupărați de nimeni, să se adăpostească de urgia Păgînului, în tîrgurile transilvane.

Pentru această faptă inimoasă și voinicească, auzindu-se pînă la domnie, voievodul trimise, drept dar și mare mulțumită Păunei lui Ion Dragomir, o sabie bătută cu pietre scumpe, un conteș cu soboli, să-l poarte la zile mari pe umerii ei spătoși și un surguci cu diamant cît oul de porumbel, să și-l facă panașă căciulei de căpitan.

Pasă-mi-te, printre averile scăpate de vrednica străbună, erau și tronuri cu scule, mătăsuri și argintărie, pungi cu galbeni și macaturi de Șiraz, aparținînd domnului, iar printre fugari, neamuri însăși de ale măriei-sale, dacă nu și vreo două autentice beizadele.

Sabia și piatra surguciului le avem și acum, în lada pe care o ținem ascunsă bine, în al treilea beci ; tot acolo vei vedea și inelul de smarald al căpitanului Dragomir, aerul cusut de Ruxanda precum și alte bogății, adunate de atunci și pînă acum. Dumneata ești primul străin care știe de această comoară. Nici bunului meu administrator nu i-am vorbit vreodată de ea. Dar dumitale nu-ți puteam ascunde existența ei, fiindcă aș fi sărăcit povestea neamului meu, presărată de la un cap la altul cu pietre scumpe, luminoase, printre petele de sînge negru...

Iată, alături de tînăra și frumoasa Păuna, chipul acestui bătrîn, cu ochi de vultur, cu nasul arcuit, cu obrazul uscat, tăiat în sidef îngălbenit, acest patriarh ce pare bunicul ei și care nu e altul decît feciorul ei mai mare, Toderaș. Acesta fusese însurat cu Arghira, din neamul oltenesc al Korbenilor, înrudit cu Huniazii Ungariei. Biata Arghira a murit foarte tînără, lăsîndu-i o fată, Bălașa, pe care Toderaș, zdrobit de durerea acestei morți vremelnice, a încredințat-o vărului său Hristache Dragomir, unul din cei șapte băieți ai lui Constantin. Iar dînsul, ca să uite, a plecat peste mări și țări, de-i s-a pierdut urma cincisprezece ani. Cînd s-a întors la casa părintească, purta barbă și straie călugărești și mai să nu-l cunoască nimeni. Prin care locuri nu fusese ? În Moldova și în Polonia, apoi în Rusia, tocmai la Nijni-Novgorod, unde se fac cele mai frumoase icoane ; apoi a trecut marea și a juns la insula Prinkipo, vestită prin Academia ei de zugrăvit chipurile sfinte ; apoi la Muntele Athos s-a dus, tot ca să-nvețe iconografia. Biserica din Ulmenii-de-Sus a fost restaurată de el, pictată *al fresco* de el și tot el i-a sculptat tîmpla, ușile împărătești și poarta. Acest portret e făcut de însuși Toderaș și este tot ce-aveam mai de preț ca lucrare de artă, în castel.

Toderaș se chema, pe numele lui monahal, Silvestru și cu acest nume a ajuns episcop, apoi mitropolit al țării. Subt el au înflorit iconarii, în Muntenia, căci a-ntemeiat asemenea școli la toate mînăstirile, zugrăvind el însuși modelul și dîndu-l spre reproducere, sutelor de ucenici. Icoanele lui Silvestru mai trainice și mai ieftine decît toate, împreunînd viziunea rusească și arta grecilor, se vindeau cu miile, nu numai în țările noastre, dar și altor neamuri pravoslavnice, vecinilor noștri bulgari și sîrbi, precum și moraiților. În muzeele și colecțiile particulare, la noi și peste Dunăre, aceste icoane sînt mai prețuite ca oricare altele, pentru solidaritatea materialului și gingășia coloritului. Cele mai multe înfățișează Adormirea Maicii Domnului.

Douăsprezece originale, datorită penelului iscusit al strămoșului nostru și foarte bine conservate, se află în paraclisul castelului și vreo douăzeci, aceste afumate de atîtea luminări și brăzdate negru de focul făcliilor, primesc și azi prinosul de credință al sătenilor din Ulmeni. Preotul Georgescu — tatăl administratorului meu — le îngrijește cu sfințenie, așa cum îngrijește, dealtfel întreaga biserică și nu uită s-aprindă candela pe mormintele celor îngropați acolo... Bietul meu Dinu odihnește și el, în locul unde trebuia să fiu eu, nevrednicul de mine, trunchi uscat și sterp, ce nu mai pot da vlăstare noi neamului Dragomir...

*

— Fii bun, te rog, și ajută-mi să ridic acest sfeșnic prea greu pentru brațul meu slăbănog. *Merçi bien.* Iată pe Lupu Glogoveanul, vel-căpitan, care-a ținut pe Bălașa lui Toderaș, vara lui de-a doua. Ne-a dăruit doisprezece copii, nouă băieți și trei fete. Acest vel-căpitan Glogovean a fost zidit între cei cu numele Dragomir, fiindcă nimeni n-a iubit acest neam ca dînsul : nu numai că nu și-a luat nevasta, cu zestre cu tot, s-o ducă la el acasă, dar a venit de s-a statornicit în pădurile Prahovei, cumpărînd pămînturi vecine, întinzînd moșia și murind în mijlocul celor cu cari se înrudea de două ori.

*

— Acești doi boieri tineri, cu capul gol și mantale de jder pe umeri, sînt frați gemeni, Pîrvu și Alexandru, feciorii lui Drăghici Dragomir care a fost mare armaș subt Gheorghe Duca. Ei au fost omorîți în mai 1680 de către Șerban Cantacuzino, domnul cel nou al Munteniei, fiind pîrîți că luaseră parte la un complot împotriva măriei-sale. În zadar vorbi și-i apără bătrînul ban Gheorghe Băleanul și vornicul Badia Bălăceanul, cu care se înrudeau prin străbuna lor Ruxandra ; crudul Șerban Cantacuzino, despre care Constantin Căpitanul a lăsat un aprig letopiseț, nu avu îndurare și puse de le tăie capul în fața palatului domnesc, în ziua Sfinților Constantin și Elena. Cu drept cuvînt scrie cronicarul :

„Mare și întunecat nor și plin de fulgere și de trăsnete au căzut pre Țara Românească, Șerban-vodă, care au spart și au dăzrădicinat nenumărate case de boieri și de slujitori și de săraci și pre mulți au omorît cu multe feluri de cazne și i-au sărăcit cu multe feluri de pedepse.“

Domnia lui de zece ani a însemnat epoca cea mai grea a familiei noastre, căci n-a fost dări pe cari să nu le puie, pe boieri și pe țărani, văcăritul, prisăcitul, doi lei de fiecare fum, de la trei la opt galbeni de fiecare preot, apoi jafuri, apoi focuri iscate de oamenii lui (au nimicit și vechiul conac, cu bisericuța), apoi tot felul de prigoane, ajungînd la tăieri de capete și răpiri de jupînițe.

Și toate acestea fiindcă averile noastre i se păreau prea mari pe lîngă ale lui și mai les fiindcă tagma „Arcașilor Zimbrului“ care se stinsese pe vremea lui Mihai Viteazul, odată cu Ioniță Boldur, s-a refăcut după o jumătate de veac, fiind pusă subt comanda celui mai apropiat căpitan al lui Șerban, Staico Boldur. Pe steagul acestor arcași era brodat într-o parte, un zimbru cu o săgeată între coarne, iar pe partea cealaltă un pumn bine strîns, avînd pe degetul arătător, smaraldul unui inel.

Îți voi arăta acest steag. Nu mai încape îndoială, că pumnul-emblemă este al eroului de la Călugăreni, din mîna căruia n-au putut să smulgă giuvaerul. Pentru mine e un mare semn de întrebare, cum ți-am mai spus, acest inel ; tot așa, lupta pentru cucerirea domeniului nostru. Eu cred că războiul ține de mult, înainte de Mihai Viteazul, pe vremea unor străbuni de-ai mei al căror nume n-a ajuns pînă la noi ; el durează pînă-n ziua de azi, și nu văd de ce n-ar mai ține și în viitor, fiindcă dacă vremurile s-au schimbat, oamenii sînt aceiași și poftele și lăcomiile cresc și flămînzesc în loc să se sature și să scadă. Ce-a fost ieri va fi și mîine pe aceste locuri, fiindcă nici împrejurările geografice, nici climatul, nici felul de nutrițiune n-a variat ; or, toate astea laolaltă fac omul și firea omului...

*

— Ai dreptate, ai dreptate... Șerban Cantacuzino a fost un om de cultură occidentală, cu preocupări de artă, reîncepînd zidirea de monumente, îndemnînd pe supușii săi la muncă și la citit ; a dezvățat pe boieri de intrigi și comploturi și a pregătit lui Constantin Brâncoveanul

o atmosferă de supunere, din partea celor mari și o rîvnă de progres, în prostime. Dar ca s-ajungi aici, cîte nedreptăți, cîte închisori și chinuri rafinate, pentru vinovați și nevinovați !

Nu numai Constantin Căpitanul, dar și contemporanul său Radu Popescu l-au judecat aspru, acesta chiar după ce Șerban-vodă a închis ochii, cîștigînd dreptul la iertare și buna judecată a urmașilor. Greceanu, cronicarul devotat al Cantacuzinilor, scriindu-i panegiricul, spunea despre el că „pe turci îi biruia cu bani, iar pe greci îi biruia cu alte meșteșuguri“ și că „era groaznic la chip“ și că „pe vrăjmașii lui pe toți i-a răpus, pre unii cu moartea, pre alții cu închisoarea, cît nu mai putea scăpa nici unul și de frica lui se ascundeau toți, în toate găurile“.

Această teroare exercitată de Șerban Cantacuzino a fost cumplit simțită de strămoșii mei. O săptămînă după ce i-au tăiat copiii la București, pe Pîrvu și pe Alexandru, biv-vel-armașul Drăghici, care se căina și își smulgea pletele bătrîne la Dragomirna, chemînd mînia cerului asupra crudului domnitor, a fost găsit rece, în așternutul său, iar în inimă avea înfipt un pumnal cu cap de mort, pe care scria „Arcașii Zimbrului“. Trei zile apoi — abia-l înmormîntaseră, a pierit din castel, furată, fata lui Maria și nu se știe nici pînă azi cine a răpit-o și unde au dus-o...

*

— Dintre numeroșii urmași ai lui Istrate — ți-am spus că a avut trei băieți : Ion Constantin și Nicolae — a ieșit și un negustor, Budulea, care făcea drumuri dese la Viena și Constantinopole, mai ales la Constantinopole, cărînd marfă pentru moldoveni, cu corăbiile, pe la Galați, iar pentru noi prin Giurgiu. Era și un cîntec că Budulea vinde mai ieftin moldovenilor decît muntenilor, fiindcă i-a rămas inima la o fată de boier din Roman care n-a vrut să-l ia, fiind negustor zgîrcit, iar el, ca s-arăte că nu era chiar așa, își dădea lucrurile moldovenilor pe nimica. De fapt marfa lui Budulea era mai scumpă la Giurgiu decît la Galați fiindcă drumul era mai lung, transportul costisitor și, pe deasupra, mai trebuia plătit bir unor pirați turci, oploșiți în jurul Nicopolei și protejați de însuși pașaua din Silistra, Mustafa.

Gelos de prosperitatea vecinilor Cantacuzinești, cari se lăbărțau cu moșiile pînă către Predeal, Budulea cumpăra sate și păduri, doar va ajunge să aibă pămînturi tot atît de întinse ; fetelor sale le dădea zestre numai bani sunători, vite și velințe, ca să nu fărămițească domeniul.

Unuia din gineri îi dărui conacul pe care și-l făcuse alături de al Cantacuzinilor, la Arbanași, în Bulgaria, lîngă Tîrnovo, la cîțiva pași de casa unui boiernaș Brătianu, fugit din Țara Românească. În acel sat, Arbanași, poposeau negustorii, mazilii, imbrohorii, capuchehaiele, pretendenții la tron și toți cei ce aveau treburi între Stambul și București. Ultimul drum pe care l-a făcut Budulea, a fost odată cu Constantin Brâncoveanu, dus în surghiun către Edicule. A fost de față la moartea unui cocon al Brâncoveanului răpus de holeră ; a luat parte la îngroparea lui într-una din bisericile Arbanașilor, subt o lespede care se vede și azi, nouă-nouță. Trebuie neapărat să te duci odată la Tîrnovo și-n împrejurimi ; vei avea o stranie și cuceritoare impresie de trecut românesc, mai puternică decît în România însăși, la noi s-au șters prea curînd, toate s-au năruit, s-au fărămițit... Acolo bisericile și pietrele de mormînt s-au păstrat intacte, iar peisagiul are măreția legendelor comune.

— Boierul Leordeanu, însurat cu Tomaida Boldur — printr-o stranie întîmplare, aceeași Tomaidă care fusese refuzată de un Dragomir — a pîrît vizirului pe Budulea ca iscoadă a domnului mazilit. Bogatul negustor muntean fu prins la Constantinopole, averile de acolo confiscate, pungile cu galbeni, cu cari venise după cumpărături, luate și ele, iar Budulea împărtășit cu marea cinste de a fi închis împreună cu Brâncoveanul Constantin în cele Șapte Turnuri. Pus la grele chinuri, să spuie numele ortacilor săi, el se jură pe sfînta cruce că n-a știut nimic de niscaiva puneri la cale împotriva voiei și atotputernicei înaltului padișah și că n-are nici un ortac, că e un negustor cinstit care a lăsat bani buluc Stambulului.

De la Dragomirna veniră multe pungi cu aur să-l răscumpere, dar o dată cu aceste pungi porneau din țara alte învinuiri ; așa că bietul Buludea, căruia în răstimp, ienicerii îi scoseseră un ochi și-i smulseseră unghiile, a fost căsăpit și aruncat în puțul celui mai înalt turn de la Edicule, murind nevinovat, victimă a bîrfitorilor.

Căci dușmanilor familiei noastre nu le-au ajuns, ca să ne nimicească, toate feloniile și toate sălbăticiile : au folosit și arma perfidă a calomniei. Nu scorniseră tot ei, pe vremuri, că Dragomirna e cuib de tîlhari, jefuitori ai celor ce căutau să-și scape viețile și averile, în drumul spre Brașov ? A trebuit, în lipsa bărbatului, să ridice sabia o femeie și să stîrpească, o dată cu podgheazurile, ocara adusă casei noastre cinstite.

Din numeroasele lui călătorii, acel om de treabă care a fost Budulea și al cărui chip surîzător ne privește acum în lumina acestor făclii întreite, a cărat multe obiecte de preț și multe podoabe, la Dragomirna. Podul e plin. După moartea bietului meu Dinu le-am adunat de prin casă și le-am strîns bine, așteptînd ziua cînd, de dincolo de groapă, voi vedea iarăși tinerețe înflorită și voi auzi cîntece de nuntă și ciripit de copii, în această casă pustie. N-am păstrat decît portretul lui Budulea, în rama lui din lemn de trandafir, portret făcut de un vestit artist al vremii, Iorgachi Papatriandafilos. Am mai oprit și aceste trei mari policandre de cleștar brumat cu de trei ori treizeci și trei de lumini fiecare și cari, aprinse, noaptea de trei ori nouăzeci și nouă, fac din biblioteca aceasta o neasemănată feerie ; nu le poți urni din loc aceste policandre, de aceea nu le-am mutat, căci sînt făcute numai din bucăți și nu se mai găsește meșter să le împreune, reconstituind ciorchinele. Au fost aduse cu mare grije, tocmai din Italia pe caic, pînă la Giurgiu și de acolo în rădvane, împreună cu o calfă venită dinadins ca să le potrivească, ciob lîngă ciob și să le atîrne. Oasele sărmanei calfe s-au făcut de multă vreme cleștar negru, dar bacaralele acestea vor mai înviora multe generații, cu focul lor tainic, de auroră polară, cu veșnica lor tinerețe înghețată...

Domnia lui Constantin Brîncoveanu, binecuvîntată pentru ţară, a fost şi pentru noi liniştită şi prosperă. Unul dintre ai mei, Mitrofan, duhovnicul marelui domn şi traducător, împreună cu Grecenii, al cărţilor sfinte, a pus de-a clădit acest castel, pe care fratele său mai mic, Budulea, l-a înzestrat din belşug, mai tîrziu.

Palatul Dragomirnei a fost ridicat de aceiaşi arhitecţi cari au zidit Mogoşoaia ; al nostru e mai mare, n-are nici baltă-n faţă ca acela şi nici coşurile veneţiene. Am auzit că principesa Martha, a lui Valentin Bibescu, a făcut din vechea ruină o frumuseţe de reşedinţă domnească, strălucitoare de mozaicuri şi sticlării, de fier împletit, mobilă rară şi păduri de stînjenei, jur-împrejur. Rău îmi pare că nu m-am dus niciodată la Mogoşoaia, dar îţi spun drept, mi s-ar rupe inima să văd mîndreţea de acolo şi să mă gîndesc că Dragomirna se dărîmă şi se pustieşte şi n-are cine-i purta de grije.

*

— Portretul preacuviosului Mitrofan, ziditorul acestui locaş nu se află aici ; îl vei vedea în trapezăria castelului, binecuvîntînd mesele şi ospeţele, praznicele şi botezurile noastre. L-a făcut tot Iorgaki Papatriandafilos în a doua sa trecere prin ţară. Vestitul meşter se pricepea nu numai în uleiuri grele, dar ştia să aştearnă şi vopsele supţiri pe zidul proaspăt, la repezeală, împodobind multe biserici la noi şi aiurea, ce i-au păstrat numele prin veacuri.

Ai să te miri cîtă asemănare vei găsi între Mitrofan şi mitropolitul Silvestru, numai că Mitrofan e mai tînăr şi are bărbuţa neagră ; sprîncenele grele şi nasul de vultur, acelaşi fiind.

Subt Costantin-vodă Brâncoveanu s-a încercat şi o căsătorie între duşmani : Todosca, fata lui Budulea a fost măritată după Mihai, fiul preaînţeleptului boier Scarlatake Boldur, biv-vel-stolnic. Dar această împreunare a fost stearpă, despărţirea venind prea curînd şi zavistia mai mare făcîndu-se între cuscrii. Mihai Boldur era un om lacom de bani, cheltuitor, mîncîndu-şi zestrea în tot soiul de zaiafeturi cu feciorii de mazili şi cu bonvivantele ; pe deasupra mai era „arţăgos şi batjocoritor cu muierea“, cum spune o scrisoare a lui Budulea. De inimă-rea, sărmana Todosca şi-a dat sufletul, dacă nu care cumva au şi otrăvit-o. Din partea acestor oameni fără cruţare, te poţi aştepta la orice.

*

— Citesc în ochii d-tale, *jeune-homme*, o întrebare, un fel de surîs ironic...

— ?

— Te gîndeşti aşa că fiecare boier îşi laudă rubedeniile din trecut, dăruite numai cu virtuţi, ponegrind pe boierii de alte neamuri. Ascultînd povestea fiecărei familii de seamă, afli că membrii ei de-a lungul veacurilor, au făcut numai bine, în vreme ce laolaltă, judecînd după cronici, toţi au fost dornici de grabnică chiverniseală, au uneltit, au trădat, au jefuit, au rîvnit la bunul altuia, au linguşit pe cel puternic şi-au prigonit pe învinşi, pe umiliţi. Te întrebi dumneata şi nu poţi să-ţi explici cum, fiind atîţia ctitori, atîţia mari gospodari, atîţia domni constructori în ţara aceasta, n-au rămas mai multe monumente, mai multe averi şi palate cînd, îndată ce treci munţii, în Bucovina sau Ardeal — fără să te depărtezi pe alte meleaguri — vezi, pe vîrfuri de dealuri, amintirile de cetăţi, iar în tîrguri şi sate, biserici vechi şi cişmele, ca să nu mai vorbim de porţile şi podurile şi catedralele oraşelor. Înseamnă că la noi în ţară, cei cari vor să dureze ceva, sînt ameninţaţi de cazmaua pizmaşului ; că un om care nu doreşte decît să muncească, trebuie să-şi păzească spatele de junghiul celui ce-l pîndeşte, în loc să aştearnă cărămidă peste cărămidă şi să cînte cu fruntea în lumina zenitului. Înseamnă că a dărîma e mai plăcut decît a clădi şi că nevoia de a nimici e mai puternică la acest popor decît imboldul de-a vedea ţărîna unită cu cerul, prin creaţiunea materială sau spirituală, prin construcţia temeinică şi biruitoare.

Întrucît priveşte familia mea, nu zic că n-ar fi fost şi-n rîndul ei oameni de nimica, netrebnici sau cruzi, şi alţii, cari au făcut degeaba umbră pămîntului ; ştiu, însă, că luptînd mereu cu duşmanii, au putut să adune o avere frumoasă ca aceea pe care mi-au lăsat-o moștenire și pe care am sporit-o ; au zidit un castel ca acesta, cum nu e altul în ființă pe pămînt românesc ; au făcut isprăvi vitejești pe cari nu le contestă nimeni și au sămănat opere de cultură ce stau de față și vorbesc chiar azi, cum au fost icoanele mitropolitului Silvestru sau tălmăcirile egumenului Mitrofan. Nu-ți mai vorbesc de obiectele de artă aduse în țară din Apus, nici de covoarele, tipsiile, filigeanele, ibricele de argint, șiragurile de chihlimbar, rămășițele de coloane, toate minunile Orientului aflate în podul casei mele și pe cari le-au scăpat de năvala turcilor unii, de pofta vecinului român, alții, și de ocupația nemțească, eu însumi.

Cît despre icoanele încoronate de la Sfîntul Munte, potirele de aur, prapurile de mătase grea, crucile bătute în nestimate, evangheliile, odăjdiile, sfeșnicele, paftalele, iconostasele, cădelnițele, stranele, catapetesmele și policandrele dăruite atîtor biserici, nu mai vorbesc, căci vorbesc ele singure, dacă ți-ai da osteneala să bați județele și să întrebi ce inimă evlavioasă făcut-au astă danie ?

Noi ne-am apărat, clădind. În sîngele celor coborîți din omul care a cucerit steagul verde al Profetului, la Călugăreni e o voință dîrză de-a mări clironomia primită și de a trece ca un fir de aur în istoria țării. Pricepi acuma tragedia mea, durerea de-a fi cel din urmă, de-a fi lacătul ce închide atîtea uriașe bolți, în care sună veacurile și se tîrguiesc subt păienjenișuri viitoare ? *Nu mai trăiește nici un alt bărbat cu numele Dragomir !* Iată marea mea jale, neasămănata dramă ce-o trăiesc. Să port eu oare blestemul de a fi cel din urmă ? Se prea poate. Ce e scris să se-mplinească. Voia Celui de Sus e mai puternică decît a noastră. Facă-se voia lui !

Acest citat biblic, în loc să-l împace pe boier, îl tulbură mai adînc : mîinile începură să-i tremure, ochii i se umplură de lacrimi, în vreme ce fața, luminată viu pînă acum, se făcea tot mai palidă... Se plimba de colo pînă colo, nervos, cu stînga la spate și cu dreapta gesticulînd, bătînd în masă, amenințînd :

— Dar ce-am greșit eu, cui i-am greșit eu, ca s-adun toată urgia trecutului pe capul meu ?... Eu n-am invidiat pe nimeni, nu m-am gîndit să iau bunul nimănui, și iată, sînt urmărit din umbră, în somnul meu, în mîncarea mea, în viitorul numelui meu. Mi-au omorît singurul copil, au vrut să mă otrăvească și pe mine, mi-au aruncat spre inimă pumnalele răzbunătoare. Cine sînt oamenii aceștia ? Ce urmăresc ? Să se arate, să vie, să ne tîrguim. Să le dau tot ce vor, dar să se isprăvească odată ! De ce misterul acesta, de sute de ani ? Cum mai pot conspira, în epoca noastră, ca-n evul mediu, ca-n vendetele siciliene ?... Le dau bani, le dau venitul tutulor societăților, petrolul meu, grînele mele, rodul viilor mele, dar să nu-mi ia din pămînt ! Nici o piatră să nu-mi ceară, nici un petec de moșie, că nu înstrăinez nimic, nimic... nimic ! Ai auzit ? Ați auzit ?

Glasul bătrînului se înălța, răsunînd pițigăiat, ca o imperioasă obligație luată în fața zecilor de strămoși pictați. Vasta sală răsuna ciudat la vibrațiile acestei voci familiare.

Alexandru Milea nu-și închipuise niciodată că va trăi asemenea scenă : își aducea aminte și i se lumina pe deplin acum purtarea stranie a bătrînului, la București ; cum nu voia să doarmă în hoteluri, cum evita rudele din Capitală, cum îi fura lui din mîncare, cum schimba paharele cu vin și cum se supărase pe birjarul de la „Flora“, în care vedea un urmăritor suspect.

Toate aceste amănunte reînviau acum și se împleteau cu evocarea celor de demult, pîndiți și asasinați ; ura care țîșnea, după o scurtă pauză, împotriva Dragomirilor ; acea misterioasă și amenințătoare proiecțiune a lui Ioniță Boldur, omorît în fața Bisericei Negre din Brașov, dominînd avatariile unei familii în plină dezvoltare ; toate aceste danțuri de umbre se îngrămădeau în capul tînărului, luînd proporții fantastice.

Se întreba, la rîndul său, ce urmăreau acei „Arcași ai Zimbrului“, persecutînd un bătrîn fără apărare și prin care neamul s-ar fi stins, în mod pașnic, peste cîțiva ani, dacă nu peste cîteva luni ?

Dar dacă prințul, în sîngele subțiat al căruia trecuse, șerpuind tot mai neliniștită, groaza ancestrală, era numai victima unor închipuiri ? Se prea poate ca în trecut, să fi existat acea îndîrjire inexplicabilă a arcaşilor lui Ioniţă şi Staico Boldur, să se fi prelungit prigoana chiar în epoca de romantism încheiată o dată cu Tudor Vladimirescu. Dar a-şi închipui cineva că într-o societate modernă, organizată, cu moravuri civilizate şi o poliţie excelentă, mai puteau exista mafii şi răzbunări oculte — iată ce nu intra în mintea logică a profesorului bucureştean.

Şi, totuşi, bătrînul nu era un maniac, căci acel arcaş îmbrăcat în zale se ivise într-adevăr, îi spărsese geamul şi-i împlîntase la căpătîi, pumnalul cu capul de mort. Domnul Georgescu, administratorul, îi confirmase, de asemeni, existenţa unor duşmani invizibili şi periculoşi, cari nu o dată risipiseră otravă în mîncarea prinţului şi încercaseră să dea foc marelui conac.

Alexandru Milea era nerăbdător să cunoască întreaga poveste a Dragomirnei, pînă-n zilele noastre, ca să înnoade legăturile dintre ieri şi azi, prinzînd firul unei intrigi, care poate că scăpa bătrînului, şi identificînd unele personagii din tabăra vrăjmaşă. Cine ştie dacă nu era ursit dînsul nu numai să scrie istoria acelui domeniu, dar să-i dezlege şi taina seculară ?

*

Prinţul n-aşteptă să fie rugat. După furia de adineauri, căzuse pe scaun, prinzîndu-şi fruntea între degetele încleştate. Reculegerea fu scurtă. Se duse, voiniceşte, spre colţul de masă, unde ardea sfeşnicul şi, ridicîndu-l cu amîndouă mîinile, cu gestul unui arhiereu, îl purtă sacramental, de trei ori, subt un înalt portret mural, reprodus după o frescă a bisericei Radu-vodă.

— Iată banul Mantea Dragomir, cel mai apropiat sfetnic al lui Nicolae şi Iordache Mavrocordat.

A fost ucis la Bucureşti în Săptămîna Patimilor, ieşind de la monahul Rafail. Monahul Rafail, un vechi şi bun prieten al său, nu era altul decît fostul mare vornic Radu Popescu, scriitorul de letopiseţe, călugărit de bună voie, în ultima domnie a lui Nicolae Mavrocordat. Banul Mantea îl cercetase în taină la mînăstirea Radu-vodă, ca să-i încredinţeze nişte documente ale familiei Dragomir, contribuţii inedite la *Istoria Ţerii Româneşti,* pe care bătrînul uricar urma s-o desăvîrşească în liniştea chinoviei. Ucigaşii, plătiţi fără îndoială, de vreun boier Cantacuzin — această familie se înrudea tot mai des cu urmaşii lui Ioniţă Boldur — au înfipt între umerii Banului, cuţitul cu cap de mort. Mantea Dragomir se prăvăli. Rafail Monahul auzind strigătele sale alergă să-l ajute şi era cît p-aci să fie ucis şi dînsul. Oare nu era el urît de Cantacuzini, al căror aprig cronicar fusese ?

Cu mare greu scăpă de moarte fostul mare vornic, dar închise ochii nu mult după aceea (la 1730) fără să ducă mai departe de Nicolae Mavrocordat, hronograful Munteniei.

Portretul acesta al lui Mantea, cum ţi-am spus, se găseşte în original, pe zidul ctitorilor bisericei Radu-vodă, pe care banul o înzestrase din temelii, după sfatul prietenului său ; chipul şters, capul acela de călugăr bătrîn ce priveşte pe după umărul stîng al străbunului meu nu e altul decît Rafail Monahul — cronicarul Radu Popescu, fost mare vornic.

*

— Ş-acuma, iată alte umbre, încremenite de veci pe lemn, pe pînză ori pe mur. Una, două, trei, patru, cinci... Boierii aceştia au trăit bătrîneţi adînci şi au murit de moarte bună.

Altădată vei afla cine sînt şi ce-au făcut. Tot ce-ţi pot spune este că au dus-o bine cu primii domni fanarioţi, fiindcă le plăcea rîvna acestora de-a împărţi cultură, de-a întemeia tipografii în mînăstiri, de-a spori numărul preoţilor de mir. Ca să ridice pe trîntorii chiliilor, noii stăpînitori ai Valahiei şi ai Moldovei puneau pe călugării neştiutori de carte să plătească dări ca şi ţăranii proşti : de frica birului, preacuvioşii învăţau a citi şi a scrie, învăţînd de asemeni şi pe alţii... Ani de linişte şi de spor ; păreau că zorile unei vieţi mai omeneşti vor fremăta deasupra Principatelor noastre... De fiecare domn nou, românul leagă mari nădejdi, de aceea cunoaşte şi mari amăgiri. Cine-a crezut prea mult, nu mai crede în nimic... Vremuri grele, iar şi iar...

— Bătrîna aceasta uscăţivă, cu ochi de vultur şi nasul coroiat ca al mitropolitului Silvestru e Theodora, fata banului Hriza Fărcăşanu şi nevasta clucerului Badea Dragomir. Se spovedise şi se împărtăşise creştineşte în noaptea sfintelor Paşte, iar un sfert de ceas după ce a luat cuminicătura, a murit sărmana, răsucindu-se şi gemînd, în braţele rudelor spăimîntate. Nici sîngele Domnului n-a rămas nespurcat, căci ni l-au pîngărit şi pe-acela, amestecîndu-l cu otravă !

Avem, printre odoare, potirul cu fundul coclit, din care apriga boeroaică a băut veninul aruncat de duşmanii neamului meu. Îl vei vedea... Îl vei vedea...

*

— Să trecem şi peste aceste trei zugrăveli : vieţi liniştite, spornice. Fîntîni şi troiţe, la răscrucea drumurilor. A patra înfăţişează pe vrednicul serdar Stroie, pe nedrept învinuit de complot împotriva lui Grigore-vodă Ghika şi refugiat la Mînăstirea Cozia. În noaptea cînd a fost tăiat de turci Ioan Bălăceanu, serdarul Stroe Dragomir a fost pîndit şi el pe scările arhondăriei şi în vreme ce hangerele păgîne ciopîrţeau pe Bălăceanu, strămoşul meu primea drept în inimă, vîrful unui pumnal romănesc, pe care era scris greceşte „Arcaşii Zimbrului“.

*

— E locul aici, să-ţi spun că nu toţi străbunii mei au fost ucişi de aceşti înfricoşaţi prigonitori. Eu ştiu să fac deosebire între victimele duşmanilor familiei noastre şi cei căzuţi din vină politică, din persecuţiile voievozilor, din împrejurări străine de lupta noastră seculară.

Unul de ai mei, de pildă — acel bătrîn de colo, îmbrăcat ca un nobil persan, a fost tăiat odată cu Udrea Banul Băleanu şi Negru Clucerul, din porunca lui Simion Movilă, fiindcă rămăsese credincios lui Mihai Viteazul, spre deosebire de Istrate Dragomir, care, subt acest domn, a ajuns clucer, cum ţi-am mai spus.

Mai tîrziu, Mihnea trage în ţeapă pe Dragomir Paharnicul, o dată cu Marcu Logofătul şi Portarul Proca, după ce căsăpise pe Dragotă Postelnicul, Barcan Stolnicul, Stanciul Paharnicul, Vodă Banul, Carca Vornicul, Dragul Logofăt, Drăghici Postelnicul de Somoneşti, Anghel Comisul, Mihai Cămăraşul şi Pavel Postelnicul.

Numele acestora îl vei găsi în scrisoarea pe care boierii din Muntenia au trimis-o lui Radu Şărban, la Viena (în Septembrie 1612) rugîndu-l să se reîntoarcă la domnie, să scape ţara.

— Să ne reîntoarcem la domnia fanarioţilor, la sfîrşitul veacului al optsprezecelea.

A fost, atunci, la un moment dat, o adevărată hecatombă, în neamul Dragomir.

Venise, cu stînele, în munţii vecini, un baci, Dună. Era o namilă de om, care copleşea munţii cu mii şi mii de oi, cu sute de ciobani şi de dulăi, călătorind, asemeni unui sultan, cu corturi şi averi în urma lui, risipind bănet, pe unde trecea ; pe umeri însă tot sarica muiată în zer purta şi nu-l puteai deosebi de ceilalţi păstori.

Acest Dună avea şapte băieţi şi-i făcuse ciobani pe toţi, măcar că se trăgeau în linie dreaptă, din Boldur, marele vornic al lui Ştefan cel Mare. Numele Boldur l-a păstrat numai ramura ce-a trecut în Muntenia, pe vremea lui Petru Rareş ; celor rămaşi în Moldova le zice Kostaki, după numele marelui slujer Kostaki, fiul lui Ion Boldur, văr bun cu Ioniţă Boldur, căpitanul de la Călugăreni, ucigaşul străbunului meu, şi ucisul din faţa Bisericei Negre din Braşov.

Dună Baciul îşi statornicise păşune pe dealurile vecine Dragomirnei şi nu mai voia să se urnească de acolo, spunînd că are vechi socoteli de răfuit cu noi. Vitele lui treceau, ca pe moşiile sale, pe moşia noastră, ciobanii lui ne jefuiau satele, băieţii lui aţineau calea fetelor. Căzuseră ca o ceată de tîlhari, nu ca paşnici oieri. Nu o dată ai mei le-au trimis vorbă, să se ducă aiurea, cu Dumnezeu. Dună spunea că are dreptul tot cît noi la acele pămînturi şi nu voia, în ruptul capului să-şi vadă de drum ; din potrivă, se întărîtă din zi în zi, căutînd pricină de gîlceavă, pornind prădăciuni şi ameninţînd că va da foc Dragomirnei, dacă nu-l aducem în castel, pe el şi pe cei şapte feciori ai săi, găzduindu-i ca pe nişte boieri mari ce erau. Stăpînul Dragomirnei, State, îl pofti să ne lase în pace : peste noapte, se aprinseră hambarele şi trei păduri. Drept răspuns, oamenii lui State năvăliră-n oile lui Dună şi-i nimiciră trei ţarcuri. A doua zi, un logofăt şi doi argaţi ai noştri fură găsiţi morţi.

Trei ciobani al lui Dună plătiră cu viaţa acest întreit omor. Focurile se înteţeau. La un atac al Boldureştilor, noi răspundeam năpristan. Care pe care.

Dună trimise vorbă lui State Dragomir să se păzească şi să se cuminece, că va pieri de mîna lui. De trei ori îi trimise acest răspuns şi tot prin oameni de credinţă. Înfuriat de ameninţările baciului, unul din băieţii lui State, Mitruţ, porni în tabăra vecină, îl pîndi pe boierul ciobănit şi mi-l împuşcă. Dună mai trăi un ceas-două, în care timp îşi adună cei şapte feciori şi-i puse să-l cîntărească.

„Cîte ocale trag, copii ?“

„Nouăzeci şi nouă !“

„Nouăzeci şi nouă de suflete din neamul Dragomir vă las cu limbă de moarte să răpuneţi !“ îi jură Dună.

„În gaură de şarpe să mi-i aflaţi !“ mai strigă el şi închise ochii.

Îţi închipui măcelul care a urmat şi cîţi dintr-ai noştri căzură atunci, urmăriţi de cei şapte lupi tineri, cari n-au cruţat nici femeile, nici pruncii, cîteva luni de zile ; bineînţeles că au căzut şi dintre ai lor, căci poterile noastre înmulţite şi conduse de însuşi State, de fiii şi nepoţii săi, precum şi de rubedenii venite de aiurea, curăţară Valea Prahovei de oamenii lui Dună Baciul Boldur, risipindu-i turmele, prădîndu-i bogăţiile din corturi şi robindu-i servitorii.

Fugarii îşi pierduseră urma, dar tot mai loveau, din cînd în cînd, unde nu te aşteptai, în inima Olteniei sau în fagii Bucovinei, răpunînd cîte un Dragomir încuscrit pe acolo şi nevinovat. Blestemul !

Ce-ai zice, aflînd că pe cortul lui Dună şi pe cele şapte corturi ale fiilor săi fîlfîia un prapur cu un cap de zimbru străpuns între coarne ? Ce-ai zice dacă mîna încleştată, cu piatra de smarald pe arătător, era brodată cu fir de trandafir pe mătasa verde a acestor steaguri ?...

*

— Dar neamul nostru, în loc să descrească şi să se înfricoşeze din pricina atîtor morţi cumplite, mai vîrtos se împlinea şi se întărea. Loviţi cu jungiul unii, alţii otrăviţi, alţi surghiuniţi, alţii rostogoliţi în prăpastie, alţii strînşi de gît, alţii trunchiaţi de securea armaşului — strămoşii mei îşi sporeau legăturile, se înrudeau cu cele mai de seamă familii boiereşti, din Muntenia şi Oltenia, ba chiar şi din Moldova, tocmai pe la Suceava lui Ştefan cel Mare şi Sfînt. Şi tot întinzîndu-se şi prinzînd rădăcini în pămîntul românesc, mai mare se făcea dragostea lor de ţară, împreunarea deplină cu dînsa şi dreptul de-a avea cuvînt hotărîtor în destinele ei. Un domn trebuia să se ridice din mijlocul nostru. Îl porunceau oasele atîtor jertfe în trecut, îl cereau noroadele copleşite de străini şi-l cerea nevoia acestui neam de-a se mai scălda şi-n izvoarele curate ale începutrilor, nu numai în mlaştina ce i-o hărăzea Ţarigradul, cu apele lui noroioase, scurse de pe uliţele Fanarului. Minunea nu întîrzie să se întîmple.

— În acest conac bătrînesc trăia bunicul meu Ion Dragomir, poreclit Spînul, fiindcă-şi rădea mustaţa şi purta barbişon, cum am şi eu. Uite-te bine la el. L-ai văzut şi-n cărţile de şcoală. Seamănă leit cu mine, nu ? Sînt mîndru de chipul lui, eu, care n-am nici un sfert din mintea lui. Un învăţat cuminte trăia la Dragomirna, departe de vîlva Bucureştilor. Acolo jos, se înteţise cumplit lupta pentru scaun. Domnii fanarioţi, primiţi ca o speranţă, îşi băteau joc de biata ţară călcîndu-i în picioare năzuinţa de mai bine, făcînd una cu pămîntul pe ţăranul care ar fi vrut să se ridice din glod şi umilind pe cei umiliţi.

Tronul Ţărilor Româneşti se scotea la mezat. Cine da mai mult căpăta folosinţa acestor pămînturi, urmînd să-şi răscumpere din biruri noi dobînda însutită a pungilor lăsate la Stambul. În stihurile sale *Sărace noi rătăcite,* Zilot Românul scria :

Am ajuns negustorie
Grecilor din Ţarigrad
Cine dă mai mult, să fie
Domn, ţării, neapărat...

Stăpînise doi ani Hangerliu, doi ani Alexandru Moruz. Acesta venea pe tron a doua oară. În primul său hospodărit se iscase mare foamete în ţară. „Obştea au pătimit foarte, ajungînd cei mai mulţi a trăi cu coaje de copaci şi cu băligi de vită, ferească Dumnezeu“ — spune Cronicarul. Lacomul Hangerliu iscodise iarăşi „văcăritul“ : dare pe boi şi vaci, scoasă din obicei în ultima vreme, cu legămînt şi blestem din partea arhireilor, pentru cel ce-i va mai da fiinţă. Venind a doua oară Alexandru Moruz, prostimea se căina şi spunea : „Am scăpat de Hangerliu cu văcăritul, vine ăsta cu foametea“.

Urmează pentru a treia oară Mihai Suţu, care spori podvezile, îngreunînd viaţa amărîtă a bieţilor oameni. Cuţitul ajunsese la os. Atunci porni din Bucureşti încoace, mitropolitul Nectarie, cu Goleştii, cu Bălăcenii, cu Drosu, cu Mareş, cu Ciudin, cu fraţii Fărcăşeni şi cu alţi boieri pămînteni, doritori să scape ţara de străini şi să înscăuneze domn român peste Valahia.

„Bine-aţi venit, înalt-preasfinţite şi dumneavoastră boieri mari. Ce e porunca ?“ îi întîmpină Ion Dragomir.

„Am venit să te facem domn, Iancule !“ vorbi Cornea Golescu, în numele tutulor.

Iar bunicul le răspunse tot în felul în care Constantin Brâncoveanu agrăise pe cei ce-i ofereau tronul :

„Dar ce-aş vrea eu cu domnia ? De vreme ce ca domn sînt la casa mea, nu-mi trebuieşte să fiu“...

„Ba ne trebuieşte nouă şi ţării.“

„Au nu ştiţi că pe domni îi trimite padişahul, nu-i alege ţara ?“ se mai împotrivi bunicul.

„Să faci şi tu jertfă mare, să te duci cu pungi multe la Ţarigrad, că eşti mai bogat ca noi toţi şi să cumperi tronul. Ţi-o spunem pe şleau, româneşte. Noi ştim că nu vei pune alte angarale, pe capul bietului popor, ca să-ţi scoţi banii înzecit şi însutit, cum fac alţii. Pe tine n-o să te bănuiască nimeni că de aceea ţi-ai arvunit căftănia, ca să te pricopseşti. Vei putea cîrmui în voie, vei putea ridica birurile, scăpînd ţara aceasta de obidă şi de sărăcie...“

Lui Iancu îi plăcu vorbirea deschisă a boierilor şi se hotărî să intre în luptă. Ştiind că apa trece şi că el, stîncă veche, ruptă din Carpaţii noştri neclintiţi, era să rămînă de veci ; închipuindu-şi că ai săi vor înţelege jertfa ce-o făcea, lăsîndu-şi moşiile ca să se înjuge la treburile cîrmuirei, Iancu Dragomir luă obişnuitul drum al Ţarigradului, cumpără paşalele şi lăsă vizirului atîtea pungi de aur cîte nu puteau aduna la un loc toţi grecoteii din Fanar şi aiurea, doritori de măriri. Şi se făcu taica bunicul vodă la Bucureşti, primit cu mare alai de boieri şi de episcopi. El îşi începu domnia prin a ridica fruntaşilor dreptul de a mai stoarce oraşele, tîrgurile şi satele, nevoind să primească nici plocoanele nici ghilirurile aduse măriei-sale, după datină.

La rîndul lor, mai-marii ridicară boiernaşilor, ciocoilor, logofeţilor prepuşi ai lor, privilegiul de-a secătui, prin arendă în regulă, prostimea. Se făcu o mare tulburare şi o mare răscoală în ţară, din această pricină. Căci erau răsturnate cele mai vechi şi mai mănoase deprinderi. Ca o singură făptură se ridicară lipitorile judeţelor şi se împăcară şi se uniră împotriva domnitorului, socotit ca o pacoste mai cumplită decît zaverile, secetele, lăcustele, foametea şi ciuma cari bîntuiseră Muntenia înainte de Ion-vodă Spînul.

O serie întreagă de clase sociale, cu subîmpărţirile şi ramificaţiile lor erau deposedate de privilegiile seculare şi nu voiau în ruptul capului să priceapă, să se supună. Mulţimea, pentru care Dragomir-voievod făcea toate aceste răsturnări, nu înţelegea, nu reacţiona : anonimă, copleşită, mută, privea nepăsătoare, intrigile şi nemulţumirile stăpînilor, ba în multe locuri le lua şi partea, împotriva lui vodă. Nici tinerii din vremea nouă şi rarii logofeţi cu învăţătură din Apus, grămăticii ridicaţi din popor, deci înţelegători ai unor primeniri fireşti, nu împărtășeau ideile lui Dragomir; dimpotrivă, găseau formule iscusite, să-l micșoreze, să-l puie într-o lumină neprielnică.

E ciudat cum totdeauna cărturarii s-au dat, la noi, de partea reacțiunei. Cronicarul Kogălniceanu, vorbind de acel domn ales, cu idei liberale, care a fost Constantin Mavrocordat, îi găsește vină pentru faptul că a vrut să ridice pe țăran din umilirea în care-l cufundaseră alții: „Ușile divanului erau deschise și multă vorbă cu prostimea avea, cît atîta le dedese obraz cît nu putea nime din boieri să zică măcar cît de puțin lucru vreunui țăran, că îndată striga la vodă și pentru un lucru de nimica a unui țăran, cît de prost, făcea pe un boier mare mascara și-l închidea“.

Spiritul acesta reacționar, corupția generală și tacita complicitate a celor împilați dezgustară atît de mult pe Iancu Dragomir, încît renunță de bunăvoie la domnie; neurmărind foloase personale, n-avea de ce să s-agațe cu orice chip, de tron. Am să-ți arăt cartea lui de însemnări, schița unei lungi guvernări și vei vedea ce reforme largi plănuia pentru această țară pe care a iubit-o atît, pe care o socotea a lui, fiindcă nu-i curgea picătură de sînge străin în vine, fiindcă era unul dintre cei mai mari stăpînitori de pămînturi, nu-l îngrijorau nevoi bănești, nu-l rodeau nici ambiții, nici vanități. Toate aceste lucruri însă, oamenii nu le înțeleg, nu vor, nu pot să le înțeleagă, fiindcă puțini sînt cei dezinteresați, cei ce rîvnesc la o mărire numai pentru frumusețea și binele pe cari le poți face fiind sus, în înălțime, pe trepte de arhanghel.

Scîrbit pînă-n măruntaie, Iancu Dragomir, se retrase în acest palat, nevoind să mai știe de cele ce se petreceau la București și-n țara toată. Ar fi părăsit bucuros Muntenia, să călătorească, poate să se statornicească în occident, văzînd tot dacă n-ar fi apăsat pe umerii săi glorioasa moștenire a familiei și dacă o poruncă, venită de dincolo de veacuri, nu l-ar fi îndemnat să stea neclintită veghe Dragomirnei.

Frați nu mai avea. Era singurul Dragomir. Ceilalți veri și unchi ai lui muriseră, fără să lase urmași de neam bărbătesc. Numai cei trei fii ai săi: Istrate, Nicolae și Constantin — tatăl meu — mai puteau purta numele casei noastre. Pe Istrate și pe Nicolae, fie dezgustul pentru țară al părintelui lor, fie intrigile urmașilor la tron, cari nu voiau să mai vadă sămînță de beizadea, îi făcură să plece din țară, de tineri, și să moară între străini. Nicolae și-a schimbat numele și s-a naturalizat francez, lăsîndu-și averea luată cu dînsul, copiilor din prima căsătorie a soției sale, iar Istrate s-a prăpădit flăcău, la Berezina, unde, bonapartist fanatic, urmase pe Napoleon. Luptînd subt comanda lui, Istrate Dragomir nutrea speranța că va ajunge în grațiile împăratului și va fi trimis domn într-unul din Principatele Valahe. Îți voi citi odată memoriile acestui unchi al meu, al cărui vis era să scape Muntenia și Moldova de jugul și moravurile levantine și să introducă la noi drepturile omului și o organizație modernă, națională și democratică, după exemplul Franței. Scrisorile pe cari le trimitea tatălui său, fostul domn, iar mai tîrziu fratelui său Constantin, tatăl meu, freamătă de idei generoase și mărturisesc voința dîrză a lui Istrate de a continua opera de idealism constructor a lui Iancu Dragomir Spînul. Planurile lui, însă, erau prea mărețe pentru o țară mică și pentru oamenii mărunți care cîrmuiau.

Cei doi unchi ai mei muriră printre străini fără să-și mai vadă părintele și locurile copilăriei; blestemul care apasă casa aceasta i-a nimicit și pe dînșii. În răstimp, Constantin se însurase cu Smaranda, fata marelui ban Dumitru Ghika, din Valahia și născură o fată, Casandra și pe mine Ion. Casandra s-a prăpădit la trei anișori. Am rămas eu singur, copilul plăpînd, pirpiriu, asupra căruia căzură, potop, îngrijirile și grijile, dragostea părinților, nădejdiile lor, spaimele lor, teama că mă vor pierde, și că numele se va stinge, averile se vor risipi, prădate de rudele lacome ce nu vor ști cum să-și împartă mai repede un domeniu pe care nici dușmanii nu-l putuseră fărîmița.

— Şi-acum, iată răsărind din mormite, strigoii de odinioară.

Nu ţi-am mai vorbit de „Arcaşii Zimbrului“, fiindcă aproape jumătate secol săgeţile lor înveninate n-au sfredelit văzduhul Dragomirnei.

Într-o zi — eu să tot fi avut şapte sau opt ani, mi-aduc aminte ca acum — îmi petrecusem după-prînza în tovărăşia lui Ilie, un argat credincios, la Ulmenii-de-Sus, în sat, cu un băieţel de ţăran de seama mea, Griguţă. Ştiu că ne urcasem în copaci cu el, după cuiburi, rîcîisem bălăriile din jurul bisericei şi dezgropaserăm o lespede veche. Fusese o zi mare pentru mine. (Acel Griguţă trăieşte şi azi ; ţi-am mai vorbit de el : e preotul Georgescu, tatăl administratorului meu.) Cînd am venit acasă am găsit pe mama tulburată, speriată ; mă luă în braţe, mă strînse, îmi sărută creştetul de nenumărate ori, ca şi cum i-ar fi fost teamă să mă piardă, ca şi cum o mare nenorocire era să se întîmple. Aflase că mai mulţi oameni străini, cu feţele crunte, întrebaseră de mine şi plecaseră spre Ulmeni, să mă caute. În vremea asta eu şi cu Ilie argatul mă întorsesem pe alt drum, la castel. Străinii aceia posomorîţi i se păruse mamei mele Smaranda semn rău şi, cu toate că mă ţinea la piept, tremura de frică. Eu nu înţelegeam nimic, dar mă zbăteam în braţele ei, cutremurat de un plîns abia stăpînit. Deodată, auzirăm o împuşcătură. Noi eram în curte. Ni se păru că un geam se sparge în bibliotecă. Alergarăm pe scări, încoace : tata, care lucra la masa lui, fusese lovit de moarte.

Îl găsirăm în agonie, cu capul căzut pe hîrtii, cu mîinile lăsate. Cine îl împuşcase, şi de ce, nu se ştie nici azi. Iată, aceasta e masa, acesta e scaunul. Fereastra e aceasta, dă înspre parc. Iată şi geamul, găurit de glonte. N-a mai fost pus la loc. Trăsnetul a venit din parc. Cel care a tras trebuie să se fi urcat în nucul de colo ; numai din acea direcţie putea trimite plumbul ucigaş. Mama a prins capul doborît, l-a ridicat, s-a uitat în ochii lui, încremenită. Bietul Constantin Dragomir n-a putut spune decît un cuvînt, căci şi-a dat sufletul :

„Duşmanii !“

Iată singura lui vorbă şi abia mai tîrziu am putut înţelege tîlcul ei cumplit :

„Duşmanii !“

Acest cuvînt mi s-a înfipt în creier şi răsună înfricoşat, din fundul copilăriei mele, urmîndu-mă şi azi. Lupta nu se sfîrşise nici atunci, nici mai tîrziu, nici azi şi poate nici mîine.

Mama luă frînele casei. Parcă o văd şi azi — uită-te ce frumoasă e, cu ochii verzi, cu pielea albă, cu fruntea mîndră ! Asemeni străbunei noastre Păuna Glogoveanului, fata banului Ghika, se purta bărbăteşte, alergînd călare pe moşie, ţinînd de scurt logofeţii, îmbiind femeile, plesnind cu biciul în şerbii netrebnici şi-n cei ce căutau s-o înşele. Veghea asupra mea cum îşi apăra luminile ochilor, învăţîndu-mă de mic din cine mă trag, ce povară voi duce pe umerii mei plăpînzi, şi cît sînt dator acestui pămînt, neamului meu şi ţării mele. M-a trimis la Paris să învăţ carte, a venit şi dînsa în două rînduri. M-am întors licenţiat în litere — după ce cunoscusem pe Gambetta şi pe Victor Hugo, care mi-a vorbit de un cărturar român Heliade Rădulescu, venit pe la el să-l vadă. La Paris am fost coleg cu mulţi din bărbaţii vrednici cari au întemeiat România modernă şi-n cari vedeam pe urmaşii sufleteşti ai bunicului meu Ion şi ai unchiului meu Istrate... Visul acestora trebuia să izbîndească — şi a izbîndit ! România s-a unit, a scăpat de vasalitatea seculară, oamenii de seamă au fost puşi la locurile lor. Eu însumi n-am putut juca un rol prea însemnat, căci pe de o parte timiditatea firei mele, pe de alta administrarea vastelor domenii, mă opreau să mă arunc în vîltoarea luptelor politice. Am fost cîtăva vreme ataşat pe lîngă Vasile Alecsandri, la Legaţia din Paris. Acolo am cunoscut pe Manuela Bogdan, pe care am luat-o de nevastă mai tîrziu, în urma sfatului mamei mele, cununîndu-mă însuşi Vasile Alecsandri, la Dragomirna. Bardul de la Mirceşti era în plină glorie, locuia la Sinaia, unde Castelul Peleş creştea ca din poveşti, subt privirea de vultur a Regelui Carol. Am avut martor, la această căsătorie, pe prinţul Dimitrie Ghika (beizadea Mitică) şi pe domnul Louis Basset. Domnul Basset are vreo șase-șapte ani mai mulți ca mine, trăiește și azi. Îl văd din cînd în cînd cu mare bucurie, căci e plin de tinerețe și voie bună. Vorbim împreună de începuturile Sinaiei, de marele rege-constructor și de acea femeie blîndă și înțeleaptă ca o sfîntă, care-a fost regina Elisabeta. Cum au trecut de repede acestea toate !

Mama a murit cîțiva ani după nunta mea, fericită să-mi boteze întîiul și singurul născut, pe numele bărbatului ei, Constantin. Credea biata măicuță că vor veni și alte odrasle pe urma lui Dinu și nu i-a fost dat să știe că mi l-au omorît dușmanii și pe el, colea, în pădurea asta blestemată, într-o zi cînd m-așteptam mai puțin și cînd aproape că uitasem de cumpliții „Arcași"... Dar ei, din jumătate veac în jumătate veac, neîmpăcați călăi, vor să ne aducă aminte că trăiesc, prin moartea celor mai buni dintre noi... Dintre toți ai mei, mai lovit am fost eu, căci mi-am văzut părintele ucis, în frageda copilărie, iar la bătrînețe, ticălosul de mine, mi-au împușcat copilul, sub ochii mei, și n-am putut să-i apăr nici pe unul, nici pe cellalt — de două ori neputincios, amar de viața mea !

La ce-mi folosește toată această avere, pe care am îndoit-o, am întreit-o, descoperind zăcămintele de petrol ce dormeau în vechiul pămînt al Dragomirnei ?... La ce-mi folosește, spune ? Nu ne dă răgaz, o clipă, ura veche, invidia, lăcomia dușmanilor mei — poate a rudelor mele — căci cine altul are nevoie să mi se stingă spița, ca să fiu moștenit ?

De la moartea lui Dinu, nenumărate au fost încercările de a mă suprima și pe mine. Am să-ți arăt într-o firidă, jos, în camera îngustă, zăbrelită, unde dorm, ca un condamnat, cîteva pumnale ale lor, unele vechi, pătate de sînge strămoșesc, altele noi, îndreptate spre inima mea... Toate au un cap de mort și pe toate scrie, fie în litere slavone, fie în litere eline, fie în litere latine, „Arcașii Zimbrului". Aș fi căzut de mult victima lor, dacă Providența nu mi-ar fi trimis, un arhanghel protector, să mă scape. Îngerul meu bun e Georgescu, fiul tovarășului meu de copilărie, Griguță. Lui m-am spovedit, ca și dumitale ; i-am spus, ca dumitale, povestea neamului meu, a înțeles că trebuia să mă apere și nu s-a clintit o clipă de lîngă mine. Atîta statornicie nu cred să se găsească în vreo casă boierească ! Dragostea lui supusă, devotamentul pe care-l arătă familiei și averei mele, compensează întrucîtva ura celorlalți și este, pentru mine, o mare alinare să știu că mai există suflete curate, inimi nobile, brațe tari în slujba celor fără putere !...

*

Bătrînul prinț se lăsă pe scaun, istovit. Cele trei lumini scăzuseră mult. În bibliotecă plutea o ceață ușoară, care învăluia portretele și le îndepărta încet-încet, spre fumul veacurilor.

Alexandru Milea ascultase toată această spovedanie, urmărise acele pagini de epopee, cu o atenție care-l încordase mult și-l obosea și mai mult acum. Tragedia acestui ultim vlăstar, marea întrebare a zilelor de mîine — viitorul domeniului rămas fără stăpîn — îl răscolea și pe dînsul, ca pe un părtaș al casei.

Ar fi vrut să întrebe ceva. Ar fi vrut să întrebe multe. Își luă inima în dinți :

— Așadar, dumneavoastră sînteți ultimul descendent al pîrcălabului Dragomir ?

— În linie directă, da.

— Fiul dumneavoastră n-a fost însurat, n-a avut copii ?

Bătrînul sări în sus și-l întrebă brusc :

— De ce mă întrebi asta ?

Apoi, dîndu-și seama că se alarmase degeaba, surîse misterios și puse degetul pe buze, după ce se uită de cîteva ori împrejur.

— Tăcere ! Iată marea taină !

Alexandru Milea, care credea că aflase tot ce era de aflat, redeveni atent, curios, nerăbdător.

— Feciorul meu s-a însurat, a avut o fată, Smaranda, care e leit portretul mamei sale...

— Trăiește ? Unde e ?

Iarăși clipi din ochi moșneagul ;

— Trăiește ! E tînără, e frumoasă, e voinică, e lîngă noi, la cîțiva pași de noi !

Și ochii prințului străluceau, în extaz.

Alexandru Milea fu puternic impresionat de această realitate țîșnită dintr-o dată, în mijlocul atîtor evocări de stafii. O ființă vie, urmașă a Smarandei, a Păunei, a Ruxandei — a tutulor acelor personagii legendare, i se părea basmul cel mai minunat, povestit de magul acela măruntel, cu sprîncenele stufoase, peste ochii de jăratec, subt pletele gălbui... Tot șirul de portrete, întreaga procesiune a Dragomirilor se încheia luminos cu această necunoscută Smaranda, ce respira într-o încăpere vecină, gata să deschidă ușa, să intre acolo, să-i vorbească, să-i surîdă prietenește, să-i lase mîna într-a lui, mîna plămădită din sîngele vechi și nobil al atîtor mari boieri ai țării !

Posibilitatea acestei femei în viață, tînără și frumoasă, alungă hora de spectre și-i populă imaginația odihnitor, înviorător. Pregătit, sufletește, să țească și să destrame cele mai surprinzătoare feerii, el nu gonea nici unul din gîndurile întraripate care-i potențau, pînă la sublim, imaginația. Această Smarandă nouă și aievea, purta maramă albă petrecută subt bărbie, iar peste maramă, coroniță ; în mînă carte de rugăciuni, în picioare conduri de atlaz alb. Apoi se transforma în haiducească, cu pana de cocor a ișlicului încopciat în focul unui diamant ; la brîu purta pală de Taban cu mînerul stropit de rubine și de matostate. Iat-o acum în zale, cu suliță lungă pe umăr, cu bărbătescul coif, ascunzîndu-i pletele, asemeni fetei de la Cozia. Venea spre dînsul cu mîna întinsă și cu ochii de amintire. Cristalizare caldă dintr-un danț fumuriu și rece de fantome, trecea, luminînd ușor, ca o revărsare de mărgăritare, rîurind aurore de trandafir, iradiind neasemănate jocuri de Orient, miriadar și calm. Văzduhul se umplea de înstrunări, chimvalele fremătau acorduri pure, salutînd apariția fecioarei, grațioasă și depărtată ca o imagine de carte sfîntă, sau de broderie persană, sau de tapiserie medievală, păstrată într-un donjor, pe malurile Loirei.

Și el se simțea în același timp trubadurul inspirat al castelanei și bătrînul ei duhovnic. Era străinul venit de

departe să-i înalțe serenade și era starețul evlavios, credincios acelei case, îndrumătorul înțelept și cronicarul.

...Dar nici o ușă nu se deschise, nici o arătare nouă nu pătrunse în sala chipurilor de demult. Însuși vrăjitorul care-o înviase, o clipă, nu mai vorbi de dînsa. Smaranda Dragomir muri, între morți. Cînd va mai prinde suflet pentru el ? Să fie dînsa „domnița din turn“ de care-i vorbise administratorul, recomandîndu-i discreție ? Firește, nu va mai întreba nimic : bătrînului prinț nu-i plăcea să fie iscodit. Adineauri tresărise neplăcut :

„De ce mă-ntrebi asta ?“

Va aștepta. Iancu Dragomir îi va destăinui și descîntecul acelei misterioase moștenitoare, de care nu-i pomenise niciodată, în orele atîtor confesiuni. Poate că se rezumau într-însa toate aspirațiile generațiilor defuncte și focul concentric al conspiratorilor seculari. Vom aștepta. Dragomirna e un cuib de păsări fantastice. Poate că pasărea paradisului n-a zburat încă : numai șoimii, rindunelele și goelanzii. Păsări călătoare și păsări de pradă, turtureaua sacrificată și vulturul imperial — acumulate simboluri pluteau subt cerul de poveste, ridicîndu-se de pe acoperișe, dintre colonete, din arborii umbroși ; sinistre păsări negre, corbi învolți și nevinovate păunițe albe, ereți ageri, lilieci de criptă și porumbei de cununie plutiseră-n azur. Dar colivia de aur nu-și nălucise încă zăbrelele subțiri, printre cari tînjea, nostalgic, pasărea măiastră... Vom aștepta !

CAPITOLUL XIX

Amiaza plecase de mult. Soarele începea să fie oblic. Iancu Dragomir își trecu palmele pe ochi, pe frunte.

— Am întîrziat, *mon ami*. Ți-o fi foame !

Scoase ceasornicul.

— Sapristi ! E ora trei !...

Ieșiră din bibliotecă. Lui Alexandru Milea, trezit de aerul răcoros al treptelor, i se părea că visase. În nări îi stăruia, însă, funinginea celor trei făclii, ca o adeverință a realității. N-avea nici o poftă de mîncare. Evenimentele ultimilor zile, culminînd cu această bogată confesiune, cu jocul de lumini și umbre, animînd galeria vechilor portrete, reliefînd eroi și victime, estompînd calme figuri venerabile, fără poveste, îl copleșeau. Ceru voie prințului să se retragă în camera sa, ca să-și culeagă și să-și orînduiască gîndurile. Iancu Dragomir fu lovit de paloarea chipului și de tremurătura mîinilor oaspelui său. Avea satisfacția secretă a unei biruințe : el, bătrînul, cîștigase o victorie asupra unui tînăr, îl copleșise. Convins că e un erou, Iancu Dragomir, urcă, sprinten, treptele turnului, unde Nina îl aștepta îngrijorată, de două ore.

Tot atît de neliniștit fusese, în răstimpul acesta și domnul Georgescu. Pe la unu, mirat că boierul nu ieșise încă din bibliotecă, se urcase tiptil, se strecurase pînă la ușă, deschisese binișor, aruncase o privire în interiorul sălii : prințul agita un sfeșnic și povestea ceva, cu ochii la perete. Cellalt, cu fața ridicată, cu mîinile la spate, asculta, încremenit. Costea își aduse aminte că tot așa i se spovedise boierul și lui, în cîteva rînduri. În timpul acestor istorisiri, cînd bătrînul prinț voia să lege cu orice chip o moarte de alta, susținînd că există o bandă organizată, care să-i urmărească familia de-a lungul veacurilor, se gîndise Costea să exploateze această manie, combinînd împrejurări similare, fabricînd pumnale (mînerul la Ploiești, lama la București, totdeauna la alți meșteri) lovind cînd trebuia să lovească, amenințînd, numai cînd interesele îi dictau s-o facă.

Coborînd treptele castelului, îndreptîndu-se spre pavilionul său, administratorul reconstituia scena cînd cuconul Iancu îl pusese în curent cu trecutul neamului său și cînd îi împlîntase în cap ideea de a trage foloase de de pe urma acestei scrînteli. Dar tînărul acela care asculta acum, plănuia și el ceva la fel ? La urma-urmei, de ce să-i fi venit în minte numai lui gîndul că asemenea fantezii se plătesc și că cel ce le ascultă trebuie să profite subt o formă sau alta ? Acel profesoraș bucureștean știuse să se vîre subt pielea boierului, cum se vîrîse și Costea. Tot ca lui Costea, putea să-i vină și lui poftă de a se face indispensabil, de-a cuceri Dragomirna. La acest

gînd, administratorul simți că i se roșește ceafa. O nevoie de a lovi îl cutreiera, înțepîndu-i pielea. Cel ce plăti aceste bănuieli, fu argatul Culaie, care venea cu mîncarea în pavilion ; el încasă o serie de pumni în fălci și cîteva picioare în spate cu urletele și resemnarea tradițională. Georgescu îi astupă gura cu palma, ca să nu i se audă protestările și-l mai zgîlții de păr de cîteva ori, ca să-i treacă durerea. Culaie, după ce încasă chelfăneala, așternu masa frumos și ieși surîzător, s-aducă și celelalte mîncări, spre desfătarea stăpînului său. Cegă la proțap, tocană sîrbească, rinichi de vițel — venit în zori de la Brașov — constituiau prînzul consistent al administratorului, care intenționase să împărtășească din aceste bunătăți și pe junele bucureștean, „Filosoful“, cum îl numise el, spre uzul domesticității. Cum, însă, filosoful nu era să vină curînd, domnul Georgescu se ospătă singur, udînd cu o butelie de vin cenușiu suculentul ospăț. Digestia îi fu optimistă, dar, pe la ora două și jumătate, văzînd că ceremonia din bibliotecă se prelungește, gîndurile sombre îl învăluiră iar.

Uite anul de cînd zărise întîia oară pe domnița, scăldîndu-se în Prahova, de cînd își făcuse din dragostea pentru dînsa credința și cucerirea supremă, și nu înaintase un pas. Toate sforțările, toate ingeniozitățile lui de-a o izola, de-a o constrînge, nu-i folosise la nimic. În vremea aceasta — fie dintr-un prinos adus stăpînului, fie din convingerea că, viitor ginere, s-ar fura pe sine însuși — Georgescu nu făcuse „nici o afacere“, adică nu-și folosise plenipotența asupra averilor boierești, ca să și-o sporească pe a lui...

Era, chiar, în deficit față de anul trecut, căci fabrica de șampanie de lîngă București avea predispoziții de faliment, Anișoara îi consumase sume apreciabile, petrolul începea să-și piardă din preț și toate întreprinderile lui personale, din lipsa unei vigilențe dinamice, pe această vreme de criză, generală, tînjeau... Dragostea primitivă, contrariată și absurdă a vechilului pentru principesă compromiteau spiritul practic al acestuia și însăși judecata lui ascuțită, metalică, incasabilă, începea să se aburească, să șovăie, să se poticnească.

Nu e mai puțin adevărat că, dîndu-și seama de acest bilanț dificitar, el îl socotea o jertfă adusă domniței : cu atît mai mult și-o socotea obligată.

„Nu prea e bine, Georgescule, băiatule !“ conchise el.

Apoi începu să se gîndească iar la scena din bibliotecă. Se întreba pînă unde mersese bătrînul cu spovedania, dacă făcuse numai un tablou istoric sau și comentariile de rigoare, dacă vorbise de rîndul acesta de Nina și de sechestrarea ei în culă. Curiozitatea îl prăjea pe jăratec iar cei doi pui de țărani pe care îi pusese să pîndească ieșirea măriei-sale din sala de sus, întîrziau să vină. În sfîrșit, iată-i. Unul îi aduse vestea că boierul a luat-o spre turn, cellalt îl anunță că filosoful se coborîse în odaia lui.

— Ia pune mîncarea pe tavă, Culaie, și hai cu mine !

Cu două butelii la subțioară, în vreme ce argatul ducea merindele, Costea intră, familiar și gălăgios, în camera lui Alexandru Milea. Acesta se întinsese pe pat și, cu mîinile pe după cap, cu ochii în tavan, digera ospățul funebru al fantomelor și se îmbăta de vinul fumuriu al leaturilor defuncte.

Era palid, absent și aproape leșinat, în acest extaz, asemănător celor pe cari le avusese în copilărie, cînd ascuns în pod, citea, cu orele, romane senzaționale. *Misterele Petersburgului, Rocambole* sau *Castelul din Carpați*. Tot așa nu se mai putea clinti, nu mai voia să intre în realitate, odată lectura încheiată.

Ca și atunci, în reverie, o lampă electrică, într-un pătrat de sticlă mată, începea să urce și să coboare, pe fondul de beznă al unei catifele negre. Apoi, cutia se desfăcea în feliii înguste și împărțea trapezuri, romburi și triunghiuri cu marginea de foc. Aceste figuri geometrice se depărtau și se înmulțeau, tivindu-se cu mărgăritare aprinse, în jurul cărora fluturau flăcărui cu cîte șapte culori ale curcubeului. Jocul perlelor era plin de grație, chenarele de foc se coborau în luminile cari mobilează cu feerii minuscule interiorul cristalelor de policandre : albastru nostalgic și verde spectral, roșu de amurg și violet de zori. Apoi se porneau să rotească sfere, năluceau cruci cu nestimate și se aprindeau superbe decorații, stele cu raze de aur și sori cu aureole de-argint. Tot danțul acesta care se lărgea în cadrul infinit, populînd universuri, se concentra, la un moment dat, în inima cosmosului imaginar, se topea într-o pată orbitoare și se descompunea iar, în explozii sfîrîitoare, fosforescente, ca să se rezume apoi, foarte calm și anemic, într-un bec închis în pătratul unei sticle mate, care se cobora și se lăsa ușor, pe fondul întunecat al unei perdele.

Intrarea bruscă a administratorului, îl violentă ca un pumn zvîrlit în coaste. Cine era și ce voia acest intrus ?

— Hai, domnule, sus ! Sus !... îl zgîlții Costea, pe atît de amabil, pe cît de inoportun.

— Mai lasă-mă, te rog ! îl opri, cu un gest al mîinii și complect nemulțumit, Milea.

— Ei aș !... Te-am luat în primire... ești omul meu... n-o să te las eu nemîncat ! Sus cu badea, că mă supăr !

Cei doi argați întindeau masa și făceau haz cu modestia cuvenită, bineînțeles, ca să contribuie la atmosfera de simpatie, și ospitalitate, provocată de domnul administrator. Acesta îi lăudă mîncările aduse, lovindu-l din cînd în cînd peste spate.

Alexandru Milea fu pus să mănînce cu sila și pe măsură ce îmbuca, îi venea inima la loc, obrazul i se colora, un dulce val de optimism, alimentat de vinul vechi și bun, îi circula prin vine, o dată cu sîngele.

Georgescu bea și el, cuprins de-o emoție necunoscută, care îi paraliza rădăcina limbei și-i neliniștea esofagul. Avea impresia stranie că acel tînăr îi lua locul în sufletul prințului și amenința pe însăși Nina. De mult nu fusese boierul atît de liniștit, atît de lucid. Dinainte de moartea lui Dinu, nu-l mai văzuse atît de senin, cu atîta legătură în idei și armonie în gesturi. Cine făcuse minunea ? Filosoful acesta blond, cu ochii albaștri, care trebuia să fie un pehlivan mai mare decît Costea însuși, ca să învingă temerile și să cucerească încrederea moșneagului fricos. Bolnavul incurabil, suspectînd pe oricine, își găsise miraculosul doctor...

Iată o poveste care trebuia curmată !

O dată masa terminată și argații dați afară, Costea, cu aerul că vorbește ca să spuie ceva, dar nu fiindcă lucrul îl interesa peste măsură, îl întrebă, rîzînd, cum îi plăcuse povestea cu „Arcaşii Zimbrului“ şi cu legenda potretelor.

— Îţi spun drept, domnule Georgescu, m-au impresionat foarte mult şi nu ştiu ce să fac ca să fiu de folos domnului Dragomir... Eu nu sînt încă domirit cum poate să dureze ura unei familii atîta vreme şi, mai ales, cum se poate ca în zilele noastre să mai existe bande organizate, asasini misterioşi, al căror scop nu-l văd, nu-l înţeleg.

— Asta spuneam şi eu... complectă vag, administratorul. Eu, în lucruri cari nu mă privesc, nu mă bag. Am eu destule griji, cu administraţia averii. Îmi pare bine că ai venit şi d-ta... D-ta, care eşti un filosof, poate ai să lămureşti ceva. Eu am să-ţi dau tot concursul... Dar nu ţi se pare că boierul exagerează ?... Nu crezi că i se pare... Că e o idee fixă... Ştiu eu ? !

— Atunci cine i-a omorît băiatul ?... Cine a vrut să-l otrăvească de-atîtea ori ?... Cine i-a aruncat pumnale... Cine-l ameninţă mereu ?...

— Ai dreptate, ai dreptate ! confirmă Georgescu, prefăcîndu-se impresionat, întrebîndu-se dacă cellalt nu vrea, cumva, să-l tragă de limbă şi mirîndu-se că printre întrebări nu se strecurase şi acesta :

„Cine i-a închis nepoata în turn, cine vrea să suprime pe Smaranda Dragomir ?“

Fiindcă Alexandru Milea tot nu voia să pomenească de Nina, Costea îl atacă el :

— Ce mi se pare curios, ce nu înţeleg din toată afacerea asta, e povestea cu domniţa din turn...

Filosoful deschise ochii largi, întrebători. Nu ştia nimic, într-adevăr.

— Nu mi-a spus... Ce domniţă ?

— Nu ţi-a pomenit de ultimul vlăstar al neamului... de principesa cea tînără ?

— A, da, mi-a spus — şi-i rîdeau ochii — de o nepoată, frumoasă şi voinică, Smaranda, care e leit portretul străbunei ei... Mi-a vorbit de ea... E la doi paşi de noi... a surîs... a pus degetul pe buze..

— Altceva nu ? !

— Atît. Părea misterios. Parcă n-ar fi vrut să ştiu mai mult !

Practicînd el însuşi viclenia, cunoscînd şiretenia altora, Georgescu îşi dădu seama că tînărul profesoraş era sincer şi că, într-adevăr, mai mult nu ştia. Simţi o mare uşurare. Trecu la alte subiecte, ca să nu pară preocupat de acesta. Exageră interesul pentru fleacurile bucureştene ce i le nara oaspele şi îşi încordă atenţia cînd Alexandru Milea îi schiţă programul său de lucru, dezvoltarea ce urma s-o dea cronografiei proiectate.

— Cred că de la tatăl d-tale, părintele Georgescu, am să aflu multe !

„Crede tu mult şi bine !“... se gîndi Costea, amintindu-şi începutul de senilitate al moşneagului de la Ulmeni.

Apoi, tare :

— A, da ! Tăicuţu ştie multe. A copilărit cu boierul. În grija lui sînt odoarele şi mormintele. A apucat mulţi bătrîni ai satului, care îşi aminteau de însuşi Ion-vodă Spînul, ba şi de părinţii Domnitorului.

— Te rog să mă duci odată la sfinţia-sa !

— Cum nu, cu plăcere...

— L-aş ruga să-mi dea o haină de-a sfinţiei-sale... o haină veche, preoţească... Aş vrea s-o port...

Costea căscă ochii... Începea să nu mai înţeleagă... De ce o fi vrînd ăsta să se îmbrace popeşte ?

Alexandru Milea, care lega orice stare nouă a existenţei de portul său exterior, după cum, primind la Bucureşti, cei 10000 lei ai prinţului, se gîndise să-şi cumpere şase cămăşi de zefir, pantofi galbeni şi pantaloni albi, socotea că noua lui situaţie de cronicar, îi impunea să-şi lase barba şi părul să crească, şi să poarte lunga robă monahală, asemeni uricarilor din mînăstiri.

O rasă de-a părintelui Georgescu era plină de amintiri sacre, căci se tîrîse printre sepulcre, fusese binecuvîntată de mirosul tămîiei şi privirile icoanelor. Înfăşurat în stofa ei aspră va simţi contactul şi porunca locurilor şi-a timpurilor, va trage învăţătura cărţilor sfinte, va culege vocabularul arhaic risipit din paginile ceasloavelor, printre țesăturile ei îmbibate în fum de smirnă și mireasmă de dafin.

Costea asculta toate aceste considerațiuni și se întreba dacă filosoful e scrîntit la cap, dacă-și bate joc de el sau dacă face pe nebunul, ca să-și ascundă planurile și să lucreze cu mai mult spor la cucerirea prințului și poate a domeniului.

El își propuse să stea cu ochii în patru. Cînd istețul licențiat în litere va fi devenit inoportun, nu era nimic mai ușor pentru domnul Georgescu decît să provoace o nouă incursiune a „Arcașilor" și să denunțe pe grămăticul castelului, ca pe un instrument al lor... Oricîtă încredere ar fi avut boierul în acest bucureștean suspect, domnul administrator știa cum să organizeze punerea în scenă a complotului, participarea efectivă și preponderentă a lui Alexandru Milea ; știa cum să-i strecoare printre cărți și rufe pumnale cu cap de mort, sticluțe de otravă și ordine confidențiale, pe o hîrtie de scris împodobită cu cap de zimbru săgetat între coarne sau pumn închis cu inele pe degetul arătător : smaraldul pîrcălabului, capuchehaiei, Aga Dragomir întîiul...

Deocamdată, să ne grăbim să-l plimbăm la Ulmenii-de-Sus pe băiat, să stea de vorbă cu taica popa și să-l îmbrăcăm călugărește. Dacă i s-o abate cumva, boierului, să-l poftească la domnița în iatac, apoi să-i ducă un nerod neras și nespălat, în șiac lung, mîncat de molii. Avea unul taica Georgescu, o vechitură cu care domnul administrator își ștergea cîteodată, cizmele prăfuite.

— O să-l gătesc pe domnișor, cu el, ca să mai rîdem puțin...

*

În vremea, aceasta, prințul povestea Ninei întîlnirea, în Cișmigiu, cu tînărul profesor, amabilitatea lui, ospitalitatea simplă, inimoasă, nopțile bune din Bulevardul Lascăr Catargiu, aducerea la castel a lui Alexandru Milea, intenția de a-l angaja secretar literar și planul marei opere comune privitoare la genealogia și luptele Dragomirilor.

Preocupată de propria ei soartă, copila asculta destul de distrată expunerea elocventă a bătrînului, care, după

ce vorbise atîta în bibliotecă, mai găsea puterea de a construi edificii spirituale în apartamentul fără corespondență cu lumea, al nepoatei sale.

După cum administratorul nu vedea soluția căsătoriei cu domnița, tot așa dînsa nu-și vedea sfîrșitul captivității.

Strîns cu ușa, conu Iancu îi propuse să circule prin intrarea de la etaj, dinspre castel, pe unde venea și dînsul, punîndu-i, bineîețeles, condiția de a nu ieși din palat. Îi spunea acestea cu aerul unei complicități, cu teama de un stăpîn aspru, care nu putea fi decît Georgescu. Lașitatea aceasta bătrînească, unită cu o încăpățînare aproape agresivă, indignară pe Nina care-l refuză, într-un zîmbet amar.

— Lasă, bunicule, cum am stat atîta, am să mai stau, poate că s-or depărta dușmanii și voi putea să mă cobor...

Iancu Dragomir fu încîntat să nu se mai vorbească de asta, și se cufundă din nou, înseninat, în proiectele sale.

Apoi o-ntrebă dacă n-ar vrea să-l cunoască pe Alexandru Milea, care e un tînăr foarte distins. Nina îl amînă pentru cîteva zile. Iar peste cîteva zile, bunicul îi aduse un personagiu bizar, un domn neras, îmbrăcat într-un halat lung negru și murdar și care, cu mîini palide, petrecea boabele unui șirag de mătănii.

— Domnul Alexandru Milea, profesor și publicist... Principesa Dragomir...

Nina îl salută, măsurîndu-l din cap pînă în picioare, fără să-i întindă mîna. Filosoful era foarte emoționat și regreta că această întîlnire nu se petrecuse peste o lună, două, cînd barba și, pletele crescute i-ar fi făcut un cap de Crist, nobil și impresionant.

Copila se mirase, întîi, la această apariție, dar acum nu se mai mira, fiindcă era firesc ca bunicul, obsedat de lucruri supranaturale, să se împrietenească numai cu persoane aparte.

După un sfert de ceas, domnița găsea conversația lui Alexandru Milea destul de normală și se gîndi, cu vădită compasiune, că înfățișarea secretarului literar al bunicului se datora mizeriei înnăscute a intelectualului român, a intelectualului, în genere.

Fima spiona întrevederea şi comunică, foarte just, mai tîrziu, domnului administrator, impresia făcută de filosof asupra ei, asupra babei Stanca şi chiar asupra măriei-sale.

— Îşi tot răsucea, boabele, bătu-l-ar Dumnezeu... se uita în pămînt... se roşea... pe urmă îi dădea cu gura, de ne strîmbam de rîs cu baba Stanca.

— Da, măria-sa ce zicea ?

— Se tot uita la el şi da din cap...

— Da' boierul ce făcea ?

— Boierul tot intra în vorbă, ca să-i mai dea coraj, îl bătea pe umeri şi-l agrăia pe franţuzeşte, ca s-arate domniţei că ştia părinţelul şi franţuzeşte.

Impresia defavorabilă pe care o făcuse Alexandru Milea principesei Nina Dragomir şi femeilor din iatac fu resimţită, în primul rînd de el însuşi, bineînţeles : nu nimerea treptele, coborînd.

Acea frumoasă boieroaică, strălucea de tinereţe ; încăperile pe cari le locuia contrastau, prin noutatea şi bogăţia lor graţioasă, femenină, cu restul castelului, auster, împăienjenit, măcinat. Aici, icoane aurite luminau printre stofe de argint, parchetul cu flori cafenii scăpăra printre scoarţe, mobilele erau lustruite, ulcele şi bibelouri răsfrîngeau soarele pe policioare, cărţi rare dormeau subt cristaluri cu trandafiri decapitaţi. Ce căuta el, în acel ridicol antiriu, nebărbierit, ca puşcăriaşii, sombru şi stîngaci ca un călugăraş, în mijlocul primăvăratecelor podoabe ? Îi fu ruşine de el însuşi — se simţea cu atît mai micşorat cu cît privirile femeieşti îl învăluiseră pîn-atunci, totdeauna, cu un surîs prietenesc... Domniţa Nina era cea dintîi care îl măsurase cu indiferenţă, aproape cu dispreţ.

Toate gîndurile de umilitate creştină, de renunţare la vanităţile omeneşti se evaporară din mintea lui Alexandru Milea. Orgoliul bărbătesc învingea. Aruncă în colţul cel mai obscur zdrenţele părintelui Georgescu, îşi rase începutul de bărbuţă şi mustaţă, dădu să-i calce hainele, aşteptînd să le îmbrace cînd va trebui să urce iar, cu prinţul, în turn.

Vom vedea dacă şi de rîndul acesta, principesa cea tînără îl va nesocoti, ca deunăzi !

Noua transformare a filosofului nu fu deloc pe placul lui Costea.

„Zău, domnule ? Te-ai făcut frumos, hai ? Vrei s-o dai gata, hoţule ?“ rînjea el, în gînd, în vreme ce oferea lui Milea să-şi aleagă o cravată din colecţia-i bogată.

Abia băgă de seamă acesta cît de elegant era administratorul Dragomirnei ; o gelozie firească încolţi în inima lui, începutul de revoltă al profesorului sărac, împotriva beneficiarului atîtor latifundii. Alegînd cravata, în mulţimea oferită de Georgescu, Alexandru Milea ghicea ironia acestuia ; superioritatea pe care i-o arăta, la fiecare pas, cu toate amabilităţile sale repetate şi suspecte, ostilitatea ciudată, acoperită subt cele mai îndatoritoare preveniri, pe care o suprinsese „filosoful“ la noul său prieten, luau proporţii, acum, la perindarea mătăsurilor multicolore, cu marca Parisului, vînturate de feciorul popei.

Constantin Georgescu arătase aceeaşi grabă ca să-i prepare antiriul, ca şi cum, să-l ajute la alegerea cravatei. De rîndul acesta, însă nu-l slujea cu aceeaşi tragere de inimă, cu care-l deghizase în haina monahală. Dar dacă i-o făcuse înadins, mai alaltăieri ?... Dacă voia să-l compromită în ochii stăpînei ? Ce interes avea Georgescu să-l umilească ?... Administratorul era un primitiv, care mergea pînă la brutalitate. Nu o dată-l surprinsese pălmuind argaţii, bătînd, chiar femei, în curte. Şi asta, abia în cîteva zile ! Pe el voia să-l lovească moralmente, să-l facă una cu slugile, să-l desfiinţeze. Simpla ofertă a unei cravate şi căutarea ei în stocul abondent, trezi în inima bucureşteanului o serie întreagă de gînduri duşmănoase, cari nu-i veniseră în alte momente. Poate fiindcă în sufletul celuilalt se intensifica neîncrederea, începea ura împotriva intrusului şi i se transmitea prin bucăţile de mătasă pe cari le ţineau amîndoi în mînă, în acelaşi timp, de cîte un capăt. Încărcată de surîsuri, întrevederea devenea penibilă. Filosoful alese — aproape smulse o cravată — mulţumi şi ieşi repede. Alergă spre culă, cît mai departe de pavilionul lui Costea, ascunzîndu-se printre căpițele de fîn, ca să-și consume în tihnă, ura împotriva acelui om care nu-i făcuse, totuși, nici un rău, pe care-l întîlnise cu atîta simpatie.

Obișnuit să asemuie orice împrejurare nouă cu o amintire sau cu reflexul unei lecturi, Alexandru Milea se întreba ce puteri misterioase legau pe boier de intendentul său, ce vrajă explica ascendentul acestui mărginit fecior de popă asupra unui prinț autentic, atît de rafinat și de pătrunzător.

Cum în nici un roman citit odinioară nu găsise echivalentul consorțiului Dragomir-Georgescu, tînărul profesor își potolea nevoia de paralelism prin evocarea aceleași proprii mătuși, al cărei destin aducea, oarecum, cu al cuconului Iancu și pe care o comparase din primul moment, la București, cu actualul său amfitrion.

Da... Da... Întins pe fîn, urmărind un zbor de lăstuni, ce rotea — aerodrom milenar — cu țipete mici și îngrijorate, cu triumfuri minuscule — mame ce-și învățau puii să zboare —, Alexandru Milea își amesteca rudele cu păsările, profilînd pe cerul prahovean chipul tantii Lisaveta : bătrîna vorbea cu Maica Domnului, credea în semne și avea trei icoane făcătoare-de-minuni, cari nu făcuseră pîn-acum altă ispravă decît să ție lipită de coaja lor scorojită o băncuță cu regele Carol I, un piastru turcesc, o constantinie și alte cîteva mici monede de argint. Faptul că icoanele ședeau în picioare — ba puteai, chiar, să le apleci — și părăluțele nu cădeau, constituia miracolul casei, miracol unic, neînsemnat, dar totuși, miracol.

Această legendară mătușă ținuse pe lîngă dînsa, spre uimirea tuturor neamurilor, douăzeci de ani și mai bine, o servitoare tîmpită și arțăgoasă, cu dinții ieșiți afară, leneșă, bețivă, netrebnică, una Filoftia, pe care, începînd cu însăși stăpîna, n-o putea suferi nimeni în casă și de care, totuși, tanti Lisaveta nu se putea despărți.

— Trăsni-o-ar Cel de Sus s-o trăsnească, uite-o ce-mi face ! spunea foarte des, și plîngînd, neînțeleasa bătrînă.

Filoftia locuia într-o magazie din fundul curții, vorbea tare și cînta, urlînd, numai cîntece de amor. Fără să-i pese de cineva, fără pic de rușine, se înhăita cu

toate haimanalele pe cari le aducea la dînsa, în magazie, și le găzduia cu lunile.

Cînd a trăit, cîteva săptămîni, cu vardistul, a fost o ușurare și o bucurie generală. De scurtă durată, vai, căci procesiunea derbedeilor reîncepu.

— De ce n-o mai dai afară, coană Lisaveto ? (sau „tușico“ sau „femeie“).

— Las-o-n plata Domnului ! răspundea dînsa și schimba vorba.

Rînd pe rînd plecau din slujbă jupînese curățele, bucătărese vrednice, argați de treabă, iar cucoana Lisaveta, blestemîndu-și soarta care n-o scapă de Filoftia, a ținut-o, totuși, pîn' la moarte. Poate o așteaptă și pe lumea cealaltă.

Iar Filoftia striga și dînsa, în gura mare, printre dinții ieșiți lung afară, că de ce nu ia Dumnezeu pe bătrîni, că de ce n-o ia și pe dînsa Dumnezeu, ca să scape de casa asta, de-o stăpînă zgîrcită și rea, unde mănînci numai bătaie și ciorbă acră de corcoduși — și multe altele.

Într-un tîrziu, au aflat de ce nu se despărțea coana Lisaveta de Filoftia : bătrîna avea arsuri și mîncărimi la picioare și aceste mîncărimi și arsuri nu i le potolea decît Filoftia, lingîndu-i tălpile. Se pare că Filoftia avea o limbă rece și aspră, ce răcorea suferința tanții Lisaveta ; iar cu dinții rodea ușor pielea degetelor și a călcîielor, ca un dulce scărpinat, în vreme ce coana mare gemea de ușurare și de plăcere. Asta în fiecare zi, ceasuri întregi, pe înnoptate. Alte femei, refuzînd să aducă aceste servicii extracasnice, erau alungate, iar Filoftia, simțindu-se indispensabilă, se obrăznicea, cum am văzut.

Bineînțeles că explicînd intimilor motivele pentru cari făcea asemenea bazaconii, tanti Lisaveta nu mărturisea că găsise o cură sui-generis a manifestărilor artritice, ci o atribuia unor obligații atavice. Adică, trăgîndu-se dintr-un șir lung de boieri, cari fuseseră gîdilați la tălpi de șerbii lor, vreme de veacuri, îi transmiseseră și ei această nevoie aristocratică de a fi măgulită acolo unde e pielea omului mai groasă.

Familia primea cam tulburată aceste explicații, dar le înregistra ca pe un document în plus de nobleță. Dacă Radu Milea, tatăl lui Alexandru și cumnatul Lisavetei — fusese un modest funcționar la administrația financiară și fiu de negustor, Lisaveta și sora ei Eleonora erau născute Potboj, familie de cavaleri din Bucovina, înrudiți cu marele armaș Theodor Albota Flondor și cu ramuri ale boierilor Wasilko, Stîrcea, Gafenko, Grigorcea, Kalmutzki, Hurmuzaki și chiar Isabela de Buchental care ținuse pe Gheorghe Flondor-Potboj, strămoșul lor.

La o vagă obiecție a lui Alexandru că aceste familii locuiseră în Bucovina și că gîdilatul tălpilor se practica mai ales în ținuturile de jos ale Țărilor Românești, coana Lisaveta avea gata o altă genealogie, mărturisind încuscririle valahe ale unui Potboj, care luase în zestre moșia Fierești, din Ilfov, și-și măritase, apoi, fetele, cu doi Pîrscoveni, urmași ai marelui logofăt Udriște Năsturel, cunoscut prin blîndețea lui și vestit pentru frumusețea penelor de păun — o colecție unică — menite să-i mîngîie și să-i măgulească mădularele, precum fierbințelile picioarelor, amorțeala șirei spinării și neastîmpărul nărilor, cînd avea poftă să strănute și nu-i venea.

Această enumerare de strămoși și moravuri patriarhale, readuse pe Alexandru Milea la realitate. Își dădu seama că, lăsat în voia gîndurilor, dus de asociațiile ideilor, ar fi înserat acolo, între căpițele de fîn, neglijînd însărcinarea pe care i-o dăduse Iancu Dragomir — cercetarea de documente în pod — și propria-i însărcinare : aceea de-a se prezenta din nou domniței — cu sau fără cravata oferită de Georgescu — și a șterge impresia de ridicol, lăsată la prima audiență.

Totuși, Nina păstrase un gînd bun lui Alexandru Milea. Timiditatea, cunoștințele și vocabularul ales al acestuia, o scoteau din lumea țărancelor, a contabilului, a invitaților Anișoarei și-o odihneau de limbajul vetust, presărat cu expresii franceze, al bunicului.

Simțea, vag, în ființa nouă de la Dragomirna un prieten, poate un aliat. Identificarea tînărului scriitor cu strămoșii ei și cu domeniul nu-i putea fi ei decît favorabilă, căci legăturile spirituale unesc mai mult decît cele de sînge, iar perspectiva în care oaspele îi va privi trecutul neamului n-o putea cuprinde, pe dînsa, decît într-o aureolă. Cînd ai zidit cununa sfîntului, nu vei putea ucide sfîntul. Nu va putea acel străin, familiarizîndu-se cu lungul șir de străbuni să poarte cel mai mic gînd de nimicire ultimului vlăstar.

Ba, dimpotrivă... Mîndru să fi contribuit la menținerea numelui ilustru, scriitorul de letopisețe n-ar fi putut refuza odraslei supreme un ajutor. Ajutor ?... De ce-i venise Ninei în minte acest cuvînt. Și împotriva cui, ajutorul ? La această întrebare, brusc, răsări din pămînt și se profilă, cu intensitate, pe geam, Costea Georgescu, spătos și cu ochii încrucișați. Cravașa o ținea el, de rîndul acesta și amenința. Împotriva administratorului îi trebuia Ninei un aliat, era clar... Nu-i găsea o vină precisă, dar faptul că i se supunea toată lumea, începînd cu bunicul, însemna că i se dăduseră prea multe puteri în mînă de cari abuza, ca orce tiran. Nu trebuia lăsat să-și întărească domnia. Tînărul acela din București era binevenit : pînă cînd nu intrase încă în mrejele lui Georgescu, trebuia folosit pentru limpezirea situațiilor, poate pentru însăși dezrobirea fecioarei întemnițate. Era prima duminecă a lui iunie cînd, poftit de dînsa, Alexandru Milea urcă, însoțit de conu Iancu, în iatacul principesei.

De rîndul acesta, Nina avu surpriza plăcută a unui tînăr elegant, blond, cu ochii albaștri și cu obrazul ușor colorat în roz. Alexandru Milea înregistra diferența de impresie și-un val de orgoliu îi mîngîie inima, zdrelită la prima întrevedere. Se regăsea. Ochii femeiești erau buni, din nou, pentru dînsul.

Nina îi întinse mîna — îl pofti să șadă. Contactul cu degetele domniței îl înfioră : i se părea că un curent electric, venit din lumea Dragomirilor defuncți, îl parcurgea, trecînd, prin el, în podea, coborînd turnul, străbătînd castelul și reîntorcîndu-se, prin tavanul culei, în creștetul său. Acest circuit îi aduse aminte că unda de radio face de şapte ori înconjurul lumei, într-o secundă. Principesa nu mai era aristocrata îndepărtată, care-l privise, abia, dăunăzi, ci o ființă omenească surîzătoare, ai cărei ochi căprii, grei şi buni îl cercetau cu simpatie şi se opreau într-ai lui, cutremurîndu-l de cîte ori întîrziau în ochii săi.

Îmbrăcată într-o lungă cămaşă țărănească, Nina era încinsă cu un şnur alb; părul, împletit în două cozi, strînse deasupra cefei, părea a fi foarte greu. În picioare purta sandale, piciorul gol. Avea, în acelaşi timp, ceva de țărancă din Carpați şi de statuie elină. O simplicitate majestuoasă. O armonie sobră, impunătoare şi, totuşi, caldă. Glasul muzical, leneş, părea, cîteodată, dur, poruncitor, metalic. Un amestec de voință şi de tînjeală dădeau un farmec ciudat acelei făpturi, înfrumusețată de prestigiul numelui, al averei şi-al neobişnuitului decor: o temniță bogată, în vîrful unui turn străvechi.

Principesa Dragomir se informă de mersul lucrărilor, dacă hrisoavele din pod erau interesante, dacă povestea domeniului va cuprinde mai multe volume şi cît timp va cere această lucrare.

Apoi, dintr-o dată, străfulgerîndu-l:

— Ştii că m-am gîndit la d-ta zilele astea. Bunicule, m-am gîndit aşa: „Domnul Milea caută acum printre hîrtii, vrea să facă din lucruri vechi, un lucru nou. De ce n-aş face şi eu ca dînsul? De ce n-aş reface castelul tot?

— Aşa să faci, fetița mea! o aprobă Iancu, ai cărui ochi se luminau, răsfrîngînd tinerețea din jurul său, în dimineața de iunie, plină de cer şi de larma rîndunelelor.

— Cum am modernizat iatacul, aşa am să schimb tot palatul. N-am să dărîm nimic, fireşte! Am să repar, peste tot, am să refac, pe dinăuntru, pe dinafară, am să scot toate mobilele din pod, din magazii, de subt învelitori, am să curăț portretele de fum şi-am să invit lume multă, multă... Mi s-a urît cu pustietatea de-aici, n-am dreptate, moşule?

— Să inviți lume multă, să schimbi toate, fetița moşului. Ai dreptate!...

Apoi, Nina se întrista:

— Dar cînd, cum?

— Cînd, cum? o maimuțărea bătrînul, rîzînd. Se încruntă şi el, cum se încruntase Nina. Alexandru Milea remarcă acel nour căzut, deodată, pe bunăvoia generală. Va afla, vreodată, va lămuri el taina vechiului conac, drama care continua în el, ca într-o poveste din evul mediu?

Ca un ecou al întrebărilor sale, auzi întrebările principesei, sonore şi precise:

— Nu ți se pare ciudat, domnule Milea, să mă vezi închisă în cula asta? Nu te-ai întrebat de ce nu mă dau jos, cum pot să suport atîta captivitate? Nu ți se pare o nebunie, o imposibilitate? E revoltător, spune şi d-ta, nu e revoltător, domnule Milea?

Tînărul nu ştia ce să răspundă.

— Principesă — bîigui el — din cîte-am înțeles... o vreme oarecare... sînt pericole... totul e trecător...

Nina simți, la spatele ei, fîlfiitul uşor al scoarței care atîrna de canatul unei uşi; întoarse capul repede: cineva trăgea cu urechea. Alexandru Milea se gîndi la Polonius, spionînd pe Hamlet. Nu era decît Fima. Ca să nu pară surprinsă şi să n-arate că bănuieşte ceva, Nina porunci, foarte blînd:

— Fimo, să te duci la izvor să umpli urciorul. Baba Stanca e-aici? Babă Stanco, du-te şi dumneata cu Fima, aduceți două urcioare!

Un lux inutil: apa care urca pînă-n vîrful turlei era tot atît de rece şi de proaspătă ca firul captat tocmai lîngă coliba pădurarului. Domnița însă, voia să profite de prezența oaspelui şi de tonul pe care îl luase conversația, ca să precizeze unele lucruri, să precipite altele. Iancu Dragomir era cam contrariat, temîndu-se de eventualele observații ale lui Georgescu: acesta ştia să-l mustre cu tonul cel mai umilit din lume; i-ar fi reproşat că face rău amestecînd oameni străini în secretele casei. De-aceea, îşi căută de lucru, răsfoind o carte, deschizînd o fereastră şi închizînd alta. Nina, cu fruntea sus, înaintă spre omul din fața ei şi-l întîmpină:

— Abia te cunosc, domnule, dar am încredere în d-ta. Pot să am încredere? Dă-mi mîna!

Alexandru Milea îi întinse mîna, bărbătește, privind-o franc, cu ochii săi albaștri, măriți și cu o mare expresie de cavalerism și devotament în lumina lor.

— Ajută-mă să scap de-aici !... vorbi repede copila.

— Nina, ce înseamnă asta ? interveni conu Iancu, surprins de această subită ofensivă.

— Bunicule, ascultă și d-ta, e foarte grav, trebuie să găsim o soluție, o salvare. Sînt amenințată, știu... Mă pîndesc dușmani, în toate părțile. În momentul acesta, ei otrăvesc urciorul în care-mi va aduce apă Fima, știu. Dacă m-aș da jos, m-ar împușca „Arcașii Zimbrului“, urcați în copaci. Cum însă, n-am mai multe vieți, n-o să mă ajungă decît una din morțile lor. Vreau s-o înfrunt. Am să-mi scriu și eu pagina de osîndă în letopisețul familiei. Dar vreau să ies de-aici. Știu că jos e un paznic sever, știu că dac-aș scăpa de el, m-ar opri alții, la porțile castelului. Dar nu mai vreau să stau aici, m-ați înțeles, nu mai vreau ! nu mai pot ! Aș înnebuni !... Sînt înconjurată de spioni. Femeile astea două le simt străine, le simt în mîna altora. Poate sînt vîndute și ele dușmanilor. Cum de nu m-au suprimat pîn-acum ? Bunicule, iartă-mă, dar d-ta ești bătrîn, ești slab, ți-e frică. Mie nu mi-e frică. Ajută-mă să fug de-aici. N-are să mi se întîmple nimic, te asigur !

Iancu Dragomir se încăpățîna într-o tăcere dîrză, negativă. Din cînd în cînd, făcea *nu !* din cap, zîmbea amar, se încrunta : nici o compătimire, nici o înțelegere pentru suferința copilei nu părea să-i moaie fața de pergament. Alexandru Milea urmărea acest duel familiar, cu ferma convingere că din el va scăpăra lumina.

Prințul, luîndu-l martor, îl făcu și judecător :

— Tinere, Nina e un copil, nu-și dă seama de primejdiile cari o amenință. Dumneata ești bărbat, ești în curent cu tot ce s-a întîmplat, poți să judeci mai bine tragedia, căci n-o trăiești. *Voyons !*... Un sfat, *allons mon ami,* vorbește-i cum trebuie, nu ești nici bătrîn, nici fricos, ca mine...

— Principe, aș dori să știu ceva... întrebă, sfios, Alexandru.

— *Allez-y,* îl încurajă bătrînul, foarte dispus să dea toate lămuririle.

— Cine a dat consemnul, cine-a organizat izolarea apărarea, dacă vreți, baricadarea domnișoarei Dragomir, aici...

— *Mon Dieu*... cine... noi... eu... Georgescu...

— Domnul administrator ?

— Desigur, interveni copila, ironic.

Domnul Georgescu e marele meu protector, salvatorul familiei noastre, izbucni apoi, dînsa, rîzînd, roșindu-se, gata să plîngă.

Din ordinul domnului Georgescu sînt eu arestată ! Domnul Georgescu ordonă aici, îmi pune sentinele, îmi baricadează ieșirile !

— *Je vous demande bien pardon !*... interveni boierul, cu energie.

Au spus-o și medicii, o spun și eu, ca și bravul meu Costea : pînă nu va trece primejdia, Nina trebuie să stea aici !... Sînt lucruri cu cari nu trebuie să glumim !

Alexandru Milea începea să înțeleagă, să ia o atitudine, cel puțin în sine însuși. Tinerețea lui se dădea, dintr-o dată, total, de partea celeilalte tinereți ; generozitatea, curajul, sănătatea celor douăzeci și cinci de ani ai săi, respingea, instinctiv și complect, maladivele aprehensiuni ale moșneagului. Era o intrigă aici, o intrigă ce trebuia cît de curînd descurcată. Povestea aceasta, oricît ar fi părut de verosimilă, oricît însemna o consecință a lungului șir de evenimente similare din trecut, avea ceva nefiresc, straniu. Acel domn administrator Georgescu era mai puțin clar, mai complicat decît îi păruse la prima întîlnire. Orcît de logic părea prințul, explicîndu-i că din epocă-n epocă, se abat în preajma Dragomirnei „Arcașii Zimbrului“, căutîndu-și prada, apoi își văd de treabă, ca niște oameni cumsecade, ca să revie, automat și teribil, exercitîndu-și aceleași procedee senzaționale, scepticul bucureștean nu se lăsa convins, în tainițele sufletului său, de realitatea acestui fenomen. Față-n față numai cu bătrînul senior, cu portretele de familie, cu hrisoavele și cu legenda, putea să fie impresionat, să admită orice fantasmagorii ; dar, în lumina orbitoare a amiezii de iunie, alături de-acea făptură de azi, proaspătă și întreagă, frumoasă ca ziua de mîine, energică asemeni veacului ei și dornică de adevărul vieții, care era Nina, cronicarul Dragomirnei scutura din suflet, cu entuziasm, toate firele de țărînă, toate frînturile de năluci, toate superstițiile îmbibate în zidurile castelului ca și-n anteriul vechi al popei Georgescu, aruncat acum în dosul unei lăzi...

Arterele sale băteau cu prea mult ritm și precizie, spiritul său venise prea mult în contact cu epoca, seninătatea sufletului său, limpezimea judecății sale și mai ales, avîntul pe care i-l transmitea Nina, erau prea sigure, prea puternice, ca hibrida clădire înălțată din carton vopsit și mobilată cu sperietori, a intendentului, să nu se prăbușească, în vehemența acelui impetuos *nu !*, pe care-l proclamau cei doi tineri, ca un suflu venit din largul orizonturilor.

Alexandru, însă, își dădu seama că era inutil să contrarieze pe boier, luînd fățiș partea Ninei. Bătrînul se încăpățîna prea mult în credința lui. După cum, mai acum trei sătpămîni, la București, îl lăsa să creadă că mîncarea i-ar putea fi otrăvită, tot așa, îl lăsa, acum, să-și consume eroarea în bunăvoie. Prințul avea maniile lui, cari trebuiau respectate. Bineînțeles, însă, că nu cu prețul sacrificiului altuia. Trebuia procedat cu multă prudență. Cum atît bunicul și nepoata așteptau, impacientați, verdictul său, tînărul judecător, neobișnuit să spună ceea ce credea, se văzu nevoit să mintă, spre consternarea Ninei :

— Principesă, n-aveți dreptate !... Nu v-a închis nimeni cu forța, n-are nimeni interesul s-o facă. Vă rog să mă iertați că vorbesc așa, dar sînt și eu de părerea domnului Dragomir, a medicilor, a administratorului. Istoricul familiei dv. îl am prea viu în minte, concluziile sînt prea firești, ca să nu-mi dau seama de pericolele cari planează asupra ultimei descendente din pîrcălabul lui Mihai Viteazul... Respectuos vă rog să ne ascultați sfaturile !

— Bravo, *mon ami,* bravo ! îl complimentă Prințul, în vreme ce Nina își mușca buza de jos, foarte palidă.

Profitînd, însă, de distracția momentană a moșneagului, Alexandru Milea se uită fix la dînsa, își duse degetul la buze, îi porunci tăcere, asigurînd-o astfel că a înțeles-o, că e de partea ei, că va încerca s-o scape, că va lupta pentru mîntuirea ei...

Copila pricepu. Simți o mare ușurare ; prezența unui prieten, speranța unei dezrobiri îi umplu inima de bucurie. Dar nu putu să mintă la rîndul ei și să pară mulțumită, căci, avea cîțiva ani mai puțin decît Alexandru Milea, nu se învrăjbise cu viața, nu dăduse, ca el, lecții de limba franceză cu 60 de lei ora și nici strămoșii ei, bogați și liberi, nu-i lăsaseră în moștenire, prefăcătoria...

CAPITOLUL XX

Părăsind iatacul din culă, Alexandru Milea se simțea alt om. Devenea un personagiu important, era mîndru să ia o parte activă în viața acelui domeniu, să fie și războinic, nu numai cronicar al Dragomirnei. Toate rămășițele de romantism, înviorate de acel complot matinal, sporeau în el și-l cristalizau... Porumbelul sacru al lui Parsifal plana pe capul său ; inimă de cruciat, în drum spre Sfîntul Mormînt se aprindea în el, încoronată cu spini de foc, ca într-o mistică gravură din Spania vizigotă.

Avea nevoie să se reculeagă și să urzească planul mîntuirii... Locul favorit de meditație și-l alesese între căpițele de fîn dinspre vale, acolo unde se auzea Prahova gîlgîind subt vechiul zid și de unde, în nopți de vară, grele de lună, Constantin Georgescu își pîndise, odinioară, stăpîna cînd se îmbăia.

Pînă la dejun, mai avea o oră : destulă vreme să lege și să-și dezlege planurile-n voie.

N-avea însă noroc de singurătate, căci îi ieși în cale Costea, ca din întîmplare și-l opri, rîzînd, cum îi era obiceiul și cu un fel de mojicie rău ascunsă în felul de a-i vorbí :

— Ce faci, frumușelule ?

Îi spunea întîia oară „frumușelule“ și, această familiaritate, pe Milea nu-l încînta defel. O oarecare ostilitate batjocoritoare străpungea cuvintele lui Costea :

— Fuseși la domnița ? Ce mai spunea ? O să mai stea mult în colivie, ce zici ?

— Dumneata știi mai bine ca mine, de ce mă-ntrebi ?

— Da' de ce să știu mai bine ?

Cei doi bărbați, pîndindu-se, își vorbeau și-și răspundeau numai în întrebări, ca femeile și ca samsarii.

— Dumneata ce părere ai despre toată afacerea asta ? insistă administratorul.

— Da' de unde știi că am vorbit cu principesa tocmai despre asta ?

— Ai vrea să nu știu ? De ce n-aș ști ?... Nu trebuie să aflu tot ce se petrece la noi, frumușelule ? Haide, spune, de ce nu vrei să-mi spui ce crezi despre domnița ?... Sfatul unui profesor e totdeauna bun...

— N-ai vorbit cu Prințul ?

— Ce să-mi spuie Prințul ?

— Ce-am spus eu domnișoarei Dragomir... că e imprudent să părăsească iatacul, că atît boierul, cît și d-ta, cît și medicii, aveți dreptate să nu-i dați drumul, pînă cînd nu vor pleca „Arcașii“ de pe-aici... Domnișoara Nina nu cunoaște istoria acestor locuri, cum o cunosc eu, de aceea o bate gîndul să se dea jos din turn... Asta i-am spus, dacă vrei să știi... Întreabă și pe domnul Dragomir. Eu n-am venit aici să schimb hotărîrile nimănui, am venit să-mi văd de scrisul meu, de meseria mea...

„Da' așa de frumușel de ce mi te-aifăcut ?“ se întreba Costea, convins că Alexandru Milea voia să impresioneze pe domnița : altminteri, n-ar fi azvîrlit șiacul părintelui Grigorie și nu s-ar fi îmbrăcat atît de elegant, dîndu-și hainele la călcat, răzîndu-se în fiecare dimineață, în așteptarea revederei cu domnița.

Contemplîndu-l, intendentul constata că profesorul bucureștean, cu trăsăturile-i nobile, cu părul lung, ondulat, putea să placă. Și-apoi, om nou, străin, tînăr, vorbind din cărți, nefiind argat peste argați, ci grămătic, deși sărac, era mai presus de el, de Costea...

„Nu știi de unde sare iepurele !... Te pomenești că am închis ușa tuturor ciocoilor din familie, ca să-i păzesc ăstuia porumbița !... O făcuși fiartă, Georgescule !“

Din privirile și întrebările insistente ale administratorului, care, fiind vorba de Nina, nu se putea ascunde, Alexandru Milea înțelese că acesta avea un rol bine determinat în secfestrarea copilei și că își privea stăpîna cu alți ochi decît ai simplului servitor credincios.

Cu atît mai mult se impunea eliberarea copilei. Dar cum ? Trebuia să lupte nu numai cu administratorul, cu spioanele, cu paznicii tocmiți de dînsul, dar cu însuși bunicul fetei, atotputernicul suveran al acestor ținuturi.

Georgescu îl invită la masă, la el, în pavilion și, împotriva disciplinei pe care și-o impusese, fu destul de imprudent ca să aducă vorba cît mai des, să devină melancolic și să ofteze, evocîndu-și tînăra boieroaică ; în schimb, fu hermetic Alexandru, care, mut, cumpărînd, fără să vîndă, inflexibil, cercetător ca un sfinx, își domina rivalul, îi smulgea, una după alta măștile și se convingea că are-n față pe cel mai periculos dintre „Arcașii Zimbrului“...

Întîia oară, Nina făcu uz de invitația bunicului și trecu din culă în apartamentele castelului, ca să vadă la lucru pe cei doi bărbați : unul bătrîn de tot, argint vechi, cellalt strălucitor de aurul tinereții. Era în după-amiaza aceleeași dumineci. Vasta bibliotecă se lumină de primăvărateca apariție, portretele strămoșilor zîmbiră-n cadrul înnegrit, fremătînd de la un capăt la cellalt, un surîs, care făcu ocolul celor patru ziduri, trezi un murmur familiar pe buzele de mult încremenite. Cel puțin așa-i păru lui Alexandru Milea, care, cufundat în descifrarea de hrisoave, ghici, cu o bătaie a inimei, că pe ușa deschisă brusc, intra Moștenitoarea.

Nina purta un șal venețian, cu flori mari roșii brodate pe mătasea verde și părea mai înaltă, căci era încălțată cu pantofi și călca anevoie, dezvățată să se legene pe tocuri lungi, de-atîta vreme.

Venea în biblioteca pe care o cunoștea și o privea cu alți ochi acum. Era nerăbdătoare să rămînă singură cu Alexandru Milea, să se sfătuiască, să-l întrebe ce-nsemna acel misterios deget pe buze.

O oră, două, șezu dînsa printre documente, ajutînd, dîndu-și o părere. Dar bunicul se încăpățîna să nu plece.

— Ce zici, moșule, punem electricitate aici ?

— Nu se poate, *mon enfant*... N-are ce căuta aici o lumină prea bruscă. Dealtfel, în sala asta sînt peste trei sute de lumînări... Nici nu e nevoie de mai mult !

— Vrei să le-aprindem diseară, bunicule ?

— Cum vrei tu, fetița moșului.

Cele trei policandre cu cîte nouăzeci și nouă de făclii fiecare atîrnau, imense, subt bîrnele de stejar. Cine știe de cîți ani nu le mai ștersese nimeni praful, nu le înlocuise lumînările arse, nu le clătinase romburile de cleștar, cu clinchete de zurgălăi !

— Nu, le-aprindem mîine-seară... Vreau să fie complectate... Lipsesc foarte multe !... adăugă Nina, luminînd, cu sfeșnicul ridicat, firele de păianjen cari se împleteau printre împletiturile de sticlă, întristînd — funingine albă — strălucirea lor mediteraneană...

A doua zi, în vreme ce argații și femeile, urcați pe scări, puneau făclii de ceară în urnele minuscule și curățau de praf sutele de brațe ale policandrelor, Smaranda vorbi în voie cu noul ei prieten. Iancu Dragomir era acolo, dar, preocupat cu supravegherea slugilor, n-auzi nimic din dialogul care se pierdea subt freamătul sonor al cristalelor mișcate :

— Am și eu impresia unui complot, spunea Alexandru.

— Complot ?

— Al unuia singur.

— Ce facem ? întrebă Nina. Nu știm cine e cu noi, în cine ne putem încrede. Am, aici, un om sigur : pădurarul. E un moșneag voinic, de neam. Ramură de răzeși. „Boier sărăcit“, reîntors la „rumânie“. Ai lui n-au tras niciodată brazdă străină : și-au lucrat numai pămîntul lor. Puțin,dar al lor. Într-o zi, l-am găsit plîngînd : îl pălmuise Costea. L-am sărutat pe amîndoi obrajii. Moș Iordan va face pentru mine tot ce-i voi cere.

— N-ar putea fi trimis administratorul la București, subt un pretext oarecare ? Ați putea ieși din casă mai ușor...

— Desigur. Dar știu eu dacă oamenii lui nu m-ar opri ? Eu m-am gîndit și la ceva copilăresc : să mă îmbrac în hainele dumitale, să mă strecor de-aici, să plec. Dar unde ? Și-apoi ce va zice bunicul ? Nu-i va fi teamă că m-a pierdut, că m-au răpit dușmanii ? Ce vei face d-ta, ce-ți va face Georgescu, găsindu-te în locul meu, în culă ?...

— Marea greutate este prințul, frica lui, trebuie menajat... În turn, vă știe în siguranță... Scăpată de veghea administratorului, va socoti că ați căzut pradă vrăjmașilor...

— M-am gîndit uneori, să-l împușc !... Alteori m-am gîndit să chem la mine pe Moș Iordan și să-i spui : „Ia-ți trei-patru oameni credincioși, puneți mîna pe Costea, legați-l... țineți-l bine !...“ Dar ce-am rezolvat cu asta ? Și-apoi, bunicul. Ce-o să spună bunicul, ce-o să facă el ? În Costea, crede ca într-un arhanghel. Atîta vreme cît nu se va convinge el însuși de...

— Vă rog să mă iertați, domniță, dar aș vrea să știu : administratorul acesta urmărește ceva ? V-a cerut ceva ?

— Bineînțeles... Nici mai mult, nici mai puțin decît să-i fiu nevastă...

— A-ndrăznit ?

— Și nu o dată. Nu mi-a spus mie, bineînțeles, n-a avut curaj... Dar a spus bunicului... i-a spus mamei...

— Și ?...

— Ei bine, mama, ce crezi ? M-a sfătuit să-l iau, în mai multe rînduri. Prințul nu s-ar împotrivi nici el !.

Nina și Alexandru Milea tăcură, brusc. O prezență ostilă plutea în bibliotecă : intrase Costea. Cea dintîi privire el o aruncă tinerei perechi și rînji amar, văzîndu-i față-n față. Apoi, își compuse abișnuita expresie, umilă și surîzătoare, apropiindu-se :

— Măria-ta, n-aş fi venit. Dar e ceva grabnic... Ernest...

— Ce vrea Ernest ? întrebă Nina, enervată. în vreme ce Iancu Dragomir se apropia şi dînsul de grup.

— Ernest vrea să plece. Şi-a găsit loc de şofer.

— Să se ducă sănătos !

— Mai e ceva...

— Ce mai e ?...

— El n-ar fi îndrăznit să plece... De-aceea a rugat pe viitorul lui stăpîn să vie să vi-l ceară...

— Nu mai e nevoie !...

— Dar persoana a venit...

— Nu primesc...

— Foarte bine. Atunci poate să plece...

— Da. Şi Ernest şi stăpînul dumisale, pot să plece !

— Totuşi — insistă Georgescu — nu-l putem trimite aşa... fără bun rămas. A fost un şofer de treabă... nu e vina lui că nu-l mai folosim... I-e ruşine să ia leafa de pomană. Şi nici pe patron nu-l putem goni. Vine tocmai din Capitală !

Georgescu insista, în primul rînd, ca să-şi contrazică stăpîna ; în al doilea, ca s-arunce un străin între dînsa şi profesorul bucureştean. Apoi, instinctul său de amabilitate îl făcea să-şi caute un îndatorat, din solicitatorul de afară.

— Atunci spune-le să vie aici. Cum ai spus că-l cheamă pe domnul acela ? întrebă Nina.

Administratorul scoase o carte de vizită şi citi : „*Ion Boldur*“.

Numele acesta, aruncat subt policandrele răscolite, în sala portretelor, plină de legendele trecute, răsună înfricoşat, în creirul bătrînului, în imaginaţia fierbinte a lui Alexandru Milea. Iancu Dragomir se trase doi paşi înapoi, ca să nu lase loc liber între spatele său şi zid, iar tînărul se ridică brusc. Îngrijorată şi dînsa, mai mult de mişcarea celorlalţi doi decît de ameninţarea acestui nume, Nina păli şi-şi roti privirea pe feţele dimprejur.

Foarte emoţionat, galben, cu bărbia tremurînd, văzînd în preajma sa chipuri prieteneşti, moşneagul prinse curaj şi începu să strige piţigăiat :

— Afară !... Daţi-l afară !... Arestaţi-l !... Puneţi mîna pe el... legaţi-l... În fundul beciului cu el !... În al treilea beci cu el !

Administratorul căuta să-l liniştească.

Iancu Dragomir căzu pe scaun, cu faţa pe mîini, cu mîinile pe masă, bolborosind :

— Duşmanii !...

Încet, Nina, Alexandru şi Georgescu se apropiară de el. Argaţii încremeniseră, cocoţaţi pe scări, iar Fima şi cu baba Stanca agitau, automat, în vid, cîte un pomătuf de şters praful. Georgescu nu înţelegea cum putea să apară un „Arcaş al Zimbrului“ pe care nu-l organizase el. Cîteşitrei căutau să potolească teroarea bătrînului. Conu Iancu îşi revenea cu greu. Apariţia, după atîtea sute de ani, a acestui Boldur, coincidea cu ieşirea din turn a tinerei prinţese.

Ca să-l liniştească, administratorul strecură în mîna bătrînului un revolver. Contactul cu metalul rece şi surîsul protector al lui Costea îl făcură să-i vină inima la loc.

— E o persoană bine, lămuri Georgescu. Garajul „Boldur“.

N-aveţi nici o grijă, măria-ta ! Costea e aici !...

— Mă rog — bîigui bătrînul — cine e această persoană ?

— Cum ? Domnul Jeannot Boldur... are garaj de automobile... la Bucureşti... în Bulevardul Brătianu. De-acolo cumpărăm noi cauciucuri şi ce ne trebuie, la maşini...

— Şi ce vrea ?

— Vine de la Bucureşti, trece spre Braşov. Ernest ar dori să intre la dînsul... mecanic... sau aşa ceva... un fel de intendent... Domnul Boldur vine să vă roage... pentru el... să-l scuze...

— Bine, Georgescule, pofteşte-l ! porunci Smaranda Dragomir, redevenind stăpînă, văzînd că bunicul ei şovăie.

Alexandru Milea, ca şi boierul, aşteptau — cu toate prozaicele lămuriri ale logofătului — să vadă ivindu-se un căpitan de oaste încruntat, cu mustaţa pe oală, într-o mînă cu paloşul tras, în cealaltă cu steagul „Arcaşilor“.

Dar n-a fost așa. Ion Boldur era un bărbat de vreo treizeci de ani, înalt, zvelt, cu mustața rasă, cu părul dat peste cap, cu fața deschisă, luminoasă. Își ceru mii de scuze, foarte politicos, dar cu un aer familiar, ca și cum n-ar fi intrat întîia oară în acea sală întunecată, prin care zburau fluturi roșcați ai luminărilor purtate.

După ce își făcu datoria, explicînd de ce-l ia pe Ernest, adăugă :

Țineam de mult să vizitez castelul. N-am avut ocazie. E o splendoare... Păcat că se dărîmă.

— O să-l reparăm !... îi taie Nina vorba, jignită că un străin se amestecă în lucruri cari nu-l priveau.

Jeannot Boldur vorbea însă, ca un copil de treabă, împărțind în jurul său căldură, sinceritate, voie bună... Încet-încet, risipea teama, nedumerirea cu care fusese primit. El respira tinerețe, forță și prietenie. Nu fu greu boierilor să vadă că acel proprietar de garaj nu era un simplu negustor de automobile, ci un băiat de casă bună, perfect educat și care trebuia să aibă o inimă de aur. Alexandru Milea își aducea aminte, abia acum, că trecuse de nenumărate ori în fața unei mari vitrine, pe Bulevardul Brătianu : *Garajul „Boldur“*. Ba erau două-trei vitrine, în dosul cărora tronau limuzine noi, impozante, de toate culorile. Lui îi plăcuse îndeosebi una *bleu-marine*-închis, foarte distinsă.

Conu Iancu Dragomir, cu precauțiune, intră în conversație ca un copil care încearcă întîi apa mării, cu piciorul :

— D-voastră nu vă trageți din marele vornic al lui Ștefan cel Mare ?

Jeannot Boldur începu să rîdă cu hohote, aprobînd mirat că mai știa cineva această glumă.

— Așa spun ai mei. Adică nu : tata rîdea și el. Dar am un unchi bătrîn, care ține documentele. El știe genealogia noastră, pe degete. Eu n-am avut vreme să mă ocup... Parcă-ți dau afacerile răgaz ?...

Unchiul meu Staicu — și, la acest nume, iarăși tresări prințul Dragomir, uitîndu-se lung, cu subînțelesuri, la secretarul său literar — e foarte mîndru că-l cheamă Boldur... De-aceea n-a făcut nimic în viață !

— Să-mi dați voie — reluă bătrînul — dar familiile noastre, familiile Boldur și Dragomir, s-au întîlnit, prin veacuri, dacă nu mă-nșel.

— Se prea poate. Era țara mică...

— D-voastră nu știți nimic ?

Tînărul automobilist își încreți fruntea, căutînd să-și aducă aminte ceva din poveștile copilăriei. Doi ochi frumoși, căprii, îl urmăreau cu atenție... Pentru această pereche de ochi ar fi vrut să știe ceva și să povestească, pentru acea frunte albă și mîndră, a copilei înfășurată-n șal venețian, subt policandrele venețiene.

Dar nu știa nimic. Afară de faptul că primul lor strămoș se chemase Boldur și că numele familiei devenise, în Moldova, Kostaki, tînărul călător n-avea decît conștiința nobleței sale, pe care punea un preț relativ. Știa însă că Prințul Iancu Dragomir e foarte bogat, e urmaș de domn și are o fată sau o nepoată cam sălbatecă, la Paris, la călugărițe sau într-un sanatoriu, în Elveția.

— Nu. Acea nepoată sălbatecă nu e la Paris, e aici și nu e călugăriță ! îl corijă Nina, aspru, dar surîzînd.

— D-voastră sînteți, domnișoară ?

— Chiar eu !

Jeannot Boldur se înclină adînc.

— Dacă-mi dați voie, peste cvîteva zile, cînd trec iar spre Brașov — vreau să-nființez și-acolo un garaj — am să v-aduc lămuriri de la moș Staicu. O să-i facă mare plăcere să-și mai răscolească pergamentele !

— V-aș fi foarte îndatorat ! încheie prințul, ridicîndu-se, la rîndul său și salutînd ceremonios pe străinul care se pregătea să iasă.

Tînărul acela, anunțat ca o veste rea, pleca acum — după un sfert de oră — lăsînd în urma sa un gol. Umpluse, un sfert de oră, de rîs sănătos și de gînduri senine biblioteca sombră, împăcase pe bătrîn, trezise curiozitatea simpatică a lui Alexandru Milea, iar Ninei îi răscolise un mare dor de ducă, pe drumuri prăfuite, cu o sută de kilometri pe oră, dor cum nu-i fusese niciodată dor.

Mai mult decît orcînd își dădea seama că nu e decît o biată prizonieră ; sihăstria ei o apăsa mai mult decît orcînd... Pe măsură ce automobilul lui Jeannot Boldur se depărta, ca să iasă în șoseaua Brașovului, inima Ninei se depărta și dînsa de această casă pustie, rostogolindu-se în pulberea depărtărilor, sărind, din orizont în orizont, ca o minge însîngerată, lovindu-se de pămînt, ca să expire în azur.

Faptul că Ernest fusese lăsat, fără nici o rezervă, să plece, însemna că atît bunicul, cît și Georgescu intenționau s-o țină multă vreme închisă acolo. Altminteri, ar fi pus condiție ca șoferul elvețian să se reîntoarcă îndată ce vor avea nevoie de dînsul. Acele „cîteva săptămîni, pînă va trece pericolul“, se prelungeau la infinit.

Gîndul evaziunei se statornici defintiv în mintea copilei. Trebuia să plece de-acolo, fie ce-o fi. Nu-i mai păsa acum de îngrijorarea bunicului. Îi va scri să n-aibă nici o grijă, că e în siguranță ; că se va întoarce la Dragomirna cu o gardă de prieteni devotați.

Georgescu ieșise din bibliotecă să conducă pe domnul Boldur. Argații reluară lucrul, cățărîndu-se pe scări ; pomătufurile femeilor lunecau din nou pe cristalul romburilor, făcîndu-le să sune matinal.

Conu Iancu, înseninat și mîndru — avea credința că repurtase o victorie — se plimba, cu mîinile la spate, supraveghind înzestrarea policandrelor și, ca să șteargă impresia ieșirei sale violente, de adineauri, dădea ordine cu blîndețe :

— Așa, *mon ami*... Binișor... Vezi să nu se ciocnească... Așa... nu e nevoie să-nfigi lumînarea prea tare !... ușor !...

Nina profită de preocuparea generală, ca să redeschidă discuția întreruptă prin sosirea lui Ion Boldur.

— Ai văzut ce ușor l-au concediat pe Ernest ? Asta e semn că vor să-mi prelungească șederea în turn.

— Trebuie neapărat să vă liberați.

— Dar cum ? Cum ?

— Dac-am avea cheile de jos... Una singură... V-aș putea deschide noaptea tîrziu.

— M-aș da jos pe scară... binișor... Nu e nevoie să ies prin parc... Sînt paznici și cîini. Și-apoi, poarta cea mare e închisă și ea. Aș sări zidul dinspre gîrlă... Aș trece prin albia Prahovei. Dincolo m-ar aștepta un automobil... Dar cum descuiem, cum descuiem ? !

Ochii îi căzură pe-o rămășiță de lumînare, scoasă din cupa ei și aruncată pe masă, printre altele. Ceara scursă în jurul acelei bucăți de făclie avea bizare aspecte de lacăte și chei.

Copila întinse mîna, surîzînd...

— Te uiți la bucata asta de ceară ? Ține-o. Pune-o-n buzunar. Așa. Dacă o-ncălzești și-o frămînți în mîini, faci un aluat... îl aplici pe orce broască — iei forma orcărei chei, ai înțeles ?

Milea se uită la dînsa iluminat, uimit : nicicînd nu i-ar fi trecut prin gînd să imagineze astfel, eliberarea domniței. Fără să-i remarce jocul de fizionomie, dînsa urmă :

— Fă cum ți-am spus. Paznicul pleacă după ce-a înnoptat : el încuie și pleacă. Strecoară-te pe lîngă zid. Eu am să iau, pe dinăuntru, pecetea broaștei. Ți-o arunc de sus. Am să-ți arunc și bani. Te duci la București, chiar mîine. Faci două chei. Mai cumperi cîteva la fel, ca să fim siguri... Închiriezi un automobil și vii cu el, pe șoseaua națională ; îl oprești vizavi de castel și spui să m-aștepte. Pe urmă îmi deschizi, m-ajuți să trec Prahova. Eu mă duc la București. Dumneata rămîi aici. Să nu știe nimeni că mi-ai fost tovarăș. Ne-am înțeles ? La noapte, chiar, să iei forma cheii. Pleci în zori, dacă poți, te reîntorci tot mîine. Dacă nu, cel mai tîrziu miercuri. Azi e luni.

Nina vorbea scurt, poruncitor, dar monoton, ca să nu trădeze agitația în care se afla. Alexandru Milea era minunat de atîta precizie. El n-o cunoscuse pe Nina cea de odinioară, făptura zveltă, agilă ca o șopîrlă, lunecînd subt automobilul în pană, desfăcînd și reparînd șurubării, ca un tehnician desăvîrșit, urcîndu-se la volan, oprindu-se ca să dea ajutor altor mașini stricate-n drum, certîndu-se cu șoferii cari nu cunoșteau rostul mecanismului propriului lor motor. Pentru Milea, Smaranda Dragomir nu era decît o domniță de basm, o castelană din evul mediu, ferecată în donjonu-i singuratec. Ș-acuma!

Cufundat în lumea cărților, universitarul bucureștean abia știa ce este viața... Un aspect al vieții i-l releva acuma o copilă de boier, într-un vechi conac din clinele carpate. Învăță, de la dînsa, ce însemnează curaj și ingeniozitate.

Era — cum ar fi spus conu Iancu — bulversat...

A doua oară își găsi Georgescu de lucru, în bibliotecă, și a doua oară își văzu mireasa visată, stînd de vorbă, tainic, cu altul. Nu-și puteau spune decît cuvinte de dragoste... Prea erau aproape unul de altul, prea păreau izolați de restul muritorilor, cufundați în taina lor proaspătă, în adăstarea bucuriilor de mîine. Costea fierbea, prefăcîndu-se că dă ajutor slugilor și se mira de el însuși cum poate să rabde, cum de nu izbucnește, sfărîmînd toate-n jurul său, zvîrlind cu sfeșnice în policandre, strîngînd în brațe pe filosof pînă-i vor trosni oasele și aruncîndu-l, fără suflare, pe podele.

Cel care plăti această mînie îndelung ascunsă fu, bineînțeles, Culaie. Ilie, de asemeni, pătimi, mîncînd pumni cu capul și picioare cu șalele. Fima făcu și dînsa, cunoștință cu palmele domnului Georgescu, fiindcă nu fusese în stare să prindă măcar o vorbă, din convorbirea celor doi tineri. Tiranul de la Dragomirna bătea în toate părțile, cu ceafa roșie, cu fruntea asudată și repeta la infinit:

— Mi s-a făcut de crimă... Trebuie să fac o crimă... Nu mai pot, dacă nu fac o crimă!...

CAPITOLUL XXI

După ce-și consumă reflecțiile de rigoare („Fetele de azi sînt superioare băieților; o copilă de douăzeci de ani e o femeie, iar un tînăr de douăzeci și cinci de ani nu

e mai mult decît un imbecil, fie dînsul licențiat în litere, profesor și autor de cronici“), Alexandru Milea se gîndi să se supună, în totul, hotărîrilor domniței.

Căută pe pădurar, îl găsi. Moș Iordan avea o respectabilă figură de răzeș, cu mustața lui albă, stufoasă, căzută peste gură; îi aducea aminte nobilele figuri de țărani, jucate peste o jumătate de veac, în șir, de către Iancu Petrescu, la Teatrul Național. Vorbind cu pădurarul, avea impresia că ascultă pe Vîntură-Țară din *Lipitorile satelor* sau pe Moș Tănase, din *Răzvan și Vidra* Încă o dată, Alexandru Milea transpunea în realitate reminiscențele sale literare.

— Moș Iordane, eu sînt profesor la București și am să stau cîteva luni la Dragomirna.

— Să fii sănătos, domnule, să stai cît ți-o fi pofta inimei.

— Viu la dumneata din partea domniței.

Ochii bătrînului se luminară.

— Are o mare supărare și mi-a spus că numai dumneata o poți scăpa.

— Sărac de mine, cum așa?

— Ai doi-trei oameni de credință, să sară-n foc pentru măria-sa?

Cum pădurarul se uita cercetător la dînsul, părînd că-l suspectează, Alexandru Milea îi spuse, confidențial:

— Domnița și-a adus aminte că într-o zi ai avut și d-ta o supărare și te-a sărutat pe amîndoi obrajii!

Iarăși se luminară privirile răzeșului scăpătat, întors la „rumânie“.

— Boierul să ție cu boierul! Dumneata, moșule, va trebui să ții cu stăpîna noastră a tutulor.

Moș Iordan aprobă, împreunîndu-și sprîncenele grele, într-un gînd.

— Am doi nepoți și-un ginere. Să-i caut.

— Să-i ții pe lîngă d-ta. Poate să fie nevoie, azi-mîine. Mai multe, ce să-ți mai spun? „Sări, moșule!“ Și-atît.

— Am înțeles!

Nu i-a trebuit mult, nici vorbe pe șleau, pădurarului, să priceapă că era vorba de Costea și că omul pe care numai dînsul, pe toate moșiile, îl știa cine este și-l dispreţuia, omul acela va trebui pîndit şi pus la locul lui. Moşneagul se bucura, la gîndul să plătească ticălosului o veche datorie.

Spre uimirea administratorului, care începea să caute motivele concedierii filosofului, Alexandru Milea îl anunţă, singur, că va pleca la Bucureşti, pentru o zi, două, să-şi mai aducă nişte cărţi istorice, de cari avea nevoie pentru complectarea datelor viitoarei cronici.

Iar pe la miezul nopţii, cu inima accelerată, ca un răufăcător sau ca un sacerdote împlinind o misiune sacră, el se strecură, pe lîngă zid şi se apropie de poarta veche a turnului, imprimînd, cu mîini tremurătoare, în ceara moale, albina uriaşă ce-o înfăţişa locul cheiei. La rîndul ei, Nina luase pe dinăuntru, forma broaştei, pe care i-o aruncă de sus, într-o năframă, împreună cu un teanc de bancnote. Nimeni, de-afară, nu văzu acest joc, ca dintr-o poveste.

A doua zi, cu primul tren, Alexandru Milea ajungea la Bucureşti, comandă două chei, cari nu puteau fi gata decît peste douăzeci şi patru de ore, iar după douăzeci şi patru de ore, mai cumpăra cinci chei, cam de aceeaşi mărime şi formă, tocmea un automobil şi pornea în viteză. Ajuns în dreptul Dragomirnei, el recomandă şoferului să se găsească în acelaşi loc, cum o nopta, şi să aştepte, cîteva ore chiar, pînă va veni dinspre castel, prin albia Prahovei o domnişoară, pe care o va duce la Bucureşti.

Aceasta se întîmpla miercuri 4 iunie.

Pe la orele cinci, Nina intră în bibliotecă, unde se afla credinciosul ei Milea ; el o informă că toate sînt în ordine şi că la noapte va descuia poarta culei şi-i va ajuta să treacă dincolo, spre linia ferată şi calea naţională.

O ploaie care se anunţa deasă şi stăruitoare fu binevenită : în adăpostul ei, vor putea lucra în voie, căci pe vreme rea, nici ţipenie de om n-avea ce să caute, noaptea, în parcurile conacului.

Toate le-au fost favorabile. Ali încuie şi încercă, vîrtos, clanţa, apoi se duse să mănînce, ca de obicei. Ploaia curgea domol şi complice cu întunericul. Leu şi ceilalţi cîini rodeau ciolane prin coteţe, boierul se închisese între zăbrele, iar domnul Georgescu, în pavilion, făcea socoteli, fumînd, după masă.

În pardesiu, cu cele şapte chei grele şi reci, în mîna stîngă, în buzunar, Alexandru Milea trecea, subt umbrelă, spre capătul dinspre gîrlă al palatului ; o emoţie pe care n-o cunoscuse niciodată îi strîngea gîtlejul. Se întreba dacă se va potrivi măcar una din acele chei, dacă nu s-o fi pus vrun lacăt, dacă poarta nu fusese zăvorîtă, pe dinăuntru. Se cutremura la gîndul izbînzii, se înfiora închipuindu-şi că încercarea va fi zadarnică...

În vremea aceasta, Nina, tot atît de emoţionată, recitea a patra, a cincea oară scrisoarea pe care urma s-o lase bunicului, înştiinţîndu-l că se duce la Bucureşti, la familia Adelstein şi că nu trebuie să fie îngrijorat.

Nu erau nici ceasurile zece, în pustietatea de noapte tîrzie, cînd umbra tînărului se făcu una cu uşa turlei. Una... două... trei !... Primele chei încercate se poticneau. O sudoare rece gîdila tîmplele băiatului.

A patra, ezitînd puţin, se dădu peste cap o dată, de două ori, în interiorul fierului învins. Poarta se deschise. Aşa de uşor ?

Fără să mai scoată cheia — atît era de năucit — Alexandru Milea se repezi în noaptea scării, dibuind, urcînd treptele. Nina îi ghici paşii, îi ieşi în întîmpinare. Un singur bec, lumina, dintr-o candelă, în iatacul ei. Vorbeau în şoapte, agitîndu-se. Nina nu găsea pachetul cu rochii, rufării şi bani, pe care, ca orice evadat, şi-l pregătise de cu ziuă. În sfîrşit, iată-l. Căută şi scrisoarea : *Măriei-sale prinţului Ion Dragomir, personal.* O puse pe masă, la vedere. Cuvintele celor doi complici mureau, sugrumate.

— Automabilul ?

— E dincolo. Aşteaptă.

— O să fie greu de trecut; Prahova trebuie să fi venit mare!...

Nina mai căută, prin dulapuri, mantia de automobil, la care nu se gîndise. O găsi în sfîrșit, o îmbrăcă, își acoperi și capul în gluga strîmtă de șofer și aruncînd o privire de bun rămas încăperilor unde tînjise atît amar de vreme, luă pe Alexandru de mînă, îl trase după dînsa și coborîră, în vîrful picioarelor, treptele.

Pînă jos, li se păru un veac. Ce reci le erau mîinile, la amîndoi!

În sfîrșit, ajunseră. Nerăbdătoare, Nina puse mîna pe clanță, apăsă. Dar ușa rezista.

— Ce înseamnă asta?

Alexandru Milea trase la rîndul său de mîner, dar nu putu deschide nici el. Se uitară, îngroziți, unul în ochiul celuilalt: le scăpărau, în noapte, privirile cercetătoare.

— Ai luat cheia cu d-ta?

— Nu, bîiguia Alexandru, am lăsat-o pe dinafara.

— Cum se poate una ca asta?! Vezi, poate ai încuiat și-ai scos-o.

Milea își răscoli buzunarele, dar cel dintîi fier, introdus în broască, le confirmă cumplita bănuială: cineva îi încuiase pe dinafară și lăsase cheia în ușă!

Alexandru Milea se simți îngălbenit, șovăind. Nina își mușcă buza, cu nervii răsuciți, contrariată, gata să izbucnească, la fel ca-n ziua cînd o închisese Ali întîia oară...

Nu știau ce să facă... Umilit, improvizatul mîntuitor ar fi vrut să se deschidă pămîntul să-l înghită, să-l îngroape, cu turnul deasupra, ca un monument al Prostiei. Atîta stîngăcie, atîta neprevedere îl indignau pe el însuși. Pentru a nu știu cîta oară, constata că oamenii de litere trebuie să-și vadă de treabă, la pupitrul lor, să nu se amestece în întreprinderi cari cer curaj, ingeniozitate, sînge rece. Marile acțiuni să fie lăsate pe seama altora... Făcînd imprudența să împărtășească și Ninei aceste teorii, el avu marele noroc, din pricina întunericului să nu vadă surîsul de ironie compătimitoare, ce flutura pe buzele copilei. Altminteri, s-ar fi împușcat cu una din numeroasele chei cari îi împovărau buzunarul stîng al pardesiului și ar fi ratat, încă o dată, o acțiune.

Glasuri, afară, curmară penibila tăcere de subt boltă. Venea cineva. Cine? Cine altul decît administratorul, împreună cu Ali și doi argați, conduși de Fima...

Țărăncuța nu-și putuse ierta palmele trase de domnul administrator, de care se îndrăgostise violent, simțindu-i mîngîierile robuste pe obraji. Voia să-i arate că e vrednică de încredere că de aci înainte va sta cu ochii în patru, servindu-l ca o sclavă devotată și iubitoare. Bănuind ceva, din ziua cînd văzuse pe domnița stînd de vorbă îndelung cu filosoful, în bibliotecă, Fima trăgea mereu cu urechile și cu coada ochiului. Presimțise pe Alexandru dînd tîrcoale turnului, dăunăzi, știuse că domnița i-a aruncat ceva... De cînd o trimisese cu baba Stanca s-aducă apă de la izvor, agera femeiușcă mirosi că nu e lucru curat cu dascălul acela de la București și sta la pîndă. Astă-seară, iar i se păruse ciudată stăpîna, răscolind în dulapuri, căutînd rochii pe cari nu le purtase de mult și tot ducîndu-se cînd la fereastră, cînd spre scară. Apoi, tremurul acela în glas, cînd le-a trimis să se culce mai devreme ca de obicei, și pașii neliniștiți, cu care măria-sa măsura odăile, îi spuneau că se pregătește ceva, acolo sus, că noaptea aceasta nu va fi asemeni sutelor de nopți, rostogolite în turn. Prevederile i se-mpliniră, căci bolta de jos hăui prelung, în beznă, cineva urca, pe dibuite și intra în iatac, în vreme ce Fima se făcea una cu zidul, luneca ușor, ca o șopîrlă, se strecura pe poarta întredeschisă, o încuia și țîșnea, prin ploaie, spre pavilionul domnului Georgescu, să-i spună marea veste.

— Bravo, fetițo, bată-te să te bată ! o complimentă marele logofăt, surprins și buimăcit de îndrăzneala celor doi.

Repede lucrează și domnul filosof se mai gîndi el, măgulit că nu se înșelase, de la început, asupra intențiilor frumușelului.

Luă revolverul de pe masă, chemă pe Ilie și pe Culaie, cari ședeau alături, lîngă el, totdeauna, și trecînd pe lîngă cocioaba lui Ali, îl luară și pe dînsul, alergînd prin ploaie cîteșicinci. Ali mergea în fruntea cetei, cu un fanar într-o mînă și cu un pistol arnăuțesc în cealaltă. Ilie și Culaie aveau ciomege.

Simțind că e rost de petrecanie, Leu se smulse și el din lanț și fugări, lătrînd, pe cei ce se îndreptau spre turlă.

Tot zgomotul acesta, rotunjit de ploaie, pătrundea ca o veste rea în bolta umedă unde Nina Dragomir și Alexandru Milea începeau să se calmeze, dîndu-și seama că, la urma-urmei, nu comiseseră nici o faptă rea și că nu-și putea permite nimeni să le facă vreo observație, necum să-i pedepsească...

Cîteva lovituri răsunară-n poartă.

— Cine e ? întrebă Nina.

— Sînt eu, măria-ta, Georgescu !

— Ce dorești ?

— Aș vrea să știu dacă v-ați culcat.

— Nu m-am culcat, nu vezi ?...

— Mi se pare c-a intrat cineva la d-voastră !

— Asta nu te privește !

— Atunci noapte bună, măria-ta !

— Noapte bună !

Cei de-afară tăcură... se depărtară... Ali însă, rămăsese de pază. Îl simțeau de-acolo [lipit] de stejarul gros al porții.

Nina ridică fruntea. N-avea de dat socoteală nimănui. Cînd va veni Georgescu să se informeze, mustrînd-o, cu aerul său umilit, cînd va veni însuși bunicul, va ști cum să le răspundă. Era pornită pe ceartă, pînă la violență. În definitiv, era stăpîna Dragomirnei. Cui nu-i place, n-are decît să plece sau să se plece. Însuși boierul bătrîn trebuia să renunțe de a fi suveranul acestor domenii. Văzînd figura plouată a tînărului profesor, Nina se înduioșă, zîmbi cu preveniri de gazdă, făcu onorurile casei, poftind pe Alexandru Milea în iatac, oferindu-i dulceață și întrebîndu-l în ce fază au ajuns lucrările letopisețului. Bietul băiat, însă, nu-și putea ascunde emoția și nu-i ardea să facă expuneri istorico-literare. Ca să nu comită o nouă gafă, răspundea în monosilabe. Se întreba dacă o să stea toată noaptea de vorbă cu domnița. Își aducea aminte orele cînd se vedea subt chipul unui trubadur, apoi al unui confesor, apoi al unui cavaler menit să cucerească acest vechi castel și pe castelană și-i venea să rîdă, ba mai bine să plîngă, contemplîndu-și visurile prăbușite.

Nina bătu în ușa femeilor cari nu găsiseră de cuviință să apară, cu toată agitația neobișnuită a acestei nopți de întuneric. Se ivi numai baba Stanca.

— Fima unde e ?

— Era p-aici !

— Fima... n-auzi, Fimo, unde ești ?

Dar Fima nu răspundea. Nina înțelese...

În curte începură să răsune împușcături, dulăii lătrau cu furie, glasuri omenești se ridicau, chiuind, urlînd, amenințînd : subt ferestrele boierului, Costea își prepara intrarea, organizînd o invazie și-o fugărire de dușmani. Cînd socoti că bătrînul era suficient de spăimîntat, administratorul intră, alarmat și dînsul.

Prințul Dragomir sărise din pat și tremura, în halat, cu pletele zbîrlite subt tichie; barbișonul îi dîrdîia. Își pierduse graiul.

— Ce este Costeo, băiatule, ce se-ntîmplă? abia putu el să rostească.

— Ce e, nu e bine măria-ta! Sîntem trădați, sîntem vînduți!

Credinciosul Georgescu explică boierului cum, de cîteva zile, simțise în jurul palatului prezențe necurate, cum a pîndit astă-seară și-a văzut vreo cinci-șase inși strecurîndu-se în parc, umblînd cu șomoioage pe lîngă bîrne, să dea foc zidirei, cum unul din ei, sau mai mulți, s-au strecurat în turn, unde era domnița, și cum el i-a încuiat acolo, punînd, în sfîrșit mîna pe banda lor blestemată.

— *Mon Dieu,* exclamă bătrînul, îngrozit, să nu i se-ntîmple fetei, ceva!...

— N-aveți nici o grijă măria-ta. Mă duc cu oamenii mei și pun mîna pe dînșii. Veniți cu noi și măria-ta, să-i vedeți... să vedeți cine era unealta lor în casa asta, Iuda care ne-a vîndut!

Bătrînul nu înțelegea. Costea îl încălță cu șoșoni, îi puse paltonul pe umeri și-o căciulă peste tichie și-l trase după dînsul, mai mult tîrîndu-l, prin curte, spre turlă. Celor doi argați li se mai adăugară cîțiva, cu revolvere și felinare și toți se uitau la boier cu priviri eroice, jucînd, poate cu convingere, rolul de salvatori ai săi și ai domniței.

Ajunși la poarta unde Ali saluta militărește, Costea scoase din broască cheia nouă, lucitoare și-o arătă boierului, clătinînd capul cu melancolie, cu aerul că spunea:

— Uite opera celor pe cari ni i-am crezut prieteni!...

Descuie. Patru inși cu felinarele și revolverele în mîini o luară înainte pe trepte, ca o avangardă. Apoi

venea boierul, apoi Costea cu Ilie. Fima se strecură pe lîngă zid, intră, ca o pisică și se vîrî în așternutul ei, gata să jure pe ochii tutulor neamurilor că nu se mișcase de-acolo.

Nina tocmai căuta prin funduri de saltare și găsea cravașa, cînd auzi voci și pași, pe scară.

— Cine e?

— *C'est moi, mon enfant... C'est nous!...* o ncuraja bătrînul.

— Ce-nsemnează asta? se indignă principesa, văzînd atîta lume.

Ieșiți afară!...

Argații se repeziră în jos: în mîna stăpînei lor, zbîrnîia temuta biciușcă.

Numai Prințul și administratorul trecură pragul.

— Dumneata, domnule Milea, tocmai dumneata? se obrăznici Georgescu, stăpîn pe situație.

— *Comment, c'est vous?* se miră, la rîndul său, prințul.

— Dumneata ai deschis jos, cu această cheie falsă?... Mai e cineva cu dumneata?!

Costea voia să sublinieze delictul. Cum tînărul nu nega, boierul, consternat, căzu pe o laviță, lovindu-și palmele, între genunchi. Alexandru Milea era și dînsul copleșit...

— Domnul Milea — interveni Smaranda Dragomir, cu fruntea sus — a fost rugat de mine să mă scape. Iată scrisoarea pe care ți-o lăsasem, bunicule! Eu nu mai pot sta aici! Mă duceam la București, la familia Adelstein. Te rog, citește...

— *Mais non, mais non, mon enfant,* se tînguia bătrînul, lovit, tot atît de hotărîrea Ninei, ca și de împușcăturile de adineauri.

Voyons... C'est trop!... Nina mea, e prea mult, fie-ți milă de mine, e prea mult!

În mintea lui bătrînă, groaza și durerea se țineau de mîini, în horă sălbatecă, aproape să-l înnebunească.

Trebuia luată o hotărîre și el nu putea s-o facă. Georgescu și Alexandru Milea se simțiră inoportuni. Acesta din urmă se ridică să plece; administratorul îl imită. Din prag, tînărul vorbi, cu glas măcinat, uitîndu-se la prinț:

— Domnule Dragomir, vă rog să mă iertați, dac-am făcut ceva care să vă supere... Sper că n-aveți nimic împotrivă dacă v-aș cere voie să mă reîntorc la București!...

Prințul nu-i răspunse nimic, parcă nici n-auzise, atît era de absent.

— Cu cel dintîi tren, domnule! ordonă brutal, Georgescu.

Poftim încoa!

— Domnule Milea, te rog să rămîi aici! interveni Smaranda Dragomir, cu energie.

Dar Georgescu nu se lăsă bătut:

— Principesă, vă rog să nu vă amestecați în hotărîrile ce iau! Sîntem în mare pericol și toată lumea trebuie să asculte de ordinele mele!

Afară, Ali ca și argații continuau să tragă focuri de revolver, ca să confirme, parcă, pericolul de care vorbea administratorul și să întreție atmosfera de panică, atît de necesară planurilor acestuia. Cel mai zelos era Leu, care sărea și urla în noapte, ca și cum ar fi presimțit haite de lupi între copaci.

— Dacă lăsăm pe domnul să plece, fără să-i cerem socoteală, însemnează că facem prea mult pentru dumnealui!...

— Frumos mai știi să răsplătești binefacerile măriei-sale, domnule filosof! îl mai judecă el. Poftim dă-ți îă catrafusele și șterge-o, pînă nu te iau de urechi!...

Alexandru Milea ieși după Georgescu, foarte palid, cu fruntea plecată.

Paralizată, Nina se uita cu disperare la bunicul ei.

Acesta mai avu puterea să spună:

— Nu-l putem lăsa să plece în toiul nopții pe ploaie... Mai rămîi pînă mîine în castel, *jeune homme*... apoi vom vedea...

Costea coborî cu Alexandru Milea, îl dădu pe mîna argaților și se reîntoarse, glonț, în iatacul principesei.

— Măria-ta, după cele petrecute astă-seară, nu mai pot rămîne o clipă în castel! Eu nu mai aștept ziua, ca domnul secretar! Plec chiar acum. Toate hîrtiile sînt în ordine, toate conturile vi le-am predat acum o săptămînă.

— Du-te sănătos! izbucni copila.

Afară, însă, Leu lătra cu disperare, iar împușcăturile plesneau în rețeaua de ploaie...

Conu Iancu se agăță de Costea, implorîndu-l să rămîie. Vrednicul și bunul administrator refuza, cu îndîrjire.

— Castelul ăsta e blestemat. Nu pot să-mi risc viața mereu, luptîndu-mă cu dușmanii măriei-voastre!

Astă-seară au umplut parcurile... Au încercat să pună foc în patru părți deodată și nu știu dacă nu ne-om aprinde, dintr-un moment în altul! Nu-mi ajunge asta! Trebuie să mă feresc pe deasupra de oamenii casei, de complicii lor, introduși aici prin șiretenie, de protejații măriei-voastre, care nu sînt decît niște mizerabili, niște criminali!...

Surescitată de peripețiile orelor din urmă și de larma aceea infernală, de jos, neștiind ce să mai creadă, intimidată de Georgescu, simțindu-se fără nici un apărător, Nina începea să se teamă și de dînsa: lui Costea i se păru că surprinde în ochii stăpînei sale o rugăminte... Parcă-l solicita să nu plece, parcă avea privirile pline de admirație și de recunoștință pentru dînsul.

Și atunci, triumfător, cu oarecare solemnitate, feciorul popei din Ulmeni, își scoase pieptul afară, dictîndu-și condițiile :

— Domnule Iancu Dragomir, am onoarea să cer mîna nepoatei d-voastră, domnișoara Smaranda Dragomir !

De rîndul acesta, nici un „măria-ta“, nici un „măria-sa“... Distanțele piereau, în acea noapte de victorii și de prăbușiri.

Preaplecatul Costea spunea întîia oară, principelui Dragomir „domnule“ așteptînd să-i spună, în curînd „moșule“...

— Desigur, *mon ami,* desigur ! aprobă, fără să se gîndească, bătrînul, care ar fi dat orce lui Georgescu, în clipele acelea.

Nina însă, foarte calmă :

— Nici un „desigur“, bunicule... Eu nu mă mărit cu vechilul meu !

Costea își încrucișase brațele și se uita, rînjind, la boier. Aștepta sentința. Știa că va fi în favoarea lui. Prințul, cu pletele zbîrlite și cu licăriri de nebunie în ochi, începu s-alerge prin iatac, cu o mînă la spate, cu alta gesticulînd. Țipa, strident :

— Eu sînt stăpînul aici ! Am drept de viață și de moarte asupra tutulor !... Nimeni n-are voie să crîcnească. Nina, dacă nu vrei să te căsătorești cu băiatul acesta, eu te dezmoștenesc ! Toată averea îi va rămîne lui !... Îl voi face copilul meu, îl voi dărui cu numele meu, să ducă dînsul mai departe ceea ce nu ești tu în stare să duci !

Atunci, hotărîră să folosească, mijlocul suprem, pe care-l avusese orcînd la îndemînă, dar îl găsea respingător, biata Nina, părăsită de toți, se prefăcu, întîia oară. Ca să nu i se ghicească emoția, ca să nu i se vadă roșața obrazului, lăsă ochii în pămînt, și, aproape șoptind, rosti :

— Bine bunicule... Poate că ai dreptate... Nu zic nu... Să mă mai gîndesc... La urma-urmei...

Iancu Dragomir o prinse-n brațe, îi sărută creștetul plîngînd, iar Costea întoarse capul, ca să nu i se vadă freamătul de satisfacție care-i dilata nările.

Dar umilirea Ninei și bucuria vătafului erau să fie de scurtă durată. Lucrurile luară, foarte curînd, altă întorsătură.

Pălmuit de evenimente, biciuit de ploaie, Alexandru Milea se trezi. Ridicolul cu care se acoperise, echivala cu o sinucidere. Și nu voia să moară ca un mișel. O luciditate și-o energie pe care nu și-o cunoscuse niciodată îi răcori fruntea și-i dictă ce trebuie să facă.

Lăsat în odaia lui, nu-i trebuiră decît trei minute de singurătate ca să ia hotărîrile ce se impuneau.

Ieși în parc, printre copaci, alergă spre coliba pădurarului, care, trezit de pocnetele gloanțelor, sta de veghe cu cei doi nepoți și cu ginerele său, aduși în căsuța lui, după îndemnul venit de la domnița. Parcă așteptau o poruncă, să s-arunce și dînșii în vîltoare. „Săi, moșule !“ îl îndemnase tînărul acela, care venise cu solia de la stăpînă.

— Săi, moșule ! auzi a doua oară moșneagul, o dată cu niște bătăi în geam ; dincolo de sticla aburită, era chipul profesorului de la București.

— Gata, domnule !... răspunse bătrînul Iordan, deschizînd.

Alexandru Milea explică celor patru tineri vînjoși că satrapul Dragomirnei se află la domnița în turn, că-i cere să-l ia de bărbat că, o amenință s-o ție închisă toată viața și că boierul cel bătrîn, slab, neputincios în mîinile lui Costea, n-are încotro.

— Ce trebuie să facem ?

— Să intrăm și noi în turn, să dăm năvală peste ticălos, să punem mîna pe el, să-l legăm cobză și s-ascultăm poruncile domniței ! Ce va spune măria-sa, aceea vor face oamenii credincioși acestei case !

Celor patru munteni din colibă nu le trebuiră vorbe multe, să priceapă.

— Întîi legăm pe arnăut, că el păzește poarta și e mai primejdios. Apoi vedem de ceilalți !

Zis și făcut. Cele cinci umbre se strecură, pe drumuri neumblate, pînă la poarta turnului unde sta de veghe Ali din Chiciova. El recunoscu pe pădurar și-l crezu că e din tagma administratorului.

Moș Iordan și cu ceilalți nu-l prea aveau la inimă pe „turc“ : oare printre dînșii, nu s-ar fi putut găsi un om de credință să-l facă paznic ? De aceea, nu le păru prea rău moșnenilor să puie mîna pe Ali, să mi-i lege gura într-o basma și să mi-l ferece în frînghiile aduse înadins. Trăgîndu-l apoi subt boltă, ei închiseră poarta pe care, de rîndul acesta, Alexandru Milea o încuie pe dinăuntru, luînd cheia cu dînsul după ce dezarmase pe păzitor.

— Nu s-o supăra domnița, boierule, că dăm buzna așa, pe nepusă masă ? se mai codi Iordan, pe scară.

— Lasă, moșule, n-avea grijă ! Numai să-i venim noi de hac Georgescului, că trece orice supărare !

Iată-i în pragul iatacului, cu Moș Iordan în frunte, cu pălăriile luate brusc, de pe cap, în fața boierilor.

— Ce căutați aici, mojicilor ? se răsti administratorul, apropiindu-se de pădurar, gata să-l apuce de piept. Dar acesta-i dădu peste mînă, îl plesni cu palma pe un obraz, îl plesni și pe al doilea obraz, cu cealaltă mînă, și-n vreme ce nepoții lui săreau pe logofăt, apucîndu-i brațele, Moș Iordan își lăsă un genunchi în fața lui Iancu Dragomir și-i zise :

— Să ne fie cu iertare măria-ta, sărutăm dreapta, domniță, iertați-ne de supărare, da' ne-a venit și nouă rîndul !

Georgescu se smulse din brațele flăcăilor și se dădu un pas înapoi, căutînd revolverul, pe care-l avea în buzunarul de la spate.

Nina văzu gestul și, scoțînd browningul de subt pernă, strigă, întinzînd țeava spre omul care o ceruse, adineauri, de nevastă :

— Sus mîinile !

Costea bîigui ceva.

— Sus mîinile ! repetă copila.

Georgescu n-avu încotro și se lăsă legat, ca un hoț de rînd.

— *Je vais vous expliquer !* spuse Nina, calm, bunicului ei, care holbase ochii, nemaiînțelegînd nimic.

Surîzînd, fericită, principesa Dragomir se duse la pădurar, îi întinse mîna, îl privi drept în ochi, recunoscătoare, și-l sărută pe amîndoi obrajii, ca odinioară. Alexandru Milea, neobișnuit cu asemenea spectacole *montagnard*-e ședea la un colț, palid, anemiat, și-și ștergea ochii de lacrimi. Atîtea emoții îi întreceau toate suvenirile literare și-l desființau, pur și simplu.

Nina se îndreptă spre dînsul și-l sărută și pe el de două ori, ca pe Moș Iordan... Ceea ce făcu să-i mai vie tînărului inima la loc.

Georgescu era pe podele, nemișcat, și se uita la stăpîna lui, mireasa lui pentru totdeauna pierdută, cu ochi cari cereau iertare.

Nina îl măsură de sus și se cutremură — ultima oară — întîlnind privirile-i încrucișate. Crașava era colea. De cînd aştepta să-i brăzdeze faţa cu două fulgere. Sîngele tinerei boieroaice fierbea, o mare nevoie de-a lovi, o cutreiera.

Dar nenorocitul era legat, la picioarele ei. Şi principesa Dragomir, neam din neam de vînători, ştia că nu poţi trage în sălbăticiune fără apărare. Întoarse capul cu dezgust şi-n vreme ce-l duceau pe Costea jos, să-l închidă în beciul turnului, în vreme ce bunicul ei, însoţit de Alexandru Milea ieşea prin uşa de sus, trecînd în castel, să se culce în aceeaşi cameră cu tînărul profesor, ca altă dată la Bucureşti, Nina Dragomir o căuta pe Fima, o scotea din aşternut şi, dezbrăcînd-o complect, începu s-o cravaşeze. Fima ţipa ca din gură de şarpe. Loviturile de biciuşcă plouau pe şalele ei goale, lăsînd dungi roşii. Roşie toată, transpirînd abondent, Nina lovea mereu, cu o voluptate sălbatecă, potolindu-şi cu fiecare lovitură nervii încordaţi atîta vreme.

Prin parc, din cînd în cînd, mai detuna cîte o puşcă întîrziată, iar dincolo de Prahova, un şofer exasperat de zadarnică aşteptare, claxona şi-şi aprindea farurile, inutil, subt ploaia nopţii de iunie, monotonă, unanimă, indiferentă...

CAPITOLUL XXII

Stăpîna Dragomirnei dormi somn greu în acea noapte, somn odihnitor, liniştitor.

Se trezi voioasă, în larmă de mierle şi chemări de cuc, din nuc în nuc, şi lunecări de granguri, galbeni şi grei, şuierînd haiduceşte, în soarele verii, pe răcoare.

Se-ntinse toată, surîzînd, îşi petrecu braţele pe după cap, îşi umflă pieptul, cu sînii tineri şi împliniţi, gata să-şi ia zborul, ca doi porumbei albi, cu ciocul de trandafir.

În locul lui Ali şedeau de veghe, jos, cei doi nepoţi ai pădurarului ; cumnaţi de-ai acestora treceau de colo pînă colo, prin curte, la porţi, răsăriţi din pămînt, ca nişte crainici noi, iscodind pe oamenii lui Costea. Străbunici de-ai lor se luptaseră, în păduri, cu ciobanii lui Dună ; urmaşii de azi purtau în oase porunca aceleaşi credinţe pentru casă şi stăpînitorii vechilor moşii.

Nina trecea sprintenă cu nările în freamăt, adulmecînd văzduhul : nu mai simţise de mult mirosul pămîntului proaspăt plouat. Acolo, sus, aerul era pur, dar miresmele ierbii cosite şi toate mirodeniile ţărînei roditoare n-aveau aripi să se urce-atîta. Coşuri fumegau acum — aburi de pîine caldă îndulceau adierea amăruie a foilor de nuc. Să fie aceste bune ţinuturi cutreierate de duhuri duşmane ? Nu se putea. Ce însemnau acele împuşcături mincinoase, toată noaptea ? O anchetă grabnică printre argaţii administratorului — cari se lepădau, de el, ştiindu-l detronat — îi dovedi că nu năvălise nimeni, că slugile primiseră ordinul de-a alerga de colo pînă colo, strigînd, împuşcînd, întărîtînd dulăii. Mistificarea era vădită. Alexandru Milea propuse o percheziţie în pavilonul lui Georgescu, unde găsiră cîteva costume de zale, o sticluţă cu otravă, nişte pumnale noi-nouţe, pe cari scria „Arcaşii Zimbrului“. Conu Iancu Dragomir holbă ochii, în faţa acelor mărturii copleşitoare pentru credinciosul său Costea.

— Poate le-a luat „Arcaşilor“, cînd se lupta cu ei...

Bătrînului îi venea greu să renunţe la toate spaimele din trecut, la stafiile cu cari se obişnuise, şi-i păreau că fac una cu zidurile Dragomirnei... Era o abdicare prea dureroasă : iluzia, chiar a unor cataclisme, ne e scumpă, totdeauna. Cei doi tineri nu insistară prea mult în a-i dovedi că se înşelase ani întregi. Povestea Dragomirnei trebuia să rămînă încărcată de romantismul veacurilor, iar luptele din trecut nu puteau să fi încetat în zorile vremurilor noi...

Bine zăvorît în beciul turlei, Georgescu nu-şi vedea prăbuşirea, nu voia [a] crede că această situaţie e definitivă. Fără îndoială, îi vor da drumul, îl vor reintegra în drepturile sale. Era dispus să renunţe la mîna principesei. Poate nu s-ar mai fi amestecat atîta nici în trebile moşiei. La urma-urmei, ar fi plecat de tot. Avea destui bani să trăiască aiurea. Parcă numai conacul acela e pe pămînt ? Parcă Nina e singura femeie din lume ?

Recapitulîndu-şi averile, Georgescu zîmbi, cu satisfacţie. Întia oară, avea orgoliul prosperităţii sale. Şi, aceasta, pe pămîntul umed al temniţei !

De unde plecase şi unde ajunsese !...

Cîtă vreme fusese liber, frămîntat de alte năzuinţe, preocupat de ascensiuni viitoare, nu-şi preţuise îndeajuns norocul. Acum era fericit să-şi facă bilanţul... Uşurat că lupta încetase, renunţa, cu laşitate, la orce alte măriri. Poate că această renunţare nu era semnul unei slăbiciuni, dimpotrivă. Poate că luxul unor gînduri optimiste, în jalnica lui situaţie, însemna o forţă, în bătălia care va începe mîine, pe alte domenii.

Îngropat acolo, în bolta printre-ale cărei pietre se strecurau rădăcinile copacilor şi plantelor de-afară, în contact direct cu pămîntul, băiatul de ţăran simţea trecîndu-i în vine sucul vîrtos care hrăneşte braţele arborilor şi le întăreşte. Pe altul, această întemniţare, l-ar fi doborît. Pe Constantin Georgescu îl înviora.

Îi părea, numai, rău că nu se dusese destul de des pe la Ulmenii-de-Sus, la bietul taica. Îl nesocotise din cale-afară.

Părintele Grigore nu mai avea mult. O mai apuca să-l vadă ? Cine ştie... Îl şi vedea întins, în bisericuţă, cu faţa la pantocrator, slujit de-un preot tînăr, abia ieşit din seminar, cu bărbuţa rară în jurul feţei firave.

Era şi conu Iancu-n bisericuţă, era şi domniţa. Ruga morţilor luneca pe buzele popei celui tînăr şi Costea se înduioşa, cu inima plină de păreri de rău şi de remuşcări. Îi părea rău de bătrînul său tată că s-a dus... îi părea rău de-acea nefericită Anişoară, pe care o lăsase văduvă şi-o aruncase-n vîltoarea lumii, femeie singură, pradă tutulor ispitelor şi tutulor exploatărilor. Auzise că acum se otrăvea cu morfină, de supărare că o lăsase un fante bucureştean, după ce-i tocase bănet... Îi părea rău de vremea-ndelungată pe care o furase tinerei lui stăpîne, ţinînd-o închisă-n turn în anii cei mai frumoşi şi, mai ales, îl strîngeau remuşcările de gît, amintindu-i cum îşi împuşcase stăpînul, la blestemata vînătoare... Costea sări din loc, acolo în beci, căci se visase în biserică la slujba de îngropare a tatălui său şi simţise picioarele arzînd, pămîntul arzîndu-i supt picioare ; el îşi alesese loc, fără să vrea, tocmai subt lespedea înflorită ce acoperea pe boierul Dinu Dragomir...

Fostul tiran al cuprinsului plîngea în beciul de subt turlă şi-şi făgăduia răscumpărarea păcatelor prin unirea cu Anişoara, dacă va mai consimţi dînsa să-l ia de bărbat. Într-un tîrziu, adormi buştean, apoi se trezi şi multe zile nu ştiu dacă e zi sau dacă e noapte, căci nu-l chema nimeni, nu-i vorbea nimeni. Îi dădeau, numai, de mîncare, ca unui cîine, pînă cînd, într-o zi, îl scoaseră de acolo, în lumina orbitoare şi-i spuseră că e liber să plece, unde l-or duce paşii, dar pe la Dragomirna să nu mai dea, nici pe vruna din moşiile, din viile, din fabricile, din sondele măriei-sale.

— Dacă nu-ţi vezi de treabă, cu mine o să ai de furcă, Georgescule, ai înţeles ? !

Cel care ameninţase astfel, era un bărbat frumos, înalt şi voinic, de vreo treizeci de ani, pe care l-am văzut noi o singură dată la castel, în treacăt, şi care era ursit acum să devină stăpînitorul tutulor averilor boiereşti, logodnicul Ninei.

Acest ales al soartei se numea Ion Boldur.

În cele zece zile pe cari le petrecuse Costea subt pămînt, multe întîmplări se grăbiseră la castel. Meşteri aduşi de Nina ridicau schele, calfe cutreierau vechile săli, ucenici pregăteau găleţile cu var şi pietrele cioplite, menite să întărească şi să înfrumuseţeze palatul acela măreţ, cum altul nu e pe pămîntul românesc.

După cum făgăduise, Jeannot Boldur, în drum spre Braşov, se abătuse, a doua oară, pe la Dragomirna, aducînd veşti proaspete din trecutul afumat şi ruginit, comunicînd, din partea bătrînului Staicu Boldur, izvoade noi, privitoare la acel străvechi domeniu :

„Familiile Boldur şi Dragomir sînt una şi aceeaşi.“ Sau mai bine-zis, neamul Dragomir, din Muntenia, ca şi neamul Kostaki, din Moldova, se trag din hatmanul Boldur, care-a descălicat odată cu Dragoş, în Moldova, împreună cu arcaşii săgetători ai zimbrului. Dragoş-vodă a dăruit căpitanului său Boldur, un inel cu piatra de smarald, pe care urma să-l poarte şeful familiei.

Mai tîrziu, căsătorii nepotrivite făcîndu-se, neînţelegeri mari iscîndu-se, izbucnind certuri şi lupte, fiecare întîi născut crezîndu-se fruntaşul neamului, acel inel s-a perindat din deget în deget, răpit de multe ori prin vărsări de sînge şi nu se ştie unde se mai află azi.

Cel dintîi Boldur trecut în Muntenia, pe vremea lui Alexandru cel Bun (nu subt Petru Rareş, cum se crezuse o vreme), primi în dar de la domnul de pe atunci al Munteniei, un conac de vînătoare, pe Valea Prahovei, cu bisericuţa şi pămîntul dimprejur şi cari s-au numit Boldurenii, pînă prin anul 1600. Doritor să întemeieze o familie pe care s-o cheme ca pe el — cum făcuse în Moldova marele slujer Kostaki, fiul lui Ion — pîrcălabul lui Mihai Viteazul, Dragomir Boldur îşi lepădă fainicul nume străvechi şi rămase numai Dragomir, botezînd Dragomirna, moşia Boldurenii şi nimicind orce legături cu trecutul.

Documentele pe cari le poseda unchiul Staicu, vorbeau cam de aceleaşi conflicte relatate de conu Iancu lui Alexandru Milea. Atîta numai că marile isprăvi de vitejie şi credinţă le făcuseră Bolvureştii, în vreme ce mai toate cruzimile şi trădările porneau de la Dragomiri. Aceste mici deosebiri de interpretare a faptelor nu mai puteau, însă, jicni pe nimeni, căci urmaşii vechilor războinici îşi întindeau, acum, o mînă loială, împăcîndu-se deasupra criptelor unde zăceau străbune oseminte potolite.

Primul gînd de unire a Ninei cu Ion Boldur îl avu, bineînţeles, conul Iancu.

Căsătoria celor doi tineri, ar fi încheiat, în mod firesc, cearta seculară a familiei, rezolvînd, în acelaşi timp, providenţial, problema bogatei moşteniri. Copiii s-ar fi chemat Boldur-Dragomir, numele glorios urmînd să-nfrunte veacurile şi de aci înainte.

Boierul, însă, cunoscînd spiritul de contradicţie al Ninei, nu se grăbi să-i comunice planurile sale, aşteptînd ca nepoata lui să hotărască singură.

Într-adevăr, urcîndu-se în automobilul cu care Jeannot făcea drumul București-Brașov, conducînd dînsa, cu frenezia unui dor de multă vreme înăbușit, întîrziind pe înserate, din pricina unei pane, pe valea pitorească a Timișului, Smaranda Dragomir se simți atrasă, apoi cucerită de farmecul bărbătesc al lui Ion Boldur, de-o grație aproape femenină, de-o anumită poezie îndepărtată, a acestui om de acțiune.

Toate concurau să-i unească. Însuși Alexandru Milea, fericit să se consacre bibliotecei vaste și să desăvîrșească multvisata cronică a Dragomirnei, împărtăși bucuria generală, extaziat de feerica strălucire a celor trei candelabre cu nouăzeci și nouă de lumini fiecare, în lumina cărora Iancu Dragomir, palid și sacerdotal, în seara de logodnă, petrecea în degetul arătător al mirelui, inelul cu piatră de smarald.

CUPRINSUL

Argument editorial 5

DOUĂ CRUCI

ROMAN DIN VIAȚA MACEDONEANĂ

1914

I. Copil de bogdaprosti 15
II. Călugărul spîn de la răscrucea drumurilor 21
III. Cum s-a călugărit Metodie 26
IV. În liniștea mînăstirei 29
V. Ali-Osman 32
VI. Policarpie 39
VII. Timotei 42
VIII. Omul nu se mulțumește cu ce are... 49
IX. Cînd moare un episcop, vine altul 50
X. Călugăreștile planurile ale egumenului Policarpie 58
XI. În dangătul clopotelor 64
XII. Înalt-preasfinţitul 66
XIII. Cum i-a iertat Dumnezeu pe episcopul Antim și pe călugării Policarpie și Metodie 68
XIV. În care părăsim cîtva pe cei doi călugări și vedem pe autorul acestei povestiri în drum spre Boboștița 71
XV. Baba cu ciorapii pentru Metodie 74

ELFIONA

[1925]

I. Noaptea exasperantă 83
II. O consultație medicală 99

III. „*Sunt lacrimae rerum*“ 112
IV. Între pămînt și apă 122
V. Moartea Maestrului 135
VI. „Crinul mistic“ 144
VII. Balul nebunilor 158

DRAGOMIRNA

1930

Capitolul I 183
Capitolul II 191
Capitolul III 196
Capitolul IV 202
Capitolul V 210
Capitolul VI 219
Capitolul VII 232
Capitolul VIII 241
Capitolul IX 251
Capitolul X 263
Capitolul XI 279
Capitolul XII 295
Capitolul XIII 297
Capitolul XIV 308
Capitolul XV 320
Capitolul XVI 326
Capitolul XVII 336
Capitolul XVIII 341
Capitolul XIX 373
Capitolul XX 393
Capitolul XXI 404
Capitolul XXII 420